

**T.C.
AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN XXIII. HÜKÜMETİ
DÖNEMİNDE ÇIKARILAN KANUNLAR VE BU
KANUNLARIN ÇIKARILMASI SIRASINDA YAŞANAN
İKTİDAR-MUHALEFET İLİŞKİSİ**

Senem NADAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TARİH ANABİLİM DALI

KIRŞEHİR

EYLÜL - 2011

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN XXIII. HÜKÜMETİ
DÖNEMİNDE ÇIKARILAN KANUNLAR VE BU
KANUNLARIN ÇIKARILMASI SIRASINDA YAŞANAN
İKTİDAR-MUHALEFET İLİŞKİSİ

Senem NADAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TARİH ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Doç. Dr. Hakan UZUN

KIRŞEHİR

EYLÜL - 2011

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından .....Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ / DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç.Dr. Yaşar Özüçetin (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Doç.Dr. Hakan Uzun (Danışman) (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye Yrd. Doç. Dr. Mahmut Sarıkaya (İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)
Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Üye.....(İmza)

Akademik Unvanı, Adı-Soyadı

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20..

(İmza Yeri)

Doç. Dr. Şahmurat Arık
Akademik Unvan, Adı-Soyadı
Enstitü Müdürü

ÖZET

Osmanlı Devletinde 1865 yılında kurulan,“Genç Osmanlılar” bu dönemdeki ilk ciddi muhalefet hareketinin temellerini oluştururken, Türk siyasî tarihindeki ikinci önemli muhalefet hareketini ise “Jön Türkler” oluşturmuştur.

1909 yılında Kanuni Esasi’de yapılan değişikle siyasî parti ve cemiyetlerin sayıları hızla artmış ve böylece İkinci Meşrutiyet döneminde ilk kez çok partili hayata geçilmiştir.

Türk Tarihinde İkinci Meşrutiyet dönemi ile başlayan çok partili siyasî hayat, yeni bir devlet kurmanın ve İkinci Dünya Savaşı’nın ortaya çıkardığı sıkıntılar nedeniyle, 1923–1946 yılları arasında bir duraksama yaşasa da İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra tüm dünyada esmeye başlayan özgürlük ve demokrasi hareketleri, siyasî etkilerini ülkemiz politikasında da hissettirmiş ve Türkiye’de çok partili hayata geçmeyi zorunlu kılmıştır.

14 Mayıs 1950 seçimleriyle birlikte yirmi yedi yıllık tek parti yönetiminin sona ermesiyle serbest ve demokratik seçimlerle iktidara gelen Demokrat Parti’nin kuruluş koşullarını ise 1945 sonrası Dünya konjonktürü ile Türkiye’nin bu dönemdeki iç dinamikleri ve devletin kuruluş felsefesi belirlemiştir.

1950 yılında yapılan genel seçimlerle iktidara gelerek Türk siyasî hayatında önemli bir rol oynayan Demokrat Parti, 1954 yılında ise bazı iç ve dış sorunlar nedeniyle siyasî güç kaybına uğramış, 1957 yılında yapılan genel seçimlerden sonra

ise özellikle muhalefetin baskıları, kurumlar arasındaki sorunları çözememesi toplumsal çatışmalara sebep olmuştur.

İktidar - muhalefet ilişkilerinde sürekli olarak bir çatışmanın olduğu bu son dönemde (1957–1960) siyasî, askerî, iktisadî, toplumsal ve dış politikada yaşanan olumsuzlukların muhalefet tarafından, artık daha yüksek sesle ifade edilmeye başlanması ise iktidar-muhalefet ilişkilerinde adeta yeni bir siyasal krizi doğurmuştur. Nitekim dönemin kanunlarında da etkisini açıkça gösteren bu siyasal kriz, zamanla siyasal tıkanmayı da beraberinde getirmiştir.

Kısacası Demokrat Parti'nin her üç döneminde de iktidar - muhalefet ilişkileri, kısa süren bahar havaları bir yana bırakılırsa, çok sert geçmiştir.

Anahtar Kelimeler: İktidar- Muhalefet, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Kanun Müzakereleri, XXIII. Hükümet.

ABSTRACT

Founded in 1865, the Otoman Empire, “Young Ottomans,” creating the foundations of this period, the first serious opposition movement, the second most important opposition movement, the Turkish political history of the “Young Turks” has created.

Legal Esasi in 1909 with the various political parties and the number of societies has increased rapidly and so the transition to multi-party system was the first time in the second constitutional period.

Even though the process of multiparty system beginning with the second constitutional term underwent from a remission between the years 1939 and 1946, the movements of freedom and democracy blowing all over the world after the second world war had political influence over our country and it forced Turkey to pass into the life of multiparty system.

The elections of 1950 on the 14th May made an end to the administration of seven year single party era, and the foundation conditions of the Democrat Party that came to power by free and democratic elections were defined by the world conjuncture and the inner Dynamics of Turkey within this term.

The Democrat Party that came to power in the year 1950 with the general elections and thus played a crucial role in Turkish political life, in 1954 lost some power due to some inner and outside problems, next after the elections held in 1957

particularly the pressure of the oppositions, the party's not being able to find a solution to the inter-institutional problems caused societal conflicts.

Opposition to the ruling of a conflict in relationships is always in this last phase (1957-1960) the political-military, economic, social and foreign policy in the social-negative by the opposition, is now coming to be expressed more loudly, almost a new political crisis in the ruling-opposition relations gave birth. Indeed, the laws of the period that clearly shows the impact of this political crisis, the political deadlock over time brought.

In short within each three terms of the Democrat Party, the relation between the governing party and the opposition party lasted in a severe atmosphere apart from some mild conditions.

Key words: Governing party - Opposition, Democrat Party, Republican People's Party, The law negotiations, XXIII. Government.

ÖNSÖZ

Muhafif olmak düşüncesi ve pratiği, Türk siyasal kültürünün yabancı olmadığı bir kavramdır. Bununla birlikte, çok partili siyasal yaşam içinde birbirine muhafif olan partilerin kurulması, bunların demokratik bir kültür içinde, sağlıklı bir iktidar ve muhalefet ilişkisi yaşaması ise Türk siyasal kültürünün eksik kalmış ya da tam anlamıyla gelişmemiş yönlerinden birisidir.

Türk siyaset geleneğinde çok partili siyasal yaşam kültürü, II. Meşrutiyet dönemlerine kadar gitmesine karşın, bunun kurumsallaşması konusu günümüzde dahi ülkenin önemli problemlerinden birisi olarak gözükmektedir. Dolayısıyla Cumhuriyet döneminin iz bırakmış ve önemli bir muhalefet partisi olan Demokrat Parti'nin bu süreçteki etkisi oldukça önemli olup, Türk siyaset kültürünün biçimlenmesindeki ağırlığı nedeniyle incelenmeye değer gözükmektedir.

İktidara gelmesiyle birlikte Türk siyasî yaşamında ilklerin yaşanmasına neden olan ve önemli denebilecek değışikler meydana getiren Demokrat Partinin, 1957 ile 1960 dönemi ile sınırlı tutulan bu çalışmada, dönemin kanunları ve bu kanunların yoğunlaştığı konular çerçevesinde ele alınan iktidar ve muhalefet ilişkisini, tarafsız bir bakış açısıyla betimleme ve açıklama yapmak bu araştırmanın temel problemi olmuştur.

Çalışmadaki bir başka temel amaç da bu dönem ile ilgili yapılmış diğer incelemelerden farklı olarak, Muhalefetin, Demokrat Parti'ye yönelttiği eleştirileri ve iktidarın geliştirdiği savunma söylemlerini, dönemin kanunları çerçevesinde ele

olarak iktidar - muhalefet ilişkisine farklı bir pencere açmak ve iktidar ve muhalefetin düşünce ve faaliyetlerinin meclisteki yansımalarını, dönemin kanunları perspektifinde ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, dönemin genel yapısına ulaşmak olmuştur.

Araştırmada ayrıca bu dönemde Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasî ve iktisadî durum aktararak, iktidar ve muhalefetin kanun müzakerelerinde ürettiği politikalar ile bu politikalar sonucunda oluşan siyasal yapılanma ve toplumsal görüş çeşitliliklerinin günümüzdeki siyasî oluşumlar ile özdeşleştirilerek incelenmesi ve günümüze ışık tutması amaçlanmıştır.

Kısaca, bu dönem iktidar ile muhalefet arasında var olan sorun ve tartışma meseleleri ile günümüz iktidar - muhalefet sorunlarının kaynakları açıklanmak istenmiştir. Nitekim günümüzde hâlâ iktidar ve muhalefet arasında şiddetli tartışmalara sahne olan siyasî, askerî, iktisadî gibi diğer pek çok konunun bu dönemden miras kaldığı göz ardı edilemez bir gerçektir.

Beş bölümden oluşan tezin birinci bölümünde,1957–1960 dönemi siyasî ve askerî kanunları, ikinci bölümde iktisadî kanunlar, üçüncü bölümde toplumsal alandaki kanunlar, dördüncü bölümde eğitim ve kültür alanındaki kanunlar ve son olarak da beşinci bölümde dış politika kanunları perspektifinde ele alınan iktidar-muhalefet ilişkisi tarafsız bir bakış açısıyla incelenmeye çaba gösterilmiştir.

Tezin hazırlanmasında, konu ile ilgili kitaplar ve makaleler incelenmiş, internet sayfaları taranmış, olanaklar ölçüsünde dönemin günlük gazetelerine ulaşılmaya çalışılmış, daha önceden konu ile ilgili var olan araştırmalar ve tezler gözden geçirilmiştir. Ayrıca TBMM Kütüphanesi'nde Meclis Tutanakları ve süreli yayınlar bölümünden, Millî, Kütüphane, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, YÖK Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Tez Merkezi kaynaklarından da imkânlar ölçüsünde yararlanılmıştır.

Türk siyasi tarihinde önemli izler bırakan Demokrat Partinin 1957–1960 döneminde çıkardığı kanunlar ve bu kanunlar çerçevesinde iktidar – muhalefet ilişkisinin incelendiği bu çalışmada, kanun müzakere ve maddelerine geçilmeden önce, kanunların daha iyi anlaşılmasının sağlanması için ilgili kanun gerekçeleri başlangıçta verilmiştir.

Bu gerekçeye dayalı olarak da müzakereler sırasındaki farklı tutumlar ile görüşler aktararak bunların değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Kanunun son hâli ise konu bütünlüğünü bozmamak ve araştırmayı sıkıcılıktan kurtararak asıl verilmek istenen düşüncenin daha net anlaşılmasını sağlamak için dipnotta verilmiştir.

Mecliste hiç tartışılmaksızın görüşülüp kabul edilen kanunlar ise bir arada incelenerek aktarılırken, madde sayısı çok fazla olan kanun maddelerinin ise toplam madde sayısı belirtilerek, özellikle iktidar ve muhalefet arasında önemle tartışılan ya da belirtilmesi zorunlu kanun maddelerinin incelenmesine özen gösterilmiştir.

Benzer içerikteki bazı kanun maddeleri ise ortak paydalarda toplanarak bütünlük elde edilmeye çalışılmıştır.

Bütçe kanunlarında ise sadece tahsisat ve sarfiyat maddeleri belirtilirken, Kanun maddelerinin özellikle son iki maddesinde yer alan “Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.” ve “Bu kanun hükümlerini icraya Maliye ve Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekilleri memurdur.” Maddeleri diğer kanun maddelerinde de yer aldığı için, ilk kanunda belirtildikten sonra, diğer kanun maddelerinde tekrarına yer verilmemiştir.

Kanun incelemelerinde kronolojik sıra takip edilmekle beraber, dönemin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için kanun incelemeleri “Siyasî ve Askerî” alandan başlatılmıştır.

Döneme ait toplam 426 kanunun incelendiği bu çalışmada, söz konusu tüm kanunların olabildiğince kısaltılarak, özetlenerek ama asıllarına sadık kalınarak verilmesine dikkat edilmiştir.

Tezin hazırlanmasında, gerekli tavsiye ve yönlendirmeleri yapan, tez danışmanım Doç. Dr. Hakan Uzun’a ve bu çalışmaya sağladıkları katkılarından dolayı Doç. Dr. Yaşar Özüçetin ile Yrd. Doç. Dr. Mahmut Sarıkaya’ya teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca maddî ve manevî olarak hiç bir zaman desteklerini esirgemeyen aileme de teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	xi
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM 9

SİYASÎ VE ASKERÎ ALANDA ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET 9

1.Siyasî ve Askerî Gelişmeler 9

1.1. 1939–1957 Dönemi 9

1.2.1957–1960 Dönemi 20

2. Siyasî ve Askerî Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet 23

İKİNCİ BÖLÜM 66

İKTİSADÎ ALANDA ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET 66

1.İktisadî Gelişmeler 66

1.1. 1939–1957 Dönemi 66

1.2.1957–1960 Dönemi 70

2.İktisadî Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet 71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TOPLUMSAL ALANDA ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET	130
1.Toplumsal Alanda Gelişmeler	130
1.1. 1939–1957 Dönemi	130
1.2.1957–1960 Dönemi	133
2. Toplumsal Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet	135
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET	165
1.Eğitim ve Kültür Alanında Gelişmeler	165
1.1. 1939–1957 Dönemi	165
1.2.1957–1960 Dönemi	171
2. Eğitim ve Kültür Alanında Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet	172
BEŞİNCİ BÖLÜM	
DIŞ POLİTİKA İLE İLGİLİ ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET	188
1.Dış Politika Alanında Gelişmeler	188
1.1. 1939–1957 Dönemi	188
1.2.1957–1960 Dönemi	194
2.Dış Politika Alanında Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet	195
SONUÇ	207

KAYNAKÇA

211

EKLER

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.y.	: Adı geçen yer
bkz.	:Bakınız
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
CHP.	: Cumhuriyet Halk Partisi
Der.	: Derleyen
DP.	: Demokrat Parti
Haz.	: Hazırlayan
MKP.	: Milli Kalkınma Partisi
MP.	: Millet Partisi
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa Sayısı
SCF.	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
TCF.	: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TBMM.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMZC.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
vd.	: Ve devamı

GİRİŞ

Sözlük anlamı olarak “güç yetme, yapabilme yetkisine sahip olma”¹ anlamını taşıyan iktidar kavramı, herhangi bir topluluk içinde, tabii, maddî ve manevî etkenler sonucu bazı kişi, grup veya kurumların emir verme ve verilen emirleri yaptırma gücü”² olarak da tanımlanmaktadır.

İktidar kavramıyla birlikte toplumsal süreçte zamanla oluşan ve işlenmesi gereken diğer önemli bir konu ise “Siyasal İktidar” dır.³ Siyasal iktidarın tarihsel süreç içerisinde kurumsallaşması ise⁴ şahısların iradesinin üstünde objektif ve hukukî statüye bağlı bir yapı olmayı ifade eden Devlet kavramını ortaya çıkarmıştır.

Muhaliflik, uygunsuzluk, aykırılık, düşmanlık⁵ sözleriyle ifade edilen muhalefet kavramı ise sözle ve yazıyla olduğu gibi davranışlarımızla da gerçekleşebilir.⁶

Siyasal muhalefet kavramı ise “Siyasal düzende iktidara karşı gelme, onu denetleme ve dengeleme anlamlarında ”⁷ ifade edilmiştir.

Türkiye’de var olan “Siyasal Muhalefet” kavramı genelde bir iktidar - muhalefet ilişkisinden ziyade parlamento dışında baskılarla gelişen bir muhalefet anlayışından oluşmuştur. İmparatorluk dönemindeki Batılılaşmaya yönelik

---

¹ Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, 21. Baskı, Ankara 2004, s.424.

² Meydan Larousse; Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, IX. Cilt. Sabah Yayıncılık, İstanbul 1992. s.433

³ Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul 1987, s.99.

⁴ Hüseyin Nail Kubalı, **Anayasa Hukuku Dersleri**, İstanbul 1969,s. 20-23.

⁵ Develioğlu, **a.g.e.**, s.666.

⁶ Ayşegül Komşuoğlu, **Türkiye’de Siyasal Muhalefet**, İstanbul 2008, s.9.

⁷ Komşuoğlu, **a.g.e.**, s.9.

gerçekleşen faaliyetler ve Cumhuriyetle birlikte siyasal toplumun batı demokrasisinden yana gelişmesi ve çok partili hayata geçişle birlikte Türkiye'nin batı bloku yanında yer alması Türkiye'de "Siyasal Muhalefet" olgusunu ortaya çıkarmıştır.⁸

Günümüzde etkisini hâlâ etkili bir şekilde hissettiren iktidar - muhalefet olgusunun tarihsel süreçteki gelişimini anlayabilmek için ise öncelikle tarihsel süreçteki Osmanlı toplumsal ve siyasal yapısını bilmek, az da olsa gözden geçirmek gerekir.⁹

Nitekim o zamanki dönemde iktidar-muhalefet arasındaki başlıca konular arasında yer alan siyasî, askerî, iktisadî, toplumsal, kültürel ve dış politika meseleleri, günümüzde de hâlâ gündemin ilk maddelerini oluşturur. Buradan hareketle Türkiye'de aynı ya da benzer olayların belli aralıklarla tekrar yaşandığı dikkate alındığında Türkiye'deki siyasal muhalefet kavramını anlamak için Osmanlı siyasal yapısını gözden geçirmek adeta zorunluluk olmuştur.¹⁰

Osmanlı Devletinde 1865 yılında yenilikçi ıslahatlar sonucunda kurulan, hürriyet ve özgürlüğü sağlayarak meşrutiyetin de ilanında etkili olan¹¹ "Genç Osmanlılar" Osmanlı Devletindeki ilk ciddi muhalefetin de temellerini oluşturmuştur.¹²

---

⁸ Nükhet Turgut, **Siyasal Muhalefet**, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara 1984, s.279.

⁹ Şükrü Hanoğlu, **Bir Siyasal Düşünür Olarak Abdullah Cevdet ve Dönemi**, İstanbul 1981,s.4.

¹⁰ Turgut, **a.g.e.**, s.229.

¹¹ Tekin Erer, **Türkiye'de Parti Kavgaaları**, İstanbul 1966, s.35.

¹² Emre Kongar, **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitapevi, 29. Basım, İstanbul 2001, s.132.

Genç Osmanlılardan sonra kurulan ve Türk siyasî hayatına damgasını vuran ikinci önemli muhalefet hareketini ise “Jön Türkler” oluşturmuştur.¹³

Türk siyasî hayatına Jön Türkler olarak adlarını duyuran ve 24 Temmuz 1908’de İkinci Meşrutiyet’in ilanında önemli bir paya sahip olan bu cemiyet İkinci Meşrutiyet döneminde önemli bir yer teşkil etmiştir.

1909 yılında Kanuni Esasi’de yapılan değişik ile toplanma, dernek ve parti kurma hakkı ve hürriyetlerinin anayasal bir hak durumuna gelmesiyle ise ¹⁴ siyasî nitelikli kurulan parti ve cemiyet sayısı yirmi dördü bulmuş¹⁵ ve böylece İkinci Meşrutiyet döneminde ilk kez açık ve özgür parti hayatı başlamıştır.¹⁶

Nitekim İkinci Meşrutiyet ile sayıları hızla artan bu siyasî parti ve cemiyetler sayesinde bu dönemde ilk kez çok partili hayata geçiş başlamıştır.

Ancak her ne kadar İkinci Meşrutiyetin ilanıyla birlikte parlamenter açıdan önemli gelişmeler yaşanmışsa da; iktidarın merkezileşmesini önleyecek, onu demokratize edecek siyasî ve hukukî kurumların olmaması, iktidarın kullanım biçiminin anti demokratik olması sonucunu doğurmuştur.¹⁷

---

¹³ Ahmed Bedevi Kuran, **İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler**,2.Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul 2000,s.45.

¹⁴ Suna Kili – Asaf Gözübüyük, **Türk Anayasa Metinleri “Sened-i İttifaktan Günümüze”**, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1985, s. 78.

¹⁵ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasi Partiler**, Cilt 1,İkinci Meşrutiyet Dönemi, Hürriyet Yayınları, İstanbul 1984, s.11-14

¹⁶ Niyazi Berkes, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Doğu-Batı Yayınları, t.y. İstanbul, s.398.

¹⁷ Bahri Savcı, **Demokrasimiz Üzerine Düşünceler**, Sevinç Matbaası, Ankara 1963,s.27.

Milli Mücadele döneminde 23 Nisan 1920 tarihinde açılan Birinci Meclis ise ulusal egemenlik temeline dayanan ilk Türk Meclisi olmuştur. Bu Meclisin, 20 Ocak 1921 tarihinde yaptığı Teşkilat-ı Esasiye, söz konusu meclisin rejimine “kurucu ve ihtilalci” bir nitelik kazandırmış olmasına rağmen; T.B.M.M. kendi içinde muhalefet gruplarının yer almasını engellemeyerek, demokratik geleneğin oluşmasına bir örnek oluşturmuştur.¹⁸

Birinci Meclis o yıllarda özlemleri, amaçları, çelişkileri hatta üyelerinin kılık kıyafetleriyle ulusu bütün olarak temsil eden bir yapı sergilemiştir.¹⁹ Birinci Meclis’e; “Halkçılık, Yeşil Ordu’nun savunduğu İslamcı sosyalizm, Türkiye Komünist Fırkası’nın emeği temel ilke alan” görüşlerinin yer aldığı siyasal bir yapı hâkim olmuştur.²⁰

Nitekim Birinci Meclis içinde çok farklı görüşlere sahip çeşitli gruplar yer almıştır.²¹ Meclis’te çok farklı düşünce, inanç ve görüşlere sahip bulunan bu grupların zamanla meclis içindeki uyumu bozmaları üzerine ise 10 Mayıs 1921 tarihinde Mustafa Kemal meclis içinde parti disiplinini yeniden sağlamak amacıyla, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunu kurmuştur.²²

---

¹⁸ Mustafa Albayrak, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Ankara 2004,s.2.

¹⁹ İhsan Güneş, “**Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin Toplanması ve Nitelikleri**”, Birinci Meclis, Promat Matbaacılık, İstanbul 1998.s.40

²⁰ İhsan Güneş, **Birinci Türkiye Millet Meclisi’nin Düşünsel Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 1985, s.112.

²¹ İhsan Ezhali, **TBMM (1920–1922) ve Osmanlı Meclis-i Mebusan-ı (1877–1920)**, TBMM yay. No. 54, Ankara 1992, s. 33. Damaroğlu meclisteki grupları “İstikbal, Muhafazakâr ve Bolşevikler” olmak üzere üç gruba ayırırken Juhan E. Gillespie ise “Kemalistler, İstiklal Grubu, Enver Paşa Taraftarları ve Bolşevikler” şeklinde dört gruba ayırmıştır. Mustafa Kemal Paşa ise Damaroğlu ve Gillespie’den farklı olarak Mecliste bulunan grupları Tesanüd Grubu (Dayanışma Grubu), İstiklal Grubu (Bağımsızlık Grubu), Müdafaa-i Hukuk Zümresi (Halkları Savunma Grubu), Halk Zümresi (Halk Grubu) ve İslahat Grubu (Reform Grubu) olarak beş gruba ayırmakla birlikte bu grupların dışında özel amaçlarla kurulan bazı küçük grupların da faaliyet halinde olduklarının söylemektedir. Semih Yalçın, **Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri**, Ankara 2004,s.48–49.

²² Firuzan Hüsrev Tökin, **Türkiye’de Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncelerin Gelişmesi, (1939–1965)**, Elif Yayınları, 1965, s.20.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubunun kurulmasına rağmen gruplar arasındaki mücadele devam etmiş ve zamanla Müdafaa-i Hukuk Grubu da kendi aralarında “Birinci Grup” ve “İkinci Grup” olarak ikiye ayrılmıştır.²³

1923 yılında ise İstiklal Savaşı'nın kazanılmasının ardından görev süresini doldurduğuna inanılan Birinci TBMM kapatılmış ve yerine 11 Ağustos 1923'de İkinci TBMM açılmıştır.

1923 yılında yapılan genel seçimler sonrasında ise sonraki adıyla Cumhuriyet Halk Partisi, başlangıçtaki adıyla Halk Fırkası'ndan Türk siyasi tarihinde önemli bir yere sahip olan bir parti kurulmuştur. Birinci TBMM'deki Birinci Grup ise Halk Fırkasının temelini teşkil etmiştir.²⁴

Nitekim TBMM 'de yer alan bu Birinci Grup Halk Fırkası'nı en sonunda da Cumhuriyet Halk Partisi'ni ortaya çıkarırken, ikinci Grup ise Ahrar, Hürriyet ve İtilaf ile Cumhuriyetin ilanı sonrası Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası adlarıyla partileşmiştir. İşte kökenleri 1902 yılında yapılan Jön Türkler kongresine kadar uzanan Demokrat Parti'de, bu İkinci Gruptan nüvelenmiş ve sonunda doğmuştur.²⁵

İkinci Grubun içinden çıkan ve 17 Kasım 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasıyla birlikte ise Türkiye'de iki partili bir siyasal düzen ortaya

---

²³ Nükhet Turgut, **a.g.e.**, s.250.

²⁴ Tefik Çavdar, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, (1839–1950)**, İmge Kitapevi, Ankara 1995, s. 253.

²⁵ Tefik Çavdar, “**Siyasal Partiler/Demokrat Parti**”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.7, İletişim Yayınları, 1983, s.2074.

çıkmiştir. CHP'den istifa eden Milletvekilleri tarafından 17 Kasım 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, iktidar partisi tarafından İttihat ve Terakki hareketinin canlandırılması olarak nitelendirilmiş, kurulmasından itibaren de sert şekilde eleştirilmiştir.²⁶

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kapatılmasına yol açan olaylar dizisi ise 1925 Şubat'ında Doğu Anadolu'da başlayan Şeyh Sait isyanıyla başlamıştır. İsyana "İstiklal Mahkemeleri" nin geniş yetkilerle kurulmasına ve 4 Mart 1925 tarihinde "Tahrir-i Sükûn Kanunu" nun çıkarılmasına sebep olmuştur.²⁷

İstiklal Mahkemelerinin, Terakkiperver Fırkasının bazı mensuplarının ayaklanmaya maddî ve manevî destek verdiğini bildirmeleri üzerine ise hükümet 1 Haziran 1925 günü, Tahrir-i Sükûn Kanunu'na aykırı hareket ettikleri gerekçesiyle, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı tamamen kapatmıştır.²⁸

Nitekim zaman içinde yaşanan gelişmelerde gösterdi ki Cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, çok partili hayatı getirmeye yeterli değildi. Çünkü İktidar partisi çok güçlüydü ve henüz rakip tanıyacak kadar olgunlaşmamıştır.²⁹

---

²⁶ Ömür Sezgin-Gencay Şaylan, "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C. 8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 2047.

²⁷ Yalçın, a.g.e., s.284.

²⁸ Yonca Anzerlioğlu v.d., 80. Yılında Türkiye Cumhuriyeti ve Demokrasi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2004, s. 93.

²⁹ Mahmut Goloğlu, Demokrasiye Geçiş 1946-1950, Kaynak Yay., İstanbul, 1982, s.21.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasından beş yıl sonra da, 12 Ağustos 1930'da İstanbul'da Atatürk'ün istek ve onayıyla, Ali Fethi Bey'in başkanlığında Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur.³⁰

Ancak Fırkanın kurulmasıyla ülkedeki 'gayrimemnun' kitlelerin herhangi bir inanca bağlı olmadan yönetimde tek muhalif parti olan SCF' ye sarılmaları kısa süre içerisinde muhalefet çemberini genişletmiş ve ülke genelinde CHP'ye tepkiler belirgin bir şekilde artarak hız kazanmıştır. Bu tepkilerin siyasî alanda rahatsızlık oluşturması üzerine ise 17 Kasım 1930'da Fethi Okyar Dâhiliye Vekâletine gönderdiği yazıda partinin kendi kendini feshettiğini bildirmiştir.³¹

Böylece Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın demokrasi denemesi de başarısızlıkla son bulmuş ve bu dönemde gerçekleşen çok partili yaşam denemelerinde istenen başarı sağlanamamıştır.³²

İkinci Dünya Savaşı sonrası ise yeni dönemin etkisiyle başlayan demokrasi hareketleri Türkiye'yi de etkisi altına almış ve nihayet Türkiye'de çok partili yaşama geçiş İsmet İnönü döneminde gerçekleşme olanağı bulmuştur.

İnönü döneminde ilk siyasi parti 18 Temmuz 1945'te Millî Kalkınma Partisi adıyla kurulmuştur.³³

---

³⁰ Serhan Yücel, **Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2006)**, İstanbul 2004, s. 27.

³¹ Sina Akşin ve Diğerleri, **Türkiye Tarihi**, 5. Basım C.4, Cem Yayınevi, İstanbul 1997,s.107-108.

³² Tökin, **a.g.e.**, s. 75.Tek Parti Dönemindeki Diğer Partiler Türk Cumhuriyet Amele ve Çiftçi Patisi (29 Ağustos 1930)Ahali Cumhuriyet Fırkası (29 Eylül 1930)Laik Cumhuriyet İşçi ve Çiftçi Fırkası (1931).

³³ Erdoğan Teziç,**100 Soruda Siyasi Partiler**, Gerçek Yayınevi, İstanbul,1976,s.253.

Ancak Millî Kalkınma Partisine rağmen, Türkiye’de tam anlamıyla çok partili hayat’a geçilemeyip, bu amaç 7 Ocak 1946 yılında Demokrat Partinin resmen kurulmasıyla gerçekleşmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASÎ VE ASKERÎ ALANDA ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET

1.Siyasî ve Askerî Gelişmeler

1.1. 1939–1957 Dönemi

1939–1945 döneminin en önemli siyasî ve askerî gelişmesi başta tüm Dünya'yı etkisi altına almış ve Türkiye'de de etkisini yoğun bir şekilde göstermiş olan İkinci Dünya Savaşı'dır.

Türkiye İkinci Dünya savaşına fiilen girmemesine rağmen, 1939–1945 yılları arasında ekonomik ve siyasal sıkıntılarla mücadele etmek zorunda kalmıştır.³⁴

İkinci Dünya Savaşı sırasında, Türkiye'de sıkıyönetim ilan edilmiş, ülkede mal kıtlığı artmış ve fiyat artışları devamlı hale gelmiştir. Bozulan devlet ekonomisini düzeltmek için çıkarılan yeni vergiler ise yoksul halkı ezmiştir.³⁵

İkinci Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada esmeye başlayan özgürlük ve demokrasi hareketleri ise Türkiye'de de etkisini göstermeye başlamış ve savaşın

---

³⁴ Tefik Çavdar, “**Demokrat Parti**”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.8, İstanbul, 1985, s.2064.

³⁵ Bernard Lewis, (1984), **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, (çev. Metin Kıratlı), TTK Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, s. 296.

doğurduğu toplumsal tepkilere seyirci kalamayan Türkiye’de demokratikleşme akımına ayak uydurmak zorunda kalmıştır.

İkinci Dünya savaşı sonrası dönemdeki dünya konjonktürünü göz önünde bulundurduğumuzda Türkiye’nin çok partili hayata geçişini, dönemin iç ve dış etkenleri belirlemiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Dünyadaki baskı rejimlerinin yıkılmış olması, Batılıların Türkiye’yi kendi içinde kabul etmek için, çok partili düzene geçmesi yönünde yaptıkları baskılar,³⁶ Türkiye’nin Birleşmiş Milletler Anayasası’nı kabulü, Batılı devletlerle siyasal ve ekonomik anlamda yakınlaşması Türkiye’deki çok partili hayatın dış etkenlerini oluştururken,³⁷ İsmet İnönü’nün 19 Mayıs 1945’de yaptığı konuşma³⁸ Çok partili sistemin kurulması konusundaki kararlığı³⁹ ve rejimi daha demokratik kılmak için gereken önlemlerin alınacağına dair beyanatları⁴⁰ ise çok partili yaşamın iç dinamiğini oluşturmuştur.

Bu dönem Muhalefet Partisine duyulan ihtiyaç ise CHP’nin içinden muhalefet bir parti olarak ortaya çıkan Demokrat Parti’nin doğmasını sağlamıştır.

---

³⁶ Emre Kongar, **İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, 8. Baskı, Cilt: 1-2, İstanbul 1994, s.158.

³⁷ Viladimir I.Danilov, **Çok Partili Sisteme Geçiş: Türk Demokrasininin Gelişmesinin Önemli Bir Safhası**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994, s.2313.

³⁸ Sina Akşin, **Ana Çizgileriyle Türkiye’nin Yakın Tarihi**, İmaj Yayıncılık, Ankara 2001, s.223

³⁹ Albayrak, **a.g.e.**, s.30.

⁴⁰ E. Jan Zürchen, **Modernleşen Türkiye’nin Tarihi**, İletişim Yayınları, İstanbul 1993, s. 302-304. Stefanos Yerosimas, **Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye**, Çev. Babür Kuzucu, Gözlem Yayınları İstanbul 1980, s.716.

7 Ocak 1946 yılında CHP'den ayrılan "Dörtlü Takrir"⁴¹ sahipleri tarafından kurulan Demokrat Parti, CHP'nin içinden çıkmış bir partidir. CHP'nin içinden gelmesi nedeni ile merkezde kurulmuş bir parti olarak adlandırılabilir. Ancak destek aldığı kesimlere ve iktidardaki uygulamalarına bakıldığında ise merkez partisinden ziyade bir çevre partisi görünümünde olmuştur.⁴²

Kurulan bu yeni parti ile Türkiye'de çok partili hayata geçiş dönemi de yeniden başlamıştır.

Demokrat Parti kısa süre sonra halk tarafından ve büyük kitleler tarafından hızla benimsenmesi ise CHP iktidarını birtakım tedbirler almaya yöneltmiştir. Nitekim 10 Mayıs 1946 tarihinde olağanüstü kongreye giden CHP, tek dereceli seçimi, sınıf esası üzerine parti kurulabilmesini ve Demokrat Parti'nin ısrarla savunduğu tek dereceli sistemini de kabul etmiştir. Üniversitelere idari özerklik verilmesi ve Basın Yasasını daha liberal hale getirilmesi ise yaşanan diğer önemli gelişmeler arasında yer almıştır.⁴³

Ayrıca CHP Kongre'de 1947 seçimlerinin bir yıl öne alınmasına karar vermiş ve 21 Temmuz 1946 yılında erken seçime gidilmiştir.⁴⁴

---

⁴¹ Dörtlü takrir sahipleri: İzmir Milletvekili Celal Bayar, Aydın Milletvekili Adnan Menderes, İçel Milletvekili Refik Koraltan ve Kars Milletvekili Fuat Köprülü.

⁴² Yılmaz Bingöl -Şener Akgün, "**Demokratlıktan Muhafazakâr Demokratiğe: Demokrat Parti İle Adalet ve Kalkınma Partisinin Karşılaştırmalı Bir Analizi**", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (9) 2005 / 1, s.1-33.

⁴³ Durmuş Yalçın vd, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2006, s. 537-38.

⁴⁴ Tefik Çavdar, "**Siyasal Partiler/Demokrat Parti**", s.2065.

21 Temmuz 1946 yılında gerçekleşen bu seçimlerde DP 465 sandalye için 273 adayla 66 milletvekilliği, CHP ise 195 sandalye kazanmıştır. Seçim sonrası gelen şikâyetlerin çoğunluğu ise seçimlere hile karıştığı yolundaki görüşlerdir.⁴⁵

Bu gergin ortamda Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresini, 7 Ocak 1947'de Ankara'da toplanmıştır.⁴⁶

Bu Kongrede kabul edilen ve “Hürriyet Misakı” adıyla tanınan Ana Davalar komisyonu raporunda DP, Türkiye’de demokrasinin kurulması için üç temel koşul ileri sürmüştür.⁴⁷

Hürriyet Misak’ının ilanından sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 12 Temmuz 1947 günü bir bildiri yayınlarak, iktidar ile muhalefet arasında uzlaşmayı sağlamayı hedeflemiş ve “12 Temmuz Beyannamesi” olarak bilinen bildiriyi yayınlamıştır.⁴⁸

Demokrat Parti içerisindeki bu yumuşama ve düzeltilen ilişkiler ise tepki çekmiş ve “Güdümlü Demokrasi” olduğunu iddia eden bir grup partiden ayrılmıştır.

---

⁴⁵ Necdet Ekinci, **Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997, s. 327.

⁴⁶ Albayrak, **a.g.e.**, s.100.

⁴⁷ Feroz Ahmad - Bedia Turgay, **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)**, Bilgi Basımevi, Ankara 1976, s.28. Komisyonun kongreye sunduğu Hürriyet Misakı şu ilkelerden oluşuyordu: 1) Vatandaş hak ve Hürriyetlerini haleldar eden mahiyette olan ve anayasamızın ruhuna ve metnine uymayan kanun hükümlerinin kaldırılması, 2) Vatandaş oyunun emniyet ve dokunulmazlığını sağlamak ve milli hâkimiyet prensibini teminat altına almak maksadıyla seçim kanununda değişiklikler yapılması, 3) Devlet reisliğiyle fiili parti reisliğinin bir zat uhdesinde birleşmemesi esasının kabulü. Orhan Mete, **Bütün Tafsilat ve Akisleriyle Demokrat Partinin Birinci Büyük Kongresi (7 Ocak 1947)**, Ticaret Dünyası Matbaası, İstanbul 1947, s.52.

⁴⁸ Serhan Yücel, **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul 2001, s. 68.

Partiden ayrılarak ortak bir tutum geliştiren bu grubun bazıları DP'nin 1949 yılındaki büyük kongre kararını beklemek üzere "Müstakil Demokrat Grubu"nu kurarken,⁴⁹ bunların dışında kalanlar ise 20 Temmuz 1948'de başkanlığını Mareşal Fevzi Çakmak'ın yaptığı "Millet Partisi"ni kurmuşlardır.⁵⁰

20 Haziran 1949 tarihinde ise Demokrat Parti "İkinci Büyük Kongresini" toplamıştır. Kongrede seçim yasaının demokratik içerikli olması açısından seçimlerde alınan oylara sahip çıkılmasını içeren "Milli Teminat Andı" kabul edilmiştir.⁵¹

Demokrat Parti'nin seçimlerin sağlıklı bir şekilde yapılması konusundaki ısrarının devam etmesi üzerine de 16 Şubat 1950'de yeni seçim kanunu kabul edilmiştir.⁵²

Bu kanun ile gizli oy, açık tasnif ve yargı denetimini kabul eden, Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşan bir Yüksek Seçim Kurulu'nu öngören seçim yasaı kabul edilmiş ve böylece 1950 seçimlerine gidilmiştir.⁵³

14 Mayıs 1950 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerle Türkiye'de yirmi yedi yıllık tek parti devri sona ererken yeni bir dönemin de ilk adımları atılmıştır.

---

⁴⁹ Taner Timur, **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, İstanbul 1994, s. 89.

⁵⁰ Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili ...**,s.44.

⁵¹ Çavdar, "**Siyasal Partiler/ Demokrat Parti**", s.2067-68.

⁵² Ahmad **Türkiye'de Çok Partili...**, s.61.

⁵³ Cem Eroğul, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitapevi, Ankara 1990,s.43.

8,5 milyon seçmenin katıldığı 1950 seçimlerinde Ulus gazetesinde belirtilen muvakkat rakamlara göre DP 4,5 milyon oy alırken, CHP ise 4 milyon oy almıştır.⁵⁴

Resmi rakamlara göre ise DP %53,59 oy oranı ile 408 milletvekili, CHP %39,98 oy ile 69 milletvekili çıkarmıştır. MP ise %3,03 oy oranı ile 1 milletvekilliği kazanırken, toplam oyları %3,40 olan bağımsızlar ise 9 tanesi milletvekili seçilmiştir.⁵⁵

Sonuçları herkes için sürpriz olan 1950 seçimlerini Fuat Köprülü, “Bir milletin iradesini açıkça izhar etmesi”⁵⁶olarak tanımlarken, 1950 seçimlerine dış basında yoğun ilgi göstermiştir. 1950 seçimleri Fransız basınında, “Türk milletinin siyasî olgunluğa ulaşmasının delili” olarak ifade edilirken,⁵⁷Amerikan basınında ise “Türkiye’nin tam demokrasiye doğru gidişinde bir işaret noktası olarak” ifade edilmiştir.⁵⁸

22 Mayıs 1950’de Meclisin açılmasıyla Celal Bayar Türkiye Cumhuriyetinin üçüncü Cumhurbaşkanı olarak seçilirken, hükümeti kurma görevi de Adnan Menderes’e verilmiştir.⁵⁹ Böylece Türk siyasî tarihinde on yıla damgasını vuran “Menderes Dönemi” başlamıştır.

Demokrat Parti’de 1950 seçimlerinin başarısı da arka arkaya gelmeye başlamıştır. Nitekim 13 Ağustos 1950 tarihinde gerçekleşen muhtarlık seçimlerini de

---

⁵⁴ **Ulus**,17 Mayıs 1950, s.1.

⁵⁵ Albayrak,**a.g.e.**,s.171.

⁵⁶ **Ulus**,17 Mayıs 1950,s.5.

⁵⁷ **Ulus**,17 Mayıs 1950,s.2.

⁵⁸ **Ulus**,17 Mayıs 1950,s.2.

⁵⁹ Eroğul,**a.g.e.**,s.45.

kazanan Demokrat Partililer genel seçimlerde elde ettiği başarının tesadüf olmadığını göstermiştir.⁶⁰

Bütün bu başarılarla karşın Başbakan Adnan Menderes'in parti içindeki konumu ve Bakanlar Kurumu karşısındaki durumu, yeteri kadar güçlü görünmüyordu. Parti içindeki istifaların da günden güne artması üzerine de 8 Mart 1951'de hükümet istifa etmiş ve yeni hükümeti yine Adnan Menderes kurmuştur.⁶¹

Menderes, 9 Mart 1951'de ikinci kabinesini kurmuştur. Bu başarı Menderes'in ikinci kabinede parti içindeki gücünün gittikçe arttığını ortaya koymuş ve muhalefete karşı daha sert önlemler alma yoluna gitmesinde etkili olmuştur.⁶²

15 Ekim 1951 yılında Demokrat Parti üçüncü Büyük Kongre'nin çalışmalarına başlamıştır.⁶³

19 Mayıs 1952 yılında yaşanan önemli bir siyasî gelişme ise Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık'ın genel başkanı olduğu "Türkiye Köylü Partisi"nin kurulması idi.⁶⁴

1953 yılına gelindiğinde ise DP iktidarı ile muhalefet arasındaki gerginlik giderek artmıştır. Demokrat Parti gericilik aleyhine başlattığı kampanyanın ilk

---

⁶⁰ Fahir Giritlioğlu, **Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Mevkii**, Ayyıldız Matbaası C. I, Ankara 1965, s. 289.

⁶¹ Eroğul, **a.g.e.**, s.63-64.

⁶² Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili...**, s.81.

⁶³ Yücel, **Demokrat...**, s. 84.

⁶⁴ İsmail Hüsrev Tökin, **Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi (1859-1952)**, Elif Yayınları,1 İstanbul 1965,s.87.

hareketi olarak 22 Ocak 1953 tarihinde “Milliyetçiler Derneği”ni kapatmıştır.⁶⁵ Bu önemli siyasî gelişmeyi ise 24 Ocak 1954 Millet Partisinin kapatılması takip etmiştir.⁶⁶

Millet Partisinin kapatılmasına CHP büyük tepki gösterdi ve yayınlanan bir bildiri ile de “bir partinin Yargı kararı olmaksızın kapatılması” eleştirilmiştir.⁶⁷

Bu bildiriye karşı büyük bir tepki gösteren Demokrat Partililer CHP’yi gerici bir partiye destek olmakla suçlamışlar ve “CHP’nin bütün mal varlıklarına el konmasını” öngören yasayı, 9 Aralık 1953 tarihinde TBMM’ye sunmuşlardır.⁶⁸

Mecliste yapılan tartışmalar sonucu kabul edilen ve “CHP’nin bütün mallarına el konulmasını uygulamaya koyan 6195 sayılı yasa” ile 1954 genel seçimleri öncesinde iktidar tarafından malî bakımdan adeta çökertilmiştir.⁶⁹

DP İktidarı’nın 1954 seçimleri öncesi dış politikada ve iç politikada elde etmiş olduğu büyük başarılar ise 1954 seçimleri öncesi halkın iktidara karşı sevgisini artırmıştır. TBMM 12 Mart 1954 tarihinde aldığı bir kararla, genel seçimlerin 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılmasını uygun görmüş ve yeni seçimlere gidilmiştir.

---

⁶⁵ Ahmet Emin Yalman, **Yakın Tarihte Gördüklerim, Geçirdiklerim (1945-1971)**, Rey Yayınları Cilt IV, İstanbul 1971, s. 302.

⁶⁶ Ahmad, **Türkiye’de Çok Partili...**, s.118.

⁶⁷ Albayrak, **a.g.e.**, s.249.

⁶⁸ Albayrak, **a.g.e.**, s.215.

⁶⁹ Ahmad, **Türkiye’de Çok Partili...**, s.117.

1954 yılında yapılan genel seçimlerde DP %58.42 oranında oy alarak 503 milletvekili, CHP %35.11 oy oranıyla 31, Cumhuriyetçi Millet Partisi %5.28 oranla 5, Bağımsızlar ise %0.62 oyla 2 milletvekilliği kazanmıştır.⁷⁰

Seçim sonrası Demokrat Parti 1954 yılında kazandığı oy sayısı ile daha önce görülmemiş bir başarıya imza atmıştır.

Seçimlerden sonra TBMM 14 Mayıs 1954 tarihinde yaptığı toplantıda, Cumhurbaşkanı Celal Bayar seçilirken Refik Koraltan' da TBMM Başkanlığına seçilmiştir.⁷¹

14 Mayıs 1954 tarihinde de İkinci Adnan Menderes Hükümeti istifa ederken, Üçüncü Menderes Hükümeti 26 Mayıs 1954 tarihinde göreve başlamıştır.⁷²

Elde edilen başarıdan sonra iktidarda yerini sağlamlaştıran DP'liler kısa süre sonra genelde basın, Üniversite ve özellikle de muhalefeti sindirecek antidemokratik uygulamaları gerçekleştirmiştir.

Demokrat Partililer ilk olarak kendilerine muhalefet eden kesimleri etkisiz halde getirmek amacıyla 30 Haziran 1954'de "Kırşehir İlini İlçe" haline getirmiş ve muhalefete oy veren iller cezalandırılmıştır.⁷³

---

⁷⁰ Albayrak, a.g.e., s.263.

⁷¹ Albayrak, a.g.e., s. 264.

⁷² Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili...**, s.123.

⁷³ Teziç, a.g.e., s. 269. Bu olay ilk olmamakla beraber tarihte başka örnekleri görülmektedir. Nitekim 1930 yılında Serbest Fırkaya oy verdiği için CHP'nin Silifke ilini ilçe yapması bu tip olayların ilk örneğidir. Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili...**, s. 125.

30 Haziran'da ise 6498 sayılı Seçim Yasası kabul edilmiştir.⁷⁴ Bununla da yetinmeyen İktidar, yüksek yargı organları ve Üniversitede öğretim üyelerinin 60 yaş ve 25 yıllık hizmetini tamamlamış olanların zorunlu emekliye sevk edilmesini öngören ve adına "Tasfiye Kanunu" denilen yasayı kabul etmiştir.⁷⁵

İktidarın, muhalefete karşı aldığı önlemlerden bir başkası da, toplantı ve gösterileri kısıtlamaya yönelik olan "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri" Yasası'dır. Yine Basın Yasası da iktidarın, muhalefete karşı aldığı bir önlemdir.⁷⁶

1955 yılında ise Fethi Çelikbaş ve on arkadaşı, TBMM'ne basına ispat hakkı verilmesini isteyen bir önerge vermişlerdir.⁷⁷ Bu önerge sonrası adeta parti içi bir iç savaş başlamıştır.⁷⁸

İspatçıların geri adım atmamaları üzerine ise ipler kopmuştur ve Menderes kendisine muhalefet eden bu on dokuz milletvekilini parti Haysiyet Divanı'na vermiş ve böylece onları etkisiz hale getirilmiştir.⁷⁹

Bu olayların yaşandığı zor günlerde Demokrat Parti 15 Ekim 1955 tarihinde "Dördüncü Kongresini" toplamıştır.⁸⁰

---

⁷⁴ Erdem Tahrán, **Anayasalar ve Seçim Kanunları (1876-1982)**, Çelüt Matbaası, İstanbul, 1982, s. 94-95.

⁷⁵ Eroğul, **a.g.e.**, s. 103.

⁷⁶ Albayrak, **a.g.e.**, s.287.

⁷⁷ **Vatan**, 15 Ekim 1955, s.1.

⁷⁸ Zürchen, **a.g.e.**, s. 335.

⁷⁹ **Vatan**, 15 Ekim 1955, s.5.

⁸⁰ **Vatan**, 15 Ekim 1955, s.1.

DP'den ayrılan ispatçılar ise 19 Kasım 1955 tarihinde ortak bir bildiri yayınlarak "Hürriyet Partisi" adı altında yeni parti kuracaklarını duyurmuşlar ve 20 Aralık 1955 tarihinde de "Hürriyet Partisi" resmen kurulmuştur.⁸¹

DP'de istifaların devam etmesi üzerine Üçüncü Menderes Kabinesi, 30 Kasım 1955 tarihinde istifa etmiş ancak; Başbakan yerinde kalmıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ise 1 Aralık 1955 günü yeni kabineyi kurma görevini Adnan Menderes'e vermiştir.⁸²

Muhalefet partileri (CHP-Hür Parti-CMP) getirilen kısıtlamalar ve zorluklar üzerine ise güç birliği etme kararı almıştır.⁸³

İktidar bu arada 1957 seçim hazırlıklarına çoktan başlamıştır. İlk olarak 12 Haziran 1957 tarihinde Kırşehir tekrar İl yapılırken⁸⁴ 11 Eylül 1957'de çıkarılan "Seçim Yasası" ile de Milli Muhalefet cephesinin seçimlere ortak liste halinde katılması engellenmiştir.⁸⁵

---

⁸¹ Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili...**,s.43.

⁸² Albayrak,**a.g.e.**,s. 282.

⁸³ Eroğul,**a.g.e.**,s.123.

⁸⁴ Ahmad,**Türkiye'de Çok Partili...**,s.164.

⁸⁵ Albayrak,**a.g.e.**,s.293.

1.2.1957-1960 Dönemi

1957–1960 dönemine gelindiğinde ise artık Türk siyasî tarihinde yeni bir döneme doğru yol alınmaya başlanmıştır. Bu dönem iktidar - muhalefet ilişkilerinde sürekli olarak bir çatışmanın olduğu dönem olmuştur.

Bu yüzden de 1958 de yapılması planlanan genel seçimler öne alınmıştır. DP seçimler öncesinde muhalefetin bütünleşerek seçimlere bir cephe halinde girmesini engellemek için ise birtakım önlemler almıştır.

Nitekim 7 Temmuz 1957’de değiştirilen “6428” sayılı kanunla ve⁸⁶ 13 Eylül 1957’de kabul edilen “Yeni Seçim Yasası”yla muhalefetin güç birliği etkisiz kılınmaya çalışılmıştır.⁸⁷

Oldukça sert bir hava içerisinde yapılan 1957 seçimlerinde Demokrat Parti % 47,70 oy oranı ile 424 milletvekili, CHP ise %40,82 oy oranıyla 178 milletvekili, Cumhuriyetçi Millet Partisi %7,19 oy oranı ile 4, Hürriyet Partisi %3,86 ile 4 milletvekilliği kazanırken, Bağımsızlar ise %0,43 oy oranında kalarak hiç milletvekilliği kazanamamışlardır.⁸⁸

---

⁸⁶ Ülkü Varlık-Banu Ören, *Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Seçimler*, Der Yayınları, İstanbul 2001, s.92-93.

⁸⁷ Eroğul, *a.g.e.*,s. 125.

⁸⁸ Albayrak,*a.g.e.*,s.300.

Genel seçimler sonrasında TBMM, 2 Kasım 1957 tarihinde Cumhurbaşkanlığına 413 oyla üçüncü defa Celâl Bayar'ı, Meclis Başkanlığına da 404 oyla Refik Koraltan'ı seçmiştir.⁸⁹

1957 seçimi sonrasında siyasal ortam daha da gerginleşmiş, ekonomik bunalım yoğunlaşmıştır. DP, CHP'nin, artan muhalefetini ve meclis içindeki çalışmalarını kısıtlamak amacıyla, “Meclis İç Tüzüğü'nde” değişiklikler yapmıştır.⁹⁰

Bu dönemdeki askerî olaylarının en önemli gündem maddesini ise “Dokuz Subay Olayı” oluşturmuştur.⁹¹ Muhalefet tarafından oluşturulmaya çalışılan “Millî Muhalefet Cephesi” ve buna bir tepki olarak iktidarca kurulan “Vatan Cephesi” ise dönemin önemli siyasî olayları arasında yer almıştır.

İktidar - muhalefet ilişkilerinde sürekli bir çatışmanın olduğu bu dönemde Türkiye’de siyasî hayat farklı bir yörüngeye girmiştir. Nitekim 30 Nisan 1959 tarihinde muhalefet lideri İsmet İnönü’nün Batı Anadolu illeri ziyaretleri çerçevesinde Uşak’ta uğradığı saldırıyı Topkapı, Çanakkale, Konya, Kayseri olayları takip etmiş ve bu olaylar sonucu birçok ilde CHP ve DP arasında olaylar çıkmıştır.⁹²

Bu yaşanan olaylardan sonra iktidar, muhalefete karşı daha sert tedbirler almak için harekete geçmiştir. Nitekim iktidar olayların artmasından sorumlu olarak gördüğü CHP'nin siyasî etkinliklerini araştırmak amacıyla, 12 Nisan 1960 tarihinde

---

⁸⁹ TBMMZC, XI, C.1, s.15.

⁹⁰ Eroğul, a.g.e., s. 140; Salim,Burçak, **On Yılı n Anıları**, Nuru Matbaacılık Ankara 1998,s. 524, 25.

⁹¹ Mete Tuncay, **Türkiye Tarihi-4 (Siyasal Tarih 1950-1960)**, Cem Yayınevi; İstanbul 1989, s.184- 185.

⁹² Eroğul, a.g.e, s.149-153.

kurduğu “Tahkikat Komisyonu” Meclis ile ilgili bütün neşriyatı yasaklayınca DP-CHP ilişkisi daha da gerginleşmiştir.⁹³

Bu arada Öğrenci olayları sıklaşmaya başlamış ve öğrenci derneklerinin dışında siyasal partilerin de gençlik kolları kurulmuştur.⁹⁴ 28 Nisan 1960 günü İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki gösterilerde polis ve öğrenciler arasında gerginlik artması ve bu gösterilerde çok sayıda öğrenci yaralanması üzerine ise hükümet Ankara ve İstanbul’da sıkıyönetim ilan etmiştir.⁹⁵

Sıkıyönetimin oluşturduğu gerginliğin Ankara’da da kendisini hissettirmesi ve en son yaşanan “555 K”⁹⁶ gösterisi ise birçok çevrede olduğu gibi askerler tarafından da kaygıyla izlenmiştir.⁹⁷

Adnan Menderes ise olaylardan iyice bunalmıştır. Olaylar bu safhadayken aniden Ankara’dan ayrılarak Eskişehir’e gitmiştir. Olaylar zinciri burada da devam etmiş⁹⁸ ve bu dönem 27 Mayıs 1960 tarihinde, askerî kesimin siyasal sürece müdahalesi ile son bulmuştur.⁹⁹

---

⁹³ Alper Sedat Aslandaş, Baskın Bıçakçı, **Popüler Siyasî Deyimler Sözlüğü**, İstanbul 1995, s. 113-14.

⁹⁴ Alpay Kabacalı, **Türkiye’de Gençlik Hareketleri**, Altın Kitaplar, İstanbul 1992, s. 124.

⁹⁵ Ahmad, **Türkiye’de Çok Partili...**, s.209.

⁹⁶ DP karşıtları Ankara’daki olaylarda “555 K” parolasını kullanmışlardır. Parolanın anlamı beşinci ayın beşinci günü saat beşte Kızılay’da dır.

⁹⁷ Kabacalı, **a.g.e.**, s.161.

⁹⁸ Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam, İsmet İnönü (1950-1954)**, C.III, İstanbul 1998, s.4 3 6.

⁹⁹ Albayrak, **a.g.e.**, s.553.

2. Siyasî ve Askerî Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet

1957–1960 dönemi iktidar - muhalefet ilişkilerinde sürekli bir çatışmanın olduğu dönem olmuştur.

DP'nin üçüncü ve son iktidar dönemi olan 1957–60 döneminde iktidar-muhalefet ilişkilerinde gergin çatışmaların ve iç - dış siyasî ve iktisadî sorunlarının giderek artması ise DP'nin hırçın bir politika izlemesine neden olmuştur.

Bu dönemde DP, kendi muhaliflerini yatıştırmak için CHP'ye karşı sert önlemler almış ve bunu bir çizgi haline getirmiştir. Menderes'in zaten ağır olan ceza yasasını daha da ağırlaştırması, basına karşı aldığı önlemler, muhalefetin varlıklarına el koyması ve Üniversite özerkliğine saldırması ise Türkiye'yi daha özgür ve demokratik bir ülke haline getirme vaatlerinden vazgeçtiğini göstermiştir.¹⁰⁰

Ayrıca bu gergin ortamda bir yandan muhalefetin kızıştırdığı iktidar söylentileri diğer yandan Üniversite öğrencileri arasında gittikçe yayılan iktidar aleyhine gösteriler, Demokrat Parti'nin gittikçe dozunu artırarak, sistemli bir şekilde uyguladığı baskı politikasının en uç noktası olarak Tahkikat Komisyonunun kurulmasına sebep olmuştur.¹⁰¹

---

¹⁰⁰ Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yay. 2. Basım, İstanbul 2005, s.136.

¹⁰¹ Albayrak,**a.g.e.**, s. 530.

Bu dönemin sonunu getiren Tahkikat Komisyonu, 27 Mayıs 1960 Darbesi'nden kısa bir süre önce kurulan ve Demokrat Parti iktidarı ile muhalefet arasında en çok tartışılan konusu olma özelliğini taşıyan komisyon olmuştur.¹⁰²

Görev ve yetkileri bakımından, Anayasaya aykırı, demokratik düzenin öngördüğü kuvvetler ayrılığına karşı bir kurul olduğu anlaşılan komisyon ile adeta tek parti zihniyetinin canlanmaya başladığı ve “muhalefet tanımaz” bir iktidarın oluşturulduğu söylenebilir.¹⁰³

Nitekim İktidarın belirtilen bu özelliği çıkarılacak olan kanunlarda da etkisini gösterirken, iktidarda kalmak için verilen yoğun mücadelenin ise dönemin kanunlarında kendisini belli ettiği söylenebilir.

---

¹⁰² Yücel, **Demokrat...**,s.144.

¹⁰³ Albayrak,**a.g.e.**,s.535.

7060 Numaralı 5590 Sayılı “Ticaret ve Sanayi Odaları” “Ticaret Odaları” “Sanayi Odaları” “Ticaret Borsaları” “Ticaret ve Sanayi Odaları” “Ticaret Odaları” “Sanayi Odaları” ve “Ticaret Borsaları” Birliği Kanununa Ek Kanun

Kanun Gerekçesi

5590 sayılı Kanun ve Nizamnamesi hükümlerine göre hala faaliyette bulunan Ticaret ve Sanayi Odaları ile Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsalarının üyelerini teşkil eden meslek komiteleri meclis ve yönetim kurullarının seçimleri 1957 Kasım ayının onunda biteceğinden yeni seçimlerin Kasım ayı sonuna kadar tamamlanması ve Aralık ayından itibaren de yeniden oluşturulan üyelerin işe başlaması gerekmektedir.

Ancak; yorucu mebus seçimlerinin hemen ardından yeni seçimlere girilmesi halinde mesleki oluşumların seçilmesinde hâkim olunması gereken teknik düşüncelerin yerine getirilemeyeceği endişesinden muvakkat madde hazırlanmıştır.¹⁰⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanun müzakereleri sırasında söz alan CHP Malatya Milletvekili Nüvit Yetkin, Hükümetin Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu ve Nizamnamesi, Ticaret Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsalarının meslek komiteleri seçimlerini 1957 Kasım ayı içinde yapması gerekirken bu vazifeyi yerine getiremediğini,

---

¹⁰⁴ TBMMZC, XI, C. 1,s.434.

Hükümetin keyfî olarak yerine getirilmeyen bu görevi, meşru hale getirmek için bu kanunu çıkardığını belirtmiştir.¹⁰⁵

Ayrıca Yetkin, kanun tasarının gerekçesinde yer alan “Umumi seçimin kesif yorgunluğu yüzünden bu seçimde mesleki liyakatler nazarı itibara alınmaz” düşüncesiyle başlayan sözleri de eleştirmiş ve “...Bir seçim işleminden dolayı yorgunluk... Böyle bir şikâyeti biz tasavvur etmiyoruz. Hangi vatandaş, hangi ticaret odası çıkmış da Hükümete: ‘Biz seçimden yeni çıktık, yorulduk.’ diye şikâyet etmiştir? Seçim bir idmandır, vatandaşın reyine ve iradesine başvurmak gibi ulvi bir müessesedir. Böyle bir müessesenin, duyulan yorgunluk dolayısıyla savsaklanması, ihmali gibi bir gerekçe bizi tatmin etmekten uzaktır” sözleriyle de Yetkin, Hükümetin ihlâl edilen seçim müessesesinin kanunsuzluğu meşru göstermek için bu kanunu çıkardığını ve bu kanunun seçimle iş başına gelecek heyetlere Hükümetin müdahale yetkisini tanıdığı için kanuna CHP olarak muhalif oy kullanacaklarını ifade etmiştir.

Bu Kanunla muhalefet, bir bakıma iktidarı ertelenen bu seçimleri yapmaya zorlamıştır. Çünkü seçim öncesi kendini toparlamış, güçlü bir iktidar, muhalefetin işine gelmezdi. Bu yüzden muhalefet yasaya karşı tepki göstererek, adeta iktidarı seçim öncesi bir yoğunluğa sürüklemiştir. Nitekim yeterli seçim hazırlığı olmayan bir iktidarın yıpratılması ise hiç de zor olmasa gerekir.

Nitekim durumun farkında olan iktidar ise muhalefetin eleştirilerinin gerçekçi olmadığını ifade ederken, seçimin ertelemesinin gerçek sebebini ise DP adına söz alan İstanbul Milletvekili Muhlis Erdener şöyle açıklamıştır:

“...Seçim heyecanının mevcut olduğu bir devrede, ikinci bir seçim yerine daha sakin, daha makul ve daha iyi bir seçim imkânı temin etmek için biraz zaman istedik, bundan dolayı ne seçenin, ne seçileceğin hakkına yönelik herhangi bir haksızlık yoktur.”¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ TBMMZC, XI, C. 1, s.417-18.

¹⁰⁶ TBMMZC, XI, C. 1, s.419.

7060 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1— 5590 sayılı Kanuna göre müesses Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları ile Odalar ve Borsalar Birliği üyelerinin seçim tarihleri icabı hale

7113 Numaralı Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununun Sekizinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

5802 sayılı Astsubay Kanununun on dördüncü maddesiyle, Astsubayların kısa hapis cezaları kıdemden düşülmemektedir. Astsubaylara tanınmış olan bu hükmün subaylara da tanınması halinde hem sızlanmalar önlenecek ve hem de daha âdil bir tatbik sahası elde edilmiş olacağı düşüncesiyle mezkûr kanun tasarı hazırlanmıştır.¹⁰⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Niğde Milletvekili Asım Eren, dört haftaya kadar olan hapis cezalarının da, disiplin cezaları gibi Subay ve Askeri Memurların kıdemlerinden indirilmesini teklif etmiş ve “...Mademki azami ceza müddeti dört hafta olan disiplin cezaları subayların kıdem müddetlerinden indirilmiyor; bu husus dört haftaya kadar olan hapis cezalarına da teşmil edilsin” sözleriyle de dört haftaya kadar olan hapis cezalarında da aynı uygulamanın olmasını istemiştir.

Asım Eren’in bu teklifine cevaben söz alan Milli Müdafaa Encümeni Reisi Zihni Ürer ise “...Müzakere edilen Kanun, Subayların terfi Kanunudur. Terfide esas kıdem, ehliyet ve ahlâktır. Kısa hapis cezalarını müstelzim, ihmal ve tekâsüle dayanan askeri kabahatler ise mesleki nakisa olarak vasıflandırılabilir. Hâlbuki kasda dayanan ve terfi bakımından ahlâki nakisa sayılan askeri cürümlerin terfie tesir etmesi, askeri terfi şartlarının tabii bir icabıdır” diyerek askeri kabahatle askeri cürüm arasında fiilin işlenişi ve tatbiki bakımlarından büyük farklar olduğunu, bu yüzden Asım Eren’in teklifine iştirak etmediklerini belirtmiş ve tasarının reddini talep etmiştir.

Asım Eren ise Zihni Ürer’in ifade ettiklerinin aksine, askeri kabahatler ve askeri cürümler arasında fark olmadığını tekrar etmiş ve “...Yirmi sekiz günlük

---

göre bir yılı geçmemek üzere uzatılmasına hükümet yetkilidir. Muvakkat Madde — Birinci maddede yazılı teşekküllerin Kasım 1957 de sona eren seçim müddetleri bu tarihten itibaren bir yıl sürmüştür. Madde 2— Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer. Madde 3 — Bu kanun hükümlerini icraya, İcra Vekilleri Heyeti memurdur. **TBMMZC**, XI, C. 1,s.417.

¹⁰⁷ **TBMMZC**, XI, C. 3, ss.72

disiplin cezası oda hapsiyle üç günlük mahkeme kararlı hapis cezası nasıl bir tutulabilir? İnfaz şekilleri itibariyle hapsini kışlada bir odada geçirmekle askeri hapishanede geçirmek arasında Subay veya Askeri Memur için fark yoktur; izzeti nefse müessiri bakımından şu halde ahlâki nakisa ve şahsi şeref bakımından bu hapislerin her iki nev'i de aynı derecededir. Bunlar nasıl farklı tutulabilir?"¹⁰⁸ diyerek tasarının kabulünü istemiştir.

7126 Numaralı Sivil Müdafaa Kanunu

Kanun Gerekçesi

Milli, hayati ve milletlerarası önem bakımından acil bir ihtiyaç haline gelen Sivil Savunma teşkilâtının kurulması için mezkûr tasarı hazırlanmıştır.¹⁰⁹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanun müzakereleri sırasında söz alan DP Samsun Milletvekili Muhittin Özkefeli, on üçüncü madde de yer alan "...15 yaşını bitirmiş ve 65 yaşını bitirmemiş kadın, erkek, bütün vatandaşlar, mahalli Sivil Müdafaa hizmet teşkilâtı içinde kendilerine verilecek vazifeleri yapmakla mükelleftirler" ifadesinin kadınları 65 yaşına kadar, Sivil Müdafaa hizmeti için mükellef tuttuğunu belirtmiştir.

Muhittin Özkefeli'nin "...Kanunların kadınlara 45 yaşına kadar mükellefiyet tahmil etmesine rağmen bu kanun 65 yaşındaki kadınlara da mükellefiyet tahmil ediyor. 65 yaşındaki bir kadının böyle mühim vazifeler ifa edeceğine encümen olarak kaani misiniz?" sorusuna ise Muvakkat Encümeni Ekrem Anıt "...Muhterem arkadaşlar, ister erkek ve ister kadın olsun, kendisine mükellefiyet tahmil edilecek kimse bidayette sıhhi bir muayeneye tabi tutulacaktır. Verilecek vazifeyi ifa edecek durumda ise kendisine mükellefiyet tahmil olunacaktır. Sayın arkadaşımın söylediği 45 yaş, yalnız memleket içi düşmana karşı silahlı müdafaa mükellefiyeti hakkındaki 4654 sayılı Kanunda yer almıştır. Bu kanunla istenilen silahlı mukavemettir. Hâlbuki Sivil Müdafaa Kanunu sosyal bir karakter taşımaktadır. 65 yaşındaki kadın bir yarada mı saramaz? Esasen hava taarruzlarına karşı korunma hakkındaki 3502 sayılı

¹⁰⁸ TBMMZC, XI, C. 3, s.277-78.

7113 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1— 4273 sayılı Kanunun sekizinci maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

Madde 8— Subaylarla Askeri Memurların, Askeri mahkemelerce Askeri Ceza Kanununa göre mahkûm edildikleri şahsi hürriyeti tehdit eden ceza müddetleri (Kısa hapis ve dört haftaya kadar hapis cezaları hariç) kıdemlerinden kesilir. İzinlerini mazeretsiz geçirdikleri mahkeme kararıyla sabit olanların izinsiz geçirdikleri müddetler kıdemlerinden kesilir. Yabancı memleketlere tahsil için Hükümetçe gönderilmiş veya kendi hesabına gitmiş olanlardan yolsuzluklarından dolayı Hükümetçe geriye çağırılanların veya avdetlerinde muvafık sicil alamayanların tahsil için geçirdikleri müddetler kıdemlerinden kesilir. Bunlardan Hükümetçe gönderilmiş olanların askerlik hizmetlerinden tahsil müddetleri çıkarılır. TBMMZC, XI, C. 3, s.274-75.

¹⁰⁹ TBMMZC, XI, C. 4, ss.103.

Kanunda tespit edilen yaş haddi 60 idi. Arz ettiğim sebeple bunu 65 olarak kabul etmiş bulunuyoruz”¹¹⁰ diyerek cevap vermiştir.

Bu kanunun çıkmadan önce yaş haddelerinin iyi ayarlanmasını ve bundan dolayı doğacak kargaşalarında engellenmesi talep eden CHP Niğde Milletvekili Asım Eren ise “...Biz bu kanunda kadınlarla erkekleri bir tutmaktayız. Ve yaş haddi olarak 65 yaşı kabul ediyoruz. Fakat yaş mevzuunda, kadınla erkeği birbirinden ayıran kanunlarımız mevcuttur. Bazı kanun kadınlar için yaş haddini 45 olarak kabul etmiş. Diğer bir kanun kadınları muaf tutmuştur. Bir başka kanun ise kadınlarla çocukları da içine alarak yaşça büyük bir cömertlik göstermiştir. Eğer vatan müdafaası gerekçe ileri sürülüyorsa Milli Müdafa mükellefiyetinde de zaten o mülâhaza yerine getirilmiştir.

Meselâ, kendimi jandarmadan yetişmiş bir nahiye müdürü kabul ediyorum. Sel felâketine karşı kaç yaşındaki kadınları alacaktır diye kâtime soruyorum. Kâtip diyecek galiba 65 yahut 45, aç kitabı...65 yaşındaki kadınlara vazife tahmil edelim diyen bir kanun karşısında iyi yetişmemiş idare âmirleri işin içinden nasıl çıksın?”¹¹¹ sözleriyle yaş haddi konusundaki tereddütlerini ifade etmiş ve bu konudan doğacak karışıklıkların engellenmesini ve yaş haddinin iyi ayarlanması gerektiğini ifade etmiştir.

7132 Numaralı Bazı Orman Suçlarının Affına ve Bunlardan Mütevellit İdare Şahsi Haklarının Sukutuna Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Şahsi haklarının sukutunu ve suçta kullanılan alet ve nakil vasıtalarının sanıklara iadesini sağlayan birinci maddenin altıncı bölümü hazırlanmış ve Müddei Umumiliklerince verilecek âdemi takip kararlarında da şahsi hak, adalet ve vasıtalar hakkında aynı gayenin tahakkukunu mümkün kılacak hükümlere kanun tasarısında yer verilmesi gerekli görülmüş ve mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır. ¹¹²

---

¹¹⁰ TBMMZC, XI, C. 4, s.330.

¹¹¹ TBMMZC, XI, C.4, s.331.

7126 Sayılı Kanun Maddeleri: Toplam 62 madde, altı bölümden oluşan kanunun, Birinci Bölüm Umumi Hükümler Sivil Müdafaanın Tarifi ve Şümulü ikinci Bölüm Planlama - Eğitim - Haber alma ve Yayma - Donatım Üçüncü bölüm Teşkilat Dördüncü Bölüm Mali hükümler Beşinci bölüm Cezai Hükümler Altıncı Bölüm Diğer Hükümleri içermektedir.

¹¹² TBMMZC, XI, C.4,ss.119.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran, hangi şartlar altında ve kimler tarafından işlenmiş olursa olsun ve kanuni cezaları ne kadar hafif bulunursa bulunsun orman suçlarının ağır suçlar olduğunu, bu suçların vatanın istikbalini ve selâmetini tehdit ettiğini belirtmiş ve iktidarın oy kaygısı ile bu suçlara göz yumduğunu ifade etmiş ve şöyle devam etmiştir:

“...Seçime takaddüm eden günlerde memleketin ormanlık bölgelerinde halkın ormanları kesmeye teşvik edildiği ve D. P. iktidarda kalırsa kendilerini mutlaka affedileceklerine dair teminat verildiği herkesçe malûmdur. Bu yüzden memleketin ormanlık bölgeleri asla telâfi edilemeyecek insafsız tahribata sahne olmuştur. Bugün bu af kanununu getirmektedir. Demek ki, seçim sırasında halkın kulaklarına fısıldananlar gerçekleşmek safhasına girmiştir. Yani bir başka tabirle oy için memleketin yerine konulmaz tabii hazineleri heba edilmesi ve vatanın ormansızlık felâketine sürüklenmesi bir gelenek haline gelmek temayülünü göstermektedir. Vicdanlarınız buna nasıl razı olur? Baltanın ve kazmanın D. P. nin sembolü ve armasına haline gelmesini sizler önlemelisiniz.”¹¹³

Tasarı Hakkında söz alan CHP Milletvekili Hasan Erdoğan da iktidarın, ormanların korunması için aldığı önlemlerin yeterli olmadığını ifade etmiş ve “...Basit propagandalarla bir kibrit kutunun üstüne “ormanlarımızı koruyalım” demek veyahut yolun kenarına bir levha asmak veya sigara kutusunun içerisine “orman yurdun servetidir” diye yazmakla bu dava halledilemez. Sık sık orman suçlarının affına dair kanunlar çıktıkça, radikal olarak esas üzerinde durmayıp, işi af yoluyla halletmek, mahkemelerde biriken dosyaları, davaları azaltmak için, bu saikle Devlet ile fert arasındaki davalar çoğalmasın, azalsın diye hareket edersek, affedersek, bir müddet için maksat hâsıl olur, fakat bununla ormanları koruyamayız”¹¹⁴ sözleriyle de çıkarılan bu kanunun da ormanların korunması için yeterli olmadığını belirtmiş ve iktidarı eleştirmiştir.

Tasarı hakkında söz alan CHP Urfa Milletvekili Esat Mahmut Karakurt da, orman suçlarının affi ile ilgili bu tasarının yeterli olmadığını belirtmiş ve “...Birkaç gün evvel Matbuat suçlarının affi hakkındaki kanun tasarısı müzakere edildiği zaman, af kabul edilmedi. Dendi ki, af, ‘halkın kanunlara karşı isyanı, kanunlara karşı hürmetsizliğidir, binaenaleyh af kabul edilemez.’ Bu gerekçe ile af reddedildi. Basın suçları hakkındaki affi da aynı esbabı mucibe ile reddettiniz. Hal böyle iken

¹¹³ TBMMZC, XI, C.4,s.590-591.

¹¹⁴ TBMMZC, XI, C.4,s.592-593.

ormanla alâkalı suçları şimdi nasıl affedeceksiniz? Adalet mefhumu bakımından da bu affin kabulü doğru bir hareket olmayacaktır”¹¹⁵ sözleriyle de tasarı hakkındaki düşüncelerini ifade etmiştir.

Ziraat Vekili Nedim Ökmen ise muhalefetin, iktidara yönelttiği eleştirilerinin doğru olmadığını nitekim kanun teklifinin orman suçlarının affına dair bir teklif iken, Muhalefet mensuplarının mevzu ile alâkası olmayan sahada daha fazla konuştuklarını belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...Hakikaten ortada halledilecek bir orman mevzuu vardır, bunu hepimiz biliyoruz. Fakat muhalefete mensup konuşan arkadaşlar ifadelerinde; ‘Bütün bu meseleleri halle bugün iki kanun teklifini reddi kâfi gelir’ gibi bir eda kullandılar. Bütün orman mevzularını bu kanunu reddetmekle halledeceğimiz şeklinde bir ifade kullandılar. Böyle bir şey yoktur arkadaşlar. Söz alan arkadaşlarımızın hiçbirisi orman mevzuunun halli için atılan muazzam adımdan bahsetmediler. Orman Kanununun ikinci maddesi bu davayı halletmek için atılmış bir adımdır.”¹¹⁶

Kanun müzakerelerinden de anlaşılacağı üzere, muhalefetin iktidara yönelttiği eleştiriler, özellikle orman suçlarının affi meselesinde olmuştur. Muhalefet, tasarinin orman suçlarını daha da tetiklediğini, bu yüzden de iktidarın bu suçlar için daha sıkı tedbirler alması gerektiğini belirtmiş ve iktidarın popülist olarak nitelendirdiği politikasını yererek, bunu bir seçim yatırımı olarak görmüştür.

¹¹⁵ TBMMZC, XI, C.4,s.600-601

¹¹⁶ TBMMZC, XI, C.4,s.598.

7132 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1— 15. VIII. 1956 tarihinden 1. V. 1958 tarihine kadar işlenmiş olan , 3116 sayılı Kanunun 122, 123 ve 124., aynı kanunun 5653 sayılı Kanunla muaddel 114 ve 6831 sayılı Kanunun 19, 74, 76, 109 ve 110. maddelerinde yazılı suçlarla mevzuu 20 kentali geçmeyen (20 dâhil) odun, 10 kentali geçmeyen (10 dâhil) kömür, 5 metre mikâbî geçmeyen (5 dâhil) gayrimamul ve 3 metre mikâbî geçmeyen (3 dâhil) mamul ve yarı mamul emvale müteallik orman suçlarından dolayı takibat yapılmaz ve verilen cezalar infaz olunmaz. Yukarıdaki fıkra hükmünün tatbikinde mamul emvalden maksat; şerit, katra, daire testere ve hızarla imal edilen 8 ilâ 96 milimetre kalınlığında olan orman emvali ile el bıçkısı ile biçilmiş olup da 5 santimetreden aşağı kalınlıkta bulunan muhtelif boy ve genişlikteki .orman emvalidir. Yarı mamul emvalden maksat ise; mamul emval dışında kalan şerit, katra, daire testere, hızarla veya balta, bıçkı testere gibi vasıta ve aletlerle işlenilmiş muhtelif boy genişlik ve kalınlıkta kereste, yırtma, kapak, pedavra, hartama gibi emvaldir. Mamul ve yarı mamul emval dışındaki orman emvali de gayrimamul emvaldir. Bu madde hükmünün tatbiki, suça 15. VIII. 1956 ile 1. V. 1958 tarihleri arasında el konmuş olması şartına bağlıdır. Bu maddenin şumulüne giren suçlara müteallik davaların Orman idaresinin şahsi haklarına da şamil olmak üzere sukutuna ve zapt olunan orman emvali ile suçta kullanılan aletlerin, kamyon gibi motorlu nakil vasıtaları hariç, diğer nakil vasıtalarının veya satılmış ise bunların bedellerinin maznuna iadesine mahkemece, henüz hukuku amme davası açılmamış olan işlerde takipsizlik kararı ile birlikte Cumhuriyet Müddeiumumîliğince karar verilir. TBMMZC, XI, C.4,s.613-14.

**7164 Numaralı 6834 Sayılı Kanunun Muvakkat Maddesinin
Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Dâhiliye Encümeni Mazbatası**

Kanun Gerekçesi

Bu yıl içerisinde seçim kütüklerindeki aksaklığın giderilmesi için bazı çarelerin düşünülmesi ve tedbirlerin alınması zaruridir. Bu sene son hazırlıkları ikmal edilmiş olan köy ve belediye kanunlarının Yüksek Meclisçe kabul ve tasvip buyrulacağından, bu kanunların neşri ile yeniden seçimlere gidilmesi maddî ve manevî birtakım büyük külfetler doğuracağı gerekçesiyle bu kanun teklifi hazırlanmıştır.¹¹⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanun bu yıl içerisinde gerçekleşmesi düşünülen Köy ve Belediye seçimlerinin ertelenmesi için hazırlanmıştır. Nitekim 1957 yılı seçimleri, İktidarı maddî ve manevî olarak çökertmiştir.

Henüz 1957 seçimlerinin yorgunluğu bitmemişken, yapılması düşünülen bu yerel seçimler ise iktidarı oldukça yıpratırdı. Bu durumun farkında olan iktidar da bunu göze alamamıştır ve böyle sancılı bir dönemde yapılması planlanan bu yerel seçimlere pek sıcak bakmamıştır.

---

¹¹⁷ TBMMZC, XI, C.5, ss. 1.

Muhalefet ise ertelenmesi düşünölen bu seçimlerin yapılmasındaki zarurietini sıklıkla ifade ederken, yapılacak olan seçimlerde, seçim ehemmiyetinin bulunması ise muhalefetin özellikle üzerinde durduğu konu olmuştur.

Çünkü 1957 seçimlerinde gündeme gelen yolsuzluk iddiaları muhalefeti bundan sonra yapılacak olan seçimler için çok sıkı tedbirler almaya zorlamıştır. Bu yüzden de muhalefet seçim ehemmiyeti konusunda oldukça hassas davranmıştır.

Nitekim İsmet İnönü'de 1958' de Tokat Zile'de yaptığı konuşmada seçim ehemmiyetine değinmiş ve İktidarı şu sözleri uyarmıştır:

“...1957 seçiminin hesabını istemiyoruz, öğrenmek istediğimiz şu önümüzdeki muhtar seçimi 1957'nin kütük marifetleriyle mi olacak? Vatandaşlar Vali tarafından ne derece tazyik olunacak? Muhtarların ne kadarı istifaya zorlanacak? Bunları öğrenmek istiyoruz. Seçim ehemmiyeti üzerinde ısrar edeceğiz. Seçim teminatını verirsen rahat edeceksin, vermezsen gideceksin. Hem de fena gideceksin.”¹¹⁸

Kanun müzakereleri sırasında C.H.P. Meclis Grubu adına söz alan Turhan Feyzioğlu da özellikle seçim emniyeti konusunu ele almış ve “...Seçim emniyeti deyince seçim muamelelerinde en başta vazifeli olan hâkimlerimizin statüsünü de birlikte mütalâa etmek lâzım gelir. Elimizde mevcut olan ve Cumhuriyet Halk Partisi teşkilâtı tarafından değil, fakat tarafsız hâkimler tarafından ve hatta Demokrat Parti teşkilâtına mensup kimseler tarafından imza edilmiş bulunan vesikalar açıkça şu hakikati ortaya sermektedir. Seçim kütükleri askıdan indikten sonra, idare makamlarınca listeler teksir edilirken, birtakım meçhul eller taraf nidan öldü, gitti, nakli hane etti gibi sahte şerhlerle sayısız isimler tayyedilmiştir”¹¹⁹ demiştir.

Feyzioğlu, ayrıca ara seçimlerin halkın nabzını yoklamak fırsatını verdiği için yerel seçimlerin önümüzdeki kanuni müddeti içinde yapılmasının memleket hesabına fayda mülâhaza ettiğini belirtmiş ve “...Bu seçim yapılırsa tatbikatta görölecek aksaklıklar bize yeni şeyler öğretecektir. Deniyor ki, yeni Köy Kanunu kabul edilince gelecek sene tekrar seçim yapılacaktır. Şu halde bugün seçime gidilmeli, alınacak yeni derslerden de faydalanarak, hepimizi mesut edecek emniyetli ve kusursuz bir

¹¹⁸ **Ulus**, 18 Ekim 1958,s.3.

¹¹⁹ **TBMMZC**, XI, C.5, s.150.

tarzla gelecek sene Köy Kanunu gereğince yeni seçimler yapılmalıdır”¹²⁰ sözleriyle de ertelenmesi düşünülen seçimlerin yapılmasındaki zarurietini bir kez daha ifade etmiştir.

Muhalefetin bu eleştirileri üzerine söz alan DP Yozgat Milletvekili Ömer Lütfi Erzurumluoğlu ise Turhan Feyzioğlu'nun “Seçimlerin bir nabız yoklaması olduğu şüpheden varestedir” sözlerini eleştirerek, “...Nabız yoklamasından bahsediyorlar. Nabız yoklaması ise 1954 ten bu yana yapılan seçimlerle 5260 muhtar ve 548 ihtiyar heyeti seçimi olmak üzere 5808 adet seçim yapılmıştır. Bu nabız Yoklaması değil midir? Sadece geçen sene dokuz aylık müddet içinde 1023 muhtar ve ihtiyar heyeti seçimi yapılmıştır. Bu nabız yoklaması değil midir? Bunu kendilerinin vicdanlarına bırakıyorum” derken, CHP Kırklareli Milletvekili Şefik Bakay'ın “Seçim tansiyonu yüksek olmalıdır” sözünü de değinen Erzurumluoğlu “...Tansiyon, Doktorların takdir buyurduğu gibi, muayyen bir rakamın altına düştüğü zaman tehlikeli olduğu gibi, üstün çıktığı takdirde de tehlikelidir.1957 de Mebus seçimleri yapılmıştır, 1958 de muhtar seçimlerini yapacağız, 1959 da belediye ve umumi meclis seçimlerini yapacağız. Yüksek Meclis karar verirse, 1960 ta milletvekilleri seçimini yapacağız. Bu takdirde bu milletin seçim tansiyonunu daha da yükseltmeye hakkımız var mı?

1957 seçimlerine biran evvel ve hazırlıksız olarak gidilmesinin sebebi memlekette hâsıl olan moral bozukluğunu gidermek içindi. Milletin iradesinin ne şekilde tecelli ettiği neticede belli oldu. Bu bakımdan milletin nabzını tutmanın sık sık seçim yapmakta olduğunu ifade eden muhalif arkadaşlarıma, aziz milletimizin nabzını elinden hiç bırakmamış olan Demokrat Partiye karşı aziz milletimizin güveninin hiçbir zaman sarsılmadığını ve politika oyunlarından korkmadığını aziz milletimiz son defa, yani 1957 de göstermiş olduğunu arz etmek isterim”¹²¹ diyerek muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, İktidar 1957 seçimlerinin hemen ardından yeniden seçimlere gidilmesinin maddî ve manevî birtakım büyük külfetler doğuracağı gerekçesiyle seçimlerin yeniden yapılmasına pek sıcak bakmamıştır. Bu durum ise muhalefetin, iktidara yönelik propagandası için bir fırsat doğurmuştur.

---

¹²⁰ TBMMZC, XI, C.5, s.153.

¹²¹ TBMMZC, XI, C.5, s.158.

Burada dikkat çeken önemli bir husus ise 1946 seçimleri öncesinde, seçimlerin sağlıklı bir şekilde yapılması için çabalayan DP ile CHP bu dönemde adeta yer değiştirmiş olmasıdır.

Demokrat Parti muhalefetteyken bir propaganda aracı olarak sık sık gündeme getirdiği 1946 seçim sistemine yönelik şikâyetler, bu dönemde CHP muhalefeti tarafından dile getirilmiştir. CHP muhalefeti bu dönemde adeta DP'nin 1946 seçim sistemine yönelik taleplerine benzer bir siyasal üslup ve söylem geliştirmiştir.

Nitekim Türk Demokrasi tarihinde “Tarih Tekerrür” etmiş ve Demokrat Parti'nin muhalefetteyken şikâyet ettiği söylemler, kendi iktidar döneminde, CHP muhalefeti tarafından dile getirilmiştir. Bu da gösteriyor ki, Türkiye'deki siyasî partiler açısından, demokrasinin geliştirilmesinden önce iktidarda kalmak, daha öncelikli bir konu olmuştur. Dünün demokrasi mağduru DP, iktidara gelip millî iradenin sahibi olduğundan emin olduktan sonra, demokrasi adına yaptığı mücadeleyi adeta unutmuş gibi görünmektedir.

Kısaca dönemin siyasî politikalarının, partilerin siyasî çıkarlarına göre şekillendiği bu dönem, Türkiye'deki demokrasi gelişiminin yol aldığı sürecin klasik bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

7165 Numaralı 6835 Sayılı Kanunun Muvakkat Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Mahallî idarelere ait seçimlerin birbirini takiben aynı yıl içinde yapılan hayırlı işler göz önüne alınarak bu seçimlerden ayrı düşmüş olan Köy Muhtar ve İhtiyar meclisleri seçimlerinin de 1959 yılı Kasım ayının son pazar gününde yapılması suretiyle aynı karakterdeki seçim faaliyetlerinin anlaşılmasında büyük fayda sağlayacağı düşüncesiyle bu kanun teklifi hazırlanmıştır.¹²²

Kanun Müzakere ve Maddeleri

7164 sayılı kanunda olduğu gibi, bu kanunda da muhalefet bu yıl ertelenmesi düşünülen Köy seçimlerinin yapılmasındaki zarurietini tekrar ederken, özellikle yine muhalefetin üzerinde durduğu konu ise seçim ehemmiyetidir.

CHP Genel sekreteri Kasım Gülek'de 18 Ocak 1959 yılında ki CHP kongresinde yaptığı konuşmada seçimlerin yapılmamasının asıl sebebinin korku olduğunu, iktidarın, CHP'nin bütün baskılara rağmen seçimi kazanacağı korkusunu yaşadığını belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...İktidarda ilelebet kalmanın imkânı yoktur. Hazreti Süleyman dahi bunun çaresini bulamamıştır. Her yerde boşuna uğraştığımızı söylüyorlar. İktidarı, biz

---

¹²² TBMMZC, XI, C.5. ss.2.

7164 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — 6834 sayılı Kanunun muvakkat maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Muvakkat Madde — Şehir ve kasabalarda halen vazife görmekte bulunan mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin kanuni müddetleri 1959 yılı Kasım ayının sonuna kadar devam eder. TBMMZC, XI, C. 5, s.165.

kazanalım da onlar vermesinler bakalım. Seçim yapmak istememelerinin asıl ve gerçek sebebi, yaptıkları büyük suiistimallerdir.”¹²³

Tasarı hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili İbrahim Saffet Omay'da “...Bu tasarı kanunlaştıktan ve aradan da bir sene geçtikten sonra ‘Ne yapalım çalıştık ama matlup ıslahatı yapamadık, seçimler hele bir sene daha geri bırakılsın denilmeyeceğini Yüksek Meclise şimdiden kimse temin edemez’. Hâl böyle olunca da talik doğru olmaz. Seçim zamanında yapılmalıdır. Şüphe yok, seçim demokratik nizamın mihveridir. Şu halde köy seçimlerini talik etmeyelim, çünkü halk iradesinin tecellisi ile alâkalı olan seçimlerin olağanüstü milli zaruretler dışında geri bırakılması seçim müessesesinin mana ve mahiyetini zedeler, sarsar. Bu sarsıntının vatandaş zihnindeki darbesinin ağır olabileceğine bilhassa işaret etmek isterim” sözleriyle ertelenmesi düşünülen Köy seçimlerinin bu yıl yapılmasını isterken, seçim ehemmiyeti meselesine de değinen Saffet Omay “...Kütük işi tashih edilmediği müddetçe seçim kütüklerinin mesuliyetleri Demokrat Partinin sırtında kalmaya mahkûmdur”¹²⁴ sözleriyle de seçim ehemmiyetine dikkat çekmiştir.

Nitekim bir önceki kanunda da belirtildiği üzere, muhalefet bu kanun tasarısında da özellikle seçim ehemmiyetine çok önem vermiştir. Çünkü 1957 seçimlerdeki yolsuzluk ve usulsüzlük yapıldığı iddiaları muhalefeti oldukça tedirgin etmiştir.

---

¹²³ **Vatan**, 27 Temmuz,1959,s.5.

¹²⁴ **TBMMZC**, XI, C. 5.s.175.

7165 Sayılı Kanun Maddesi: Madde1 — 6835 sayılı Kanunun muvakkat maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Muvakkat Madde — Halen vazifeli bulunan köy muhtar ve ihtiyar meclislerinin kanuni müddetleri 1959 yılı Kasım ayının sonuna kadar devam eder. **TBMMZC**, XI, C. 5.s.180-81

7168 Numaralı Hâkimler Kanununa Ek 5017 Sayılı Kanunun Birinci Maddesine Bağlı Cetvelin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Hâkimlik mesleğinin bugünkü şartlara uygun ve cazip bir hale getirilmesi ve bu yoldan bir taraftan değerli elemanların mesleğe bağlanması sağlanırken diğer taraftan kadrodaki münhalların bir en evvel kapatılarak, teşkilâtın gereği gibi çalışmasının temini için 5017 sayılı Kanunun birinci maddesine bağlı cetvele göre hâkini, müddei umumi ve muavinleri ile bu vazifelerden vekâlet hizmetlerine alınmış olanlara verilmekte olan ödeneğin artırılması lüzumlu ve zaruri görüldüğü için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.¹²⁵

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Hâkim ödeneklerinin artırılması için hazırlanan bu tasarı hakkında söz alan DP Denizli Milletvekili Hamdi Sancar, CHP'nin bu kanunu hedef tutarak, hâkimlere siyasi flört yaptığını belirtmiş ve sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

“...Muhterem arkadaşlar; hâkim ödeneklerinin artırılması için yapılan teşebbüsün tam meyve verecek bir zamana geldiği şu anda, hudutlarını genişletmek suretiyle bu hayırlı teşebbüsü geciktirmekten başka bir işe yaramayan bazı takrirlerin verilmekte olduğunu görüyoruz. Bu ödenekler vesilesiyle çok şeyler söylendi. Hâkimler teminatı mevzuunda bizim de söyleyeceklerimiz vardır. Fakat yeri burası değildir. Ben sizleri temin ederim, on sekiz senemi aralarında geçirdiğim bu muhterem insanlar, bu ödenek vesilesiyle bu türlü siyasi flörtler yapılmasından asla hoşlanmazlar.”¹²⁶

Bu sözler üzerine CHP Grubu adına söz alan Nüvit Yetkin ise “...Eğer flört yapmak mevzuu bahis ise bunu kimlerin yaptığını, hâkimlerin hukukunu en geniş bir şekilde müdafaa edenin kimler olduğunu, kimlerin hâkimlerin hukukunu ve manevi

---

¹²⁵ TBMMZC, XI, C. 5, ss.3.

¹²⁶ TBMMZC, XI, C. 5, 769.

huzurunu gasb ettiğini efkârı umumiye de, hâkimlerde pekiyi bilmektedirler” diyerek muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

CHP Ankara Milletvekili Hasan Tez ise Hâkimler hakkındaki kanun tekliflerini memnuniyetle karşıladıklarını; ancak yapılacak ödeneğin Subay, memur, emekli, işçi, dul ve yetim vatandaşlara da verilmesi gerektiğini belirtmiş ve “...Hepsi de bu memleketin çocuğudur, bu vatanın evlâdıdır. Bir zümreye sıkıntı içinde bulunduğu için para veriyoruz, diğer zümreye vermiyoruz. Şu halde memurların içinde buldukları güç geçim şartların, bilhassa küçük memurların ve işçilerin, hiç vakit geçirmeden ehemmiyetle ele alınmasını Hükümetten rica ederim. Arkadaşlar, bir tarafta neşe ve sevinç, diğer tarafa ıstırap... Demokrat Parti, iktidarı bu zihniyetten vazgeçmezse Türk milleti onu iktidardan düşürecek”¹²⁷ diyerek iktidarı eleştirmiştir.

7191 Numaralı Muhtelif Kanunlarda Geçen Ordu Müfettişliği Unvanının Ordu Kumandanlığı Olarak Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Büyük bir sorumluluğu üzerine almış bulunan Ordu Müfettişliklerinin adlarının Ordu Kumandanlığı olarak değiştirilmesi hem NATO camiası içindeki anlaşmazlıkları bertaraf edecek hem de büyük bir mesuliyeti deruhte eden Kumandana uygun bir unvan sağlamış olacaktır. Bu hususların temini gayesiyle kanun tasarısı hazırlanmıştır.¹²⁸

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Mardin Milletvekili Kamil Boran, bugün ordu mensuplarının ağır çalışma koşullarına rağmen emeklerinin karşılıklarını alamadığını ifade etmiş ve bugün ele alınması gereken asıl konunun bu olmasına rağmen, iktidarın süs kabilinden işlerle uğraştığını belirtmiş ve “...Bugün orgeneralinden en kıdemsiz astsubayına kadar Türk silâhlı kuvvetlerinin şerefli mensuplarından hangisi ağır mesuliyetinin karşılığını alabilmektedir? En ezici geçim şart ve gaileleri içinde

---

¹²⁷ TBMMZC, XI, C. 5, s.770.

7168 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Hâkimler Kanununa ek 5017sayılı Kanunun birinci maddesine bağlı cetvel kaldırılmış ve yerine bu kanuna bağlı cetvel konulmuştur. TBMMZC, XI, C. 5, s.768

¹²⁸ TBMMZC, XI, C.6 ss. 5.

şerefleriyle yaşayabilmek için âdeta mucizevî bir ceht ve gayret sarf eden bu fedakâr vatan hadimlerinin esas dert ve ıstıraplarına bir çare bulmayı düşünmeyip böyle süs kabilinden işlerle uğraşarak vazifemizi yaptığımızı sanıyorsak aldaniyoruz Türk silahlı kuvvetlerinin huzur içinde hizmet görme şartlarını bir an evvel temin etsin” sözleriyle de iktidarı eleştirmiştir.

DP İzmir Milletvekili İlhan Sipahi oğlu ise, Ordu mensuplarının daha rahat bir hayata kavuşturulmasını kendilerinin de istediklerini ancak; Kâmil Boran’ın meseleyi başka bir mecraya sevk ederek yaptığı bu tarzdaki konuşmanın, ordu mensuplarına karşı gösterilmesi gereken hürmete aykırı olduğunu, teklif üzerinde görüşülmesi iktiza ederken, konunun Millî Müdafaa meselelerine kadar götürülmesinin asla doğru olmadığını belirtmiştir.¹²⁹

7197 Numaralı Sakarya Mebusu Nusret Kirişcioğlu'nun, Devlet Şûrası Kanununa Ek 6716 Sayılı Kanunun Birinci Maddesine Bağlı Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Devlet Şurası hukukun iki ana kolundan biri olan idari kaza tatbikatıyla meşgul olup Yüce Divan, Yüksek Seçim Kurulu, Uyuşmazlık Mahkemesinde ve hususi surette teşekkül eden ilim heyetlerinde hukukun diğer ana kolu olan Temyiz Mahkemesiyle müştereken çalışmakta bulunduğundan bu iki müessese arasında eşitliği sağlamak için Devlet Şurası Kanununun da ona mütenazır olarak tadili bir zaruret haline geldiği için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.¹³⁰

---

¹²⁹ TBMMZC, XI, C.6, s.368.

7191 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Muhtelif kanunlarda geçen “Ordu Müfettişliği” unvanı “Ordu Kumandanlığı” olarak değiştirilmiştir. TBMMZC, XI, C.6, s.480-81.

¹³⁰ TBMMZC, XI, C. 6, ss.11.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı Hakkında söz alan CHP Yozgat Milletvekili Ömer Lütfi Erzurumluoğlu'nun "...Adliye Vekâleti merkez teşkilâtında hâkim olarak istihdam edilmiş olmasına rağmen karar vermeyen hâkimlerle, Şûrayı Devlette azalarla birlikte çalışan baş muavin ve sözcüler arasında ne fark görüyorsunuz?" sorusuna cevaben söz alan Muvakkat Encümeni Reis Vekili İzzet Akçal "...Şûrayı Devlette raportörlük yapan muavinlerle, Temyiz Mahkemesinde raportörlük yapan hâkimlerin vazifeleri ayrıdır. Hem vazifeleri ağırdır ve hem de daha mesuliyetli durumdadırlar. Kararları dahi tespit ederler. Adliye Vekâletinde hâkim olarak çalışanlardan farklı durumdadırlar. Bu fark şudur: Hâkimlikten gelmiş olanlar tekrar memleketin mahrumiyet bölgelerinde çalıştırılabilirler, Adliye Vekâleti bunları bir sene, iki sene çalıştıktan sonra Çemişgezek'e, Varto'ya gönderebilir. Fakat Şûrayı Devletteki raportör, muavin olarak, baş muavin olarak uzun müddet çalışır ve nihayet mükte sebatını ilerlettikten ve derecesini aldıktan sonra B. M. M. nin intihabı ile Şûrayı Devlete aza olabilir. Farkları budur"¹³¹ diyerek cevap vermiştir.

Teklifin gayrı adil olduğunu belirten CHP Tokat Milletvekili Şahap Kıtapçı ise "...Hâkimler Kanununda hâkimlere yapıldığı gibi, Şûrayı Devlet mensuplarının da sınıflandırılmasına imkân yoktur. Şûrayı Devlet Kanunu gelecek, imkân verirse onları da, aldıkları maaşlar ve vazifeler bakımından kategoriye ayırmak mümkün olabilir. Bu itibarla teklif şeklinin gayri âdil olduğunu zannediyorum. Bazı müsavatsızlıktan dolayı hoşnutsuzluk oluşturacak bu halin izale edileceğine kaniim, emsalini burada tekrarlamamıza imkân olmaz kanaatindeyim"¹³² sözleriyle kararın reddini istemiştir.

---

¹³¹ TBMMZC, XI, C. 6,s.444-45.

¹³² TBMMZC, XI, C. 6,s.445-46.

7197 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — 1956 tarihli ve 6716 sayılı Kanunun birinci maddesine bağlı cetvel, ekli şekilde değiştirilmiştir. TBMMZC, XI, C. 6,s.631.

**7238 Numaralı Ordu Mensuplarıyla Emniyet Umum Müdürlüğü ve
Gümrük Muhafaza ve Muamele Sınıfı Kadrolarında Çalışanlara Verilen Tayin
İstihkaklarının Artırılması Hakkında Kanun**

Kanun Gerekçesi

Memur, emekli, dul ve yetim aylıklarının, mali imkânlarımız nispetinde iktisadi konjunktüre uydurulması yoluna gidilirken kanunla maktuiyete raptedilmiş bulunan tayin istihkaklarının bu arada artırılması muvafık görülmüş ve bu maksatla kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili Selim Soley, Ordu mensuplarının geçim kaygısından azade bırakılması gerektiğini belirtmiş ve "...Diğer sahalarda çalışan memur ve personele verilen prim, fevkalâde prim, aidat, fazla mesai, temsil ödeneği, kasa tazminatı, ek görev ve saire gibi ilave paraların hiçbirisi ordu mensuplarına verilmemektedir. Tayin bedeli bütün bunların tek başıma karşılığı imiş gibi durum almış bulunuyor. Nitekim şimdi kabul edilmiş bulunan memurların maaşları kanununa göre bir memur veya ücretliye en son olarak ayda bin iki yüz liraya kadar para getirecek bir vazife verilmesi esası kabul edilmiş bulunuyor. Subay bütün bunlardan mahrumdur. Muhtaç olduğu şey milletin teveccühüdür. Buna kat kat, lâyük ve mazharda. Ancak tayin bedeli bugünkü haliyle eskiye nazaran ancak yüzde elli bir artırmaya tâbi tutulmuştur. Yüksek Heyetinizin takdir ettiğine katiyen eminim ki, bu ellişer liralık artırım azdır. Bunu zamlı alâkalı diğer sahalarda olduğu gibi yüzde yüz çıkarmak; bize biz olmanın, millete Türk olmanın, memlekete müstakil bulunmanın ve dünya siyasetinde baş tacı olmanın yarı sebebi olan subaylarımızı ayda bu şekilde alacakları ellişer liradan mahrum etmemek zaruridir.

Ancak Maliye Vekili para yok, portesi şu kadar liradır, diyecek. Fakat bir insan 'fakirim, ucuza çıksın' diye nasıl kısa pantolon giyemezse, bir Maliye Vekili de paramız yoktur diye, ordunun ihtiyacını karşılayamazlık edemez, iyi bilinmelidir ki, ordu beslemek, tavuk beslemek kadar kolay değildir. Zorlukları karşılama bilmelidir"¹³³ sözleriyle de iktidarı eleştirerek orduya verilecek miktarın artırılması gerektiğini belirtmiştir.

¹³³ TBMMZC, XI, C.7, s.1206-1207.

7238 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1— 4367 sayılı Kanunun 6706 sayılı Kanunla değiştirilen birinci maddesinin (a), (b), (c) ve (d) fıkralarında, 6706 sayılı Kanunla değiştirilen üçüncü maddesinin (A) fıkrasında,

Kanun müzakerelerinde de görüldüğü üzere bu dönemde muhalefetin, İktidara siyasî ve askerî alanda yönelttiği önemli eleştirilerden biri de ekonomik durumu bozulan askerlerin durumuydu. Gerçekten de DP döneminde askerinin ekonomik durumu tıpkı diğer memurlar gibi hayli bozuktur.¹³⁴

Nitekim müdahalenin önde gelen subaylarından Alpay Alparslan Türkeş, dönemin subaylarının ekonomik şartlarını; “Bu dönemde yönetim; orduya, subaylara ve onlara önderlik eden generallere karşı yukardan bakan ve küçümseyici bir tavır benimsediler. Hayat pahalılığı ve geçim mücadelesi subayları utandırıyor ve bunaltıyordu. Subaylar her yerde ikinci sınıf insan muamelesi görüyorlardı. Ankara’da insanlar bodrum katlarına ‘kurmay subay katı’ diyorlardı. Eğlence yerlerinde subaylara ‘limonatacı’ adı takılmıştı. Çünkü pahalı içecekler ısmarlamaya, karaborsacı ve vurguncularla yarışmaya güçleri yetmiyordu. Bu fedakâr ulusun çocukları böyle isimlerle anılıyordu”¹³⁵ cümleleriyle özetlerken, MBK üyesi Suphi Karaman ise 1960 öncesi askerlerin durumunu şu cümlelerle özetlemiştir:

“Her mahallesinde bir milyonerin yükseldiği iftiharla söylenen yakın bir dönemde, 250 lira emekli aylığı geçinemediği için yabancı dilden çeviriler yaparak hayatını kazanan 75 yaşındaki orgenerallerin, kuru ekmeğini çaya batırarak gıdasını sağlayan emekli albayların bulunduğu, o zamanlar basına intikal etmiş acı bir gerçeklerdir.”¹³⁶

Üçüncü maddesinin (B) fıkrasında gümrük muhafaza ve muamele sınıfı memurları için tespit edilen miktarı artıran 6811 sayılı Kanunun birinci maddesinde, yazılı tayin bedellerine yüzde yüz zam yapılmıştır.

Madde 2 — 4367 sayılı Kanunun üçüncü maddesinin (B) fıkrası gereğince Emniyet Umum Müdürlüğü teşkilâtına dâhil memurlara verilen tayin bedeli 50 liraya çıkarılmıştır. **TBMMZC**, XI, C.7, s.1208.

¹³⁴ Figen Altuğ, “**Devlet Memurlarının Mali Durumlarındaki Gelişmeler**”, Toplum ve Bilim, Mayıs 1981, İstanbul, s.71.

¹³⁵ Ahmad, **Modern Türkiye’nin...**, 175.

¹³⁶ Doğan Avcıoğlu, **Türkiye’nin Düzeni**, İkinci Kitap, ekin Yayınevi, İstanbul 2003, s.768

7257 Numaralı Emniyet Teşkilât Kanununun Yirmi Altıncı ve Otuzuncu Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Emniyet Teşkilât Kanununun 26. maddesinin 2. fıkrası, lise,7 senelik idadi ve bunlara muadil mekteplerden mezun olan emniyet âmirlerinin muayyen vasıflan haiz olduktan sonra meslek dâhilinde yüksek tahsil görmüş ad olunarak daha yukarı ki derecelerdeki memurluklara tâyin olunabileceği hükmünü ihtiva etmekte olduğu cihetle bugün lise muadili olduğu Maarif Vekâletince kabul olunan polis kolejinden mezun olanlara da aynı hakkın tanınması ve bugünkü maaş durumlarına göre de liseden veya polis kolejinden mezun baş komiserle ikinci sınıf emniyet âmirlerinin de polis enstitüsünün yüksek tahsil ihtisas kursuna gönderilmesini ve bu kursu muvaffakiyetle bitirenlerin de meslek dâhilinde yüksek tahsil görmüş ad olunmalarını istihdaf etmektedir. Dâhiliye Encümenince aynen kabul olunan kanun teklifi üzerinde encümenimizde cereyan eden müzakerelerden sonra maddelerin müzakerenin şeklen değiştirilmek suretiyle kabul edilmesi için tasarı hazırlanmıştır.¹³⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Niğde Milletvekili Asım Eren, kanun tasarının Kursu yüksek tahsil olarak kabul ettiğini belirterek "...Muhterem arkadaşlar, kanunun Başvekâlet tarafından takdiminde Meclisi Âliye sunulan gerekçede "Polis Enstitüsü yüksek tahsil ihtisas kursuna" diyor. Kanun metninde ise Bütçe Encümeninin tadili şekline göre, 26. maddenin 2. bendinde "Yüksek tahsil kısmını ve ihtisas kursunu muvaffakiyetle ikmal edenler" diyor. Yüksek tahsil ismine lâyük olan tahsil, şüphesiz fakülte tahsildir. Fakülte tahsil olmadıkça, yani umumi orta bir kültür

---

¹³⁷ TBMMZC, XI, C. 8,ss.23.

seviyesinin üstüne çıkmadıkça, sadece mesleki bir bilgi veren, bir tahsil veya bir kursun yüksek tahsil seviyesine çıkarılması doğru değildir.

Memlekette bu yolu açacak olursak, Üniversitelere lüzum kalmayacaktır. Yüksek tahsil yapmayan, herhangi bir kurstan geçen bir insan karşımıza çıkar ve her türlü hakkı talebede bilir. Personel Kanununun ilk ana esası memurlara tahsil derecesine göre hak vermektir. Gelecek nesillerin haklarını ayaklar altına alan bir zihniyetin bu kanunda yer almasını doğru bulmuyorum”¹³⁸ derken, Bütçe Encümeni M.Behzat Bilgin ise tasarıdan kesinlikle böyle bir sonuç çıkarılamayacağını belirtmiş ve “...Yüksek tahsil görmemiş kimseler yüksek tahsil görmüş imtiyazı verileceği mülâhazası katıyen varit değildir. Kaldı ki maddede tasrih edildiği veçhile yüksek tahsil için ihtisas kursuna gönderilirler, bu kursu muvaffakiyetle bitirenler meslekleri dâhilinde yüksek tahsil görmüş addedilir. Münhasıran, polis kadrosunda çalıştıkları müddetçe mesleklerini ilgilendiren hususlarda yüksek tahsil görmüş addedileceklerdir. Bu demek değildir ki yüksek tahsil görenler mesleğinden ayrıldığında ona göre muamele göreceklidir. Böyle bir şey yoktur. Bu maddenin şevkinden maksat, doğrudan doğruya mevcut olan bir durumu ayarlamaktır” demiştir.

Tekrar tasarı hakkında söz alan Asım Eren ise kursun yüksek tahsil olarak kabul edildiğini tekrar etmiş ve “...Behzat Bilgin arkadaşımız okudukları otuzuncu maddede herhalde bir zühulle unutmış olacaklardır. “Yüksek tahsil kısmı” dediler. Hâlbuki bu yüksek tahsil kursudur. Polis Enstitüsünün orta ve yüksek kısmıyla ifade edilen tahsil ise ancak lise muadili tahsil demektir” diyerek aşağıdaki otuzuncu maddeyi okumuştur:

“Geçen madde mucibince Polis Enstitüsünün orta ve yüksek tahsil kısımlarını muvaffakiyetle bitiren lise veya Polis Koleji mezunu olanlar baş komiserliğe veya ikinci sınıf emniyet amirliğine terfiden sonra Polis Enstitüsünün yüksek tahsil İhtisas kursuna gönderilirler. Bu kursu muvaffakiyetle bitirenler, meslek dâhilimle yüksek tahsil görmüş addolunurlar.”

Otuzuncu maddeyi okuduktan sonra ise sözlerine şöyle devam eden Asım Eren “ ...Anlaşıyor ki; azafî yüksek tahsil! Arz ettiğim gibi bu kurstan geçirmekle, enstitünün iki senelik tahsiline ilâve edilen bu kursla yüksek tahsil derecesi ihraz ediliyor.(Meslek dâhilinde) tabirine gelince; affetsinler beni, esasen herkes kendi mesleki dâhilinde terfiler iktisab eder. Evet, herkes, kendi mesleğinde kalıp terfi etmekle beraber, gelecek Personel Kanunu bunu bütün Devlet personeline şamil kılıyor. Bundan evvelki Barem Kanunu da tahsil seviyesini esas tutmuştur. Benim kanaatime göre herhangi bir vatandaş nakâfî bir tahsille en yüksek derecelere kadar yükseltmeye imkân bulmamalıdır. Eğer böyle yapılırsa yine Emniyet Kadrosunda

---

¹³⁸ TBMMZC, XI, C. 8,s.308.

hakiki ve iyi bir yüksek tahsil yapmış olanların (haklarına tecavüz edilmiş olunur. Bu itibarla Behzat Bilgin Beyin müdafaasını kuvvetli bulmadım. Gelecek tadilde bir metinde yüksek sicil almak şartı var, bir metinde yok. Birbirini nakzeden, birbirlerinin tekrarı olan hükümler göze çarpmaktadır”¹³⁹ demiştir ve bu sebepten dolayı da maruzatının aleyhte olduğunu ifade etmiştir.

DP Bolu Milletvekili Mahmut Güç bilmez ise Asım Eren’in görüşlerinde isabetsizlik olduğunu belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...Asım Bey, meslek dâhilinde yüksek tahsilin verilmesine dahi hakkımız olmadığı tarzında bir nokta-i nazar ileri sürdü. Meslek dâhilinde yüksek tahsil verilmesi mevzuu tetkik edilirse bunun yalnız polis ve emniyet sahasında değil, başka meslekler sahasında da mevcut olduğu anlaşılır. Kaldı ki, meslek dâhilinde yüksek tahsil demekle buradaki, yüksek tahsilin sağlayacağı faydalar tasrih edilmiş ve kanunla tespit edilmiştir.

Yani geniş manada yüksek tahsil sahibi olanların bütün haklarından istifade ediyorlarmış tarzında bir endişeye bu bakımdan mahal yoktur. Personel Kânununa temas buyurdular. Zannedirim bu zaviyeden de bir mahzur yoktur. Nitekim Hükümet burada hilâfına bir mütalâa beyan etmemekte ve maliye de bir itiraz serd etmemiş bulunmaktadır. Şu halde mevzuu hangi yönden ele alırsak alalım, bu teklifin kabulünü engelleyecek bir durum tahaddüs etmemektedir.”¹⁴⁰

---

¹³⁹ TBMMZC, XI, C. 8,s.310.

¹⁴⁰ TBMMZC, XI, C. 8,s.311.

7257 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — 3201 sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun yirmi altıncı maddesi değiştirilmiştir. Madde 2 — Aynı kanunun otuzuncu maddesi değiştirilmiştir. TBMMZC, XI, C. 8,s.311-313.

**7260 Numaralı Hâkimler Kanununun Bazı Maddelerinin
Değiştirilmesi ve Geçici Madde Eklenmesi Hakkındaki 5457 Sayılı Kanuna
Muvakkat Bir Madde İlavesine Dair Olan 6004 Sayılı Kanun Hükümünün İki Yıl
Daha Uzatılması Hakkında Kanun**

Kanun Gerekçesi

7168 sayılı Kanunun neşrinden sonra vaki müracaatlar bugünkü tempo ile devam ettiği takdirde, münhalların bir miktar azalacağı anlaşıldığından mevcut münhalların süratle kapatılabilmesi ve ilga edilen teşkilattan tekrar kurulması zaruri olanlarının ihyası için 1959 tarihinden itibaren 6004 sayılı Kanun hükümlerinin aynı sebeplerle iki yıl daha uzatılması zaruri görülmüş ve tasarı bu maksatla hazırlanmıştır.¹⁴¹

Kanun Müzakere ve Maddesi

Tasarı hakkında söz alan Adana Milletvekili Saim Karaosmanoğlu, hâkim stajyerlerin bir senelik stajını ikmal ederek tayinine imkân veren salâhiyetin, iki seneye uzatılmasının doğuracağı sıkıntıları belirtmiş ve "...Bugünkü staj müddetinin iki yıl olmasını, bugünkü tatbikat muvacehesinde fazla buluyorum. Bugün ne hâkimlerimiz stajyerlerini kontrol bakımından titizlik göstermekte, ne de stajyerlerimiz bu vazifelerini başarmak için gayret göstermektedir. İki senelik ciddi bir staj hâkim namzetlerini yetiştirmeye kâfidir. Ancak bu, noksan hâkim kadrolarının telâfisi için kâfi bir sebep değildir. Stajyerleri yetiştirmek için iki sene kâfidir, fakat stajyerleri tayin ederken bunların ağır ceza mahkemelerinin bulunduğu yerlere tayin etmenin münasip olacağı kanaatindeyim. Bir senelik stajyerlik müddetini tam olarak yapmış bir arkadaş tam teşkilâtlı bir ağır ceza mahkemesi bulunan bir yere tayin edersek burada hem tecrübeli arkadaşlarından istifade ettirilmiş, hem de bir iki sene gibi kısa bir müddet zarfında adliye teşkilâtı olan kazalarımıza tayin yapılmış olur" demiştir.¹⁴²

CHP Adana Milletvekili Hamdi Öner ise Adliye Kadrolarındaki boşluktan duyulan sıkıntıyı dile getirmiş ve "...Adliye kadroları boştur. Yalnız senelerden beri devam eden bir ıstırapı belirtmek isterim. Adliye kadroları neye boştur? Biz bu salâhiyeti Adliye Vekilline niçin veriyoruz? Bu kadroları yüzde yüz doldursun diye.

¹⁴¹ TBMMZC, XI, C.8,ss.242.

¹⁴² TBMMZC, XI, C.8,ss.456-57.

600 den 800 liraya kadar bir ödenek vermek suretiyle diğer mesleklere nazaran bu mesleğe bir avantaj temin ettik. Netice kadrolar yine boş. Arkadaşlar, hâkimlik ağır vicdani mesuliyet taşıyan bir meslektir. Onun için bunu teminatla kavuşturmak lâzımdır”¹⁴³ diyerek kadrodaki eksikliklerin bir an evvel tamamlanmasını istemiştir.

**7264 Numaralı Temyiz Mahkemesi Teşkilâtına Dair 1221 Sayılı Kanunun
5859 Sayılı Kanunla Değiştirilen ve Üçüncü Maddeleri ile 5458 ve 5859 Sayılı
Kanunlarla Değiştirilen Dördüncü Maddesinin Tadili Hakkında Kanun**

Kanun Gereçesi

Temyiz Mahkemesi teşkilâtına dair olan Kanunun tasarıda yazılı olduğu şekilde değiştirilmesi için mezkur kanun tasarısı hazırlanmıştır.¹⁴⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan DP Rize Milletvekili İzzet Akçal, büyük bir boşluğu dolduracak olan bu yasa teklifinin bir an evvel kanunlaşması gerektiğini belirterek, “...Vatandaşlar Temyiz Mahkemesinde işlerin sürüncemede kalmakta olduğundan bahsile şikâyetle bulunmaktadır. Temyiz Mahkemesine intikal eden işlerin aylarca tetkik edilememiş bulunmasının sebepleri üzerinde durulmuş ve bu kanun teklifi aylarca evvel hazırlanarak, TBMM’ye takdim edilmiş bulunmaktadır. Evvelâ vatan içerisinde adli işlerin süratle görülmesini temin etmek bir zarurettir. Hâkimden gereğinden fazla iş çıkarması istenemez ama esaslı tetkik yapılması için teşkilâtın tevsiî hususunda icra organına bir imkân vermek lâzımdır” derken, Tasarı hakkında söz alan Adliye Encümeni Mazbata Muharriri Vacid Asena da, kanunu bir an evvel ruznameye alınmasını ve kanunlaştırılması gerektiğini belirtmiş ve “...1950 senesinden 1957 senesi sonuna kadar Hukuk ve Ceza dairelerine mecmu 123.647 iş gelmiştir. 1957 senesinde sadece varide mecmuu 46 704 olarak evvelki toplamdan bir fazlalık göstermektedir. Aynı teşkilât bir sene zarfında 46 binden fazla bir iş hacmi karşısında kalırsa elbette ki mesaisi felce uğrar. Adalet cihazının süratle, emniyetle, rahat ve huzur içinde çalışması gerekir”¹⁴⁵ sözleriyle de kanunun kabulünün önemini bir kez daha vurgulamıştır.

---

¹⁴³ TBMMZC, XI, C.8,ss.457.

7260 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Hâkimler Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve iki geçici madde eklenmesi hakkındaki 5457 sayılı Kanuna muvakkati bir madde ilavesine dair 6004 sayılı Kanunla kabul edilen muvakkat üçüncü madde ile Adliye Vekiliyle verilen ve 6450 ve 6884 sayılı kanunlarla temdi edilen salâhiyet 1959 tarihinden itibaren iki yıl müddetle uzatılmıştır. TBMMZC, XI, C.8,s.458.

¹⁴⁴ TBMMZC, XI, C.9,ss.229.

¹⁴⁵ TBMMZC, XI, C.9,s.61.

**7331 Numaralı Askeri Ceza Kanununun 3914 Sayılı Kanunla Muaddel
Elli altıncı Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun**

Kanun Gerekçesi

Tatbikatta mevcut tereddüt ve aksaklıkların giderilmesi için bu kanun tasarısı hazırlanmıştır.¹⁴⁶

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanun Müzakereleri sırasında, tasarı hakkında söz alan DP Muğla Milletvekili Nuri Özsan'ın "...Cezayı ağırlaştırıcı sebep olarak fevkalâde ahvalden bahsedilmektedir Bugünkü tatbikatta fevkalâde ahval halledilmemiş durumda olmayıp bir ihtilaf mevcuttur. Bu fevkalâde ahval eski kanunda mevcut, Milli Korunma Kanunu zamanına münhasırdır diyenler var, değildir diyenler var. Bu fevkalâde ahvalden kasıt nedir? sorusuna cevaben söz alan DP Antalya Milletvekili Burhanettin Onat "...Fevkalâde halin tarifi ve tahdidi fil hal mümkün değildir. Ama benim bildiğime göre bunu Heyeti Vekile takdir eder ve takdir ettiği anda fevkalâde hali ilân eder. Bu, dünyanın her tarafında böyledir zannedirim"¹⁴⁷ diyerek cevap vermiştir.

Nuri Özsan "Fevkalâde ahval var mı, yok mu? Bunu öğrenmek istiyorum" diyerek tekrar sorduğu soruya ise DP İstanbul Milletvekili Hadi Hüsman "...Millî Korunma Kanununun bir maddesinde fevkalade halin ilâmı salâhiyeti Hükümete bırakılmıştır. Hükümet, fevkalâde hal olduğunu bir kararname ile tespit ettiği takdirde fevkalâde hal cari olur. Halen Hükümet fevkalâde hal mevcut olduğu hakkında bir kararname ihdas etmiş vaziyettedir. Onun için Millî Korunma Kanunu bakımından memleketimizde fevkalâde hal mevcuttur"¹⁴⁸ sözleriyle cevap vermiştir.

Nuri Özsan'ın "fevkalâde haller neticesi Milli Korunma Kanunu ile ilgili midir, değil midir?" sorusuna cevap veren İçel Milletvekili Yakup Karabulut ise "...Askeri Ceza Kanununda fevkalâde haller için sureti mahsusa da hükümler vardır. Bu suçun işlenişi halinde mahkeme az vahim halleri ona göre takdir ve tatbik

---

7264 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— Temyiz Mahkemesi teşkilâtına dair 1221 sayılı Kanunun 5859 sayılı Kanunla değişen birinci maddesi değiştirilmiştir. Madde 2 — Temyiz mahkemesi teşkilâtına dair 1221 sayılı Kanunun 5859 ve 6763 sayılı Kanunlarla değişen üçüncü maddesi değiştirilmiştir. Madde 3 — Temyiz Mahkemesi teşkilâtına dairi olan 1221 sayılı Kanunun 5458 sayılı Kanunla değişen dördüncü maddesi değiştirilmiştir. **TBMMZC**, XI, C.9,s.62-64.

¹⁴⁶ **TBMMZC**, XI, C. 9,ss.302.

¹⁴⁷ **TBMMZC**, XI, C. 9,s.584.

¹⁴⁸ **TBMMZC**, XI, C. 9,s.585.

edecektir. Yoksa bunun ayrıca Milli Korunma var mıdır, yok mudur meselesi ile alâkası yoktur. Askeri Ceza Kanununun hükümleri dairesinde az vahim haller takdir edilip tatbik edilecektir”¹⁴⁹ diyerek bu soruya cevap vermiştir.

7354 Numaralı 3546 Sayılı Şûrayı Devlet Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesi ve 28. Maddenin Kaldırılması Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Şûrayı Devlet gibi hem idari, hem kazai fonksiyonlarla mücehhez ve Devletin hukuki bakımdan bir istişare organı bulunan bir müessesenin, daha rasyonel ve verimli şekilde çalışmak imkânını bularak kısa bir zamanda hem müterakim işleri tasfiye etmek ve hem de bundan sonra terakümlere meydan bırakmamak imkânlarıyla teçhiz edilmiş olacağı kanaati hâsıl olmuş ve bu sebeple mezkûr tasarı hazırlanmıştır.¹⁵⁰

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan ve kanun teklifinin reddini talep eden DP Erzurum Milletvekili Abdülkadir Eryurt “ ... Devlet Şûrası azalığı hususi vasıflar ve hususi yetişmeler isteyen bir memuriyettir. Doğrudan doğruya, hiçbir Devlet memuriyetinde bulunmamış Devlet mekanizmasında çalışmamış, memuriyetin ne olduğunu bilmeyen bir kimsenin mebus olması devlet mekanizmasında çalışmamış, memuriyetin ne olduğunu bilmeyen bir kimsenin mebus olması mümkündür. Bu zata iki devre mebusluk yaptı diye Devletin en üst kademesinde bir memuriyete gelmesi hakkını tanımak doğru bir şey değildir”¹⁵¹ sözleriyle kanun reddini istemesindeki gerekçeyi ifade etmiştir.

Tasarı hakkında söz alan Muvakkat Encümeni İzzet Akçal da “...İki devre Büyük Millet Meclisinde, bu organda vazife görmüş olan şahısların Şûrayı Devlete

---

¹⁴⁹ TBMMZC, XI, C. 9,s.586.

7331 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1—1632 numaralı Askeri Ceza Kanununun 56.maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Madde 56 —Bu maddede gösterilen fiilleri işleyenler ve bunlara teşebbüs edenler (Milli Müdafaaya hıyanet) cürümünden dolayı cezalandırılırlar. TBMMZC, XI, C. 9,s.584.

¹⁵⁰ TBMMZC, XI, C.9,ss.300.

¹⁵¹ TBMMZC, XI, C. 9,s.756.

alınması elbette ki kanunla kabul ettiğimiz prensiplerle bağdaşamaz”¹⁵² gerekçesiyle komisyon olarak bu teklife asla taraftar olmadıklarını ifade etmiştir.

DP Bursa Milletvekili Agah Erozan da Encümen sözcüsü arkadaşının fikrine iştirak ettiğini belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...İki devre mebusluk yapmak, Şûrayı Devlete aza seçilmek hakkını vermesi bugün de, yarın da asla doğru olmaz. Hatta burada Hükümetin teklifinde valilik, umumi müfettişlik, elçilik kaydı varken, muvakkat encümen valiliği kaldırmak suretiyle vekilliği almıştır.”¹⁵³

---

¹⁵² TBMMZC, XI, C. 9,s.756-57.

¹⁵³ TBMMZC, XI, C.9,s.759-760.

7354 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1— 3546 sayılı Şûrayı Devlet Kanununun 2, 4, 12, 13, 16, 17, 20 ve 43. maddeleriyle 4904 sayılı Kanunla değişik 1, 5, 7,14, 15, 19, 21, 22, 25, 26, 29, 57 ve 59. maddeleri değiştirilmiştir. TBMMZC, XI, C.9,s.754.

Aşağıda İncelemesi yapılan “7363-64-65-66” sayılı dört kanun, Türk Parlâmentosunda ilk defa, ayrı ayrı gerekçeleri ile birlikte tevlid edilerek görüşülmüştür.

Daha önce incelenen 7164 ve 7165 sayılı kanunlarda da görüldüğü üzere, İktidar özellikle köy ve belediye seçimleri gibi, mahalli seçimlerin ertelenmesindeki ısrarını bu dört kanunda da sürdürmüştür.

Muhalefet ise iktidarın el çabukluğu ile bu kanunları uygulamaya çalıştığını belirtmiş ve “İçtüzüğe; mugayir ve Türk Parlâmentosunda ilk defa bu şekilde maksatlı olarak bir takrir verilmesinin manası el çabukluğunun dışında değildir”¹⁵⁴ ifadeleriyle de iktidarı eleştirmiştir.

Ayrıca muhalefet, kanunların her birinin karakteri, mahiyeti ayrı olduğu için, kanunlarında ayrı ayrı münakaşa edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Muhalefet, bu tekliflerin böyle, acele olarak, tetkik edilmeden Yüksek Heyete sunulmasının, yarın bir takım ihtilâflara sebep olacağını ve vatandaşın istemeyerek, bilmeyerek birtakım müşküllerle karşı karşıya bırakılacağını belirtmiş ve vatandaşın bu müşkül durumdan kurtarılması gerektiğini ifade etmiştir.

Nitekim muhalefet daha önceki tavrını, bu kanunlarda da sürdürmüş ve seçimlerin vaktinde yapılması gerektiğini belirtmiştir. Muhalefet değişiklik istenen mahalli seçimlerin yapılmasında zarurieti ise şöyle açıklamıştır:

---

¹⁵⁴ TBMMZC, XI, C.9,s.935.

“...Bugün birçok belediyelerde halk tarafından seçilmemiş belediye reisleri olduğu gibi, birçok ihtiyar heyetleri partizan görüşlü kimselerin uhdesindedir. Bu yerler salahiyyetlilerden, seçilerek gelenlerden mühürleri alınarak onlara verilmiştir. Muhtar ve ihtiyar heyetlerine, birçok belediyelere vazülyed idare adamları mevcuttur. Bu fiilî zaruret bize mahallî seçimlerin muhakkak yapılmasını icap ettirmektedir.”¹⁵⁵

Muhalefet özellikle yapılacak seçimlerde, daha önceki kanunlarda da ifade edildiği üzere, seçim ehemmiyeti meselesinde oldukça hassas davranmış ve özellikle bu konuda iktidara oldukça sert eleştiriler yöneltmiştir.

7417 Numaralı Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununun 5611 ve 6557 Sayılı Kanunlarla Muaddel Onuncu Maddesine Bir fıkra ve Bu kanuna Bir Muvakkat Madde İlâvesine Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Havada uçuculuktan ayrılarak yer hizmetinde istihdam edilen subayların kara ordusundaki emsalini geçmemek üzere terfi edecekleri kanunda yer almış olduğu halde deniz sınıfının muharip sınıfı olan makine ve güvertenin diğer sınıfları için bu hususta bir sarahat bulunmamış ve yıpranma hususunu esas alan noksan bekleme keyfiyetinden gemilerde hiç hizmet görmemiş olanlar da istifade etmek durumuna

---

¹⁵⁵ TBMMZC, XI, C.9,s.944.

7363 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— 1580 sayılı Belediye Kanununa aşağıda yazılı muvakkat madde eklenmiştir. Muvakkat Madde — Mevcut belediye meclislerinin ve belediye reislerinin kanuni müddetleri 16 Kasım 1960 tarihine kadar devam eder. TBMMZC, XI, C.9,s.954.

7364 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— İdare Umumiye Vilayet Kanununa aşağıda yazılı muvakkat madde eklenmiştir: Muvakkat Madde — Mevcut vilayet umumi meclislerinin kanuni müddetleri 1960 yılının Eylül ayı sonuna kadar devam eder. TBMMZC, XI, C.9,s.958.

7365 Sayılı Kanun Maddesi: Madde1 — 6834 sayılı Kanunun 7164 sayılı Kanunla tadil edilen muvakkat maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Muvakkat madde — Şehir ve kasabalarda halen vazife görmekte bulunan mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin kanuni müddetleri 1960 yılı Kasım ayının sonuna kadar devam eder. TBMMZC, XI, C.9,s.958.

7366 Sayılı Kanun Maddesi:6835 sayılı Kanunun 7165 sayılı Kanunla tadil edilen muvakkat maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Muvakkat madde — Halen vazifeli bulunan köy muhtar ve ihtiyar meclislerinin kanuni müddetleri 1960 yılı Kasım ayının sonuna kadar devam eder. TBMMZC, XI, C.9,s.958-59.

girmiş bulunmaktadırlar. Bunu önlemek ve âdil bir esas dâhilinde gemilerde hizmet edenlerin noksan beklemek suretiyle terfilerini temin etmek maksadıyla ilişik kanun tasarısı hazırlanmıştır.¹⁵⁶

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan DP Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu, bu muvakkat maddenin subaylar arasındaki ikiliği tamamen kaldırmadığını, ancak yarı yarıya telâfi ettiğini, bu yüzden de maddeyi kâmil bir hale getirip, eski adaletsizliği tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini belirtirken, Milli Müdafaa Encümeni Zihni Ürer ise Goloğlu'nun sözlerini eleştirmiş ve "...Hayır, arkadaşlar, ikilik değil bu. Evet, bazı gemide hiç hizmeti geçmemiş olan deniz subayları Şûrayı Devlet kararı ile bu, bir iki senelik kıdemden istifade etmişlerdir. Şimdi bunlar ettiler diye geri kalan 300 deniz yardımcı sınıf subayı, meselâ Heybeliada Deniz Kolejinde Öğretmen Subaydır; hizmet ömrü orada geçmiştir; sabahleyin muntazaman derslerine gider. Muayyen derslere girer; ondan sonra kendi hususi işigal sahasına veyahut istirahataya çekilir.

Hâlbuki bir deniz güverte subayı, bir deniz makine subayı veyahut denizde fiilen hizmet eden bir levazım subayı fiilen gemide vazife almıştır. Tasavvur buyurunuz, geminin deniz sallantılarından tebahhur eden kokulan, rutubet kokuları rutubetten mütevellit, yıllarca denizde geminin içinde çalışmaktan mütevellit birtakım yıpranmalar, birtakım romatizma hâdiseleri muvacehesinde kolejde oturan bir öğretmen arkadaş bunun bir sene, iki sene önüne geçiyor. 5 -10 kişi Devlet Şurası kararı ile bunu aldılar, diye, birkaç yüz kişiye teşmil ederek aradaki ikiliği kaldırıyoruz gibi Goloğlu arkadaşımızın bir mülâhazası tecelli etmemelidir"¹⁵⁷ demiştir.

Mahmut Goloğlu ise ikiliklerin kaldırılmasına dair beyanatını tekrar etmiş ve "...Yüksek Encümen muvakkat maddede hakikaten güzel bir görüşle, güzel bir anlayışla ikiliği bertaraf ederek ordu mensuplarının moralini düzeltmeye uğraşiyor. Ama geriye yine de morali bozuk bir kısım subaylar kalıyor, Lütfen hepsi tamam olsun diyoruz. Biz diyoruz ki, bunu arz ettiğimiz gibi tamamlayacak olursanız bu sınıfın moralini tam olarak düzeltirsiniz. Bu katiyen başka sınıflar üzerinde menfi tesir yapmaz. Diğer emsali arkadaşını hiçbir zaman geçemez. Müstahkem mevki karargâhında iki yardımcı subaydan birisi Şûrayı Devlete gidiyor hakkını alıyor, birisi alamıyor. Lütfedin bunları da dâhil eden bu ikilik tamamen ortadan kalsın"¹⁵⁸ sözleriyle de Zihni Ürer' in eleştirisine cevap vermiştir.

¹⁵⁶ TBMMZC, XI, C.11,ss.353.

¹⁵⁷ TBMMZC, XI, C.11,s.451.

¹⁵⁸ TBMMZC, XI, C.11,s.452.

7417 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — 4273 sayılı Kanunun 5611 ve 6557 sayılı kanunlarla muaddel onuncu maddesine (G) fıkrası ve muvakkat madde eklenmiştir TBMMZC, XI, C.11,s.452.

**7468 Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi Dâhili Nizamnamesinde
Yazılı Tahkikat Encümenlerinin Vazife ve Salâhiyetleri Hakkında Kanun**

Kanun Gerekçesi

Memleketimizde Türkiye Büyük Millet Meclisi Dâhili Nizamnamesine tevfikân teşkil olunan Tahkikat encümenlerinin vazife ve salâhiyetlerini tespit ve bu encümenlerce, ihtiyati tedbir mahiyetinde olan tasarruflarla ittihaz olunacak sair kararlara muhalefet halinde ne gibi müeyyidelerin tatbiki lazım geldiği hususlarını tanzim eyleyen hükümler mevcut değildir. Bu itibarla Tahkikat encümenlerinin vazife ve salâhiyetlerini tayin etmek için kanun teklifi hazırlanmıştır.¹⁵⁹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tahkikat Komisyonu, 27 Mayıs 1960 Darbesi'nden kısa bir süre önce kurulan ve Demokrat Parti iktidarının en çok tartışılan konusu olma özelliğini taşıyan komisyon olmuştur.¹⁶⁰

DP grup başkanı Bursa Mebusu Mazlum Kayalar 15 Nisan da Denizli Mebusu Baha Akşit ile birlikte, CHP'nin yıkıcı, gayrimeşru ve kanun dışı faaliyetlerinin memleket sathında cereyan tarzı ve bunların mahiyetinin nelerden ibaret olduğunu tahkik, tespit ve memleketin her tarafında yaygın bir halde görülen kanun dışı siyasi faaliyetlerin muhtelif sebeplerine intikal etmek, matbuat meselesi

---

¹⁵⁹ TBMMZC, XI, C. 13.ss.127.

¹⁶⁰ Yücel, **Demokrat...**,s.144.

ile adlî ve idari mevzuatın ne suretle tatbik edilmekte olduğunu tetkik eylemek üzere TBMM'ye bir önerge sunmuşlardır.¹⁶¹

Bu önergede kısaca; CHP'nin seçim dışı yollarla iktidara gelmek için hücre örgütü kurduğu, silahlandığı, isyana hazırlandığı ve neşir yoluyla da faaliyette bulunduğu ileri sürülmüş ve bu konuları soruşturmak için 15 kişilik bir Tahkikat Komisyonu kurulması istenmiştir.¹⁶²

Önerge TBMM'nin 18 Nisan 1960 pazartesi günkü oturumunda görüşülmüştür. Önerge hakkında meclis'e bilgi sunulduktan sonra, kürsüye gelen İsmet İnönü; Önergenin iktidarın partizan idare zihniyetinden doğmuş olan bir vesika olduğunu belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...Bu önerge kabul edildiği andan itibaren siyasi hayatımız tamir ve deva kabul etmez bir uçuruma atılacaktır. Önergenin temeli muhalefeti, hususiyle Halk Partisi ve basını itham etmeyi esas alıyor ve birtakım tedbirler teklif ediyor. Esasen tahkikat açılması talebini, İçtüzüğün işaret ettiği maddeler ile bir münasebeti yoktur. Bir hâdise hakkında Meclis bilgi edinmek isterse bir heyet teşkil eder. Tahkikat önergesi sahipleri bahsettikleri hâdiselerde geniş bilgi sahibi olduklarını ve senelerden beri bu bilgiye sahip bulduklarını iddia ediyorlar ve söylüyorlar. Ondan sonra bilgi edinmek üzere kurulan bir tahkikat önergesi veriyorlar. Ve bilgi edinmek üzere kurulacak bu tahkikat encümenine fevkalâde salâhiyetler istemeye kalkıyorlar.¹⁶³ Bu Encümen, Hükümetin üstünde, Büyük Millet Meclisinin üstünde bir baskı rejiminin bünyesi olacaktır. Bu talep gerçekleşirse; hesapsız, mesuliyetsiz, rast geldiği vatandaşı hapsedmek isteyecek, istediğine söyle diyecek, istediği kâğıtları alacak, bu suretle memlekette bir dehşet idaresi fiilen kurulacaktır...”¹⁶⁴

---

¹⁶¹ TBMMZC, XI, C. 13.s.189.

¹⁶² TBMMZC, XI, C. 13.s.190-91.

¹⁶³ TBMMZC, XI, C. 13.s.194.

¹⁶⁴ TBMMZC, XI, C. 13.s.196

İnönü, Tahkikat Komisyonu'nun, bir Tahkikat Encümeni halinden çıkarılarak, memleketi idare eden başlı başına bir otorite haline getirildiğini ısrarla ifade ettiği bu konuşmasını şu sözlerle tamamlamıştır:

“... Ne isteniyor? Meclis tahkikat encümeni namı altında bir baskı idaresi kurmak istiyorlar. Bu baskı idaresi anayasaya, insan haklarına karşı teşebbüs edilen gayri meşru bir darbedir. Muhterem Arkadaşlarım; reylerinizi vereceksiniz, reylerinizle adlarınızı temiz evlatlarınıza bırakmak vaziyetindedesiniz. Baskı idaresinde millet, bütün namuslu teşkilatı ile bütün sade vatandaşlar ile mukavemet edecektir. Bu tedbir ve bu tedbiri alanlar muvaffak olamayacaktır.”¹⁶⁵

İsmet İnönü'den sonra kürsüye gelen Demokrat Parti Manisa Milletvekili Samet Ağaoğlu ise Önerge kabul edilirse Türk siyasî hayatının düşmek üzere olduğu uçurumun kenarından çekilip kurtarılmış olacağını¹⁶⁶ belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...Demokrasimizi, himaye etmek onu muhafaza etmek ve kurtarmak mecburiyetindeyiz. Demokrasi ince bir sistemdir, zor bir sistemdir. Demokrasiyi yaşatmak için gönüllerde adalet hissine, dimağlarda Devlet mefhumuna ve nizam fikrine yer vermek, Devlet ve ferdin karşılıklı münasebetlerinin bu his ve mefhumlar içinde âdilâne olması prensibine inanmak lazımdır. Bu ince rejimi muhafaza etmek ve yaşatmak için en evvel dikkat edeceğimiz husus demokrasinin demagojinin ve anarşinin eline düşmemesidir. Memleketi bu anarşi uçurumunun kenarından çekip kurtarmazsanız, istibdadın kapılarını açmış olacaksınız. Türkiye Büyük Millet Meclisi bu kapıyı ebediyen açmayacak ve istibdadın hayattaki son mümessilinin bu kapıdan geçmek emelini hüsrana uğratacaktır”¹⁶⁷ sözleriyle de Ağaoğlu önergeye destek istemiştir.

Samet Ağaoğlu'ndan sonra tekrar söz alan İsmet İnönü ise bu sefer daha sert ifadeler kullandığı konuşmasının sonunda iktidarı, tarihe geçen şu ünlü sözleriyle uyarmıştır:

---

¹⁶⁵ TBMMZC, XI, C. 13.s.196.

¹⁶⁶ TBMMZC, XI, C. 13.s.199.

¹⁶⁷ TBMMZC, XI, C. 13.s.206.

“...Biz demokratik rejim dedik, demokratik rejim kurulmuştur. Bu demokratik rejim istikametinden ayrılp baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam. Şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır. Fakat İhtilal aslında bir millet hayatının asla arzu etmeyeceği çetin ve tehlikeli bir ameliyattır.”¹⁶⁸.

“...Muhterem arkadaşlarım, bu memleketin seçkin, yetişmiş güzide insanlarıdır. Memleketin fevkalade bir idareye götürölmek istenildiğinin arifesinde, eşğindesiniz. Hesaplı olarak düşünmenizi isterim. Bir fevkalade idare kuracaksınız. Bu idareye verilen salahiyetler gayrimeşrudur. İtaat etmeyeceğiz dediğimi söylemek yersizdir. Bu defa çıkmış bir kanuna, kanun değil karar, çıkmış bir kanuna itaat etmemek vatandaşın elinde değıldir. Ama kabul etmeyiz. Rız olamayız. Ve vatandaşların hepsine bunun haksız olduğunu, buna mukavemet etmek lâzım geldiğini söyleriz. Hür vatandaşın hakkıdır, bu memurlara itimat etmez, adalete itimat etmez, orduya itimat etmez, kendisi esasen azınlıkta, bir kadrodur, bu şeyleri yapmak ister, böyle şey olmaz.”¹⁶⁹

İnönü yaptığı bu konuşmada kurulacak komisyonun gayrı meşru olduğunu, TBMM'nin üstünde bir baskı düzeni getireceğini, bu durumun kendileri dışından kaynaklanan bir ihtilale yol açacağını ifade etmiştir. Bu sözler İnönü tarafından, iktidara yapılan son çağrıydı...

İnönü'nün konuşmasından sonra, başta İnönü olmak üzere CHP milletvekilleri Meclis toplantı salonunu terk etmişlerdir. İşte bütün bu tartışmalar ve eleştiriler arasında TBMM'de 18 Nisan 1960 yılında yapılan toplantıda Tahkikat Komisyonunun kurulmasını sağlayan önerge kabul edilmiş¹⁷⁰ ve Tahkikat Komisyonu'na Demokrat parti grup idare Kurulu'nca hazırlanan 15 kişilik liste seçilmiştir.¹⁷¹

---

¹⁶⁸ TBMMZC, XI, C. 13.s.207.

¹⁶⁹ TBMMZC, XI, C. 13.s.207.

¹⁷⁰ TBMMZC, XI, C. 13.s.212.

¹⁷¹ Tahkikat Komisyonuna seçilen on beş kişi şunlardır: Osman Kavuncu (Kayseri), Bahadır Dülger (Gaziantep), Nüzhet Ulusoy (Samsun), Said Bilbiç (Isparta), A. Hamdi Sancar (Denizli) Vacid Asena (Balıkesir), Kemal Biberöğlü (Çorum), Kemal Özer (Kütahya), Hilmi Dura (Kastamonu), Ekrem Anıt (Samsun), Nusret Kirişeoğlu

Tahkikat Komisyonu'nun yaptığı ilk işlerden birisi ise TBMM Tutanakları'nın yayınlanması yasaklamak olmuştur.¹⁷²

İktidar ve muhalefet arasında gittikçe gerginleşen bu siyasî hava 20 Nisan günü yapılan oturumda söz alan söz alan CHP grup başkanvekili Fethi Çelikbaş'ın, Komisyon için kullandığı “Tahkikat komisyonu gayrimeşrudur”¹⁷³ sözleri üzerine Fethi Çelikbaş'a 12, Osman Bölükbaşı'na da 6 oturum TBMM'ye girme yasağı konmasıyla iyice gerilmiştir.

Başta CHP olmak üzere muhalefet, Tahkikat Komisyonu'nun varlığını bile gayrimeşru sayarken; komisyon, yetkilerinin görev yapmaya uygun ortamı sağlayamadığından dolayı şikâyetçi olmuş yetkilerinin artırılmasını istemiştir.¹⁷⁴

Nitekim 21 Nisan 1960 günü toplanan DP meclis grubunda söz alan Tahkikat Komisyonu başkanı Ahmet Hamdi Sancar ve önerge sahibi Hüseyin Ortakçioğlu da Tahkikat Komisyonu'na yeni yetkiler istemiştir. Ancak ne Sancar'ın ne de Ortakçioğlu'nun isteklerine DP grubundan tek bir alkış bile gelmemiştir. Nitekim DP Milletvekilleri de Tahkikat Komisyonu'ndan rahatsızdı!¹⁷⁵

Adnan Menderes ise önceleri yalnızca Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasını istediklerini, ancak şimdi gelinen noktada komisyona yeni yetkiler vermenin zorunlu

---

(Sakarya), Turan Bahadır (Denizli), Selami Dinçer (Sakarya), Himmet Ölçmen (Konya), Necmettin Önder (Nevşehir). **TBMMZC**, XI, C. 13.s.213.

¹⁷² Albayrak, **a.g.e.**, s.534.

¹⁷³ **TBMMZC**, XI, C. 13.s.219.

¹⁷⁴ Yücel, **Demokrat** ..., s.146.

¹⁷⁵ Yücel, **Demokrat** ..., s.146-147.

hale geldiğini belirtmiş, Menderes'e göre, İnönü'nün söylediği sözler, "nereye varacaklarını bilemeyecek kadar pusulasız yürüyen insanların görüşleri" idi.¹⁷⁶

25 Nisan 1960 tarihli toplantısında ise DP'li 4 Milletvekili Hüseyin Ortakçioğlu, Reşat Aksemsettinioğlu, Sefer Oranat, Muzaffer Ünal, Tahkikat Komisyonu'na yeni yetkilerin verilmesini isteyen kanun teklifini Büyük Millet Meclisi'ne verdiler. Verilen bu kanun teklifi Teşkilatı Esasiye, Milli Müdafaa ve Adliye encümenlerinden üçer aza alınmak suretiyle oluşan muvakkat encümenine havale edilmiştir.¹⁷⁷.

Tahkikat Komisyonu'na yetki veren kanun teklifi ise 27 Nisan 1960 tarihinde Meclis'te kabul edilmiştir.¹⁷⁸

Tahkikat komisyonu seçilir seçilmez göreve başlayarak görev dağılımını yapmış ve Tahkikat Komisyonu ilk iş olarak üç şeyi yasaklamıştır:

Partilerin tüm etkinlikleri (fakat soruşturulacak olan yalnızca CHP idi), Partilerin tüm etkinlikleri ile ilgili yayınlar, TBMM'de Komisyonla ilgili görüşmeler ve bunlar hakkında yayınlar.¹⁷⁹

Kanunun kabulünden sonra söz alan Ulaştırma Bakanı Tefik İleri'nin, İnönü'yü "...1946' da "hırsızlama oylarla iktidarda kalmış bir milli irade

---

¹⁷⁶ Yücel, **Demokrat** ...,s.147.

¹⁷⁷ **TBMMZC**, XI, C. 13.s.247.

¹⁷⁸ **TBMMZC**, XI, C. 13.s.304.

¹⁷⁹ **TBMMZC**, XI, C. 13.s.306.

düşmanı”¹⁸⁰ olarak nitelendirmesi ise iktidar ve muhalefet arasındaki gerginliğin artık içinden çıkılmaz bir sona ulaştığının da göstergesi olmuştur.

İsmet İnönü ise Mecliste yaptığı konuşmada yetki Kanunu’na çok sert eleştiriler getirmiş ve Tahkikat Encümeninin kurulmasının asıl amacının seçim havasını hazırlamak olduğunu, alınan bu tedbirle Anayasaya darbe vurulduğunu ve Anayasa dışı gayri meşru bir idare kurulmak istendiğini belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...Bizden başka dünyanın herhangi bir memleketinde okuma yazması olan bir adama ‘Türkiye’de Demokrat iktidar rakibi hakkında ithamname ile böyle bir tahkikat açtı ne dersiniz?’ deyiniz alacağınız cevaba razıyım. Alacağınız cevap yalnız sizin için değil endişe ederim ki, memleketimiz için hicap verici olacaktır.”¹⁸¹

“...Biz tedbiri aldık. Bu tedbiri yürüteceğiz diyorsunuz... Gayri meşru baskı rejimine girmiş olan idarelerin hepsi böyle demiştir... Bu tedbire teşebbüs eden baskı tertipçileri zannediyorlar ki; Türk Milletinin Kore Milleti kadar haysiyeti yoktur.”¹⁸²

Bu konuşma karşısında İnönü’ye 12 oturum TBMM’den çıkartma cezası verilince, TBMM iyice karışmış ve CHP’li milletvekili de altışar oturum çıkartma cezası almıştır.¹⁸³ Ancak ceza alanlardan bir kısmı meclis’i terk etmek istememiştir. Yetki kanunu da bu karmaşada kabul edilmiştir.

---

¹⁸⁰ TBMMZC, XI, C. 13.s.308.

¹⁸¹ TBMMZC, XI, C. 13.s.300.

¹⁸² TBMMZC, XI, C. 13.s.300-301. Kore diktatörü Rhee, öğrenci ve halk gösterileri karşısında, 21 Nisan 1960’ta istifa etmek zorunda kalmıştır.

7468 Sayılı Kanun Maddeleri: Toplam on üç maddeden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenlerinin vazife ve salâhiyetleri hakkında Kanunun birinci ve ikinci maddesi komisyonun Vazife ve Salâhiyetlerini, üçüncü, dördüncü beşinci ve altıncı bölümleri ceza hükümlerini, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu, onuncu ve on birinci maddeleri ise usul hükümlerini son iki madde ise mer’i hükümleri içermektedir.

¹⁸³ TBMMZC, XI, C. 13.s.305.

DP grubu yetki Kanunu'na oy vermiştir ancak; birçok milletvekili olanlardan rahatsız olmuştur. Milletvekillerinin bir bölümü yetki kanunu ile verilen yetkiler kullanıldığında ülkeye huzurun geri geleceğini savunmuştur; ancak en az aynı sayıda milletvekili de, bu yetkilerin kullanılmasının buhranı arttıracaklarını düşünmüştür.¹⁸⁴

7469 Numaralı 1580 Sayılı Belediye Kanununun 7078 Sayılı Kanunla Muaddel Yedinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Memleketimizin tabii güzellikler ve imkânlardan turizm, sağlık, spor ve dinlenme mevzuunda halkımızın medeni ihtiyaçlarını tam manası ile karşılamak ve aynı zamanda beldenin inkişafını sağlamak için kanun teklifi hazırlanmıştır.¹⁸⁵

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı Hakkında söz alan Kocaeli Milletvekili Dursun Erol, Kanun teklifinin bir köyün bir belediyeye bağlanması veya muhtelif mahalle ve köylerin birleştirmek suretiyle bir araya getirilmesi hususunda konulmuş olan, 1 500 metre mesafenin 2 500 metre olmasını ve bu şekilde maddenin kabul edilmesini teklif ederken, İstanbul Milletvekili Selim Erengil ise kanun teklifinin bir köyün belediye olabilmesini temin ettiğini ve bu suretle de o köyün daha çabuk kalkınması için imkânlar temin ettiğini belirtmiş ve "...Belediye olması iktiza, eden bir köyün belediye hizmetlerini birden bire, kendisine bağlanan köylere teşmil edilmesine imkân yoktur. Yavaş yavaş elbette bu imkânlar köylere kadar gidecektir. Binaenaleyh, 2. 500 metre ufki mesafeyi kabul etmek suretiyle bu takririn kabulünü bendeniz de rica ederim"¹⁸⁶ diyerek mesafenin 2.500 olarak kabul edilmesini istemiştir.

Maddenin reddini teklif eden ve bu hususta birde takrir vermiş olan İçel Milletvekili Hidayet Sinanoğlu ise "...Bugünkü haliyle belediyelerimizin sınırları dâhilindeki yerleri imar edemedik. Birçok amme hizmetleri hali tabisinde duruyor.

---

¹⁸⁴ Yücel, *Demokrat* ...,s.147-148.

¹⁸⁵ TBMMZC, XI, C.13,ss.29.

¹⁸⁶ TBMMZC, XI, C.13,s.374.

Kanalizasyonu yok, mezbahası yok, elektriği yok, tazyikli suyu yok. Bazı belediyelerini hudutları gelişigüzel genişletilmiştir. Esasen bu-I günkü haliyle kilometrelerce uzağa taşan belediyelerin bu hudutlarından itibaren 2,5 km. genişletilerek (birçok köyler de içine girerse belediye, belediye olmaktan çıkar ve bölge şehri halini alır. Aynı zamanda buralarını hiç imar edemeyiz. Nüfusu 2 000 den yukarıdan yerlerde belediyeler kurulmuştur. Ama kilometrelerce mesafedeki yerleri belediye hudutları dâhiline sokarsak bazı politik sebeplerden bu türlü kararlar verilebilir ve bir istismar mevzuu haline gelir, faydalı olmaz”¹⁸⁷ sözleriyle de kanunun reddini istemiştir.

---

¹⁸⁷ TBMMZC, XI, C.13,s.375.

7469 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — 1580 sayılı Belediye Kanununun 7078 sayılı Kanunla muaddel yedinci maddesi değiştirilmiştir. Madde 2— 1580 sayılı Belediye Kanununun ikinci maddesi kaldırılmıştır. TBMMZC, XI, C.13,s.372-375.

1957–1960 Dönemi Siyasî ve Askerî Kanunları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

1950 yılında yirmi yedi yıllık tek parti iktidarına son vererek, iktidara gelen Demokrat Partinin 1957 yılından sonraki siyasî ve askerî politikaları diğer dönemlere göre oldukça hareketli geçmiştir.

DP'nin üçüncü ve son iktidar dönemi olan 1957–60 döneminde iktidar-muhalefet ilişkilerinde çatışmaların artması, DP'nin hırçın bir politika izlemesine neden olmuştur. Nitekim Demokrat Parti bu dönemde iktidarda ki yerini muhafaza edebilmek için oldukça sert adımlar atmıştır. İktidarın, muhalefete karşı attığı bu sert adımlar anti demokratik uygulamalarla beslenince de bilinen son kaçınılmaz olmuş ve bu dönem ordunun siyasal sürece müdahalesi ile son bulmuştur.

Bu dönemde özellikle iktidarın, muhalefet yönelik eleştirileri, muhalefetin siyasî faaliyetlerini büyük ölçüde aksatırken, iktidar-muhalefet arasındaki gerginliği ise daha da artırmıştır. İktidar - muhalefet arasında yaşanan bu gerginlik ise birçok kuruluşun yanı sıra, Üniversitelerde de etkisini göstermiş ve Üniversitelerde öğrenci olaylarını başlamıştır.

Siyasî ve askerî alanda toplam 42 kanunun çıkarıldığı bu dönemde, Kanun müzakereleri sırasında muhalefetin eleştirileri özellikle, 1957 seçimlerin de meydana gelen kütük yolsuzlukları, seçim ehemmiyeti, basın özgürlüklerin kısıtlanması,

üniversiteler ve muhalefete karşı çıkarılan diğer anti-demokratik yasaklar üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bu döneme damgasını vuran ve nitekim Demokrat Parti iktidarının da sonunu getiren Tahkikat Komisyonunun kurulması ise muhalefet tarafından da şiddetli eleştirilere de neden olan asıl mesele olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

İKTİSADÎ ALANDA ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET

1.İktisadî Gelişmeler

1.1. 1939-1957 Dönemi

1939-1945 dönemi iktisat politikalarının başında İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği zorunlu ekonomik tedbirler yer alıyordu ki bunların tamamına “Savaş Ekonomisi” de denilebilir.¹⁸⁸

Bu dönem ekonominin giderek kötüleşen bir seyir izlemesi ise bir takım ekonomik önlemlerin alınmasını zorunlu kılmış ve 18 Ocak 1940'da “Millî Koruma Kanunu” kabul edilmiştir.¹⁸⁹ Kanun olağanüstü durumlarda genel ya da kısmi seferberlik gibi durumlarda hükümete görev ve yetkiler vermiştir.¹⁹⁰

11 Kasım 1942 tarihinde TBMM'de kabul edilen diğer bir yasa da “Varlık Vergisiydi”. Varlık vergisi savaşın başından itibaren geçen zamanda elde edilen servet ve kazançlara el konulmasına olanak veren bir müdahale idi.¹⁹¹

---

¹⁸⁸ Tevfik Çavdar, “Siyasal Partiler/Demokrat Parti”, s. 2062.

¹⁸⁹ Cemil Koçak, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi 1938-1945*, İletişim Yayınları Cilt 2, İstanbul 1966, s. 373.

¹⁹⁰ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası, (1919-1946)*, Doğan Yayınları, Ankara 1971, s. 228.

¹⁹¹ Koçak, a.g.e., s. 29.

26 Nisan 1942 tarihinde kabul edilen ‘‘Toprak Mahsulleri Vergisi Yasası’’ ise Varlık vergisi boyutlarına ulaşmamız olmakla beraber, aşar vergisinin kaldırılmasından itibaren ilk kez tarım ürünlerine yönelik büyük çapta ilk dolaysız vergi olmuştur. Bu vergi yoksul ve fakir köylü üzerinde ek bir yük oluşturmuştur.¹⁹²

Savaş yıllarında büyük kazançlar elde eden büyük toprak sahiplerinin gelirlerinin vergilendirilmesi amacıyla çıkarılan bu yasa kısa sürede isteneni veremediği görülerek 21 Mart 1944 tarihinde TBMM’ye yeni bir ‘‘Toprak Mahsulleri Vergisi’’ yasa tasarısı sunulmuştur. Bu kanunun görüşmelerindeki eleştiriler ve tartışmalar ise eskiye göre daha sert olmuştur.¹⁹³

Savaş döneminde ekonomik gelişmeyi sağlamak için çıkarılan diğer bir önemli yasa ise 14 Mayıs 1945’de kabul edilen ‘‘Çiftçiyi Topraklandırma Yasası’’dır. Radikal hükümler içeren ve bir toprak reformu niteliği taşıyan bu yasa, meclisten güçlükle geçirilmiş ve büyük tepkilere neden olmuştur.¹⁹⁴

İkinci Dünya Savaşı’nın Türkiye’de oluşturduğu ekonomik sıkıntının sonuçlarını daha kolay aşabilmek amacıyla hazırlanan ancak; uygulamada beklenen yararı sağlayamayan bu yasalar çok partili yaşama geçtikten sonra, Cumhuriyet Halk Fırkası iktidarına ağır siyasî faturalar ödetmiştir.¹⁹⁵

---

¹⁹² Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi (1908-1985)**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1998, s. 67.

¹⁹³ Çavdar, **Türkiye’nin Demokrasi...**, s. 28.

¹⁹⁴ Haldun Güllalp, **Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri**, Ankara 1983, s. 35.

¹⁹⁵ Mustafa Albayrak, ‘‘**Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu**’’, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt XXIII, Mart-Temmuz-Kasım 2007, s. 67-68-69.

1946–1950 dönemdeki süreçte ise İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle ekonomik kalkınmayı sağlamak için alınan bu vergiler zaten ekonomik geliri oldukça düşük olan toplumda büyük tepkilere sebep olmuştur.

1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti her alanda olduğu gibi bu dönem ekonomi politikalarında da ciddi adımlar atmış ve ülkedeki ekonomik kalkınma gündemine artmıştır. Ekonominin oldukça geliştiği bu dönemler Türk siyasi tarihinde de altın yıllar olarak ifade edilmiştir.

Ayrıca bu dönemde yabancı sermayeyi sağlamak için “Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu” çıkarılmıştır.¹⁹⁶ Fakat yasa kendisinden beklenen yararı sağlayamadığı gibi CHP'nin de sert eleştirilerine sebep olmuştur.

Yabancı sermaye yasası ile bu dönemde yeni bir petrol yasası yapılması da gündeme gelmiş¹⁹⁷ ve 7 Mart 1954 tarihinde çıkarılan bir kanun ile “Petrol Yasası” kabul edilmiştir.¹⁹⁸

Muhalefet ise gerek petrol tasarısına ve gerek yabancı sermaye celbi için Mecliste alınan yasalara şiddetle itiraz etmiş ve bunları iktidarın seçim oyunu olarak nitelendirmiştir.¹⁹⁹

---

¹⁹⁶ Eroğul, a.g.e., s.62.

¹⁹⁷ Albayrak, a.g.e., s. 323.

¹⁹⁸ Eroğul, a.g.e., s.83.

¹⁹⁹ **Dünya** 12 Şubat, 1954, s.7.

1954–1957 yılları arasındaki dönemde ise beklenenin aksine ekonomide istenen başarı sağlanamamış, Demokrat Partinin ekonomik anlamda kalkınması Kore Savaşı'nın sona ermesiyle ortada kalmıştır. Savaş Türkiye'nin geleneksel ihraç maddesine olan talebi arttırmış ve dolayısıyla bunların dünya piyasasındaki fiyatlarını arttırırken, savaşın sonuna doğru hem talep azalmış hem de fiyatlar düşmüştür.²⁰⁰

Ekonomide bu kötü gidişat ise hükümeti sıkı önlemler almaya zorlamış, bu bağlamda piyasaları daha iyi denetleyebilmek ve “muhtekirlerin ve karaborsacıların şiddetle cezalandırılmalarını” sağlamak amacıyla 6 Haziran 1956 tarihinde çıkarılan “Milli Korunma Yasası” ile ekonomiye önemli kısıtlamalar getirilmiş ve yüksek enflasyon önlenmeye çalışılmıştır.²⁰¹ Ancak alınan tüm bu tedbirlere rağmen ekonomik sıkıntı bu dönemde artarak devam etmiştir.

---

²⁰⁰ Edip Çelik, **100 Soruda Türkiye'ni Dış Politika Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1969, s. 168.

²⁰¹ Albayrak,**a.g.m.**,s.. 67-68-69.

1.2.1957-1960 Dönemi

Bu dönem ekonomide özellikle de dış ticaretle denge bozulmaya yüz tutmuş ve sonuçta hükümet kaçınılmaz bir biçimde dış borçlanmaya yönelmiştir.

Nitekim İktidar 4 Ağustos 1958'de ithalatta meydana gelen daralma nedeniyle IMF ile ilk istikrar politikası sözleşmesini imzalamak zorunda kalmıştır.²⁰²

Hükümet ekonomiyi istikrara kavuşturmak amacıyla 4 Ağustos 1958'de uygulamaya koymuş olduğu bu önlem paketi ile yüksek enflasyon değerlerini düşürmeyi hedeflemiştir.

Ancak 1958 krizi sonrasında uygulanan bu istikrar tedbirleri olumlu etki sağlayamamıştır. Ekonomide durgunluk ortamında problemler varlığını devam ettirmiştir. Bu olumsuzluk karşısında 9 Ağustos 1959 tarihine gelindiğinde, uygulanmakta olan çoklu kur sistemi kaldırılmıştır. Böylelikle tekli kur sistemine geçilirken, aslında bu değişiklik aynı zamanda dolaylı devalüasyon anlamına gelmiştir.²⁰³

Sonuç olarak bu dönem iktisadî alanda çıkarılan kanunlarda da görüleceği üzere, uygulanan ekonomi politikalarının bir plan çerçevesinde yürütülmemesi, artan ekonomik istikrarsızlık ve ekonomi de dışa bağımlılığın artması muhalefet ile iktidar arasındaki siyasî ve iktisadi gerginliği daha da artırmıştır.

---

²⁰² Uğur Selçuk Akalın, **Üç Dönem Üç Ekonomi**, Set Yayınları, İstanbul 2004,s.84.

²⁰³ Ali Balkanlı, **Türkiye' de Ekonomik Gelişme ve Kriz**, Filiz Kitabevi, İstanbul 2002, s.310

2.İktisadî Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet

7074 Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası ve Eklenti Binaları ile Tesislerinin Yapımı Yetkisinin Nafia Vekâletine Devri Hakkındaki Kanuna Ek Kanun

Kanun Gerekçesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi İnşaatının bitirilmesinin için gerekli olan on iki milyon liralık sarf salâhiyetinin verilmesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁰⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata, 1939 da temeli atılan Büyük Millet Meclisini yeni binasının aradan yaklaşık on sekiz sene geçmiş olmasına rağmen inşaatının hala bitirilmemesinde duyduğu sıkıntıyı dile getirmiştir. Bekata, bu tasarıyla inşaatın bitirilmesini isterken, tasarı hakkında da şu iki soruya cevap aramıştır:

“...Bu paranın verilmesini müteakip daha fazla bir para istemeye lüzum kalacak mıdır? Bir başka deyişle bu son bir para talebi midir? Ve bununla, mefruşat da dâhil olarak, her şey ikmal edilmiş olacak mıdır?” İkincisi sorusu ise ihtiyaç olan döviz miktarı az bir miktar kaldığına göre, on sekiz senedir devam eden bir bina inşaatının bitimini sağlayacak olan bu döviz ihtiyacını hükümet temin ederek, artık 1958 sonunda ve bilhassa 1 Kasım ihtimamda Muhterem Heyetinizi bu binaya kavuşturmak mümkün olacak mıdır?”²⁰⁵

Bekata'nın sorusuna binaen söz alan Bütçe Encümeni DP Zonguldak Milletvekili Sebati Ataman ise “...Bu para Büyük Millet Meclisi binasının mefruşat da dâhil olmak şartıyla, tamamen ikmaline kâfi gelecek olan paradır.”diyerek cevap

²⁰⁴ TBMMZC, XI, C. 2,ss. 46.

²⁰⁵ TBMMZC, XI, C. 2,s.13-14.

verirken, diğ er soruyu verdiğ i cevap ise daha çok temenni mahiyetinde olup “Encümenimizde bu temenniye iştirak etmektedir ve bu temenni Hükümete encümen müzakereleri sırasında ulaştırılmış bulunmaktadır” diyerek cevaplamıştır.

Nafia Vekâleti DP Konya Milletvekili Himmet Ölçmen ise eski iktidar tarafından girişilen inşaatın tamamlanmamış olarak 1950 senesinde yeni İktidara devredildiğini, bina o tarihlerde başlandığı gibi hızlı bir şekilde tamamlansaydı, binanın aşağı yukarı on beş milyon liraya bitirilebilecekken bugün ise çok gecikmiş olduğu için, inşaatın altmış, altmış beş milyon liraya tamamlanabileceğini, bu yüzden de 1950 senesinde tamamlanmamış olarak alınan bu inşaata bir defa da büyük miktarda para ayırmaya hem imkânlarının, hem de iş programı bakımından çeşitli teknik ve mimari orijinaliteleri itibariyle bir iki senede tamamlanmasının mümkün olmadığını belirtmiş ve “...Senelere bölünerek otuz beş milyon lira sâri taahhütlere girişme yetkisini verilen Nafia Vekâletinin bu on iki milyon lira ile 1959 senesinin mebdeinde inşaatı tamamlayacaktır. Hıfzı Oğuz Bekata'nın da bahsettiği veçhile inşaatın büyük bir kısmı işler hale getirilmiş bulunmaktadır. Noksan olan kısımlar ayrıntılarla ilgilidir. On iki milyon liranın içine mefruşat dâhil değildir. Mefruşat için ayrıca beş milyon lira sarf yetkisi Nafia Vekâletine verilmiştir”²⁰⁶ sözleriyle de Vekâlet encümeni olarak suallere cevap vermiştir.

7095 Numaralı Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Vakıflar Umum Müdürlüğü 1957 yılı Bütçe Kanununa merbut (A/l) işaretli cetvelin muhtelif bölüm ve maddeleri arasında 6 500 liralık münakale yapılmasını ve vakıf mülkleri masrafları bölümünün başka her çeşit masraflar maddesine 95 000 lira ek tahsisat verilmesini temin için tasarı hazırlanmıştır.²⁰⁷

²⁰⁶ TBMMZC, XI, C. 2, s.14.

7074 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni binası ve eklenti binaları ile bu binaların her türlü tesislerinin yapımı için 5011 sayılı Kanunun ikinci maddesi ile verilen ve 5855 sayılı ek kanunla otuz beş milyona çıkarılmış olan gelecek yıllara sâri taahhütlere girme yetkisi kırk yedi milyon liraya yükseltilmiştir. Madde 2 — 5011 sayılı Kanunun ikinci maddesindeki yıllık ödeme miktarı beş milyonu geçmemek üzere tahdidi kaldırılmıştır. Muvakkat Madde — 1957 Mali yılı Nafia Vekâleti bütçesinin 3 500 000 lira tenzil edilerek aynı vekâlet bütçesinin “5011 ve 5855” sayılı kanunlar gereğince Büyük Millet Meclisi binası ve eklentileri yapımı bölümüne aktarılmıştır. TBMMZC, XI, C. 2, s.14-15.

²⁰⁷ TBMMZC, XI, C. 2, ss. 33.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan DP Muslihittin Yılmaz Mete, Bugün Beden Terbiyesi için yapılan çalışmaların ve bu işe ayrılan tahsisatın yeterli olmadığını belirtmiş ve "...Hepinizin bildiği bir hakikattir ki, Eskrimi yani; atalarımızın kullandığı kılıç oyununu asırlar boyunca Avrupalıya biz öğrettik. Bilâhare buna ehemmiyet vermediğimiz bir sırada Avrupalılar vaktiyle muharebede bizim pek maharetle kullandığımız kılıç oyununu bir spor haline getirip inkişaf ettirdiler Bugün maalesef biz Orta - Şark milletleriyle dahi müsabaka yapamayacak durumdayız. Bunun sebebi; gençlerimizin kabiliyetsizliği değil; malzeme noksanlığıdır. Mesele elektrikli pist denen bir şey vardır. Genel müdür biliyor.

Vekil Beyefendinin de bildiğini zannediyorum. Bununla alâkadar olmasını ve behemehâl elektrik pisti temin etmesini rica ediyorum. Bu olmadığı takdirde eski usulde antrenman yapan gençler yine aynı şekilde çalışmaya devam ederlerse başka milletlere mağlup oluruz. Asırlardan beri bizim, olan bir sporda mağlup olmak bize acı geliyor. Atletizmde dahi çivili ayakkabı bulamıyoruz. Hem Maliye hem de Maarif vekillerinden rica ediyorum, cirit de getirtilebilsin yurda. Bu suretle birçok kabiliyetler inkişaf edecek saha bulabileceklerdir ”derken, CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal ise bu konuların milli bünyemizin salâbeti bakımından önem arz ettiğini ifade etmiş ve "...Bizim bir kısım güreşçilerimizin evleri yok. Bunlar İtalya'ya giderler, İsviçre giderler, her yere giderler ve daima şereflerle yurda dönerler. Ben bunların çoğunun tercümei hallerini yazdım, bilirim, çoğunun oturacak evi yoktur. Hükümetten bilhassa Maarif Vekilinden alakalanmasını rica edeceğim, bunu etüd etsinler. Belki ev yaptırırız satar şeklinde bir düşünce vardır; fakat bunları seçmek ve temiz ahlak sahibi, fakir olan ve evi olmayanlara ev temin etmek lâzımdır. Bize şeref getirenler buna hak kazanmalıdırlar. Sayın Vekilden diğer ricam, bunlar gerek yurt dışında ve gerekse yurt içinde yaptıkları seyahatlerde çok az, 5 - 10 lira gibi bir yevmiye alıyorlar. Bunların gittikleri yerlerde şerefleriyle mütenasip şekilde maişetlerini temin yoluna gidelim” sözleriyle de konu hakkındaki düşüncelerini belirtmiştir.²⁰⁸

---

²⁰⁸ **7095 Sayılı Kanun Maddeleri:** Madde 1 — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1958 bütçe yılı masrafları için 1 924 498 lira tahsisat verilmiştir. **TBMMZC**, XI, C. 2,s.798-99. Madde 2 — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1958 bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat ise 1 924 498 lira olarak tahmin edilmiştir. **TBMMZC**, XI, C. 2,s.801.

7097 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1958 Malî Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1958 Malî yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁰⁹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu adına söz alan Ahmet Sırrı Hocoğlu, Gümrük kaçakçılığının önlenmesi maksadıyla alınan tedbirlerin yeteli olmadığını belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...Kaçakçılığın önlenmesi maksadıyla alınan tedbir cümlesinden olarak, bugün binlerce kilometre uzunluğundaki Cenup hudutlarımız üzerinde bulunan köylerde akşam güneşi battıktan sonra yangın ve ölüm gibi hâdiseler sebebiyle dahi, köylüler evlerinden çıkmak imkânına malik değildirler, örfi idareden de ağır olan bu tedbirlerin nasıl bir hükme dayanılarak yürütüldüğünü anlamak bizim için elbette mümkün değildir. Dâhiliye Vekâleti bütçesinin müzakeresi sırasında Sayın Başvekil ve Dâhiliye Vekilinin C.H.P'nin bir bölge seçim beyannamesine dayanarak iktidara geldiğimiz takdirde bu tedbirleri kaldıracağımızı mevzuu bahsederek kendilerinin bir vatan vazifesi yaptıklarını iddia etmişlerdir. Seçimlerden 15 gün evvel, mevzuubahis bu tedbirlerin tamamen iptal edildiğini düşünecek olursak Demokrat Parti iktidarının nasıl bir zihniyetle memleket idaresi yürüttüğünü söylemek de bizim için bir vatan borcudur.”²¹⁰

Ayrıca tütün meselesine değinen Hocoğlu, tütünün bugünkü durumun feci halde olduğunu, her gün içilen sigaraların ambalaj sefaleti yanında kalite düşüklüğü olduğunu ve zaman zaman sigara buhranının yaşandığını belirtirken, tek el idaresinin durumunu ise şu sözlerle ifade etmiştir:

²⁰⁹ TBMMZC, XI, C. 2, ss.4 1.

²¹⁰ TBMMZC, XI, C. 2, s.966.

“...Tekel İdaresinin bugün nasıl bir idare cihazı olduğunu anlamakta hiç de güçlük çekmeyiz. İyi tütünleri harice ihraç ettiğini ve satılamayan tütünleri da dâhilî istihlâke ayırdığını söyleyen Tekel Bakanını tasvib etmeye imkân var mı? Tütün ziraatını ıslah ederek ihtiyaca kâfi miktarda iyi kalite tütün almak mümkün iken, mütevekkilâne harman sonu dervişlerin, diyerek, bozuk kaliteli tütünleri Türk müstehlikine sürmek ve bunu emri tabii olarak kabul etmek acınacak hallerimizden biridir. Eski iktidar zamanında bütün hazırlıkları yapılarak, tesisine başlanmış olan Maltepe Sigara Fabrikasının lüzumsuz ve pahalıdır iddiasıyla inşadan sarfınazar edilmesi, şimdi ise hayat şartlarının zorlamasına mutavaat edilerek birkaç misli pahalıya da olsa, yeniden tesisine başlanması bizi ancak sevindirir. Tekel İdaresi pek dağınık ve hiç de rasyonel çalışan bir bünyeye malik değildir. Milletın alın teri ile elde edilen kuruşlarla damla damla biriken bir bütçeden millet hizmetinde olmayan bir idareye milyonlar vermenin günahı elbette ki bizden uzak olacaktır.”²¹¹

DP Meclis Grubu adına söz alan Nazım Tanıl ise muhalefetin tütün istihsalinin azaldığı yönündeki eleştirilerin doğru olmadığını, bilâkis bugün tütün istihsalinde büyük bir artışın olduğunu belirtmiş ve “...1949–1950 mahsul yılı tütün istihsalı 93 milyon kilo olduğu halde 1955 -1956 yılı istihsalı 116 milyon kiloya yükselmiş,1956–1957 devresinde ise istihsalin 118 milyon kiloya baliğ olacağı tahmin edilmiştir. Bunun neticesi olarak müstahsilin eline geçen para 1950 yılında 160 milyon lira iken, bu miktar 1955-1956 senesinde 294 milyon lirayı bulmuş ve1956-1957 yılındaki Ege mahsulü tamamen satılmıştır. Diğer bölgelerin satış piyasaları henüz açılmamış olmakla beraber Ege mahsulünün satışındaki memnuniyet verici seyir nazara alınırca, bu seneki yıllık ürünün, tamamının satışında müstahsilin eline geçecek paranın 300 milyon liranın üstünde olacağını göstermektedir”²¹² demiştir.

DP Manisa Milletvekili İhsan Talkın ise 1950 den evvelki yıllarda çok acı hatıralara sahip olan tütün meselesinin sebeplerini mazide aramak gerektiğini, bugün Demokrat Parti iktidarı devresinde Adnan Menderes hükümetlerinin dinamik politikası ve yakın alâkası sayesinde tütün müstahsili bugün tütününü satamamak endişesinden kurtulduğunu belirterek, iktidarın bu yoldaki olumlu gelişmeleri olduğunu ifade etmiştir.²¹³

---

²¹¹ TBMMZC, XI, C. 2,s.968.

²¹² TBMMZC, XI, C. 2,s.968.

²¹³ TBMMZC, XI, C.2,s.971.

7097 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde1 — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1958 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için 30 541 760 lira ve yatırım masrafları için de 27 479 651 lira kabul edilmiştir. **TBMMZC**, XI, C.2,s.979 Madde 2 — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1958 bütçe yılı varidatı 665 254 532 lira olarak tahmin edilmiştir. **TBMMZC**, XI, C.2,s.981.

**7098 Numaralı Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1958 Mali
Yılı Bütçe Kanun Tasarısı**

Kanun Gerekçesi

Devlet Üretim Çiftlikleri Umum. Müdürlüğünün 1958 yılı bütçesi için kanun tasarısı hazırlanmıştır.²¹⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında CHP Meclis Grubu adına söz alan Uşak Milletvekili Avni Ural, dönemin önemli bir ekonomik sorunu olan ziraat meselesine değinerek, nüfusun yüzde sekseni ziraatla uğraştığı bir toplumda ziraatın ön plâna alınması ve Umumi iktisat politikası içinde aktif ve enerjik bir ziraat politikasının yürütülmesi zaruri olduğunu, oysaki Demokrat Parti elinde ziraat teşkilâtı imkânlarının bir yığın malzeme halinde durduğunu belirterek iktidarı eleştirmiştir.²¹⁵

CHP Mardin Milletvekili Vahap Dizdaroğlu ise yaşanan kuraklıklar ve ekonomik sıkıntılardan dolayı “fakir çiftçiye yardım etmek” için çıkarılan 5254 sayılı Kanun hükümlerinin, maalesef iktidar Hükümetinde, icra organında, mesuliyet taşımayanlara, partizan amaçlarla tohumluk verilerek asıl köylünün mahrum bırakıldığını belirtmiştir.²¹⁶

Demokrat Parti Erzurum Milletvekili Osman Hocagil ise Vahap Dizdaroğlu'nun “politik maksatlarla tohumluk dağıtılmıştır” sözünü eleştirerek “...Bunları söyleyen arkadaşların devirlerindeki zirai ve buğday politikasındaki

---

²¹⁴ TBMMZC, XI, C. 2, ss.42.

²¹⁵ TBMMZC, XI, C.2, s.983.

²¹⁶ TBMMZC, XI, C.2, s.1009.

vaziyeti de belliydi. Eski İktidarlar Ne yaparlardı? Köy gelirlerinden herkes sen şu kadar vereceksin, sen bu kadar vereceksin derler ve hisselerini alırlardı. Ondan sonra getir falan yere teslim et denirdi. Türk köylüsü mahsulünü verir, fakat kendisi aç kalırdı. Toplanan buğdaylar ise çürürdü. Demokrat Parti ise bugün Türk köylüsüne elini uzatmıştır. Aziz Türk köylüsü, sen Halk Partisi iktidarında daima verdin. Şimdi vermek sırası bize geldi” sözleriyle de tohumun politik maksatlarla verilmediğini ifade etmiştir.

Bu dönemde tarımsal üretim iklim şartlarına bağımlılıktan kurtulamamıştır. İklim şartlarındaki değişmeler ise tarımsal ve millî hâsılada çok büyük dalgalanmalara sebep olmuştur. Tarımdaki dalgalanmalar ise Türkiye ekonomisinin arzulan hedeflere ulaşmasını önlemiştir.

CHP Kars Milletvekili Behram Öcal ise ziraat ve tarım meselesinin yanın da yine bu dönemde önemli bir mesele olan et konusuna dikkat çekmiş ve halkın çektiği sıkıntılardan bir yenisinin de et meselesi olduğunu ifade etmiş ve “...Et harcamaları ile halkın yaşam seviyesini yükseldiğini ifade eden bir hükümetin, et sıkıntısının sebebini ise halkın eti fazla harcaması olarak gösterip kendisini ise suçsuz göstermesi doğru değildir. Halkça daha fazla harcandığına ve bu suretle halkın yaşama seviyesinin yükseltildiğine bir an inanmış görünelim. Et, süt, peynir, yağ ve şeker yiyen halkın hiç olmazsa, yediği ekmeğin bir miktar azalması lâzım gelmez mi? Ekmek genel olarak yaşama seviyesini gösteren bir metadır. Bir memlekette ne kadar çok ekmek yeniyorsa yaşama seviyesi o kadar düşüktür diye kabul edilir. Hâlbuki Hükümet 1950 de nüfus başına 199 kilo olan hububat harcamasının 245 kiloya yükseldiğini iddia etmektedir. O halde, halkın yaşama seviyesinin yükseltildiği iddiası doğru değildir. Halk ve köylü tamamen katıksız ekmeğe kalmıştır”²¹⁷ diyerek et meselesinde çekilen sıkıntıyı belirtmiştir.

Tasarı hakkında söz alan DP İzmir Milletvekili Kemal Serdaroğlu ise hayvan artışında bir noksanlık olmadığını, et sıkıntısının ise artan nüfusla ilişkisi olduğunu belirtmiş ve “...İktidarı devraldığımız zaman, istatistikler gösteriyor ki, hayvan artışında bir noksanlık olmamıştır, ihracatta da bir eksilme vardır. Şu halde et sıkıntısı neden ileri geliyor? Nüfusumuz artıyor. Sonra, istinat ettikleri başka bir nokta var; diyorlar ki, ‘Demokrat Parti bütün meraları sürdürdü.’Meralar sürülme zirai istihsal azalacak. Bunlar ne demek isterler? Zihniyetlerini bir türlü anlamak kabil değil. Bize, tenkitten ziyade hal çareleri göstereyinler ve desinler ki; et meselesi şöyle halledilir, zirai istihsal davası böyle halledilir. Yani ne yapalım, toprakları sürdürmeyelim mi, pamuk ekimini azaltalım mı? Onlar iktidarda olsalar ne yapacaklar? Bu vaziyette zirai mahsul fiyatını düşürecekler de bu suretle mi bu

²¹⁷ TBMMZC, XI, C.2,s.985.

memlekette zirâi istihsalı artıracaklardır”²¹⁸ diyerek muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

7100 Numaralı Devlet Hava Meydanları İşletme Umum Müdürlüğü 1958

Mali yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğünün 1958 yılı bütçesi için kanun tasarısı hazırlanmıştır.²¹⁹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Demokrat Parti İktidarıyla birlikte ulaştırma politikasında da önemli değişiklikler yaşanmıştır. Özellikle bu dönemde yük ve yolcu taşımacılığında karayollarının payı artarken, demiryollarında düşüş yaşanmıştır. Özel sektörün elindeki karayolu yük ve yolcu taşımacılığı hızla gelişirken, demiryollarından hızla dönmeye, yatırımlar demiryollarına değil, karayolu yatırımına yönelmeye başlamıştır.²²⁰

Bu dönemde muhalefet, iktidarı özellikle demiryollarının ihmal ettiği ve karayolları taşımacılığının yüzünden artan petrol tüketimiyle ülkeyi dışa bağımlı hale getirdiği konusunda oldukça eleştirmiştir.²²¹

---

²¹⁸ TBMMZC, XI, C.2,s.1003.

²¹⁹ TBMMZC, XI, C. 2, ss.44.

²²⁰ Demokrat Parti döneminde hızla artan Karayolları ulaşımı sayısı hakkında daha fazla bilgi almak için bkz.

Türkiye Karayolları İstatistik Yıllıkları, TCK Ulaştırma İstatistik Yıllıkları, DİE.

²²¹ Albayrak,a.g.e., s. 387.

Tasarı hakkında CHP Grubu adına söz alan Adana Milletvekili Kemal Satır da, iktidarın demiryolları konusuna ehemmiyet vermediğini belirtmiş ve "...Muhterem arkadaşlar Bir demiryolunun ömrü kırk senedir. 7 800 kilometreye yakın bir şebekesi vardır. Kırka böldüğünüz zaman her sene yeniden yapılması lâzım gelen ıslah meydana çıkar. Bir lokomotifin 35 senelik ömrü vardır. Her sene yenilenmesi lâzım gelen lokomotif meydana çıkar. Vagonların ömrü 30 senedir. Mevcut parkları buna bölmek suretiyle yenilenmesi gereken vagon miktarı çıkar. Maalesef Demokrat Parti iktidarı yedi senedir buna iltifat etmemiştir. Bugün bu durum gün gittikçe daha kötüye gitmektedir. Bu vaziyet yarın bu milletin başına çok daha pahalıya mal olacak masraflar açacaktır"²²² diyerek yenilenmesi gereken vagonların olduğunu, ancak iktidarın bu konuya yeteri kadar önem vermediğini tekrar ederek iktidarı eleştirmiştir.

DP Niğde Milletvekili Zihni Üner ise Demokrat Parti iktidarının bilhassa demiryolu bakımından hiç bir şey yapmadığı iddialarını doğru olmadığını, demiryollarını Demokrat Parti'nin ihmal etmediğini, bilakis işlemesi için lâzım gelen müesseseleri, vasıtaları temin ettiğini belirterek eleştirilere cevap vermiştir.

Tasarı hakkında söz alan DP Rize Milletvekili Osman Kavrakoğlu ise muhalefetin eleştirilerine "...Bir memleketin münakalât vasıtaları yalnızca demiryolları değildir. Bugün münakale imkân ve vasıtaları çok değişmiştir. Kara ve denizyollarına kanaat edilmeyerek hava seferlerinin tercih edildiği bu devirde biz Devlet Demiryollarında şunu yaptık, bunu yaptık diyerek bunu mütemediyen temcit pilâvı gibi kürsüye getirmeleri doğru değildir"²²³ sözleriyle cevap vermiştir.

CHP Meclis Grubu adına söz alan Ankara Milletvekili İsmail İnan ise bu dönemin diğer önemli bir meselesi olan işçi meselesine değinmiş ve "...İşçinin refah seviyesini artırmak, onun tam manasıyla emeğinin karşılığı kendisine intikal edebilmek için serbest teşkilatlanmaya ihtiyaç vardır. Serbest teşkilâtlanma deyince ilk anda insanın aklına sendikalar gelir. Sendikanın başlıca kolektif sözleşme ve grev hakkı olmadıkça vatandaş kütlesinin teşkilâtlanmasından bir netice elde edebilmek katiyen varid olmaz. İşçiye bu hakkı tanımak memleketin menfaatindedir"²²⁴ ifadesiyle de işçilere sendikal hakların verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

---

²²² TBMMZC, XI, C. 2, ss.1026-27.

²²³ TBMMZC, XI, C. 2,s.1033.

²²⁴ TBMMZC, XI, C. 2,s.1042.

7100 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğü 1958 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için, 10 830 581 lira ve yatırım masrafları için de, 4 907 500 lira tahsisat verilmiştir. TBMMZC, XI, C. 2,s.1035. Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğünce 1958 bütçe yılında elde edilecek varidat, 15 738 081 lira olarak tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C. 2,s.1037.

Burada dikkat çeken önemli nokta ise Demokrat Partinin muhalefet yıllarındayken savunduğu toplu sözleşme, grev hakkı ve sendikalaşma düşüncesinin bu kez muhalefet eden CHP tarafından istenmiş olmasıdır.

Nitekim muhalefetteyken, işçilere yönelik bir takım vaatlerde bulunan Demokrat Parti, iktidara gelince daha önce desteğini kazandığı işçi ve emekçilerin uzağına düşmüş ve Demokrat Parti muhalefetteyken eleştirdiği CHP iktidarının politikalarını, kendi iktidar döneminde aynen takip eder hale gelmiştir.

DP'nin muhalefet dönemindeki işçilere yönelik vaatlerinin yerini ise bu dönemde , “Türk İşçisine grev hakkının verilmesi için vaktin çok erken”²²⁵ olduğu söylemleri almaya başlamıştır.

İşte iktidara gelince unutulmuş bu vaatler ve gerçekleşmeyen bu sözler, bu dönemde muhalefet tarafından tekrar hatırlatılmaya başlanmıştı ve muhalefet bu konuda oldukça sert eleştirilerde bulunmuştur.

Kısaca diyebiliriz ki muhalefet yıllarında bağımlı sınıfları yanına çekmek isteyen ve demokrasi stratejisini somut bir gerçekliğe büründürmeye çalışan Demokrat Parti'nin, bir hak olarak savunduğu grevi kendi iktidarları döneminde bir türlü kabul etmemesi, bu dönemde Demokrasi konusunda atılan geri adımlara da örnek teşkil etmiştir.²²⁶

---

²²⁵ Albayrak, a.g.e., s.409.

²²⁶ Pınar Kaya Özçelik, “Demokrat Parti'nin Demokrasi Söylemi”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, s.177.

7103 Numaralı Petrol Dairesi Reisliği 1958 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

.Petrol Dairesi Reisliğinin 1958 yılı bütçesi için kanun tasarı hazırlanmıştır.²²⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Bu dönem ekonomik canlanmanın yavaşlayıp enflasyonun artması üzerine uygulanan plansız ekonomi bu dönemde iktidarla muhalefet arasında şiddetli tartışmalara yol açan önemli bir meseledir. Nitekim bu dönem muhalefetin eleştirileri de özellikle sanayi faaliyetlerinin bir plan çerçevesinde gerçekleşmemesi yolunda olmuştur.

Tasarı hakkında CHP Meclis Grubu adına söz alan Adana Milletvekili Rıza Tekeli de sanayi faaliyetlerin bir plâna göre yapılması gerektiğini belirtmiş ve “...Ama bu plân, Sayın Başbakanın dediği gibi; “Gidin dairelerimize bakın, her yerin bir plânı vardır ve size 3–5 sene sonra ne yapılacağını söylesinler.” şeklinde değildir. Biz umumi plândan böyle bir şey anlamıyoruz. Bu plân evvelden hazırlanacak ve herkes tarafından da bilinecektir. Vatandaş Siirt'ten gelip Sümerbank'ın bilmem hangi şubesinin plânlarını tetkik edecek değildir. Bunu tespit etmemiz lâzım arkadaşlar. Kendi imkân, şart ve zaruretlerimize uygun şekilde tanzim edilecek bu plânda muharrik, müstehlik sanayi şubelerinin vüsati, teknik ve finans mevzuları hep birlikte yer alırlar” demiştir.²²⁸

Bütçe Encümeni adına söz alan DP Nevşehir Milletvekili Necmettin Önder ise İktidarın sanayi faaliyetlerini plan çerçevesinde gerçekleştirmediği iddialarının doğru olmadığını ifade etmiş ve “...Başbakanınızın ifadesi ile vekil arkadaşlarımızın ve diğer arkadaşlarımız vakit vakit yaptıkları beyanlarla şu cihet tasrih edilmiştir ki, her iktisadi Devlet Teşekkülünün kendine göre takip etmekte olduğu bir plân ve program vardır. Muhterem muhalefet mensubu arkadaşlarımız bir umumi planın yapılacağını, bu Meclise getirileceğini, tasdik ettirileceğini Kasım Gülek ilân eyledi. Muhterem arkadaşlar, bunun kaili olan insanlar şimdiye kadar bu umumi plânı niçin yapmamışlardır?

Bu konuda arkadaşlarımla beraber bugüne kadar birçok şeyler yapılmıştır. Hiçbirisine plânsız denilemez, ama umumi bir plân olmadığından bu işler istenildiği

²²⁷ TBMMZC, XI, C. 2, ss. 45.

²²⁸ TBMMZC, XI, C. 2, s.1060.

şekilde çıkmamıştır.” demişti. Onların plânı, bu umumi plân 27 sene iktidarda buldukları zaman akıllarına gelmedi de iktidardan düştükten sonra mı bunu bulmaya çalıştılar?” diyerek muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

Demokrat Parti Grubu adına konuşan Bursa Milletvekili Yekta Teksel ise son zamanlarda iktidara sanayinin tam kapasite ile çalışmadığı yolunda yöneltilen iddia ve tenkitlerin doğru olmadığını nitekim “...Tamamen yeni sanayi branşları kurmak ve onları tam randımanla ve tam kapasite ile çalıştırmak ayrı zamanda, bir müddet, tecrübe, yerleşme ve teknik meselesidir. Temel tesislerimizi ve ana sanayimizi kurduk ve geliştiriyoruz. Medeni ve müreffeh bir Türkiye kurmak yolunda dev adımlarla ilerliyoruz” diyerek iktidara yöneltilen eleştirilere cevap vermiştir.²²⁹

Kısaca bu dönemde DP Hükümetine yöneltilen en ciddi eleştiri, iktisat idaresinde uzun vadeli perspektifin olmadığı yönündeydi. 27 Mayıs darbesinden sonra askeri rejimin ilk iş olarak Devlet Planlama Teşkilatı’nı kurması bu yöndeki açığı giderme girişimiydi.²³⁰

7105 Numaralı 1958 Malî Yılı Muvazeneyi Umumiye Kanunu

Kanun Gerekçesi.

1958 malî yılı Muvazene-i Umumiyesi için kanun tasarısı hazırlanmıştır.²³¹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında C. H. P. Meclis Grubu Adına Söz alan İlyas Seçkin, iktidarın kötü giden ekonomik gidişatı düzeltmek için halktan ağır vergiler aldığını, halkın ise bu ağır vergiler altında ezildiğini ifade etmiş ve “...Gelir Vergisi Kanunumuzla ücretlerden alınan vergiler bilhassa düşük ücretlerde çok ağırdır. 1000 liraya kadar olan aylık ücretlerden memleketimizde bütün dünya memleketlerine nazaran en yüksek nispette vergi alınmaktadır. Az kazançlı ücretliler bakımından memleketimiz

²²⁹ TBMMZC, XI, C. 2, s, 1069-70.

7103 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Petrol Dairesi Reisliği 1958 bütçe yılı masrafları için 1 025 128 lira tahsisat verilmiştir. Madde 2 — Petrol Dairesi Reisliği 1958 bütçe yılı masrafları için verilen varidat ise 1 025 128 lira olarak tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C. 2,s.1073-74.

²³⁰ Süleyman İnan, “**Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)**”, Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, Anı Yayıncılık, (ikinci baskı) , Ankara 2007.S.130.DP kapatılmasından sonra devamı partiler merkezden yapılan daha çok bürokrasi ve teknisyene dayalı plan-projelere ironik yaklaşmışlar ve “Biz plan değil değil, pilav isteriz” propagandasını yayarak buna muhalefet etmişlerdir.İnan,a.g.m.,s.130.

²³¹ TBMMZC, XI, C. 2,ss.31.

‘vergi cehennemi’ olarak vasıflandırılabilir”²³² diyerek alınan vergilerden duyulan rahatsızlığı ifade etmiştir.

İlyas Seçkin’in “vergi cehennemi” sözlerine üzerine söz alan DP Zonguldak Milletvekili Sebati ataman ise “...Türkiye’de bir vergi cehennemi mevcut ise Türkiye’de vatandaşın bundan gereği kadar hisse almadığını iddia edeceğiz ve Türkiye’de vergilerin lüzumundan çok daha hafif olduğu manasını ifade edecek bir mana çıkması gerektiğini hatırlatmakla iktifa edeceğiz” diyerek muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.²³³

Daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu adına söz alan Ankara Milletvekili Faik Ahmet Barutçu ise radyonun hükümetin elinde partizan amaçlarla kullanıldığını ve devletin elinde radyonun, devletin organı haline geldiğini belirtmiş ve “...Demokrat Parti maalesef her şeyi totaliter rejimlerin tekniği içinde tekâmül ettirmek görüşü altındadır. Bütün partizan esprilerden uzaklaşarak şu radyonun haline bakın. Geri rejimlerin metotlarıyla işlemektedir. Radyo bir rejim meselesidir. Bir totaliter idarelerin radyo rejimi vardır. Bu rejimde sadece iktidarın övülmeye lâyık zaferleri söylenir, türküleri yırlanır. Vatandaşa tek taraflı olarak onun zevki ve fikirleri empoze edilir.

Muhalefetinize gaddarlıkları izah olunur. Devlet Radyomuz hangi rejimin sularında seyrediyor? Seçimler esnasındaki ve seçimlerden sonraki radyo neşriyatını bir düşünün. Muhalefete karşı, yalnız iktidar partisinin kâğıtsız bir organı haline gelmiştir!”²³⁴ diyerek iktidarı eleştirmiştir.

Burada dikkat çeken önemli bir husus ise Basın ve Radyo konusunda da, CHP’nin, Demokrat Parti’nin muhalefetteyken savunduğu, Demokrat Parti’nin de CHP’nin iktidardayken sahip olduğu düşüncelere çok yakın bir tutum sergilemesidir.

DP muhalefette iken radyonun tek taraflı kullanılmaması taraftarıydı. Kendileri de radyonun halkın parasıyla kurulduğu ve tek taraflı kullanılmaması gerektiğini defalarca ifade etmişlerdir. Fakat şimdi CHP’nin sert muhalefeti,

---

²³² TBMMZC, XI, C. 2,s.1096.

²³³ TBMMZC, XI, C. 2,s.1099.

²³⁴ TBMMZC, XI, C. 2,s.1162.

Demokrat Parti'nin muhalefetteki döneminden farklı bir tutum sergilemesine sebep olmuştur.²³⁵

Oysaki iktidara gelirken basın özgürlüğünü vaat ettiği eden ve bu yüzden de tek parti döneminde devamlı baskı görmüş basından hayli destek gören DP yine burada da aynı hataya düşmüş ve muhalefetteyken basına yönelik vaatlerini iktidara gelince unutmmuş, bununla da yetinmeyen Demokrat Parti ayrıca basına karşı birçok antidemokratik yayın yasakları da koymuştur.

Barutçu, ayrıca iktidarın elinde hazineye ait bazı paraların kaybolduğunu ve bu paraların araştırılması gerektiğini de belirtmiştir. Barutçunun bu sözleri üzerine söz alan, Devlet Vekili Emin Kalafat ise Barutçu'nun eleştirilerine şu sözlerle cevap vermiştir:

“...Hazinesinden bir miktar paranın çeşitli suiistimal şekilleriyle kaybolması veya çalınmasına müncer olan bir suçun tahkik ettirilmesini kendileri için bir fazilet numunesi olarak ileri süren Sayın Barutçu, milletin en büyük kıymetli varlığı olan oyların sandıklardan çalınması suçunu tahkik ettirerek bir fazilet numunesi göstermeye neden lüzum hissetmemişlerdir? Fakat bir küçük teselliye kapılmak istedim. Demin konuşurken Sayın İnönü'nün tebessümlerini üzüntü ile seyrediyordum. Hatırıma şairin şu beyiti geldi”:

“Safayı ruhuma bir emri girye taridir. Gülümsüyorsam emin ol ki, ıstıraridir.”²³⁶

---

²³⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Muammer Aksoy, **Partizan Radyo ve DP**, Ankara 1960.

²³⁶ **TBMMZC**, XI, C. 2, s.1171.

7105 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 —Devlet bütçesine giren dairelerin1958 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için 2 980 024 563 lira ve yatırım masrafları için de 1 495 527 837 lira tahsisat verilmiştir. Madde 2 — Devlet bütçesine giren dairelerin 1958 bütçe yılı masraflarına karşılık olan Varidat 4 475 552 400 lira tahmin edilmiştir. **TBMMZC**, XI, C. 2, s.1094–95.

Bu dönem kötü giden ekonomik koşullar dolayısıyla halktan alınana ağır vergiler, Kanun müzakerelerinden de anlaşılacağı üzere, muhalefet tarafından sıklıkla eleştirilen konular arasında yer almıştır.

7118 Numaralı Türkiye Öğretmenler Bankası Türk Anonim Şirketi Kuruluş Kanunu

Kanun Gerekçesi

İlkokul Öğretmenleri Yapı Sandığı sermayesinin daha rasyonel bir şekilde kullanılması ve faaliyetinin artırılması, ayrıca bütün Maarif mensuplarının birer evsahibi olmaları ve inşaat işleri üzerinde memlekette yeni bir faaliyet unsuru ihdası gayesiyle bu kanun tasarısı hazırlanmıştır.²³⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanun müzakereleri sırasında tasarı hakkında söz alan CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal, Öğretmenlerin hem meclis üyesi hem de Öğretmenlik yapmalarının doğru olmadığını nitekim "...Hem meclis üyesi hem de öğretmen olan bir kimsenin bu iki vazifesi de güdük kalır. Nitekim bir de muavin olan öğretmenlerin durumu var ki, muavin olan öğretmen idarededir, orada vazifesi vardır, öte yandan talebe sınıfta öğretmen bekler; böyle şey olmaz! Herkes asıl işinde iyi çalışmalıdır, meseleyi böyle düşünmek lâzımdır. Sonra ihtisasa da önem vermek lâzımdır"²³⁸ demiştir.

Maarif Vekili Celal Yardımcı ise Emin Soysal'ın, "Vazifeler Aksar" şeklindeki itirazlarına cevaben "...Arkadaşım lütfetsinler de sermayesinin büyük bir kısmının sahibi bulunan Öğretmen arkadaşlarıma üç sene müddetle devam edecek olan idare meclisi üyeliğini çok görmesinler. Öğretmenlerimiz fedakârdır vazifeşinastır. Bu vaziyette hiçbir suretle hakiki ve asli vazifelerini ihmal etmezler aksatmazlar. Nasıl ki, sabahleyin başka bir okula, öğleden sonra başka bir okula gidiyor ve ders veriyorlar. Bu vaziyette vazifeleri aksıyor mu? Haftada bir toplanacak olan idare meclisi toplantılarına iştirak edecek öğretmen arkadaşların bu

²³⁷ TBMMZC, XI, C. 4, ss. 96.

²³⁸ TBMMZC, XI, C. 4, s.128.

toplantıları vazifeleri aksatmayacak şekilde tanzim edeceklerine hiç şüphe yoktur”²³⁹ diyerek teklifin kabulünü istemiştir.

CHP Van Milletvekili Ferid Melen ise Öğretmen yalnız Maarif Vekâleti merkez teşkilâtına mensup kimseler olduğu takdirde bazı mahzurları çıkabileceğini belirterek bu mahzurlarını son zamanlarda memurlar tarafından kurulan bankalarda görüldüğünü belirtmiştir.

Celal Yardımcı, Maarif Vekâletinin banka ile bağlantısı olduğuna dair iddiaları ise şöyle cevaplamıştır:

“...Maarif Vekâletinin banka ile hiçbir alâkası yoktur. Onun vazifesi bu bankayı kurmak ve tasarısını hazırlayıp huzuruza getirmekten ibarettir. Banka kurulduktan sonra tamamen bir anonim şirket vasfını haiz bir kuruluş olarak Umumi heyeti, idare meclisi ve umum müdürü tarafından idare edilir” sözleriyle de banka ile Maarif vekâletinin bağlantılı olmadığını belirtmiştir.²⁴⁰

7129 Numaralı Bankalar Kanunu

Kanun Gerekçesi

1936 senesinden beri meriyette bulunan 2999 numaralı Bankalar Kanununun yerine kaim olmak üzere hazırlanmış olan bu kanun tasarısı ile bankacılığımıza bugünün icaplarına uygun yeni bir hüviyet kazandırmak istenmiştir.²⁴¹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili Hasan Tez, kanun tasarısında küçük esnafın durumunun da göz önüne alınması gerektiğini, nitekim bugün küçük esnafa 495 liradan fazla bir kredi verilmemesinden doğan sıkıntıyı ifade etmiş ve “ ...Esnaf teşekküllerine 5373 sayılı Kanunla kayıtlı bir milyondan fazla

---

²³⁹ TBMMZC, XI, C. 4, s.130.

²⁴⁰ TBMMZC, XI, C. 4, s.133.

7118 Sayılı Kanun toplam yirmi bir madde ve dört muvakkat maddeden oluşmaktadır

²⁴¹ TBMMZC, XI, C. 4, ss.121.

esnaf ve küçük sanatkâr, maalesef, kanunda müsait madde bulunmamasından dolayı, 495 liradan fazla kredi alamamaktadır. Bugünkü hayat şartları içinde bu esnafın 495 lira ile ne çoluk çocuklarının nafakasını temin bakımından, ne de dükkânına mal temini bakımından müsait durumda olmadıklarını ifade etmek isterim. Küçük sanatkâr, memlekete en büyük hizmeti yapan zümredir Sabahleyin yatağından kalkan bütün vatandaşlar esnafa müracaat eder. Ekmeğinden, simidini ve her türlü ihtiyacına vermeye kadar memlekete en büyük hizmeti yapan esnaftır²⁴² demiştir.

Ticaret Vekili Abdullah Eker ise Hasan Tez'in ifadelerinde samimi olmadığını, nitekim Hasan Tez'in, Türkiye Esnaf Konfederasyonu derneğinin başkanı iken, bu kanunun tekemmül etmemesi için senelerce çalıştığını belirtmiştir.

Abdullah Eker'in kendisine yönelttiği eleştiriler üzerine tekrar söz alan Hasan Tez ise "...Aziz arkadaşlarım, memleket esnafının 5373 sayılı Kanunu Sayın Vekil, çıkarmamaya çalıştığımı söylediler. 5373 sayılı Kanunu çıkarmak Allah razı olsun 1948 de C H. Partisi iktidarına nasip olmuştur. Bunun hangi maddesini siz esnafın lehine inkişaf ettirdiniz, hangi maddesini tadil ettiniz?" Türkiye Esnaf Konfederasyonu İkinci Başkanı olarak çalıştığım zaman birkaç kere Vekâletten kanunun tadilini rica ettik. Geçen gün küçük esnaf kanun tasarısı üzerinde sorduğum bir suale Vekil; 'Beni alâkadar etmez.' dedi. Ben esnafın krediden müstağni kalmaması için Yüksek Heyetinizin müzaheretini istirham ettim. Kanunda bir madde ile 495 liradan fazla para verilemez; kaydının kaldırılması suretiyle esnafın kredi hacminin tayinini rica ediyorum²⁴³ diyerek muhalefetin eleştirilerine cevap verirken, ayrıca esnafa verilecek kredinin artırılmasındaki ısrarını da bir kez daha ifade etmiştir.

---

²⁴² TBMMZC, XI, C. 4, s. 377.

²⁴³ TBMMZC, XI, C. 4, s. 378.

Toplam on bir bölümden oluşan 7129 Sayılı kanunun birinci bölümü ilk hükümleri, ikinci bölümü Kuruluş, üçüncü bölümü Teşkilât ve Organlar, dördüncü bölümü Mevduata ait hükümler, beşinci bölümü Umumi Disponibilite, kanuni karşılık ve ihtiyatlar altıncı bölümü Kredi muameleleri, yedinci bölümde işletme ve iştirakler, sekizinci bölüm Hesap hulâsaları, bilanço ve muhafaza edilecek vesaik, dokuzuncu bölüm Müteferrik hükümler ve murakabe, onuncu bölüm Cezai hükümler, on birinci bölüm ise Mahfuz ve mülga hükümlerinden oluşan kanun seksen altı madde ve dokuz muvakkat maddeden oluşmaktadır.

7179 Numaralı Bir Kısım İthal Eşyalarından Alınmakta Olan Hazine Hisselinin Kaldırılması Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Akaryakıtlardan alınan Gümrük ve Gider Vergileri gibi bu maddeye ait Hazine hissesinin de çok özel bir karakterde olması yani ithal kıymeti yerine sıklet esası üzerinden alınmakta bulunması dolayısıyla prim tatbikinden dolayı akaryakıt vergilerinde bir artış olmamıştır. Esasen memleketimizdeki akaryakıt satış fiyatları diğer memleketlere nazaran düşük bulunduğundan, akaryakıtlardan Hazine hissesi alınmasına devam edilmesinin uygun olacağı kanaatine varılmış ve kanun tasarısı bu maksatla hazırlanmıştır.²⁴⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan Maliye Vekili Hasan Polatkan, Kanun müzakereleri sırasında muhalefet tarafından kanunun bir ucuzluk âmili değil de, bir pahalılık âmili olacakmış gibi gösterilmek istendiğini ifade etmiş ve "...Muhterem arkadaşlar, bu kanunun temin ettiği hâsılat, 1958 bütçemizde 350 milyon lira olarak tahmin olunmuştu, akaryakıt hariç 250 milyon lira idi. Bu kanun kaldırılmamış bulunsaydı 1959 bütçemize, bugünkü ithalât imkânlarımıza göre, temin edeceği gelir tam bir milyar Türk lirası idi. Bir milyar Türk liralık bir vergi hâsılasından vazgeçilirken, çeşitli ithal eşyasından yüzde kırk nispetinde alınmakta olan bir hisseden, bir gelirden vazgeçilirken bunun bir ucuzluk amili olmayacağını, fiyatlara müspet tesir etmeyeceğini ve yine ithal eşyasında bir ucuzluk temin etmeyeceğini iddia etmek mümkün değildir.

Hükümet çok defa yalnız varidat düşünür zannolunur. Demin temas ettiğim gibi, 1959 bütçesine bir milyar lira gelir temin edecek olan bir varidattan vazgeçmek suretiyle, akaryakıt hariç, Hazine hissesini kaldırıyoruz. Akaryakıttan bütçeye girecek olan varidat 100 milyon liradır. Bu miktar 1959 bütçesinin gelir tahminleri arasında yer almıştır. Esasen akaryakıttan alınmakta olan Hazine hissesi büyük bir şey değildir. Zira akaryakıttan Hazine hissesi, kıymet değil, sıklet üzerinden alınır"²⁴⁵ sözleriyle de muhalefeti eleştirmiştir.

²⁴⁴ TBMMZC, XI, C,6, ss.21.

²⁴⁵ TBMMZC, XI, C,6, s.278.

CHP Urfa Milletvekili Esat Mahmut Karakurt ise hükümetin akaryakıt vergilerinde de indirim gitmesi gerektiğini belirterek “ ... Şimdi Hükümet, bir tedbir olarak, bütçeden bir milyar liraya yakın bir varidattan fedakârlık yapıyor. Sayın Maliye Vekili “Hükümet; zamanında tedbir almaktır” dedi. Bu beyana istinad ediyorum! Niçin gazdan alınan 100 milyondan fedakârlık etmiyor? Tedbirin tam zamanıdır. Hükümet bu bir milyar fedakârlığı yaparken ve tam zamanı gelmişken, akaryakıttan alınan kısmı da ilâve ederek, 100 milyon daha fedakârlık yapsın²⁴⁶ derken, Tasarı hakkında söz alan CHP Kars Milletvekili Sırrı Atalay’da “...Bir milyarlık bir yük kalkıyor diyorsunuz. Biz de buna ilâveten 100 milyonluk verginin kaldırılmasını istiyoruz. Mesele anlaşılmalıdır. Gaz yağı gibi 40 bin köylünün davası olan bir mesele halledilmemiştir. Burada mevzuu bahsolan dört kuruş, Maliye Vekiline ve Sırrı Atalay Beyefendilere ağır gelmez, ama aylık geliri bir lirayı bile bulamayan köylü için dört kuruşun büyük ehemmiyeti vardır”²⁴⁷ diyerek hükümetin akaryakıtta da indireme gitmesini istemiştir.

**7182 Numaralı 1958 Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı
(A/2) İşaretli Cetvelin Nafia Vekâleti Kısımında Değişiklik Yapılması Hakkında
Kanun**

Kanun Gerekçesi

Halen inşaatı devam etmekte olan Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni binası ve eklentileri yapımının inşaatının devam edebilmesi için listede yazılı taahhütlere sarf edilmek üzere mali yılsonuna kadar harcanması zaruri görülen 3 000 000 liranın Nafia Vekâleti bu yıl bütçesinin tertipleri arasında yapılacak münakale ile temini düşünülmüş ve kanun tasarısı bu maksatla hazırlanmıştır.²⁴⁸

²⁴⁶ TBMMZC, XI, C.6,s.283-84.

²⁴⁷ TBMMZC, XI, C.6,s.290.

7179 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — Bir kısım ithalâta tahsis olunan dövizler dolayısıyla alınacak Hazine Hissesi hakkındaki 28 Şubat 1957 tarih ve 6933 sayılı Kanuna bağlı listede yazılı eşyalardan alınmakta olan Hazine Hissesi kaldırılmıştır. Madde 2 — Birinci madde gereğince Hazine Hissesi mükellefiyetinden hariç bırakılmış olup da bu kanunun meriyete girdiği tarihte henüz fiilen ithal edilmemiş bulunan eşyalardan Hazine Hissesi alınmaz. Bu kanunun meriyete girdiği tarihte tahakkuk etmiş olduğu halde çeşitli sebeplerle henüz tahsil edilmemiş bulunan Hazine Hislerinin tahsiline devam olunur. TBMMZC, XI, C.6,s.290-91.

²⁴⁸ TBMMZC, XI, C.6,ss.14.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Yine bu dönemde iktidar ve muhalefet arasında en çok tartışılan meselelerden biride Büyük Millet Meclisi inşaatıdır. Özellikle muhalefetin henüz bitirilemeyen inşaat hakkında oldukça sert eleştirilerde bulunmuştur.

Tasarı hakkında söz alan DP Antalya Milletvekili Burhanettin Onat ise bitmeyen meclis binası için “...Efendim; senelerden beri inşaatı sürüncemede kalan bir yeni Büyük Millet Meclisi binamız vardır. İkmali müzmin bir hal almıştır. Ne inşaat duruyor, ne yürüyüp bitiyor. Hakikaten bunun hikâyesi hazindir arkadaşlar. Şimdi bazı muhalif arkadaşlarım, istediğiniz bu üç milyon lira nereye sarf edilecekti, bu yüzden Opera ve Tıp Fakültesi inşaatı durduruluyor mu, munzam masraflar nereye sarf ediliyor?’ Diye sual açıyorlar. Sanki hiç yoktan, durup dururken bu Büyük Millet Meclisi binasını biz yapmaya başlamışız gibi!..

İmkân olsa kendilerinden sorsam: Köylere gitmek için memlekette bir patika yol bile yokken, içecek bir damla su dahi bulunmazken bugün bizi vakit siz ve aşırı yatırımlarla itham eden CHP sabık iktidarı, 120 milyon liralık bir inşaatı ne diye göze almıştı? Ve ne diye beyaz bir fil gibi başımıza musallat ettiler de şimdi de bu parayı nereden alıyorsunuz? Diye soruyorlar²⁴⁹ diyerek muhalefeti eleştirmiştir.

Tasarı hakkında söz alan CHP Van Milletvekili Ferit Melen ise “...bu binaya başlayan kim olduğunu sizler de bilirsiniz, ne yazık ki, neticesi bizim zimmetimizde kalmıştır. Geçen sene bir kanun getirilmiş 12 milyonluk bir taahhüde girilmesi için Yüksek Meclis bir karar ittihaz etmişti. Bu tahsisatla yeni Meclis binasının ikmal edileceği ve hatta 1958 Aralık sonuna kadar bitirilerek hizmete dahi açılacağı taahhüt edilmişti. Fakat görüyorum ki, henüz ikmal edilmemiştir ve bu ek ödenekle de ikmal edileceğine dair yeni bir vait de yoktur. Bu gecikmenin sebebi nedir ve evvelce verilen tahsisatla ikmal edileceği vaat edildiği halde neden dolayı ikmal edilmemiştir?²⁵⁰ diyerek Nafia Vekiline yönelttiği bu sorulara, Nafia Vekili Tefvik İleri “...Hemen şunu ifade edeyim ki 1958 de değil, 1959 da bitirileceği söylenmiştir. Bu bir. İkincisi, şimdi istediğimiz üç milyon lira 12 milyonluk yetki içindedir ve gerekçede bu husus açık açık zikredilmiştir. Bu itibarla muhterem arkadaşlarım, sizinle beraber olurum, eğer üç milyon lirayı vermediğimiz takdirde opera binası bitirilecek, tıp fakültesi binası bitirilecek olsaydı. Bu parayı aktarmadığımız takdirde, buralara sarf edilemeyecektir, hiç olmazsa bu iş de kullanalım ve bir an evvel, önümüzdeki iki ay içinde bitirelim diyoruz”²⁵¹ sözleriyle cevaplamıştır.

²⁴⁹ TBMMZC, XI, C.6,s.313-14.

²⁵⁰ TBMMZC, XI, C.6,s.314.

²⁵¹ TBMMZC, XI, C.6,s.316.

7187 Numaralı Harcırah Kanununun On Dördüncü Maddesinin Beşinci

Fıkrasının Tadiline Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Hâkimlere gönderildikleri yerlerdeki zaruri masraflarını karşılamak üzere 6245 sayılı Harcırah Kanununun 14. maddesinin 5. fıkrasının tadili suretiyle muvakkat kaza salâhiyeti ile buldukları müddet zarfında bu kanun hükümleri dairesinde harcırah ücreti verilmesi uygun görülmüş ve bu maksadın temini için mezkûr fıkradaki muvakkat kaza salâhiyeti ile gönderilenlere yalnız gidiş ve dönüşleri için harcırah verileceğine dair olan hüküm kaldırılarak 5. fıkranın muvakkat kaza salâhiyeti ile gönderilenlere şeklinde değiştirilmesi kabul edilmiş ve mezkur kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁵²

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan DP Yozgat Milletvekili Sefer Eronat, kanunun otuz üçüncü maddesinin hesap uzmanları ile hâkimler arasında fark gözettiğini belirtmiş ve "...6245 sayılı bir Kanunun otuz üçüncü maddesinin (A) bendi memurları sayıyormuş, hâkimler de bu memurlara dâhilmiş. Buna göre hesap uzmanları 15 lira alacak da neden hâkimler 6 lira alacak? Arada 9 lira fark var. Sebep? Bir hesap uzmanı oraya gittiği zaman daha çok mu iş görüyor? İmsake alışmıştır diye mi, hâkimin durumunun aynen devamı arzu ediliyor? Bir kanunda adalet prensibi olmadığı takdirde o kanun sakattır. Bu böylece kalırsa hâkime 6 liradan ayda 180 lira, hesap uzmanı 450 lira alacaktır. Böyle şey olmaz.6245 sayılı Kanun tedvir edilirken bu otuz üçüncü madde hatalı olarak tedvin edilmiştir. Ve adaletsizdir. Bir adaletsizliği tashih ederken yine bir adaletsizlik yapmak doğru değildir. Günah olur"²⁵³ sözleriyle de 6245 sayılı Kanunun 33. maddesinin B fıkrasının tatbikini istemiştir.

7182 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — 1958 mali yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı (A/2) işaretili cetvelin Nafia Vekâleti kısmındaki 5011, 5855 ve 7074 sayılı kanunlar gereğince "Büyük Millet Meclisi binası ve eklentileri yapımı" şeklinde değiştirilmiştir. Madde 2 — 1958 mali yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı (A/2) işaretili cetvelin Nafia Vekâleti kısmının ilişik cetvelde yazılı tertipleri arasında 3 000 000 liralık münakale yapılmıştır. **TBMMZC, XI, C.6,s.318.**

²⁵² **TBMMZC, XI, C.6,s.116.**

²⁵³ **TBMMZC, XI, C.6,s.423.**

7192 Numaralı Nakil Vasıtaları Hakkındaki Kanuna Ek Kanun

Kanun Gerekçesi

4936 sayılı Üniversiteler Kanununun altmış üçüncü maddesi gereğince, Temyiz Mahkemesi, Şûrayı Devlet ve Divanı Muhasebat reisleri için protokol usullerine tâbi tutulan ve memleketimizde akademik kariyerin en yüksek makamını işgal eden üniversitelerimiz rektörlerine de, bahsi geçen makam reislerine olduğu gibi bir binek otomobili tahsisî lüzumlu görüldüğünden, ilişik nakil vasıtaları hakkındaki Kanuna ek kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁵⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Mardin Milletvekili M. Kamil Boran, Üniversite rektörlerine tahsis edilen otomobillerin politik maksatlarla verildiğini, ancak iktidarın bu politik yollarla üniversitelerle aralarını düzeltmeyeceğini belirtmiş ve “...Muhterem arkadaşlar, bir politika adamının karar ve işaretiyle ilim adamlarının kürsülerinden atılabildikleri bir Üniversitenin rektörüne makam otomobili tahsis ediliyor. Rektöre otomobil vererek, profesörlere yapı kooperatifi... Kanun, bir itibar ve alâka nişanesi olmak üzere bir otomobil tahsisini derpiş ediyor. Yapı kooperatiflerine arsa va'dederek üniversiteyi kendi irade ve görüşlerine râm edeceklerini, baskılarının kefareti ödeyeceklerini sanıyorlarsa bu boş hayaldir. Gösterişi, sahte itibar ve alâkayı artık bırakalım. Evvela üniversiteye üniversite haklarını tanıyalım. İlmi otoritesine müdahale etmekten, ilmi, politikanın emrine geçirmek sevdasından ve gayretinden vazgeçelim. Üniversitenin hakkı olan saygıyı ancak o şekil ve şartlarla gösterebiliriz”²⁵⁵ diyerek muhalefeti eleştirmiştir.

CHP Kars Milletvekili Sırrı Atalay ise “...Bu fakir memlekette 125 bin liraya bir otomobil getirip bir zata tahsis edilmesine gönlünüz razı mı? (Soldan, “razı” sesleri)1947 de, sizler muhalefette iken, noktainazar olarak, parti olarak resmi

---

7187 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — 1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanununun on dördüncü maddesinin beş numaralı fıkrası tadil edilmiştir: Madde 2— 6245 sayılı Harcırah Kanununun otuz üçüncü maddesinin (A) bendi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir: A - Büyük Millet Meclisi Reisi, Başvekil, vekiller ve mebuslar, Erkânı Harbiye Umumiye Reisi ile hâkimler hariç olmak üzere, memur ve hizmetliler için (6) liradan aşağı düşmemek üzere aylık veya ücret tutarından yüzde üçten az ve yüzde altısından çok. **TBMMZC**, XI, C.6,s.422-24.

²⁵⁴ **TBMMZC**, XI, C.6,ss.7.

²⁵⁵ **TBMMZC**, XI, C.6,s.370.

otomobil saltanatı karşısında bunu istemiyor muydunuz? Bugün iktidardasınız, resmi otomobil saltanatı on misli artmıştır. Biz önlenmesini isterken karşı koyuyorsunuz. Buna sizlerin vicdanınız razıdır, diyorum, buradan arkadaşlarımız razıyız diyorlar. Bu konu hakkında son sözü millet söyleyecektir. Üniversite rektörlerine elbette ki makamları icabı otomobil verilmesi lazımdır. Ancak; bugünün şartları içinde; 120 milyonluk muazzam araba saltanatı karşısında ve yine masrafçı ve gösterişçi zihniyet karşısında benim gönlüm böyle bir masrafa razı olmuyor tasarının reddini istirham ederim”²⁵⁶ sözleriyle iktidarı eleştirmiştir.

Encümen adına söz alan DP Rize Milletvekili İzzet Akçal ise Üniversite Rektörlerine tahsis edilen bu otomobillerin politik maksatlarla verilmediğini ve Üniversite Rektörlerine verilecek bu otomobillerin israf olarak adlandırılmaması gerektiğini belirtmiş ve “...Arkadaşlar bu bir israf değil, bu bir tasarruftur ve tasarrufun ta kendisidir. Rektör olabilmek kolay bir şey değildir. Politik bir vazifeye her şahıs gelebilir. İdari bir vazifenin en yüksek kademesine dahi her şahıs yükselebilir... Ama profesör olmak ve onlar arasından seçilir bir rektör olmak, teslim etmek lâzımdır ki, kolay bir şey değildir”²⁵⁷ derken, DP Antalya Milletvekili Burhanettin Onat’ta, İzzet Akçal’ın sözlerine katıldığını nitekim “...İzzet Akçal arkadaşımızın da buyurduğu gibi, bir rektör, rektör oluncaya kadar senelerce dirsek çürütmüş ve nihayet ilmin, irfanın tacım giymiştir. Onu o tahttan indirecek hiçbir kuvvet, mevcut değildir. Ama cebini yoklayın; ay sonunu güç getirir. İlim ve irfanda bu kadar yükselmiş olan bir rektörü bugüne kadar otobüs duraklarında saatlerce bekletmişsek veya vazifeye gitmek için nafakasından vesait parası ayırmaya mecbur bırakmışsak bunun manevi mesuliyetini hissedip biran evvel yaptığımız ihmali telâfi etmek yoluna gitmeliyiz”²⁵⁸ diyerek tasarı hakkındaki görüşlerini ifade etmiştir.

---

²⁵⁶ TBMMZC, XI, C. 6,s.371.

²⁵⁷ TBMMZC, XI, C. 6,s.373.

²⁵⁸ TBMMZC, XI, C. 6,s.374.

7192 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— Nakil vasıtaları hakkındaki 3827 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvele Üniversite rektörleri için birer binek otomobili eklenmiştir. TBMMZC, XI, C. 6,s.395.

7193 Numaralı 1958 Malî Yılı Muvazenei Umumiye Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Büyük Millet Meclisinin davetlisi olarak memleketimize gelen İran heyetini ağırlamak için Türkiye Büyük Millet Meclisinin davetlisi olarak memleketimize gelecek ecnebi misafirlerin her çeşit ağırlama masrafları bölümünde mevzu tahsisat kâfi gelmediğinden tahakkuk edip ödenemeyen 42 000 liraya ihtiyaç bulunduğundan bu hususta kanun teklifi hazırlanmıştır.²⁵⁹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Kars Milletvekili Sırrı Atalay, 1946–1950 arasında Demokrat Parti Meclis Grubu adına yapılan ve taahhüd edilen sarih varitlerde resmi otomobillerde, hele Devlet ve Hükümet Reislerinin otomobillerinde azami tasarruf yapılacağı ifade edilmesine rağmen bunun uygulanmadığını ve buna binaen masraf bütçelerinin giderek arttığını belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...Başvekâlete dört otomobil tahsis edilmiş. Hakikaten bu arabalara ihtiyaç var mı? Bunu tasarruf edemezler mi? Mutlaka almak mı lâzım? Asıl marifet verildiği halde tasarruf etmektir. Bu otomobile ihtiyaç olsa bile illa en lükslerinden, en pahalılarından almaya lüzum var mı? Cadillac olmasında Chevrolet olsun. Bu sözüme ne derler? Sonra, mevcut otomobiller kullanılamayacak halde midir? Ben Yaz aylarında gözlerimle gördüm; 0024 Nolu otomobil İzmir'de hanımları dolaştırıyordu. Bir tarafta en pahalısını alırlar. Biz B. M. Meclisi olarak teşrii murakabemizi nerede kullanacağız?”²⁶⁰

---

²⁵⁹ TBMMZC, XI, C.6,ss. 40.

²⁶⁰ TBMMZC, XI, C.6,s.540.

Sırrı Atalay'ın eleştirilerine cevaben söz alan Bütçe Encümeni M. Behzat Bilgin ise "...Sırrı Atalay, "Verilen bu tahsisatı muhakkak kullanmak şart mıdır?" Diyor. Bu tahsisatın verilmiş olması bu arabaların satın alınmasına Büyük Millet Meclisince lüzum görüldüğünü ifade eder. Lüzum görüldükten sonra pek tabiidir ki, bu arabalar mubayaa edilecektir. Kabul edilen bir tahsisatın sarf edilmesinden daha normal bir şey olamaz. Cadillac olmasında Ford olsun meselesine gelince; bu mesele Cadillac veya Ford meselesi değil, kur meselesidir. Arkadaşımız bilirler ki 4 Ağustos kararlarından sonra otomobil fiyatları yüzde yirmi otomatikman artmıştır. Hariciyenin arabası İzmir'de görülmüş. Bu husustaki itirazları da vârid olunamaz Pekâlâ İzmir'de de bulunabilir, başka yerde de bulunabilir. Yani vekâlet arabalarının münhasıran Ankara'da kullanılması için tahsisat verilmesi diye bir şey yoktur. Pek tabiidir ki, bir hizmete tahsis edilmiş arabalar o hizmetin icap ettirdiği yerlerde görülecektir. Bu gibi itirazları bendeniz yerinde mütalâa etmem²⁶¹ diyerek muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

**7196 Numaralı Üniversitelere ve Bunlara Bağlı Müesseselere Yapılacak
Bağışların Vergi, Resim ve Harçlardan Muafiyetine ve Gelir ve Kurumlar
Vergileri Matrahından Düşülmesine Dair Kanun**

Kanun Gerekçesi

Memleket ilim, irfan ve sağlığına geniş ölçüde hizmet eden üniversitelerimizle bunlara bağlı müesseselerin kuruluş ve inkişafı hususunda her türlü yardımı yapmak isteyen hamiyetli vatandaşlarımızın ticari ve mesleki kazançlarından ayırarak yapacakları yardım ve bağışların tamamını, bu kazançlarının safi miktarını tespitite, masraf olarak indirmelerine imkân verilmesi muvafık mütalâa edilmiş ve bu maksatla kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁶²

---

²⁶¹ TBMMZC, XI, C.6,s.541.

7193 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — 1958 mali yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı (A/1) ve (A/2) işaretli cetvellerin ilişik cetvelde yazılı tertipleri arasında 26 298 150 liralık münakale yapılmıştır. TBMMZC, XI, C.6,s.527-28. Madde 2—1958 mali yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa, bağlı (A/1) işaretli cetvelin Millî Müdafaa Vekâleti kısmının Muayyenat bölümünün Kara Kuvvetleri tayinatı maddesine 70 500 000, Kara Kuvvetleri aydınlatma, ısıtma ve yakacak masrafları maddesine 14 500 000 ve Taşıma masrafları bölümüne 200 000 liralık münzam tahsisat verilmiştir. TBMMZC, XI, C.6,s.546.

²⁶² TBMMZC, XI, C.6, ss.26.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı Hakkında söz alan CHP Niğde Milletvekili Asım Eren kanun tasarısının sadece Üniversiteleri Hazine Resim ve vergilerinden muaf tuttuğunu belirtmiş ve "... Muhterem arkadaşlar, kanun tasarısı yalnız Üniversiteler ve bunlara bağlı kurumlara yapılacak olan bağışların Hazine Resim ve vergilerinden muafiyetini hedef tutmuştur. Maarif Vekâletinin bütün bütçelerinde görüldüğü gibi, bu sene de memlekette ilkokul, ortaokul ve bunlara bağlı okul pansiyonlarının inşaatı için yapılacak olan bağışlara paralel şekilde Hükümetin yardımını temin için tahsisat konulmuştur. Şimdi aynı hayırlı ve millî maksada matuf olan, mümasil hareketlerin kanun nazarında eşit bir şekilde himayeleri gerektiği malûmu âlilerinizdir"²⁶³ diyerek bu muafiyetin bu kurumlara da tanınmasını istemiştir.

DP Antalya Milletvekili Burhanettin Onat ise, bu kanunun sadece Üniversiteyi alâkadar eden bir kanun olduğunu belirtmiş ve "... Binaenaleyh bu kanunu olduğu gibi kabul edelim. Bütçe de geçtikten sonra bu heveste bulunan arkadaşlar - ki bütün ekseriyet bunda el ele verelim. Bu işler partiler üstünde işlerdir, yalnız insanın insanlık ve vatanseverlik duygularına hitap eden ulvi mevzulardır. Beraberce iyiliğe, hayırseverliğe ve memleketi yükseltmeye matuf müesseselere teberruda bulunacak insanların yapacakları teberrularda kendilerine yardım edebilmek için bu teşebbüslerini kolaylaştıracak yeni bir kanun teklifi hazırlayalım. Fakat bugün bu kanunu bu şekliyle kabul edelim"²⁶⁴ sözleriyle de kanunun kabulünü istemiştir.

7203 Numaralı Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1955 Bütçe

Yılı Hesabı Kati Kanunu

Kanun Gerekçesi

Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğünün 1955 bütçe yılı bütçesi için kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁶⁵

²⁶³ TBMMZC, XI, C.6, s.603.

²⁶⁴ TBMMZC, XI, C.6,s.609.

7196 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Üniversitelere ve bunlara bağlı olarak kurulmuş ve kurulacak müesseselere yapılacak her türlü bağış ve vasiyetler ve bu tasarruflara müteallik, muameleler vergi, resim ve harçlardan müstesnadır. Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri tarafından birinci fıkra gereğince makbuz mukabilinde yapılacak nakdî bağışlar, yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazançlarından indirilir. TBMMZC, XI, C.6,s.606.

²⁶⁵ TBMMZC, XI, C.7,ss.73.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı Hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili Ahmet Üstün, Devlet Üretim Çiftlikleri bugün hakikaten bidayetteki kuruluş gayesinden ayrılarak bir gelir müessesesi olarak çalıştığını belirtmiş ve "...Son zamanda yalnız Türk köylüsüne tohum temin etmek suretiyle yardım etmekte iken tohum fiyatlarının normal olarak 25 kuruşa mal ettiği halde köylüye 55 kuruşa satmaktadır. Bu da gayesinin dışına çıktığını göstermektedir. Ziraat Vekilinden istirhamım şudur: Devlet Üretim Çiftliklerinin başına o işin ehli ve iktisadi anlayışa sahip insanları getirsinler ve onların emrindeki çeşidi bol, cinsi ve markası değişik arabaları şunun bunun keyfine, hatta DP ileri gelenlerinin emrine tahsis etmelerine mâni olsunlar"²⁶⁶ diyerek iktidarı eleştirmiştir.

7204 Numaralı 1757 Sayılı Kanuna Ek 5142 Sayılı Kanunun 6478

Numaralı Kanunla Değiştirilen Birinci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Kendilerine milletin tevdi ettiği mukaddes vazifeyi hiçbir maddi düşünce ile ölçmeden yapmak azminde olduğundan emin bulunduğumuz milletvekillerinin bu günün şartlarında ilk feragat örneğini vermeleri gayesiyle mezkûr tasarı hazırlanmıştır.²⁶⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Milletvekili maaşlarının indirilmesi hakkında hazırlanan bu tasarıda söz alan, CHP Ankara Milletvekili Hasan Tez, kanun teklifi mebus maaşlarının indirilmesi teklifi olduğu halde, iktidar vekillerinin bunu zam teklifi haline getirdiğini belirtmiş ve "...El çabukluğu ile indirme teklifini zam teklifi haline getiriyorsunuz. Biz Kani diyoruz, siz Yani yapıyorsunuz. Bunun vebali büyüktür. Mesuliyeti D. P. Grubundur. 1 Mart 1959 tarihinde milletvekillerinin maaşı artırılıyor. Milletvekilliği geçim yeri değildir ve bunun için millet buraya göndermemiştir. Bu kanunu 1 Mart 1959 da tatbik ederseniz bu fakir millet bunu çekemez. Bu madde ile

²⁶⁶ TBMMZC, XI, C.7,s.185.

7203 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğünün 1955 bütçe yılı sarfiyatı 2 654 328 lira 89 kuruştur. Madde 2— Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğünün 1955 bütçe yılı tahsilatı 2 654 328 lira 89 kuruştur. TBMMZC, XI, C.7,s.186.

²⁶⁷ TBMMZC, XI, C.7,ss.145.

mebus maaşlarının sureti katiyede indirilmesine mütedairdir. Dar gelirli vatandaşlarımızın bugünkü ıstıraplarını, perişanlıklarını düşünmeden ve buna bir çare aramadan milletvekili ödeneklerine zam yapılması doğru değildir. Bu kanunu 1 Mart 1959 da yani on ikinci Devreye bırakmadan tatbik ederseniz, bunu iktidardan düşmekle ödeyeceksiniz. Bu paralar size haram olsun”²⁶⁸ diyerek muhalefeti eleştirmiştir.

DP Eskişehir Milletvekili Halil Akkurt ise “...Bu kanunu şahsan anlayış tarzım, maaşların artmaması şeklindedir. Eğer muhterem C. H. Partili arkadaşlarda bu zihniyette iseler Hazinenin faydasına bu maaşı almayacaklarını burada ifade etsinler. Maaşlarımız artarsa bunu Hazineye terk ediyorum. (C. H. P. mebuslarına hitaben) Siz de terk edin” demiş ve muhalefetin sözlerinde samimi olmadığını belirtmiştir.

Tasarı hakkında söz alan CHP Malatya Milletvekili Nüvit Yetkin de iktidarın tasarıyı zam teklifi haline getirdiğini belirterek “...Türk efkârı umumiyesi bir indirme teklifinin artırmaya mesnet tutulması şeklindeki bu manevrayı hiçbir zaman gözden uzak tutmayacaktır. Ve kimin zam istediğini bilecektir. Demin bir Eskişehir Milletvekili zam olursa almayacağım dedi. Buraya şimdiye kadar belki on taktır verdiniz, bunun için de bir teklif verseydiniz çok daha samimi olurdunuz. Biz sizin teklifinizin samimi olduğu kanaatinde değiliz”²⁶⁹ demiştir.

DP İzmir Milletvekili Behzat Bilgin ise muhalefetin, iktidara yönelttiği eleştirilerinin doğru olmadığını nitekim “...Bu kanun teklifinin bütün neticelerinden muhalefet istifade edecek. İstemediklerini beyan ettikleri bir tahsisatı son habbesine kadar alacaklar Ondan sonra milletin huzuruna çıkarak, ‘Efendim, biz istemiyorduk’ diyecekler. Bu Mecliste hâdiselerin realitelerine intibak ederek rey verecek olan arkadaşlarımız hiçbir zaman vicdanen huzursuzluk hissetmeyeceklerdir. Çünkü sözleri özlerine uygun olarak karar vereceklerdir. Fakat hâdiselere, realitelere arkasını çevirerek konuşan ve yarın tahsisatlarını ceplerine indirecek olan arkadaşlarımız yarın bu vicdan huzuruna nasıl kavuşacaklardır? Biz vicdan huzuru içinde bu hakiki istikamet ve realite yolundayız” sözleriyle de muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

---

²⁶⁸ TBMMZC, XI, C.7,s.236–37.

²⁶⁹ TBMMZC, XI, C.7,s.23.

7220 Numaralı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki 1567

Sayılı Kanunun Meriyet Müddetinin Uzatılmasına Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Memleketimizin de çok eski zamanlardan beri içinde bulunduğu tediye muvazenesi güçlükleri kaygısında,1567 sayılı Kanunun en son 6258 sayılı Kanunla beş yıl uzatılan yürürlükteki müddetinin beş yıl daha uzatılması zaruri görülmüş ve kanun tasarısı bu maksatla hazırlanmıştır.²⁷⁰

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata, çıkarılan kanunun devalüasyon mu, yoksa primli döviz sistemi mi olduğu konusundaki endişeleri olduğunu belirtmiş ve "...Yapılan iş devalüasyon ise T. C. Merkez Bankası Kanununda, zannederim 37. madde, buna imkân verir. Vakıa madde zorlanarak imkân verir, 7 Eylül kararları da bu suretle alınmıştır. Yapılan iş prim sistemi ise tevzin fonunda olduğu gibi, Millî Korunma Kanunu o da zorlanarak belki buna imkân verir. Çünkü bu hüküm mal üzerinden prim almaya elverişlidir"²⁷¹ derken, Ticaret Vekili Hayrettin Erkmén ise çıkarılan bu kanunun devalüasyon olmadığını belirtmiş ve kanunun Milli Korunma Kanununa dayandırılmayıp, Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanununa dayandırılmasının sebebini ise şu şekilde ifade etmiştir:

"...Millî Korunma Kanunu hükümleri bu nevi ameliyeleri, bu nevi kararları almaya cevaz veren hükümleri âmirdir. Fakat burada bir hukuki incelik vardır. Millî Korunma Kanunu mallar üzerinde prim almayı mümkün kılar. Hâlbuki Türk Parasının kıymetini koruma Kanunu kıymet üzerinden prim hesabına imkân verir. O sebeptendir ki; Millî Korunma Kanununa dayanılmamış, Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanununa dayanılmıştır."²⁷²

7204 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— Büyük Millet Meclisi Azasının tahsisat ve harcırahları hakkındaki 1757 sayılı Kanunun 6478 sayılı Kanunla değiştirilen birinci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir. Ancak; işbu tahsisat miktarı, birinci derecedeki Devlet memurlarının maaş, tahsisat ve tazminatına ait kanunlarla tespit olunacak miktarlara intibak ettirilir. **TBMMZC**, XI, C.7,s.235.

²⁷⁰ **TBMMZC**, XI, C.7,ss.210.

²⁷¹ **TBMMZC**, XI, C.7,s.619.

²⁷² **TBMMZC**, XI, C.7,s.620.

Koordinasyon Vekili Sebati Ataman ise paranın kıymetini korumak için, Hükümet tedbiri olarak, paranın kıymetini korumak zımında bir tedbir olarak bu kararı aldıklarını belirtirken, Hıfzı Oğuz Bekatan'ın alınan kararların devalüasyon olduğu konusundaki endişelerine ise "...Hıfzı Oğuz Bekata, müsterih olsun, bunun, gerek halde gerek istikbalde her hangi bir akıbeti tazammun edecek bir tarafı yoktur Aşikâr olarak kanunun verdiği umumi, gayet umumi, para kıymetini koruma babında her türlü tedbiri alma salâhiyetine istinaden alınmış bir karardır. Bunda asla tereddüt caiz değildir. Ama bütün bu izahata rağmen Hıfzı Oğuz Bekata yine gelir "Bu devalüasyondur, prim değildir." diye ısrar ederse o zaman bendenize "uçsa da keçi, uçmasa da keçi" hikâyesini anlatmaktan başka bir şey düşmez"²⁷³ diyerek çıkarılan kanunun devalüasyon olmadığını tekrar etmiştir.

.Tasarı hakkında söz alan CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal ise Maliye Vekili'nin "Paranın paritesini düşürdük, ama değeri yükseldi" sözlerini eleştirmiş ve Paritesi düşük, değeri yüksek... Peki, paranın değerini yükselttinizse şimdi Hükümete soruyorum:"...4 Ağustos kararlarından evvel Avrupa'da tahsil yapan bir talebeye Almanya'da tahminen 240 Türk lirası, İngiltere'de 360 lira giderdi. 4 Ağustos kararlarından sonra Almanya'da tahsil yapan gence 800 kusura lira gidiyor, bizim paramızla, İngiltere'ye tahsile giden gence ise 1100 kusura lira olarak gidiyor. Para değeri yerinde de bu nereden çıkıyor Ortada misaller hakikatler dururken böyle geliş güzel, hakikate kendi mantığı ile mütenakız cümlelerle Meclisi Âliyi şu veya bu şekilde yanlış hükümlere sevk etmek doğru mudur, Sebati Bey..."

Bizzat Türk parasının kıymetini düşüren hükümettir. Ne Türk halkı, ne basın ne şu ne bu. Basında iki satır, bir yazı çıkar, efendim borsada Reşat altın şu kadar yükseldi, dedi mi mahkemeye. Sen gel bakalım, paranın kıymetini düşürüyorsun. Onun için bu anti-demokratik kanunlara lüzum yok. Hükümet mevcut paranın değerini korursa korur, korumazsa böyle olur. Paranın değerini koruyacaksın halkın, basının ne kabahati var? Halk para değerini düşürmek şöyle dursun, elindeki paranın değerlenmesini ister. Elindeki para ile daha çok mal almak ister. Onu ancak sen düşürürsün. Hem para değerini düşürüyor, hem değerini korumak için kanun çıkarıyorsun. Lüzum yoktur. Koruyacaksa Hükümet kendisi korusun"²⁷⁴ diyerek iktidara karşı eleştire de bulunmuştur. Nitekim iktidar alınan kararların devalüasyon olmadığını, primli kur sistemi olduğunu beyan etmesine rağmen, muhalefeti ikna edememiştir.

Nitekim 4 Ağustosta 1958 de fiilen yapılan devalüasyonun halkın üzerinde oluşturduğu yıkım henüz geçmemişken, tekrar böyle bir "devalüasyon" kavramının gündemde tutulması iktidarı oldukça rahatsız etmiştir.

²⁷³ TBMMZC, XI, C.7,s.624.

²⁷⁴ TBMMZC, XI, C.7,s.624-25.

7226 Numaralı Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁷⁵

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında öz alan CHP Adana Milletvekili Muslihittin Yılmaz Mete, spor şubelerindeki malzemesizlik yüzünden sporcuların istenilen başarıyı sağlayamadığını belirtmiş ve "...Muhterem arkadaşlarım, geçen sene de temas ettiğim gibi spor malzemesi için konulan 40 bin lira bu sene de iyi kullanılmamış, bu miktar federasyonlara küçük miktarlar olarak dağıtılıp hemen, hemen heder edilmiştir. Bu da saha ve tesislere sarf edilmiştir. Şimdi konan para da çok azdır. Bir de bizim ata sporumuz olan eskrim, bugün Avrupa'da ilerlemiş, maalesef bizde çok kötü duruma gelmiştir, malzemesizdir. Elektrikli pist istiyor, elektrik malzeme istiyor. Maalesef Türkiye'de hususi bir şahsın böyle bir pisti vardır. Müsabakada, aletler ondan alınır, kullanılır. Beden Terbiyesi, eskrim sporunun elektrik pisti ve hatta çoğu yoktur.

Bu sporda malzememiz yoktur, atletizmde dahi yoktur. Balkanlarda çok iyi derece aldığımız halde, varlık gösterdiğimiz bir spor olan atletizmde de malzememiz yoktur. Çivili ayakkabımız yoktur, ciridimiz yoktur. Geçen sene de istirahatda bulundum ve Maliye Vekilinden, maruzatım esnasında döviz tahsisini istirham ettim. Bu sene esasen Beden Terbiyesi böyle bir talepte bulunmamıştır. Bunun da yine Umum Müdür ve Sayın Bakan tarafından ele alınmasını ve spor şubelerinin malzemesizlik yüzünden muattal hale getirilmemesini istirham ediyorum"²⁷⁶ diyerek bu bütçeye ayrılan paranın artırılmasını istemiştir.

7220 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — 1567 sayılı Kanunun altıncı maddesinde yazılı olup 6258 sayılı Kanunla uzatılan müddet, hitamı tarihinden itibaren beş yıl daha uzatılmıştır. **TBMMZC**, XI, C.7,s.630.

²⁷⁵ **TBMMZC**, XI, C.7,ss.43.

²⁷⁶ **TBMMZC**, XI, C.7,s.852-53.

7226 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1— Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü1959 bütçe yılı masrafları için, bağlı (A/l) işaretli cetvelde gösterildi üzere 2 421 726 lira tahsisat verilmiştir. **TBMMZC**, XI, C.7,s.851.

Madde 2 — Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1959 bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat 2 421 726 lira olarak talimin edilmiştir. **TBMMZC**, XI, C.7,s.854.

7228 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1959 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁷⁷

Kanun Müzakere Maddeleri

DP Meclis Grubu adına söz alan Nazım Tanıl, bu dönem muhalefetin sık sık tekrar ettiği ve en son Akhisar'da bir toplantıda yine dile getirilen, DP' nin Tütün 3,5–4 liradan alıp, 50 liradan sattığı iddialarının doğru olmadığını belirtmiş ve “...Arkadaşlar biz tütün ticareti yapmıyoruz. Biz, maliyetlerimizle satış arasında Hazineye ödemekle mükellef olduğumuz hisseyi yüzde altmıştan aşağıya düşürmemeye çalışmaktayız ve bu bizim kanuni vazifemizdir. Biz bunun monopolünü işletmekteyiz. Bunu asla bir ticaret muamelesi telâkki etmemeleri icap eder. Ticaretini yapsaydık, bizim de muayyen bir yüz de ile bunları devretmemiz gerekirdi. Fakat bu, mevzuun hassas ve söylenmesi kolay bir tarafıdır. Böyle müstahsile 3,5–4 liradan alıp 50 liraya satıyorlar, demekle şüphesiz müstahsil tedirgin olmaktadır ve maksatları da esasen budur”²⁷⁸ diyerek muhalefetin tütün konusundaki eleştirilerinin doğru olmadığını belirtmiştir.

Nazım Tanılın sözlerine cevaben söz alan CHP Tokat Milletvekili Reşit Önder ise “...Sayın Vekil, C. H. P. nin, muhalefetin, bilhassa son Ege seyahatlerinde Akhisar'da yapmış olduğu konuşmalardan bahisle, tütünleri ucuz alıyorlar tarzında kötü bir çığır açıldığını ifade ettiler. Hafızalarınızı yoklayın, 1950 seçimleri arifesinde D. P. sözcüleri, bugün vatandaşa sigaranın tanesini beş kuruşa içirdikleri sigaranın, paketinin beş kuruşa verileceğini, tütün ekicilerine de tütünün kilosunu on liraya alacaklarını âdeta kendilerine bir bayrak edinerek bol bol vaat etmişlerdi. Bu kötü bir çığır ise bu çığır biz değil siz açtınız”²⁷⁹ diyerek iktidarı eleştirmiştir.

DP İzmir Milletvekili Enver Dündar Başar ise; muhalefetin iddialarının tersine bugün Tütün müstahsil değer fiyatından alındığını belirtmiş ve Nazım Tanılın iktidara yönelik eleştirilerine de “...Kendi zamanlarında tütünü gaz parasına alırlar, tütünlerin koçanlarını zavallı müstahsil piyasa açıldığında kazalarına ve köyelerine gelen gerek Vekâletin eksperlerinin gerek tüccarların eksperlerinin ayaklarına atarak Allah aşkına tütünü alın diye yalvarırlardı, ağlarlardı. Bugün bunların hepsi tarih olmuştur. Tütün müstahsil değer fiyatı verilmektedir. Ve müstahsil hükümetin bu

²⁷⁷ TBMMZC, XI, C.7,ss.51.

²⁷⁸ TBMMZC, XI, C.7,s.934-35.

²⁷⁹ TBMMZC, XI, C.7,ss.973.

alâkasına her vesileyle şükranlarını ifade etmektedir”²⁸⁰ diyerek cevap verirken ayrıca, bugün, iktidar tarafından tütün konusunda önemli yol kat edildiğini de belirtmiştir. Tütün meselesi yine bu dönemde hükümetin en önemli meselesi haline gelmiştir.

7229 Numaralı Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1959 Mali

Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğünün 1959 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁸¹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı Hakkında söz alan CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal, Köylerde yer yer müsait küçük toprak parçalarıyla mahdut köy arazilerinin sulama yoluna yönelmesi gerektiğini belirterek “...Köylerde küçük su barajları yapmak bu memleket için büyük servetler temin edecek bir iştir. Ziraat Vekâletinin bu hususlar için koyduğu tahsisat azdır. Bu tahsisatın artırılması, ziraat mühendislerinin yetiştirilmesi, köylerde etüt yapılması, nerelere de toprak barajlar yapılacaksa bir plâna bağlayıp bu işe ehemmiyetle girişilmesi lâzım gelir. Yaparsanız ne âlâ, yapmazsanız 1961 de biz gelir yaparız”²⁸² derken; CHP Mardin Milletvekili Vahap Dizdaroğlu ise özellikle bu dönemde, iktidarın politik maksatlarla zirai tohumluk dağıttığını tekrar etmiş ve “...Mahalli komisyonun partizanca hareketleri yüzünden bütün çabalamar, uğraşmalara rağmen bugün çiftçiler muhtaç olduğu ilgililerce tespit edildiği ve vekâletçe kendilerine tohumluk verilsin diye emir verildiği halde bu vatandaşlar hâlâ tohumlarını alamamışlardır. Ekim zamanı da artık geçmiştir. Böyle partizan zihniyete istinaden bir zirai politikanın muvaffak olması imkânsızdır”²⁸³ diyerek de muhalefeti eleştirmiştir.

²⁸⁰ TBMMZC, XI, C.7,ss.972-73.

7228 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— İnhisarlar. Umum Müdürlüğü1959 bütçe yılı yatırımları 42 171 845 lira ve yatırım masrafları için de 73 250 000 lira tahsisat verilmiştir. TBMMZC, XI, C.7,ss.968..Madde 2— İnhisarlar Umum Müdürlüğü1959 bütçe yılı varidatı 914 102 050 lira olarak tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C.7,ss.972.

²⁸¹ TBMMZC, XI, C.7,ss.52.

²⁸² TBMMZC, XI, C.7,s.996.

²⁸³ TBMMZC, XI, C.7,s. 1000.

7229 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1959 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için, 6 201 647 lira ve yatırım masrafları için de, 1 555 000 lira tahsisat verilmiştir. TBMMZC, XI, C.7,s. 1001. Madde 2 — Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1959 bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat, 7 756 647 lira olarak tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C.7,s.1004.

7230 Numaralı Orman Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Orman Umum Müdürlüğünün 1959 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁸⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

CHP Kars Milletvekili Behram Öcal, orman mahsullerini kâfi olmadığını ve son zamanlarda Orman Başmüdürlüğünün ormanla alâkası olmayan yerlerde milyonlarca lira masraf yaptığını ve Orman Umum Müdürlüğü bütçesinin farklı işlerde kullanıldığını belirterek "...Muhterem arkadaşlar, yakacak ihtiyacımız gün geçtikçe çoğalmaktadır. Bu ihtiyaçları karşılamak için bilhassa bakir ormanlardan, yolu olmayan ormanlardan daha ziyade orman mahsulü istihsal etmek mecburiyetindeyiz. Bunun için 781. fasla orman yolları için 50 bin ve onarım masrafları için 10 bin lira konulmuştur.

Fakat bu yollar, daha ziyade ormanla alâkası bulunmayan mahallerde yapılmaktadır. Arkadaşlar verdiğimiz paraları, döner sermaye olarak bu gaye için verilen paraları gayesinin dışında şahsi menfaatleri için sarf etmek... Bir menfaat, insanın yalnız şahsı için para harcamış olduğu manasına gelmez. Bir insanın seçim bölgesine, münhasıran gayesi dışında para sarf etmesi de bir menfaat meselesidir, bunda tekrar seçimi garantilemek mevzuu vardır. Orman Umum Müdürlüğü bütçesiyle Zeytinyağı Şirketine ortak olmak, ormansız kasabaya Orman Bölge Müdürlüğü ihdas etmek... Kasabada orman bulunmadığı halde yol yaptırmak..."²⁸⁵ sözleriyle ormanların yeterli miktarda olmadığını ve iktidarın elinde farklı maksatlarla kullanıldığını belirtmiştir.

Ziraat Vekili Nedim Ökmen ise muhalefetin özellikle orman mahsullerini kâfi olmadığına dair eleştirilerine "...Eğer kendileri ormancı olsalardı daha vukuf ile konuşurlardı. Memleketimizde henüz ormancı olarak ayak basılmadık birçok mıntıklarımız ve istihsal mevzularımız vardır. Ancak orman yollarımız 100 bin kilometreye çıktığı gün ormanlarımıza tahakküm ve tasahub edebileceğiz; o zaman orman mahsulleri 10 milyon metre küp olacaktır. Müsterih olsunlar. Türkiye'de ormancılık ve orman mahsulleri darlığı asla olmayacaktır"²⁸⁶ diyerek cevap vermiştir.

---

²⁸⁴ TBMMZC, XI, C.7,ss.53.

²⁸⁵ TBMMZC, XI, C.7,s.1007.

²⁸⁶ TBMMZC, XI, C.7, s.1008.

7234 Numaralı Devlet Hava Meydanları İşletme Umum Müdürlüğü 1959

Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğünün 1959 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır²⁸⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Yine bu kanun tasarısında da muhalefetin eleştirileri, özellikle bu dönemde iktidar tarafından ihmal edilen demiryolları üzerinde yoğunlaşmıştır. Nitekim daha önce ki maddelerde de belirtildiği üzere bu dönem iktidarın özellikle karayoluna verdiği önemin demiryollarının gelişimini aksatması, bu dönem muhalefetin de önemli gündem maddesini oluşturmuştur.

Tasarı Hakkında C. H. P. Meclis Grubu adına söz alan Adana Milletvekili Kemal Satır'da "...Arkadaşlar; demiryolları şebekesinde hakikaten bugünkü haliyle demiryolu emniyetinden bahsetmek bir hayaldir. Rayların ömrü muayyendir. Bir ray 40 sene ömre maliktir. Bütçe Encümeninde de iddia ettim. Vekil Bey cevap verdi. Bu 40 seneyi nereden çıkarıyorlar, rayların ömrü üzerinden geçen lokomotifin kesafeti ve süratine bağlıdır dediler. Doğrudur. Bir rayın üstünden ne kadar çok vasıta geçerse o kadar çabuk yıpranır. Fakat bir ray, fersinden itibaren 40-50 sene hiç kullanılmasa bile 51. senesinde tabii tesirlerle yıpranır, demirlerin fiziki vasıfları kaybolur"²⁸⁸ diyerek iktidarın demiryollarına önem vermediğini ifade etmiştir.

D. P. Meclis Grubu adına söz alan İzmir Milletvekili Muammer Çavuşoğlu ise Kemal Satır'ın, C. H. P. Meclis Grubu adına ileri sürdüğü mütalâaların insaf süzgecinden geçmediğini belirtmiş ve "...C. H. P. nin son Münakalât Vekili olan muhterem arkadaşımın bu tesisleri 1950 yılında ne şekilde devretmiş olduklarını pekiyi bilirler. Maziden intikal eden yükün ağırlığını her halde unutmamışlardır. Şirketlerden müdevver hatların satın alınmasından 1950 yılına kadar geçen on beş,

---

7230 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— Orman Umum Müdürlüğü 1959 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masraflar için 51 460 082 lira ve yatırım masraflar için de, 16 366 002 lira tahsisat verilmiştir. **TBMMZC**, XI, C.7, s.1004. Madde 2 — Orman Umum Müdürlüğü 1959 bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat, 67 826 084 lira olarak tahmin edilmiştir. **TBMMZC**, XI, C.7, s.1010.

²⁸⁷ **TBMMZC**, XI, C.7, ss.54.

²⁸⁸ **TBMMZC**, XI, C.7, s.1016.

sene içinde hemen hemen hiçbir şey yapılmamıştır”²⁸⁹ derken İktidarın demiryolları faaliyetlerini ise şu sözlerle ifade etmiştir:

“...DP Hükümetleri bir taraftan ulaştırma müesseselerini bünyelerine uygun bir şekilde yeniden teşkilâtlandırmaya, mevcut şebekeler üzerinde ıslah ameliyelerine geçerken bir taraftan da münakale sisteminin bütünlüğünü ve ahengini temin etmek ve bu müesseselerin verimini artırmak üzere demiryolları inşaatına muvazi olarak geniş bir karayolları ve limanların inşa programına girişmiş, deniz ticaret filomuzu inkişaf ettirmiş ve bu suretle iktisadi faaliyetlerin verimli bir şekilde gelişmesine imkân hazırlamıştır.”²⁹⁰

7235 Numaralı Petrol Dairesi Reisliği 1959 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Petrol Dairesi Reisliğinin 1959 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır²⁹¹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Yine bu dönem muhalefetin, iktidara yönelttiği eleştirilerin başında, bu dönem iktidarın uyguladığı plansız politikalar yer almıştır. Nitekim tasarı hakkında CHP Meclis Grubu adına söz alan Adana Milletvekili Rıza Tekeli de iktidarın uyguladığı plansız ekonomi yüzünden “...DP hükümetleri ele geçen çok uygun dış ve iç imkânları iyi kullanmayı bilememiş, sanayi sahasında yatırımların ekserisini şeker, mensucat gibi istihlâk koluna yapmıştır. Karabük Demir Çelik fabrikalarına yapılan tek ilâve 300 bin ton kapasiteli birçok Fabrikasından ibaret kalmıştır. Enerji sahaslarına büyük yatırımlar yapılırken, enerji probleminin bütün cepheleriyle çözümleninin, ağır makine ve çelik sanayine dayandığı bilinmemiştir”²⁹² derken, Koordinasyon Vekili ve Sanayi Vekâleti Sebati Ataman ise muhalefetin, iktidara yönelttiği sanayi yolunda iktidarın umumi bir plânının olmadığı eleştirilerinin doğru olmadığını belirtmiş ve “...1950 ye kadar 21 sene zarfında memleketin sanayileşmesi için, umumi bir plân yapılamadığına göre, bize 7 senede böyle bir umumi plan yapmadınız, yaptırmadınız, yapamadınız kabilinden bir tenkit oku fırlatmaması lâzım gelir. Memleketimizin şartlarını bilmek icap eder, arkadaşlar. Plân yapmak, bilhassa sanayi sahasında plân yapmak, iktisaden geri kalmış bir memlekette mümkün değildir. Çünkü iktisaden geri kalmış memleket demek,

²⁸⁹ TBMMZC, XI, C.7, s.1018.

²⁹⁰ TBMMZC, XI, C.7, s.1017.

7234 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğü 1959 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için 13 789 056 lira ve yatırım masrafları için de 17 360 000 lira tahsisat verilmiştir. Madde 2 — Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğüne 1959 bütçe yılında elde edilecek varidat ise üzere 31 149 056 lira olarak tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C.7, s.1031-33

²⁹¹ TBMMZC, XI, C.7, ss.55.

²⁹² TBMMZC, XI, C.7, s.1056.

yatırılması lâzım gelen sermaye hakkında uzun vadeli bir plan, bir program yapmak değil hatta tahmin etmek mümkün olmayan bir memleket demektir”²⁹³ diyerek muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

7243 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğü 1959 Malî Yılı Bütçe

Kanunu

Kanun Gerekçesi

Vakıflar Umum Müdürlüğünün 1959 malî yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁹⁴

Kanun Müzakereleri ve Maddeleri

Tasarı hakkında C H. P. Meclis Grubu Adına söz alan İsmail Güven, Umum Müdürlüğün vilâyetler emrine vakıf harcamaları için gönderdiği millet paralarının DP’ye mensup Muhtarlar ve bazı kimseler tarafından seçim propagandası için harcandığını belirtmiş ve “...Bu paralar Demokrat Partili belli şahısların teberruları imiş gibi telkinat yapılmış ve bu düşünce ile parayı ellerine geçiren köy muhtarları ve bazı gayrimesul şahıslar paraları şahsi işlerinde kullanmışlardır. Seçimlerden sonra bir kısmı geri alınmış ve birçok kimseler hakkında da mahkemelere müracaat edilerek davalar açılmıştır. Gayeye tamamıyla zıt bir maksatla ve sakim bir usul ile sarf edilmekte olan bu tahsisatların umum müdürlüğün murakabesi ve kontrolü altında merkezce sarf edilmesi hususunu müdürlüğün nazarı dikkatine arz etmek isteriz. Aksi takdirde millet parasından kendisine güya şeref payı çıkaran kimselerin hakkından gelinemeyecektir”²⁹⁵ diyerek iktidarı eleştirmiştir.

DP Nevşehir Milletvekili Münib Hayri Ürgüblü ise muhalefetin eleştirilerinin doğru olmadığını; nitekim Demokrat Parti iktidarının vakıfların gelişmesi için büyük çaba sarf ettiğini belirtmiş ve “...Vakıflar İdaresi son altı sene zarfında 15 milyon lira miktarında türlü ihtiyaçlara hizmetkâr binalar yaptırmış ve yaptırmakta bulunmuştur. Bu vesile ile son senelerde tamir ettirilen eski eser ve cami sayısı 1 229 dur. Sarf edilen meblâğ ise 31 milyon liradır. Ecdadımızın sosyal hizmetler için kurdukları işler de ele alınmış, 15 imaret ve 12 talebe yurdu açılmıştır. Bu imaretlerde on bin fakir talebeye muntazaman yemek verilmektedir. Talebe yurtlarında ise binden fazla öğrencinin her türlü ihtiyaçları karşılanmaktadır”²⁹⁶

²⁹³ TBMMZC, XI, C.7, s.1064-65.

7235 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Petrol Dairesi Reisliği 1959 bütçe yılı masrafları için 1 407 188 lira tahsisat verilmiştir. Madde 2— Petrol Dairesi Reisliği 1959bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat ise 1 407 188 lira olarak tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C.7, s.1075-76.

²⁹⁴ TBMMZC, XI, C.7,ss.42.

²⁹⁵ TBMMZC, XI, C.7,s.1278-79.

²⁹⁶ TBMMZC, XI, C.7,s.1279-80.

diyerek muhalefetin vakıflar konusunda iktidara yönelttiği eleştirilerin doğru olmadığını ifade etmiştir.

7244 Numaralı Çeşitli Teadül ve Teşkilât Kanunlarıyla Diğer Kanunlarda Mevcut Aylık ve Tutarlarının Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Tasarının muvakkat ikinci maddesindeki 1250 liranın 1500 liraya çıkarılması suretiyle tadilen ve diğer maddeleri Hükümetin teklifi aynen kabul edilerek mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.²⁹⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Devlet memuru maaşlarının artırılması tasarısı hakkında söz alan CHP Kars Milletvekili Sırrı Atalay, Devlet memurlarına yeterince konforlu bir hayatın verilemediğini belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“... Devlet Memurlarının yalnız fizyolojik ihtiyaçları için asgari maaş haddi olarak en aşağı 500 lira vermek lazımken, bunları 300 liraya bağlamak Devlet memurlarının iki üç ay yüzünü güldürür. Ondan sonra iktisadi hayatın yükü ve hayat pahalılığı memur vatandaşın omuzları üzerine düşecek ve hayat gittikçe pahalılaşmakta devam edecektir, biz bunun önünü alamıyoruz. Tedbir olarak maaşları artırmak derde deva değildir. Hayatı ucuzlatmak bunun çaresini bulmak mecburiyetindeyiz.”²⁹⁸

Tasarı hakkında söz alan CHP Adana Milletvekili Hamdi Öner’de, kötü giden hayat şartlarına değinmiş ve “...Memleketimiz senelerden beri zamla hayat pahalılığını davet etmek suretiyle bir fasit dairenin içindedir. Hakikaten dar gelirlilerin çektikleri ıstırap çok büyüktür. Mütemadiyen zam yoluna gidilmekle bu

---

7243 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— Vakıflar Umum Müdürlüğü 1959 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları 12 542 900 lira ve yatırım masrafları için de, 19 588 000 lira tahsisat verilmiştir.

Madde 2 — Vakıflar Umum Müdürlüğü 1959 bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat, 32 130 900 lira talimin edilmiştir. **TBMMZC**, XI, C.7,s.1315.

²⁹⁷ **TBMMZC**, XI, C.7, ss. 90.

²⁹⁸ **TBMMZC**, XI, C.7, s.1144.

mesele halledilmez”²⁹⁹ diyerek iktidarın hayat pahalılığına ve artan zamları kaldırmamasını istemiştir.

Maliye Vekili Hasan Polatkan ise muhalefetin bu kanunu istismar ettiğini belirtmiş ve “...Muhterem arkadaşlar; bazı mevzular vardır ki, istismar edilmemesi lâzımdır. Bu maaş meselesi de böyle meselelerden, böyle mevzulardan birisidir. Zira “ister kabul edilsin ister edilmesin, ben teklifi yapar, takriri veririm, lehine takrir verdiğim o zümreye partimiz lehine birtakım avantajlar toplarım ya” cinsinden bir mütalâa burada doğru değildir. Onun için, muhalefete mensup arkadaşlar işi hesaplamaadan, rakam olarak düşünmeden bu tarzda hayalî teklifler yaparlarsa bu teklifler, kabul olunmayacağı bilindiği halde yapılan, samimîlikten ve iyi niyetten uzak jestlerden ileri geçemez”³⁰⁰ sözleriyle de muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

7310 Numaralı Atatürk Orman Çiftliği arazisinden 725 Dekarının Satılması ve Evvelce Mübadele Edilmiş Olan Bir Kısım Arazinin İlgili Şahıslara Ferağının İcrası Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Devlet merkezimizin ve umumi iktisadi hayatımızın son yıllarda kaydettiği çok süratli ve geniş inkişaf, Ankara civarında ve başlıca muvasala yolları üzerinde geniş bir sahayı işgal etmekte olan Çiftlik arazisinden bir kısmının 6000, 6238 ve 6947 sayılı kanunlarla zaman zaman muhtelif maksatlar için tahsis ve tefriki zarureti doğurmuştur. Bu kanunların meriyete girmesinden sonra beliren ve şehrin hayati ihtiyaçları itibariyle gayri kabili içtinab olan yeni zaruretler gerekçesiyle tasarı hazırlanmıştır.³⁰¹

²⁹⁹ TBMMZC, XI, C.7, s.1146.

³⁰⁰ TBMMZC, XI, C.7, s.1149.

7244 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Çeşitli teadül ve teşkilât kanunlarında mevcut maaş, aylık ve ücret dereceleriyle bunların tutarlarını gösteren cetveller aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

1939 tarihli ve 3659 sayılı Kanuna tabi müesseselerde birinci dereceye dâhil kadrolar ancak Umumi Murakabe Heyeti Reis ve azaları ile İdare Meclisi Reis ve azalan ve Umum müdürler için ihdas olunabilir.

TBMMZC, XI, C.7, s.1147.

³⁰¹ TBMMZC, XI, C.9, ss.278.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Kocaeli Milletvekili Sadettin Yalım, Geçen seferki gelen kanun tasarısı ile bu Atatürk Orman Çiftliğinden ayrılmak istenen bu üçüncü parça olduğunu belirtmiş ve "...Bazı mühim ve zaruri ayrılmalar karşısında, bazı mühim ve zaruri olmayan ayrılmalar da kanunun ruhu içine girmiştir. Ricam, bu hususun teminidir, demir yolları, karayolları gibi şeyler için verelim, fakat diğer arazi üzerinde yapılabilecek olan şeyleri bırakalım. Atatürk Orman Çiftliğini aldığımızdan daha iyisine doğru götürmek suretiyle vazifemizi tamamlayalım"³⁰² derken, Sadettin Yalım'ın eleştirileri üzerine söz alan DP Gaziantep Milletvekili Nedim Ökmen ise "...Arkadaşımızın şunu kabul etmesi lâzımdır ki, hepimiz en az kendisi kadar Atatürk'ün hatıralarına ve Atatürk'e bağlıyız. Atatürk Orman Çiftliği Demokrat Parti İktidara geldikten sonra merhumun vasiyetlerine uygun şekilde idare edilmeye başlandı. Bu kanun mevzuunu teşkil eden arazi parçası haddizatında Atatürk Orman Çiftliği içinde değildir, İstanbul-Ankara yolunun sağ tarafındadır ve Çiftliğin mevzuları ile asla alâkası yoktur" diyerek muhalefetin eleştirilere cevap vermiştir.

7374 Numaralı 1959 Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı

(A/2) İşaretli Cetvelin Maliye Vekâleti Kısımında Değişiklik Yapılması

Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Maliye Vekâletince hazırlanan ve Yüksek Meclise takdimi İcra Vekilleri Heyetince 1959 tarihinde kararlaştırılan 1959 Malî yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı (A/2) işaretli cetvelde değişiklik yapılması için kanun tasarısı hazırlanmıştır.³⁰³

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal, bu kanun tasarısı ile istenilen altmış milyon lira ek ödeneğin hangi tasarruflarla temin edileceğini Hükümet tarafından izah edilmesini istemiş ve "...Muhterem arkadaşlar; dört beş ay evvel bir hükümet gelir buradan bütçeyi çıkarır, bir senede şunu bunu

³⁰² TBMMZC, XI, C.9,s.396.

7310 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — 5659 sayılı Kanunun meriyete girdiği tarihte Atatürk Orman Çiftliği hudutları dâhilinde bulunan araziden ceman 725 dekarının kadastroca tanzim edilecek ifraz haritalarına göre Ziraat Vekâletince tasvib olunacak bedellerle satılmasına izin verilmiştir. Madde 2— 6947 sayılı Kanunun 1.maddesinin (h) fıkrasında zikredilen arazi içinden, Balgat köyü bölgesinde, evvelce Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu ile köylüler, arasında mübadele edilmiş fakat ferağ muameleleri tamamlanmamış olan kısımların ilgili şahıslar lehine mübadele suretiyle veya Belediye Encümenince takdir edilecek kıymetler üzerinden devir ve ferağını ikmal ettirmeye Ziraat Vekili mezundur. Madde 3 — 6947 sayılı Kanunun 1.maddesinin (i) fıkrası kaldırılmıştır. TBMMZC, XI, C.9,s.398.

³⁰³ TBMMZC, XI, C.9,ss.363.

yapacağım, şu kadar para lâzımdır diye bütçeyi alır gider. Dört ay sonra param yetmedi diyerek, ek ödenek yoluyla Meclisten altmış milyonluk bir para ister, buna da Hükümet icraatı der. Bir Hükümet ki; dört ay ilerisini görmez, hesabını ona göre yapmaz, işlerini ona göre tanzim etmezse bu hükümetin işlerine Meclis olarak, milletvekili olarak nasıl itimat edebiliriz?

Bütçe tanzim edilirken baştan sonuna kadar karayollarında, mekteplerde, diğer mevzulardaki sarfiyat bunların kargılıkları bu prensibe göre ele alınmıştı. Nasıl bir hükümet icraatıdır ki, bu prensibi unuttur? 4 Ağustos kararlarını unuttur; gelişigüzel masraflar yapar? 3–4 ay içinde bütçeyi delik deşik eder? Nasıl gelir de Meclisten iki milyon değil, altmış milyon lira ek ödenek ister. Bu vaziyette, hesapsız, kitapsız hareket eden bir Hükümet demekte elbette haklıyım³⁰⁴ sözleriyle de bu ek ödeneğin nerelere harcanacağı hakkında bilgi istemiştir.

Bütçe Encümeni adına söz alan M. Daim Süalp ise hükümet tarafından istenilen altmış milyon ek ödeneğin karşılığını şu şekilde ifade etmiştir:

“...Hükümet 1956 yılında 6804 sayılı Kanunla Hazine ihtiyaçları için üç yüz milyon liraya kadar istikraz salâhiyetini Yüksek Meclisten almış bulunmaktadır. 1958 de bu üç yüz milyonun 75 milyonunu kullanmıştır. Bu sene de bütçe bağlandıktan sonra ayrıca yine bu salâhiyete dayanarak elli milyon liralık bir istikraz yapmıştır. Bu elli milyon liranın yirmi milyonu ek ödenek için sarf edilecektir. Görülüyor ki bu istikraz mevcut salâhiyete dayanmakta ve bütçe bağlandıktan sonra yapılmış bulunmaktadır.”³⁰⁵

CHP Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş ise Hükümetin sakat bir zihniyet hareket ederek; verilen paraların miktarı arttıkça hizmetin artacağı mantığıyla hareket ettiğini belirtirken,³⁰⁶ Nafia Vekili ve Maarif Vekâleti Vekili Tevfik İleri ise, Fethi Çelikbaş’ın ezbere laf söylediğini, “...Önümüzdeki bütçe görüşmelerine arkadaşımızı da davet ediyorum. Ben Vekilsem benim karşıma, başkası vekilse onun karşısına gelsin, falan yerde sarf edilen paralar yapılan işle mütenasip değildir, desin. Ezbere, yuvarlak lâfları reddediyorum”³⁰⁷ diyerek de muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

³⁰⁴ TBMMZC, XI, C.9,s.961–62.

³⁰⁵ TBMMZC, XI, C.9,s.962–63.

³⁰⁶ TBMMZC, XI, C.9,s.967.

³⁰⁷ TBMMZC, XI, C.9,s.971.

7374 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — 1959 Mali yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı emlak tefevvüz ve satın alma masrafları bölümüne yirmi milyon lira tahsisat eklenmiştir. TBMMZC, XI, C.9,s.976–77.

Ekonomik sıkıntılarının olduğu bu kaos ortamında gerçekleşen bütçe görüşmeleri de oldukça sancılı geçmiştir. Özellikle bütçe için ayrılan para miktarları ise sık sık iktidar ile muhalefeti karşı karşıya getirmiştir.

7396 Numaralı İdare-i Umumiye Vilayet Kanununu 5048 Sayılı Kanunla Muaddele 116. Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

116. maddenin harcırah ile ilgili hükmü 6245 sayılı Harcırah Kanununun 63.maddesi ile ilga edilerek bu mevzuda Harcırah Kanununa hususi hükümler konulmuş olduğundan maddenin yolluğa müteallik kısmının alınmasına lüzum görülmemiştir. Bu sebeplere binaen vilâyet genel meclisi azalarının tahsisatının artırılması gayesiyle kanun teklifi hazırlanmıştır.³⁰⁸

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Kars Milletvekili Sırrı Atalay, bu dönem kötü giden ekonomi politikaları ile kendini daha da hissettirmeye başlayan hayat şartlarındaki kötü gidişata değinmiş ve “...Beş-on gün evvel bir parti kongresinde Vekil, fiyat ve zamların dondurulmuş olduğunu ve artık zamların yapılmayacağını beyan etmişlerdi. Şimdi Meclisi Umumi üyelerinin vazife gördükleri sırada yani yılda 40 gün gündelikleri12–18 lira tespit edilmişken, şimdi bu miktar 25–30 liraya çıkarılmaktadır. Bu Vekilin bir müddet önce beyanatı ile tezat teşkil etmektedir. Vazife şartlarının inkişaf ve artışı şüphe yok ki bir Amme hizmetinde zammı icap ettirmez. Hayat pahalılığı D. P. için bir fobi teşkil etmektedir. Bir türlü pahalılık olmuştur denmiyor. Günün şartları olmuyor. Soralım nedir bu günün şartları? Her yerde her sahadaki pahalılık değil midir? Bu pahalılık gerçek ifadesiyle hayat şartlarının bir ifadesi, bir icabıdır”³⁰⁹ diyerek iktidarı eleştirmiştir.

³⁰⁸ TBMMZC, XI, C.10,ss.8.

³⁰⁹ TBMMZC, XI, C. 10,ss.403-404.

Muhalefet yine özellikle dönemin en önemli sorunu olan hayat pahalılığına değinerek, iktidarı eleştirmiştir. Nitekim ekonominin kötü gidişatı ve artan hayat pahalılığı bu dönemde muhalefetin, Demokrat Parti'ye karşı kullandığı en önemli silahı olmuştur.

Bütçe Encümeni M. Behzat Bilgin ise muhalefetin bu kanunu vesile edip, konuyu yine hayat pahalılığı, zam ve saire gibi birtakım meselelerine getirdiklerini ifade ederken, tasarının amacını ise; Bugünkü şartlara intibak edebilmek için 1947 de tespit edilmiş olan ve bugünkü şartlara uymayan meclisi umumi üyesi ücretlerini bir derece artırılması olarak belirtmiştir.³¹⁰

7416 Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası ve Eklenti Binalarıyla Tesislerinin Yapımı Yetkisinin Nafia Vekâletine Devri Hakkındaki Kanuna Ek Kanun

Kanun Gerekçesi

Nafia Vekâletince hazırlanan ve Yüksek Meclise takdimi icra Vekilleri Heyetince 1950 tarihinde kararlaştırılan Türkiye Büyük Millet Meclisi binası ve eklenti binaları ile tesislerinin yapımı yetkisinin Nafia Vekâletine devri hakkındaki kanuna ek kanun için tasarı hazırlanmıştır.³¹¹

---

³¹⁰ TBMMZC, XI, C. 10,s.404.

7396 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — İdare-i Umumiye Vilayet Kanununun 5048 sayılı Kanunla muaddel 116. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 116 — Genel Meclis azalarına, müzakerelerin devamı müddetince günde 25 liradan 30 liraya kadar tahsisat verilir. Muvakkat Madde — 116.madde hükmü, vilâyet hususi idarelerinin 1960 yılı bütçelerini müzakere ve tetkik etmek üzere Aralık ayında içtimaa başlamış bulaman genel meclislerin 1959 -1960 senesi toplantı devreleri hakkında da tatbik olunur. TBMMZC, XI, C. 10,s.405.

³¹¹ TBMMZC, XI, C.11,ss.64.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı Hakkında söz alan CHP Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran, memlekette birçok yoksul vatandaş olmasın rağmen, İktidarın Meclis binasında her şeyin en iyisi en pahalısı yer almalıdır zihniyetiyle memleketteki yoksul vatandaşları unuttuğunu belirtmiş ve "...Bu millet ne zengindir; ne de sonradan görmedir. Gidin demokrasinin beşiği denilen İngiltere Parlamentosunu gezin. Karşılaşacağınız sadelik, tevazu ve tasarruf zihniyeti herhalde sizi düşündürecektir. Bir memlekette anayasa ihmal edilirse, bir memlekette demokrasinin temel kaideleri çiğnenirse, bir memlekette gazeteciler en masum ve iyi niyetli hareketlerinin hesabını zindanlarda verilerse bir memlekette muhalefet mebusları zabıta kuvvetlerinin gözü önünde ayak takımının izansız taarruzlarına hedef bırakılırsa o memlekette dünyanın en muhteşem parlamento binasını yükseltin, o binayı dünyanın en değerli eşyası ile vasıtaları ile donatın, o bina sadece boş ve manasız bir süsten ibaret kalır"³¹² diyerek iktidarı eleştirmiştir.

Boran'ın eleştirilerine cevap veren Nafia Vekili Tefik İleri ise "...Biz yoksul vatandaşlar için dünyanın hizmetini yaptık ve yapmaya devam ediyoruz. Suyu için, yolu için, ziraatı için yüz milyonlar lira veriyoruz. 2 küsur milyarlık nafia bütçesinde Büyük Millet Meclisi binasına 11 milyonluk bir yetki talebe diyoruz. Bu da sırf bu memlekette başlanmış bir işi yarım bırakmamak için, hangi iktidarda olursa olsun, başlanmış olan bir işi mutlaka başarmak içindir. Geç kaldığımızdan müteessiriz. Fakat bunun birçok sebepleri vardır. Bu muazzam binanın plân ve projesini iktidarımız yapmış değildir. Siz niçin yaptınız diye biz tarizde bulunmuyoruz. Devraldığımız işi devam ettiriyoruz. Politika yapmak icap ediyorsa onun zamanı ve zeminini iyi seçiniz. Ama bu işte politika yapmak doğru değildir"³¹³ sözleriyle de Boran'ın eleştirilere cevap vermiştir.

CHP Adana Milletvekili Kasım Gülek'in, Meclis inşaatının ne zaman biteceğine dair sorduğu soruya da cevap veren Tefik İleri "...Bu binanın büyük bir kısmı ikmal edilmiş, içine girilmesi kuvvei karibeye gelmiş haldedir, önümüzdeki Meclis toplantısını orada yapmak mümkün olacaktır. Bunun vereceğinizin son yetki olacağını ümide diyoruz. Anıt - Kabir inşaatını dahi biz ikmal ettik. Maalesef başladığınız işlere öyle başlıyorsunuz ki, 100 milyonluk işi ikmal etmek bile çok müşkül bir hal alıyor. Bakın bizim iktidarımız zamanında 400 milyonluk işlere başlıyoruz ve kolaylıkla bitiriyoruz. Kötü başlamışsınız, işlere. Anıt Kabire böyle başlamışsınız, biz bitirdik. Meclise böyle başlamışsınız, biz bitiriyoruz. Ben size katiyen söylüyorum ki, bu binayı önümüzdeki Meclis toplantısına yetiştireceğiz. Elbette bir mesul adam olarak ve her ihtimali düşünerek bir inşallah diyeceğiz"³¹⁴ şeklindeki temennisiyle cevap vermiştir.

³¹² TBMMZC, XI, C.11,s.372.

³¹³ TBMMZC, XI, C.11,s.372-73.

³¹⁴ TBMMZC, XI, C.11,s.375.

7416 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni binası ve eklenti binaları ile bu binaların her türlü tesislerinin yapımı için 5011 sayılı Kanunun 2. maddesi ile verilen ve 7074 sayılı ek Kanunla

**7424 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü Mütedavil Sermayesinin
(750) Milyon Liraya Çıkarılması Hakkında Kanun**

Kanun Gerekçesi

İş hacmindeki artış ve fiyat tereffüleri neticesinde satılan mamullerinin maliyet bedellerindeki bu tezayüt stokların da arttırılmasını icap ettirmiş ve döner sermayenin tezyidini, zaruri kılmıştır. Bu maksatla yapılan hesaplara göre İnhisarlar İdaresinin bugünkü şartlar altında 750 milyon liralık döner sermayeye ihtiyacı olduğu neticesine varılmış ve kanun tasarısı bu gerekçeyle hazırlanmıştır.³¹⁵

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş, istikrar politikalarının teknik çalışmalarla yürüyecek bir politika olduğunu belirtmiş ve "...İktisadi işletmelerin kendi kendisini finanse etmesi, son 25 seneden beri çok inkişaf etmiştir. İnhisarlar Umum Müdürlüğü bir yandan mülhak bütçe ve diğer taraftan mütedavil sermaye ile çalışan bir idaredir. Hâlbuki bütün bunlar tetkikten geçirilerek, Meclisin murakabesine geniş imkân vermek üzere oto finansman yolundan istifade ederek kendi imkânları ile çalışır bir yola gitmesi idarenin iktisadi politika talkımından da isabetli bir çalışma tarzı içine girmesini sağlayacaktır. Bir taraftan istikrar politikası üzerinde ısrar edildiği söylensin, beri taraftan bu gidişi zedeleyeceği muhakkak olan limitleri arttırmaya imkân veren yolda yürünsün. Bundaki tezat açıktır"³¹⁶ derken, İnhisarlar Vekili Hadi Hüsman ise kanunun ekonomi kararlarını zedeleyecek bir tarafının olmadığını, yasayı sermaye ihtiyacımızı temin için getirdiklerini yani dolambaçlı yollarla emisyonla gitmek gibi bir gayelerinin olmadığını belirtirken kanun da katiyen böyle bir ithama lâyük olmadığını belirtmiştir.³¹⁷

---

47 milyon liraya çıkarılmış olan Gelecek yıllara sâri taahhüde girişme yetkisi 58 milyon liraya yükseltilmiştir.

TBMMZC, XI, C.11,s.377.

³¹⁵ **TBMMZC**, XI, C.11,ss.65.

³¹⁶ **TBMMZC**, XI, C.11,s.498.

³¹⁷ **TBMMZC**, XI, C.11,s.499.

7424 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — inhisarlar Umum Müdürlüğü mütedavil sermayesi (750) milyon liraya çıkarılmıştır. Madde 2— Birinci maddede yazılı sermayenin henüz ödenmemi kısmı 1960 malî yılından itibaren her sene 50 milyon liradan aşağı olmamak üzere İnhisarlar Umum Müdürlüğü bütçesine konulacak tahsisatla temin olunur.Madde 3— İnhisarlar Umum Müdürlüğü mütedavil sermayesinin 300 milyon liraya çıkarılması, hakkındaki 6443 sayılı Kanun meriyetten kaldırılmıştır. **TBMMZC**, XI, C.11,s.497.

**7427 Malî yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2)
İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun**

Kanun Gerekçesi

Son zamanlarda dış münasebetlerin inkişafı ve bu münasebetlerde Türkiye'nin son derece faal bir rol oynaması yabancı Devlet ricalinin memleketimize vaki ziyaretlerini artırmış ve sıklaştırmıştır. Bu ziyaret ve kongrelerin icap ettirdiği masrafları karşılamak için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³¹⁸

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanun Müzakereleri sırasında söz alan muhalefet milletvekilleri, özellikle meselenin iki veçhesi üzerinde durmuşlardır. Bunlardan birincisi sarfiyat hususunda talep edilen ek ödeneğin niçin bu kadar geç istenildiği ve bunun kanuni telâkki edilip edilmeyeceği, İkincisi de bu sarfiyatta israfın olup olmadığı konusunda iktidara oldukça sert eleştirilerde bulunmuşlardır.

Tasarı hakkında söz alan CHP Adana Milletvekili Kasım Gülek, ülkemize Yabancı memleketten gelen misafirler için ayrılan masrafların çok geniş tutulduğunu dile getirmiş ve "...Memleketimize gelen misafirleri şanımıza layık şekilde ağırlamamız gayet tabiidir. Elbette misafirlerimizi ağırlayacağız. Türk Milleti misafir severdir. Bütün dünya bu misafirperverliğimizi bilir. Ancak, gelen misafirlerimizi lüzumundan fazla ağırlamak, israf, gösteriş yapmak itibarımızı artırmaz. Bilâkis kendimize güldürürüz.

Ankara'da birçok memleketlerin temsilcilikleri vardır, buralarda ziyafetler verilir. Dünyayı idare iddiasında olan büyük devletlerin ziyafetleri gayet mütevazıdır. Küçük; kendini göstermek isteyenlerin ziyafetlerine gidiniz; takatlerinin çok üstünde, mükellef, muazzam ziyafetler verirler ve buna da büyük devletlerin temsilcileri bıyık altından gülerler. Hem yardımına muhtaçtırlar; hem de masraflarına bakınız derler.

---

³¹⁸ TBMMZC, XI, C.11,ss.70.

Şimdi lütfetsinler, burada evvelâ izahat versinler. İstedikleri ek ödenek sarf edilmiş paranın yerine konması için mi isteniyor, yoksa 14 Ocak tarihinden sonra yapılacak masraflar için mi isteniyor? Sonra, bu para kimler için sarf edilmiştir? Nereye sarf edilmiştir. Bu konuyu polemik konusu yapmak istemiyorum, fakat bilhassa rica ediyorum, lüzumsuz israflardan geri dursunlar ³¹⁹ derken, Tasarı hakkında söz alan CHP Milletvekili Selim Soley de, Türklerin misafirperverliğinin istismar edilerek, yabancı misafirler için ayrılan masrafların bu kadar geniş tutulmaması gerektiğini belirtmiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

“...Muhterem arkadaşlarım, Alman Başbakanı Erhart Türkiye'ye geldiği zaman kendisine yapılanları görmüş ve bir Alman gazetecisine şu beyanda bulunmuştur : “Beni borç istemek için değil, borç vermek için çağırıyorlar sandım. Arkadaşlar, Erhart'a sihirbaz derler. Asıl sihirbaz bizim Hariciye Vekilimizdir. Bu ziyafetler ve saire için büyük paraları bir çırpıda, çıtırtısız, pıtırıtısız harcamaktadır. (Gülüşmeler) Arkadaşlar, yine hoşunuza gidecek bir şey söyleyeyim size. Ziyafetler yalnız alakalılarına verilmiyor.

Bunu sizin hoşunuza gidecektir diye söylüyorum. Bir Alman firmasının mümessili, 1.5 milyarlık bu yardım yapacağı vaadi ile Türkiye'ye geldi, buna hususi ve resmî yerlerde ziyafetler çekildi, nihayet bu adam bir dolandırıcı çıktı. İşte dolandırıcılara dahi ziyafetler çekiliyor. (Soldan, Ayıp, ayıp; utan, utan sesleri) Dolandırıcılara ziyafetleri siz çekiyorsunuz, sonra bana utan diyorsunuz.”³²⁰

Hariciye Vekili Fatin Rüştü Zorlu ise yabancı misafirlerin ülkemiz için arz ettiği öneme değinerek, muhalefetin eleştirilerinin yerinde olmadığını belirtmiş ve muhalefetin eleştirilere şu sözlerle cevap vermiştir:

“ ...Sevgili arkadaşlarım, bu gelen heyetler bir kere Türkiye'nin gerek siyasi, gerek iktisadi ve ilmî menfaatinin teminatı olduğu gibi Türkiye'nin dünyada daha iyi tanınmasını, Türkiye'nin prestijinin artırılmasını temin etmiştir. Bütün bunları nazarı dikkate almak lâzımdır. Bugünün Türkiye'si dünün Türkiye'si değildir. 1950 ye kadar Türkiye'den kuş uçmaz, kervan geçmezdi (Sağdan, “ooo” sesleri) Bugün, her sene Türkiye'ye binlerce adam bizim içinde bulunduğumuz beynelmilel teşriki mesaiyi kuvvetlendirmek için gelmektedirler. Buraya CENTO gelmektedir. Buraya önümüzdeki aylarda NATO paktı gelecektir. Buraya muhtelif devlet reisleri gelmek istemektedirler. Biz de onlara gitmek mecburiyetindeyiz. Bunları nazarı itibara alalım. Bu, Türk milletinin eriştiği bir mazhariyettir. Bunda hiçbir zaman kıskançlığın yeri yoktur ve olmamalıdır. Sevgili arkadaşlarım, hakikaten Türkiye'nin

³¹⁹ TBMMZC, XI, C.11,s.626.

³²⁰ TBMMZC, XI, C.11,s.630.

Beynelmilel münasebatına ve orada oynadığı role bakılacak olursa bu paralar mütevazıdır.”³²¹

7450 Numaralı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1960 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğünün 1960 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³²²

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Maraş Milletvekili Hilmi Soydan, özellikle bu dönemde muhalefetin eleştirilerinin odak noktası haline gelen, iktidar yatırımlarının plansız ve programsız olması konusuna değinmiş ve “...İktidar tarafından yapılan bütün işlerin tetkik ve tedvininde plân ve proje bahsedildiği halde bu kadar muazzam ovaları sulayacak baraj için proje yapılmaması sebebi bence calibi dikkat görülmektedir. Konya'daki barajın projesi yapıldığı halde burada bütçe imkânından bahsedilmezken arz ettiğim ova üzerinde yapılacak baraj için bütçe imkânından bahsedilmesini şahsan, milletvekili olarak hayreti mucip görmekteyim. İşte bu şekil partizan zihniyetin tam kendisidir”³²³ derken, Nafia Milletvekili Tefvik İleri ise “...Arkadaşlar, 1950 senesinde iş başına geldiğimiz günden itibaren köy içme suyunu ele aldık. Allah’a şükür, ufak tefek arızalarla beraber 24 000 köy kurtlu sudan kurtuldu. Geri kalanını da Allah'ın inayetiyle kurtaracağız. Şunu ifade edeyim ki, Ankara mevzuunu daha geniş bir surette ele aldık. Köy suları artık bir içme suyu davası değildir. Bu su meselesini içme ve sulama suyu olarak enine boyuna ele almak kararındayız. Projelerimizi buna göre hazırlıyoruz. Benim bu mevzuda maruzatım budur. Yeraltı ve yerüstünde, nerede su bulursak bu aziz milletin kursağına mutlaka akıtacağız”³²⁴ diyerek muhalefetin eleştirisine cevap vermiştir.

³²¹ TBMMZC, XI, C.11,s.633.

7427 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — 1959 mali yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı (A/2) işaretli cetvelin ilişik (1) sayılı cetvelde yazılı tertipleri arasında 7 500 000 liralık münakale yapılmıştır. Madde 2 — 1959 mali yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa bağlı (A/1) ve (A/2) işaretli cetvellerin ilişik (2) sayılı cetvelde yazılı tertiplerine 13 250 000 liralık munzam tahsisat verilmiştir. TBMMZC, XI, C.11,s.647-48.

³²² TBMMZC, XI, C.12,ss.51.

³²³ TBMMZC, XI, C.12,s.711.

³²⁴ TBMMZC, XI, C.12,s.713.

7450 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1960 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için, 21 480 170 lira ve yatırım masrafları için de 637 4 73 070 lira tahsisat verilmiştir. TBMMZC, XI, C.12,s.710. Madde 2 — Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğünün 1960 bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat ise 658 953 240 lira olarak tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C.12,s.711-714.

7452 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1950 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1960 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³²⁵

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanun müzakereleri sırasında tasarı hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili Hasan Tez, iktidarın uyguladığı plansız kalkınma hareketleri sonucunda, CHP tarafından kurulan Rize Çay fabrikasındaki çayların kalitesinin azaldığını belirtmiş ve iktidara yönelik eleştirilerini şu sözlerle sürdürmüştür:

“...Arkadaşlar, benim memleketim olan Rize’de çay fabrikası 3788 sayılı Kanunla 1949 senesinde Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı zamanında kurulmuştur. Demokrat Parti iktidarı Rize’de çay fabrikası yaptı deniyor. Hayır, yağma yok. Bu Halk Partisi iktidarının anasının ak sütü gibi helâl bir eseridir. D. P. nin bununla övünmeye hakkı yoktur. Rizeliler bilir. Aziz arkadaşlar, 1949 senesi sonuna kadar Rize’de imal edilen, çaylar Londra'ya tahlile gönderilmektedir, evsafi tespit edildikten sonra, bizim Rize çaylarının dünyanın en iyi evsafa çayları arasında olduğu bütün dünyaya ilan edilmiştir.

1950 den sonra plânsız, programsız çalışan Demokrat Parti iktidarı bu işi olduğu yerde bırakmış, çay numunelerini Londra laboratuvarına göndermemiş, çünkü çayın kalitesini düşürmüş iyi rapor alamayacağından korkmuştur. Daha doğrusu çay fabrikası da bir vatan cephesi ocağı olarak iş görmekte ve çay fabrikası müdürü işiyle değil, Vatan Cephesiyle meşgul olmaktadır. Çay fiyatları çay müstahsilini tatmin etmemektedir, bugünkü hayat şartları ve pahalılığı karşısında sattığı çay ile mısırını, buğdayını, tuzunu, çarığını alamamaktadır. (Soldan “çarık giyen yok” sesleri.) Çarık değil, birçok vatandaşlar, yalınayak geziyor. Edebiyatla kimsenin karnı doymaz. Fabrikalar yaptık diyorsunuz. Sarıyar barajı var fakat Nallıhan'da, Gündül'de, Ayaş'ta, Beypazarı'nda elektrik yok. Kimi kandırılıyorsunuz. Bu barajın plânını da C. H P. hazırlamıştır.”³²⁶

³²⁵ TBMMZC, XI, C.12,ss.53.

³²⁶ TBMMZC, XI, C.12,s.811.

DP Artvin Milletvekili Yaşar Gümüşel ise; DP döneminde hızla artan fabrikaların sayısından bahsetmiş ve ayrıca bu dönemde "...Rize, Çayeli Gün doğdu fabrikalarının günlük kapasitelerinin yüzer tona ve günlük kapasiteleri 20 şer ton olan 11 atölyenin kapasitelerinin de 50 şer tona çıkarılması programa alınmıştır. Bu suretle 1960 senesinde tevsi ve tesisleri ikmal edilecek işletmelerin 1961 imalât kampanyasında günlük kapasiteleri 1 170 tona yükselmiş bulunacaktır. Pazar, Hopa ve İyidere çay atölyeleri esasen daha önce faaliyete konulmuş bulunmakta idi.

Bu malûmat elbette ki, inhisarlar Vekâletinin çay sahasında hakikaten takdire değer bir faaliyet gösterdiğini ifade etmektedir. Arkadaşlar, 1940 da çay için kanunu mahsus kabul edilmiş olmasına rağmen 1949 yılına kadar, 9 yıl içinde yalnız ve ancak Fener'de bir fabrika kurulmuştur. 1949 dan 1959 yılına kadar bu müessesenin hakikaten iyi çalıştığı ve bu muhitte, Hasan Tez'in dediği gibi Çarıkla gezildiği değil, çarığa veda edildiği bir hakikattir, arkadaşlar"³²⁷ diyerek de muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

7455 Numaralı Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1960 Yılı

Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğünün 1960 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³²⁸

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili Ahmet Üstün bu dönemin en önemli ekonomik problemi olan ziraat meselesine değinmiş ve halkının yüzde seksen beşi ziraatçılıkla iştigal eden bu memleketin kalkınması ve hakikaten refaha kavuşmasını temin etmek için bir program dâhilinde zirai istihsalı artırılması gerektiğini oysaki "...Demokrat Parti iktidarının, zirai istihsalimizde yalnız zirai motorlu vasıtalarla istifade etmek suretiyle, ekiliş sahasının genişlemesi dolayısıyla bir istihsal artışı olmakla beraber dekar hesabıyla ve randıman bakımından bir artış olmamıştır. C. H. P. iktidarı zamanında Amerika ile yapılan anlaşma gereğince ithal edilen zirai motorlu vasıtalar her balamdan bir tetkika tâbi tutulmuş olmasına rağmen Demokrat Parti iktidarı zamanında geliş güzel bin bir çeşit zirai vasıtaların memlekete

³²⁷ TBMMZC, XI, C.12,s.819.

7452 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1960 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için, 47 128 516 lira ve yatırım masrafları için de 135 450 000 lira tahsisat verilmiştir. TBMMZC, XI, C.12,s.823.

³²⁸ TBMMZC, XI, C.12,ss.54.

getirilmesinde hiçbir mahzur görülmemiştir. Netice olarak 1955 ten sonra da bu yüzden memleket ziraatı büyük zarar görmüştür”³²⁹ diyerek muhalefeti eleştirmiştir.

Tasarı hakkında söz alan CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal ise İktidarın zirai tohumların politik maksatlarla kaymakam ve valilerce dağıtıldığını belirterek “...Muhterem arkadaşlar, Memlekette zirai istihsalin artması bakımından şu partiye bu kadar, bu partiye şu kadar diye tefrik yapılmamalıdır. Bir ziraat memuru köyleri dolaşiyor, bizzat müşahede ettim, tohumluğu boyuna demokratlara veriyor ve Halk Partililere de eğer Demokrat Partiye geçerseniz size de tohumluk verdireceğim diyor.(Soldan, Yalan söylüyorsun sesleri) istediğiniz kadar söyleyin gerçek budur arkadaşlar. Hakikat budur. Buna ilâveten bir şey söyleyeceğim; Ziraat Vekâleti tohumluk buğdayı pahalı olarak vermektedir.50 - 60 kuruşa aldığı ofis buğdayını 75 – 80 kuruşa vermektedir. Bu hareketler Hükümetin ne biçim çalıştığını gösterir bir misalidir” derken, Muhalefetin eleştirilerine cevap veren DP Konya Milletvekili Mustafa Bağrıaçık ise Emin Soysal’ın her zaman ki gibi işin tam tersinden görmeyi ve millet huzurunda yanlış beyanatlarda bulunduğunu ifade etmiş ve “...Arkadaşlar bugün kendi bölgem olan Maraş’ta 33 bin ton buğday tevziinde, Halk Partisinin kazandığı Karapınar kazasına 5 500 ton tohumluk tahsis edilmiştir ve diğer Demokrat Partinin kazandığı kazalara bundan çok daha aşağı verilmiştir. Tohumluk işini ne kaymakam ne de vali tespit eder. Bunu mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri tespit etmektedir. Her köyde her vatandaşın kaç dönüm tarlası var, ne kadarını eker, muhtar ve ihtiyar heyetleri bilir bunları. Muhtar ve ihtiyar heyeti bir liste halinde tespit ederek kaymakamlığa verir, kaymakam da valiye intikal ettirir, o da vilâyete tahsis edilmiş olan buğdayları bu nispet dâhilinde taksim eder.

Emin Soysal arkadaşımın vicdanına soruyorum. Hangi Kaymakam, hangi vali işini gücünü bırakıp da şu köy Demokratmış çok verelim, şunlar muhalefetmiş az verelim der? Katiyen bunlarla meşgul değildir, böyle bir şey yapamaz. Zaten böyle olunca sempatiyi kaybederiz, biz enayi değiliz. 30 bin ton buğday taksim edilsin de bunun içinde üç dört köy mahrum kalsın, bu hiç olur mu arkadaşlar?”³³⁰ sözleriyle de Demokrat partiye yöneltilen politik maksatlarla tohum dağıtıldığı iddialarının doğru olmadığını belirtmiştir.

---

³²⁹ TBMMZC, XI, C.12,s.830.

³³⁰ TBMMZC, XI, C.12,s.855.

7455 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — Devlet Üretme Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1960 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için, 7 759 087 lira ve yatırım masrafları için de 1 580 000 lira tahsisat verilmiştir. Madde 2 — Devlet Üretme Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1960 bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat ise 9 339 087 lira olarak tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C.12, s.829-859

7461 Numaralı Petrol Dairesi Reisliği 1960 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Petrol Dairesi Reisliğinin 1960 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³³¹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

C. H. P. Meclis Grubu adına Rıza Tekeli, D. P. Hükümetlerinin muayyen bir sanayi politikası olmadığı için, sınaî tesislerinin bizzat D. P. mebuslarının isteklerine uyularak vilâyetlere dağıtıldığını, Umumi menfaat ve ihtiyaçlara uygunluk, finansman imkânları, verimlilik ve ucuz istihsal şartları nazarı dikkate alınmadığını belirtmiştir.

Sanayi Vekili Sebati Ataman ise muhalefetin yönelttiği Demokrat Partinin sanayi politikasının mevcut olmadığı iddialarının doğru olmadığını belirtmiş ve "...Türkiye'de sanayi politikası diye bir politikayı ilk defa tatbik eden iktidar, Demokrat Parti iktidarındır. Bunu herkes bilir. Demokrat Parti iktidarının sanayi politikası yoktur demek; güneş doğmuyor demek gibi inkârı mümkün olmayan bir bedahatı inkâr ediyor demektir. Sanayi politikası o kadar vardır ki, C. H. P.nin işi gücü, bizim sanayi politikamızı günün icaplarına göre değişen istikametlerde mütemadiyen tenkit etmiş olmaktadır. Eğer bizim sanayi politikamız olmasaydı kendileri gayri mevcudu tenkit eder gibi acayip bir vaziyette kalırlardı. Bizim sanayi politikamız vardır. Bizim bu politikamız Demokrat Partinin umumi iktisadi politikasının en esaslı bir rüknüdür.

Tesislerin memleketin dört tarafına politik tazyiklerle dağıtıldığını ileri sürdüler. Hayır arkadaşlar! Demokrat Parti iktidarı devrinde tesislerin memlekete dağılışı hakikaten millî ihtiyaçlardan doğmuştur. Millî ihtiyaçları bihakkın temsil eden, memleketin mebuslarının mahallinden getirdikleri ihtiyaç ve arzuları da göz önünde bulundurmak suretiyle memleketin dört tarafına dağıtılarak böyle yapılmıştır"³³² diyerek iktidarın sanayi faaliyetlerini hakkında bilgi vermiştir.

³³¹ TBMMZC, XI, C.12,ss.57.

³³² TBMMZC, XI, C.12,s.911.

7464 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğü 1960 Yılı Bütçe Kanunu

Kanun Gerekçesi

Vakıflar Umum Müdürlüğünün 1960 yılı bütçesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³³³

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında C.H.P. Meclis Grubu adına söz alan M. Yaşar Alhas, iktidarın elinde vakıfların günden güne azaldığını belirtmiş ve "...Vakıfların azalmasındaki sebepler arasında şartı vefaya ademi riayetinin ehemmiyeti vardır. Bunun içindir ki, yeniden vakıf meydana gelmemektedir. Zengin vatandaşlarımızın vakıf yapmamalarının sebebini araştırırsak, yapacakları vakfin akıbetinin ne olacağından endişe ettiklerini müşahede etmek mümkün olur.

Türk milleti vakfi tesanüt, ahlâk, iyilik, içtimai yardım ve lâik bir müessese olarak gördüğü için bu arzu ve bu emelle meydana getirmiştir. Bir insanın sağlığında elde ettiği varlığı bir emri hayra tahsis etmesi karşısında asgari vazifemiz bu vakfin şartı aslisine riayet etmek olmalıdır. Vakıflar İdaresi bugün asli vazifesini bir tarafa bırakarak bankacılık yapar ve zeytin, fıstık, narenciye işletmeleriyle uğraşır. Bununla da kalmayarak seçim propagandası yapar. Evkaf İdaresi bütün bu işleri bırakmadıkça asli vazifesine dönmüş sayılamaz. Bu işler ayrı ihtisas isteyen işler olup, bakanlıklara ait mevzulardır. Bunların hepsini atmalı kendi görevini yapmalıdır"³³⁴ diyerek bugün vakıfların asıl görevlerini yapamadığını, İktidarın elinde farklı işler için kullanıldığını belirtmiştir.

DP Meclis Grubu adına söz alan Servet Sezgin ise muhalefetin, DP dönemindeki vakıflar hakkındaki beyanatlarının doğru olmadığını belirtmiş ve söylenenlerin aksine bu dönemdeki vakıf sayılarının eski iktidar göre kat kat arttığını belirtmiş ve "...1950 yılında adedi 3 000 e varan vakıf eserlerini tamamen harap halde almış olan Demokrat Parti içtimai müessese olarak da 3 aşevi ile Gureba Hastanesini devralmıştır, işte 1950 yılında 27 yıllık Halk Partisi devrinden bize intikal eden kısım bu Arkadaşımızla işte bu noktada ayrılıyoruz.

Demokrat Parti Vakıflar müessesesini kendisinden beklenen vazifeleri ifa edebilmesi için bir taraftan vakıflarının gelirinin artırılmasına çalışmış ve diğer

---

7461 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — Petrol Dairesi Reisliği 1960 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için, 1 373 581 lira ve yatırım masrafları için de, 50 000 lira tahsisat verilmiştir. Madde 2 — Petrol Dairesi Reisliği 1960 bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat ise 1 423 581 lira olarak tahmin edilmiştir. **TBMMZC, XI, C.12, s.928.**

³³³ **TBMMZC, XI, C.12,ss.44.**

³³⁴ **TBMMZC, XI, C.12,s.1048.**

tarafından da Devlet bütçesinden yardım etmek suretiyle üç bini bulan medeniyet eserlerimizin 1 041 ini yeni baştan tamir ve restore etmiştir. Vakıf ruhu ancak bu şekilde muhafaza edilir. Çünkü vakıf eserler yapan kimseler eserlerine gelecek hükümetler tarafından alaka gösterilmediğini gördüğü anda o eseri yapmaktan çekinir. 27 yıllık Halk Partisi iktidarının ihmali karşısında vakıf ruhunun tamamen sarsılmış olması kabahatini kimde aramak lazımdır?”³³⁵ diyerek, muhalefeti eleştirmiştir.

DP Kütahya Milletvekili Kemal Özer ise “...Cumhuriyet Halk Partisi artık vakıfları yapan zengin şahıslar çıkmıyor diyor. Elbette çıkmaz, sen bütün vakıfları mahvet ondan sonra niçin çıkmıyor, de? Bakın bundan sonra çıkıyor mu, çıkmıyor mu göreceksiniz. Vakıf paralar Demokrat Partinin parası olarak dağılıyormuş. Bu kadar abes bir şeyi ifade etmek Türk Milletine bir bühtandır, arkadaşlar. Başka bir şey değildir. Bugün Türkiye’de milletin inşa ettirmekte olduğu binlerce cami vardır”³³⁶ diyerek muhalefete yönelik eleştirisini sürdürmüştür.

7466 Numaralı 1960 Yılı Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu

Kanun Gerekçesi

1960 mali yılı Muvazene-i Umumiyesi için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³³⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Meclis Grubu adına söz alan İlyas Seçkin artan vergi zamlarının dar ve sabit gelirli büyük vatandaş kütlelerini ağır mükellefiyetler altına soktuğunu belirtmiş ve “...Muhterem arkadaşlar, 1950 yılına nazaran bugün Türk Milleti beş misli ağır vergi mükellefiyeti altına girmiştir. Hâlbuki vatandaşın yıllık geliri muhatap olduğu bu derece ağır mükellefiyetlerle mütenasip olarak artmamıştır. Tahmil edilen vergi yükünün ağırlığı altında küçük çiftçi, işçi, emekli ve hizmetliler ile küçük esnaf cidden ıstırap çekmektedirler. Kısa bir müddet içinde alınan bu ağır vergiler yüzünden vatandaşın çektiği cehennem azabı iki misline çıkmıştır”³³⁸ diyerek iktidar tarafından alınan ağır vergileri eleştirmiştir.

³³⁵ TBMMZC, XI, C.12,s. 1050.

³³⁶ TBMMZC, XI, C.12,s. 1051.

7464 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — Vakıflar Umum Müdürlüğü 1960 bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için, 16 317 484 lira ve yatırım masrafları için de, 39 538 000 lira tahsisat verilmiştir. Madde 2— Vakıflar Umum Müdürlüğü 1960 bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat ise 55 855 484 lira tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C.12,s.1065.

³³⁷ TBMMZC, XI, C.12,ss.43.

³³⁸ TBMMZC, XI, C.12,s.1078.

Söz alan CHP Ankara Milletvekili Hasan Tez de, artan hayat pahalılığına ve vergiler konusuna değinmiş ve iktidara yönelik eleştirilerini şu sözlerle sürdürmüştür:

“...Bilindiği gibi Türk parasının değeri resmen üçte bire indirilmiştir. Hayat pahalılığı o nispette artmıştır. Hâlbuki memur ve işçilerimize yapılan zam ancak bir mislidir. Hayat pahalılığı seviyesinde olmayan bu zamlar memurlarımızın geçim sıkıntılarını giderememiştir. Memleketin esnaf ve sanatkârı kendi alın teri ile memlekette Amme hizmeti yapmaktadır.

Bir memlekette esnaf olmazsa o memleket inkişaf etmez. Muhterem arkadaşlar, esnafın beş sene müddetle evrak muhafaza etme mecburiyeti, yani Gelir Vergisi defter ve evrakını muhafaza mecburiyeti de çok sıkıcı olmaktadır. Çoğunun yeri yurdu yoktur. Nakil vasıtası işleten esnaf, yani şoförlerin vergiden muafiyeti için tespit edilen ciro hadleri de çok düşüktür. Bu ciroya göre bütün şoförlerin tamamının Gelir Vergisine girmesi icab ediyor. Yaptık, yapıyoruz vaatleriyle memleket esnafını avutup aldatamazsınız, seçimlerde bu işleri düzeltmediğiniz için esnaftan oy alamayacaksınız, iktidardan yolcusunuz. Güle güle yolunuz açık olsun, beceremediniz. (Sağdan, alkışlar)”³³⁹.

Maliye Vekili Hasan Polatkan ise muhalefetin yönelttiği, halkın ağır vergiler yüzünden ezildiğine yönelik iddialarının doğru olmadığını, nitekim muhalefet döneminde “...Önce altı lira sonra 12 lira olan yol parasının tahsili için vatandaşlara yollarda taş kırdırmak, vatandaşları hapisanelere sokmak, bugün değil, eski iktidar zamanında nasıl bir cehennem azabının mevcut olduğunun bir delili değil midir? İşte o, iktidarlara devrinde mevcut idi, vergi ve cehennem azabı. Halk Partisi sözcüsü vatandaşın gelirinin artmadığından bahsetti. O devirde, eski iktidar zamanında, vatandaş altı liralık, on iki liralık bir vergi borcunu ödeyemeyecek durumda idi. Yani, geliri o kadar az idi ki, altı lira vergi borcunu ödeyemediği için yollarda taş kırmaya, bu borç için hapse girmeye mecbur kalıyordu.

Vatandaşın gelirinin bugün artmadığından bahsetmek tam bir dalâlet olur. Âmme alacaklarından dolayı hapis cezasını da iktidarımız ortadan kaldırdı. Sizler, vergi borcundan dolayı vatandaşı haislere sokar, hapsen tazyik yapardınız. Vergi borcundan dolayı hacizleri, hapisleri, yollarda taş kırdırmaları, 25 kuruşluk hayvan Vergisini veremediği için vatandaşın koyununu, keçisini haczedenden devrin icraatı henüz hayallerimizden silinmeden burada vergi cehenneminden, cehennem azabından, vatandaşın gelirinin artmadığından bahsetmek gayri ciddî konuşmak olur. Sizin, hilafı hakikat da olsa böyle şeylerden bahsedebilmeniz için, aradan çok uzun zamanların geçmesi lâzımdır. Hapislerin, hacizlerin hayallerimizden silinip gitmiş

³³⁹ TBMMZC, XI, C.12,s.1080.

olması gerekir”³⁴⁰ sözleriyle de muhalefetin yönelttiği eleştirilerin doğru olmadığını belirtmiştir.

7470 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası Kanunu

Kanun Gerekçesi

Turizm çalışmalarımızda tamamen iktisadi işletmecilik görüşü ile modern bir turizm endüstrisinin kurulması yolunda lüzumlu finansmanı sağlayacak bizzat veya muhtelif iştirakler ile bazen bir örnek bazen de teşvik edici rol oynayacak bir müessesenin vücuduna duyulan ihtiyaçla Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası kurulması uygun mütalâa edilmiş ve bu maksatla kanun tasarı hazırlanmıştır.³⁴¹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı Hakkında söz alan Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata, Turizmin memleketimiz için, bilhassa tarihi eserler bakımından, tabii güzellikler bakımından döviz geliri bakımından ciddî olarak ele alınması gerektiğini belirtmiş ve bu kanunla kurulacak olan Turizm bankasının şu vazifeleri ise şu şekilde ifade etmiştir:

“...Turizm endüstrisi ve turistik tesisler kurmak; turizme hizmet edecek inşaat yapmak; tarihî eserler dâhilinde turistik işletmeler, kamplar, tatil ve dinlenme için sosyal tesisler açmak; turizm endüstrisine lüzumlu malzeme ticareti yapmak; içerde ve dışarıda turizm olan ve Seyahat acenteleri ve turistik otobüsle çalıştırmak; hatıra eşyası imal etmek ve ettirmek; turizmle alâkalı sair bütün işleri yapmak.”³⁴²

---

³⁴⁰ TBMMZC, XI, C.12,s.1082.

7466 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — Devlet bütçesine giren dairelerin1960 Bütçe yılı yatırımlar dışında kalan masrafları için 4 638 486 305 lira ve yatılımlar için de, 2 643 208 695 lira tahsisat verilmiştir.

Madde 2 — Devlet bütçesine giren dairelerin1960 Bütçe yılı masraflarına karşılık olan varidat ise7 281 695 000 lira tahmin edilmiştir. TBMMZC, XI, C.12,s.1087.

³⁴¹ TBMMZC, XI, C.13,ss.83.

³⁴² TBMMZC, XI, C.13,s.120-21.

Dört bölümden oluşan 7470 Sayılı Kanun tasarısının birinci bölümü bankanın kuruluş faaliyetlerini, ikinci bölüm idari hükümleri, üçüncü bölüm Müsaade ve muafıklar, dördüncü bölümü ise geçici hükümlerden oluşan kanun toplam yirmi dört madde ve dört muvakkat maddeden oluşmuştur.

Özellikle tasarı hakkında muhalefetin eleştirileri, kurulacak olan Bankanın, finansman ihtiyacını karşılayacak sermayenin nasıl karşılanacağı yönündedir.

1957–1960 Dönemi İktisadî Kanunları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

1950 yılında Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle ekonomi politikaları da tümüyle değişmiştir. Bu dönemde hükümet ekonomik canlanmayı gerçekleştirmek için harcamalarını artırmıştır. Bu da ilk yıllarda ekonomik büyümenin önceki yıllara göre hızla artmasına yol açmıştır.

Fakat 1957 yılından sonra bu ekonomik canlanma durmuştur. Özellikle de dış ticarete denge bozulmaya yüz tutmuş ve sonuçta hükümet kaçınılmaz bir biçimde dış borçlanmaya yönelmiştir. Nitekim bu dönem artık ekonomi durum içinde çıkılmaz bir hal almıştır. İktidar ise kötü giden bu ekonomik gidişatı düzeltmek için önlemler olsa da, istenilen başarıyı sağlayamamıştır.

Bu dönemde iktidar–muhalefet arasındaki en önemli konuların başında yer alan ekonomi alanında toplam 217 tane kanun çıkarılmıştır.

Diğer kanunlara nazaran, ekonomi alanında bu kadar çok yasanın çıkarılmasının sebebi ise ekonomik yasaların ve ekonomik durumun gündelik yaşamı kısa sürede etkilemesidir. Nitekim muhalefetin başarısız olan ekonomi üzerinde politika yapması çok çabuk sonuç veren bir durumdur. Bunun farkında olan muhalefet de bu durumu bir koz olarak etkili bir şekilde kullanmıştır.

Bu dönem ekonomi politikaları üzerinde muhalefetin eleştirileri özellikle, kötüleşmeye başlayan ekonomi, yavaşlayan büyüme hızı, enflasyon, döviz krizi,

plansız ekonomi, bütçeye ayrılan paralar, tarım ve hayvancılık, karayolu ağırlıklı kalkınma ve özellikle de dış ülkelerden alınan destek kredileri üzerinde yoğunlaşmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TOPLUMSAL ALANDA ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET

1. Toplumsal Alanda Gelişmeler

1.1. 1939–1957 Dönemi

1939–1945 dönemi toplumsal yapıda halk ağır kanunlar altında ezilmiş ve temel ihtiyaçları karşılanamamıştır. Savaş yıllarında yüksek enflasyonun oluşturduğu bu olumsuz şartlardan en fazla etkilenen kesim ise işçiler olmuştur. Nitekim savaş sonrası işçilerin yaşam ve çalışma koşulları bozulmuştur.³⁴³

Savaş sonrası dönem olarak da bilinen 1946–1950 dönemi ise geniş halk kitlelerinin yaşam standartlarına, tüketime ve gelir dağılımlarına karşı bilinç kazandığı dönem olmuştur. Nitekim bu dönemde işçi haklarının önemi vurgulanmaya başlanmış, işçi sendikalarının kurulması teşebbüsleri güç kazanmış, gelir dağılımında sosyal adalet ilkelerine uyulması gerekliliği gibi konular tartışılmıştır.

Ancak yaşanan tüm gelişmelere rağmen yine de bu dönemde CHP'nin Türk işçilerine grev ve sendikal hakkı tanınması söz konusu değildi. CHP iktidarının grev

---

³⁴³ Mahir Taş, “Menderes Döneminin Ekonomi Politikası ve İstikrar Programı”, Mevzuat Dergisi, Yıl: 7, Nisan 2004, s. 76.

hakkını tanımaması ise yeni kurulan DP tarafından iktidara karşı bir propaganda silahı olarak uzun süre kullanılmıştır.³⁴⁴

Bu savunma silahını muhalefetin elinden almak isteyen CHP iktidarı ise³⁴⁵ 20 Şubat 1947 tarihinde “İşçi ve İşveren Sendika Birliklerinin kurulmasına izin veren yasayı kabul etmiş” ve böylece bu kanun ile İşçilerin hukuksal durumları yasallaşmıştır.³⁴⁶

Bu dönemde CHP iktidarının sürekli olarak grev hakkına karşı çıkmasına rağmen, DP sosyal ve toplumsal alanda önemli adımlar atmıştır. Programında işçilere yönelik önemli ve olumlu ilkelere yer veren ve sürekli olarak işçilere grev hakkının verilmesi gerekliliğini savunan Demokratlar bu tutumlarına uygun olarak da, 20–25 Haziran 1949 tarihinde Ankara’da toplanan DP. İkinci Büyük Kongresi’nde parti programında yaptıkları değişiklik ile işçilere grev hakkının yanı sıra, ücretli haftalık ve yıllık izinler verilmesi gibi hakların tanınmasını kabul etmiştir.³⁴⁷

9 Ağustos 1951 tarihinde işçilere “Ücretli hafta sonu tatili” ile işçilerin beklentilerine hitap eden DP, 31 Temmuz 1952’de de “Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunun” kurulmasını sağlamıştır. 1952 yılında kurulan Türk-İş Sendikası kuruluş amaçları ücretlerin hayat pahalılığına uydurulması, işsizlik

---

³⁴⁴ Albayrak, a.g.e., s.404.

³⁴⁵ a.g.y.

³⁴⁶ Ahmad., Türkiye’de Çok Partili ..., s.30.

³⁴⁷ Albayrak, a.g.e., s.404.

sigortasının kurulması, yaş, ırk ve dine dayanarak farklı ücret uygulamasının önüne geçilmesiydi.³⁴⁸

Bu dönemde İktidarın ülkenin sosyal yapısında önemli bir yer edinmeye ve dolayısıyla siyaseti doğrudan etkilemeye başlayan işçilere, sağlanan hizmetlerde önemli artışlar gözlenmiştir. Nitekim 11 Kasım 1954 tarihinde ihtiyarlık sigortası Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilerek, emekliler lehine yenilikler getiren 6391 sayılı yasa kabul edilmiştir.³⁴⁹

Demokrat Parti bu dönemde işçilerin çalışma koşullarını iyileştirmek için çaba göstermekle birlikte, programında vaat ettiği grev hakkını ise işçilere tanımaktan ısrarla kaçınmıştır.

Nitekim 1958 tarihli Dünya gazetesinde yazan İsmet Giritlinin de belirttiği gibi; "Seçimler münasebetiyle grevin bir hak olarak tanınması meselesi tekrar bahis konusu edilmesine rağmen" beklenen böyle olmamış ve DP iktidarda kaldığı on yıl boyunca grev hakkını tanımaktan ısrarla kaçınmıştır.³⁵⁰

---

³⁴⁸ Sedat Ağralı, **Türkiye Sendikacılığı**, İstanbul 1967.

³⁴⁹ Albayrak, **a.g.e.**, s.407.

³⁵⁰ **Dünya**, 3 Mayıs 1954, s.2.

1.2.1957–1960 Dönemi

Bu dönemde işçilere, ücretli tatiller ve ücretli izinler sağlanması için bazı kanunlar çıkarılmasına rağmen, DP grev konusundaki tavrını 1957–1960 yılları arasında da sürdürmüştür.

Yine Sağlık meselesinde de önemli atılımlar gerçekleşirken DP, daha önce çıkarılmış olan, Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları,³⁵¹ İş Kazaları, Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunlarının³⁵² bazı maddelerinde de olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

Burada dikkat çeken önemli bir husus ise Demokrat Parti'nin daha önce işçiler için talep ettiği grev hakkının bu kez muhalefet tarafından talep edilmesiydi.

Nitekim muhalefet lideri İsmet İnönü 17 Şubat 1956 tarihinde İstanbul İşçi Sendikaları Birliğine yaptığı açıklamada, İktidarın işçilere grev hakkını vermemesini şiddetle eleştirirken, 28–29 Nisan 1956 tarihinde toplanan İstanbul İşçi Sendikaları Birliği Kongresine katılan CHP Genel sekreteri Kasım Gülek de grev hakkının verilmesinden yana olduğunu açıklamıştır.³⁵³

Ancak tüm bu yaşananlara rağmen DP 1950 seçim programında grev konusunda işçilere vaat ettiği zıttı bir politika sergilemiş ve Çalışma Bakanı

---

³⁵¹ TBMMZC, XI, C.7,ss,146.

³⁵² TBMMZC, XI, C.7,ss,147.

³⁵³ Albayrak,a.g.e.,s.408-409.

Haluk Şaman 21 Nisan 1960'da yaptığı açıklamada; "Türk işçisine grev hakkının verilmesi için vaktin çok erken" olduğunu ileri sürmüştür.³⁵⁴ .

Oysaki muhalefet döneminde DP işçi hakları ve sosyal güvenlik konusunda önemli yenikler ve haklar vaat eden DP, programında grev hakkı için "... Demokrasi Prensiplerine göre tabii bir hak olarak tanıdığımız grev hakkını sair demokratlar memleketlerde olduğu gibi, içtimai nizamı ve iktisadi ahengi bozmayacak suretle kanunlaştıracamız" ³⁵⁵ ifadesini kullanırken, Parti programının 7. maddesinde yer alan "...İşçilerin, çiftçilerin, tüccar ve sanayicilerin, serbest meslek mensuplarının, memur ve muallimlerin, yüksek öğretim talebesinin mesleki ve içtimai ve iktisadi maksatlarla cemiyetler, kooperatifler ve sendikalar kurmalarını gerekli buluyoruz" ³⁵⁶ ifadeleri ile de DP işçi sendikalarının grev hakkını tanınmasını istemiştir.

Ancak Programında önemli yenikler ve haklar vadeden ve programında sendikal haklardan bahseden DP, iktidara geldikten sonra verdiği bu sözlerin çoğunu yerine getirmeyerek, büyük bir hayal kırıklığına neden olmuştur ³⁵⁷ ve DP'nin bu on yıllık iktidar dönemi işçilere grev hakkı tanımadan sona ermiştir.

---

³⁵⁴ Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili ...**,s.208.

³⁵⁵ Kazım Öztürk, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, Baha Matbaası, İstanbul 1968,s.360.

³⁵⁶ Albayrak, **a.g.e.**,s.404

³⁵⁷ **a.g.y.**

2. Toplumsal Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet

7057 Numaralı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair 3656 Sayılı Kanuna Bağlı Bir Sayılı Cetvelin 6330 Sayılı Kanunla Muaddel Başvekâlet Kısmında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Başvekâlet işlerinin haiz olduğu önem memurların sıhhatle çalışmalarını ve ciddi surette sıhhi murakabe ve kontrole tabi tutularak hastalanmalarına mani tedbirlerin alınmasını ve hastalıkların süratle teşhis ve tedavisini ve çalışma işlerinin aksamamasını önlenmesi zaruri kılmaktadır. Geçen bir sene zarfında memurlarımız arasında bilhassa müteaddit kalp enfaktüs, mide kanaması gibi acil yardım ve müdahaleleri icap ettiren vakaların zuhuru bu zarureti belirtmiş bulunmaktadır.

Devlet Vekillerinin ve İcra Vekilleri Heyetinin Başvekâlette vazife görmeleri, sıhhi murakabe fonksiyonu bakımından ayrıca bir hususiyet arz etmekte ve Başvekâlet doktoru olan zatın muayyen vasıf ve şartları haiz bulunması lüzumlu görülmektedir.

Halen Başvekâlet teşkilatındaki 60 lira maaşın teadül hükümlerine göre, üçte ikisinin tutarı olan 220 lira gibi cüzi bir para ile bu vasıf ve şartları haiz Doktor bulunması imkânsız olduğundan Doktor maaşının 100 liraya çıkarılması zaruri görülmüş ve bu maksatla ilişik kanun tasarısı hazırlanmıştır.³⁵⁸

---

³⁵⁸ TBMMZC, XI, C. 1, ss.5.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanunun müzakereleri sırasında söz alan CHP Mardin Milletvekili Mehmet Kamil Boran Kanunun özellikle gerekçesine birtakım eleştirilerde bulunmuştur. Boran gerekçe de yer alan "...Başvekâletin öneminden dolayı memurların sıhhatle çalışmalarını ve binaenaleyh ciddî surette sağlık kontrolüne tâbi tutularak hastalanmalarına karşı tedbirlerin alınmasını ve hastalıkların süratle teşhis ve tedavisini zaruri kılmaktadır" ifadesini eleştirerek böyle bir fikrin gerçekçi olmadığını ve özellikle kadro maaşı 100 lira olmayan Doktorların sağlık kontrollerini ciddi surette yapamayıp, hastalanmaya engel olamayacakları ve hastalıkları süratle teşhis ve tedavi edemeyecekleri anlamını veren ibarelerin hiçbir kanun tasarısının gerekçesinde yer almaması gerektiğini ifade etmiştir.³⁵⁹

Boran, gerekçenin başka bir maddesinde yer alan , "Başvekâlet memurları arasında bir sene zarfında bilhassa kalp enfarktüsleri, mide kanaması gibi vakalar olmuştur" ifadesini de eleştirerek diğer Devlet dairelerinde çalışanlarında bu hastalıklara karşı karşıya olduğunu hatta bir istatistik tutulursa başka dairelerde olan bu olayların belki daha sık çıktığını belirtmiştir.

Boran'ın gerekçede son kez eleştiri yönelttiği bir başka konu ise gerekçede yer alan "...Devlet Vekillerinin ve İcra Vekilleri Heyetinin Başvekâlette vazife görmeleri; sıhhi murakabe fonksiyonu bakımından ayrıca bir önem arz etmekte ve Başvekâlet Doktoru olan kişinin kararlaştırılan şartları taşıması lüzumlu görülmektedir" ifadesini de eleştirerek "...Bir çobandan en yüksek devlet adamına kadar her fert ve her vatandaş sağlık bakımından aynı derece itinaya ve alâkaya lâyıktır. Devlet ve hükümet fikriyle pek uyuşmayan bu fikrin aksini düşünmenin ise devlet ve hükümet fikrinde gerilere gitmektir"³⁶⁰ sözleriyle de Boran vatandaşların sağlık konusunda eşit haklara sahip olduğunu belirtiyor.

Kamil Boran'ın gerekçeye yönelik eleştirilerine ilk tepki ise DP İzmir Milletvekili Behzat Bilginden gelmiştir. Bilgin, Boran'ın eleştirilerini alaylı bir şekilde "...Başvekâlet ve buna bağlı Devlet vekâletleri memurlarının derecelerine göre küçüğünden en yükseğine kadar gösterilen hassasiyet bir bakıma diğer dairelerdeki memurların tedavisinin önemsenmediği neticesini veriyormuş!"³⁶¹ diyerek bu gerekçeden böyle bir anlam çıkarılamayacağını, fakat her dairenin bir bakıma Başvekâletin gördüğü hizmete göre ayrı bir hususiyeti olduğunu belirtmiştir.

³⁵⁹ TBMMZC, XI, C. 1, s.158.

³⁶⁰ TBMMZC, XI, C. 1, s.158.

³⁶¹ TBMMZC, XI, C. 1,s.159.

Boran'ın eleştirilerine diğer bir tepki ise DP Kastamonu Milletvekili Hilmi Dura'dan gelmiştir.

Boran'ın “Her vatandaş gerek kanun bakımından, gerek hukuk ve saire bakımından, birbirine eşittir. Binaenaleyh Başvekâlete niçin başka dairelere olduğundan daha fazla kadrolu bir Doktor tayin ediyoruz?” şeklindeki sözlerini eleştirerek Her vatandaşın kanun nazarında eşit olduğunu, fakat her hükmünün böyle olmadığını belirten Hilmi Dura “...Bir mebusu döven ve öldüren adamla çobanı öldüren aynı cezayı mı görüyor? Devleti temsil eden Hükümete başkanlık yapan bir şahsa karşı yapılan bir suçla, bir çobana karşı yapılan suç için verilen ceza aynı değildir” sözleriyle Boran'ın eleştirilerine cevap vermiştir.³⁶²

DP Balıkesir Milletvekili Halil İmre ise Boran'ın Kanun metnini okumak yerine gerekçeyi okuduğunu, aslında kanunun dikkatle okunduğunda verilen hizmetin sadece Başvekillerine ait olmadığını, Başvekâlet kadrosu içindeki bütün hükümet erkânında bu doktorun hizmetinden faydalandıklarını belirterek bu hususun Boran'ın dikkatinden kaçmış olacağını ifade etmiştir.

CHP Adana Milletvekili Suphi Baykam ise Boran'ın sözüne katıldığını ve Başvekil hatta Reiscumhur ve her hangi bir vatandaş arasında fark gözetilmemesi gerektiğini belirterek, “...Biz binlerce on binlerce vatandaşın sağlığı ile ilgili ve bütün imkânlarını gecesini gündüzünü bu yola harcamış insanların nazarı itibara almadan yalnız bu şekilde maaşının 60 liradan yukarıya çıkarılmasını, genel politika olarak hekimin daha iyi vazife yapmasına matuf, sağlık ölçüsüne uygun bir davranış olarak düşünemeyiz”³⁶³ diyerek maddenin reddini, fakat bununla ilgili genel bir esasın getirilmesi teklifinde bulunmuştur

Muhalefet ve iktidar ilişkilerinin kanunlara yansımalarının bir örneğini teşkil eden bu kanunun çıkarılma amacı, dönemin ekonomik şartları da göz önüne alınarak değerlendirildiğinde, Muhalefete inandırıcı gelmemektedir. Nitekim Muhalefet

³⁶² TBMMZC, XI, C. 1,s.161.

³⁶³ TBMMZC, XI, C. 1,s.160.

7057 Sayılı Kanun Maddesi: Madde1 — Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 sayılı Kanuna bağlı 6330 sayılı Kanunla muaddel Başvekâlet kısmındaki maaşı 60 lira olan yedi adet olan Doktor kadrosu kaldırılmış ve yerine maaşı 90 lira olan dört adet Doktor kadrosu konulmuştur.

TBMMZC, XI, C. 1,s.162.

ekonomik sıkıntının olduğu bir süreçte çıkarılan bu kanunun, Doktorun daha iyi vazife yapmasını sağlamak amacıyla çıkarılmadığını belirterek, kanunu hükümetin siyasî bir politikası olarak değerlendirmiştir.

7075 Numaralı Sıtma ve Frengi İlaçları Hakkındaki 2767 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Tadiline ve Bu Kanuna Bir Muvakkat Madde Eklenmesine Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Kızılay Cemiyetini ve Sıhhat ve içtimai Muavenet Vekâletinin tayin ve tespit edeceği esaslar dâhilinde yurda ithal edeceği ilaç ve filmlerin satışından temin edeceği az miktar kârla sulhte üzerine almış olduğu birçok hayırlı ve insani hizmetlerini de daha geniş ölçüde yapmak imkânını sağlamış olacağı için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³⁶⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Tokat Milletvekili Faruk Ayanoğlu, Kızılay'a röntgen filmi monopolünün (tekeli) verilmesine taraftar olmadıklarını, nitekim Kızılay'a monopol verilmesinin memlekete 1939 Harbinde müteaddit zararları dokunduğunu belirtmiş ve "...Bugün filmleri memleketin kendi imkânları nispetinde vereceği dövizle ithal etmekteyiz. Bir kısmını da endirekt yollarla, yani takasla ithal etmekteyiz. Kızılay'a transferi yapılmış döviz verildiği takdirde ancak fiilen ithal etmek imkânını bulacaktır. Aksi takdirde Kızılay çok mühim olan isminin ticari işlere karışması suretiyle onun büyük şöhreti zedelenmiş olacaktır. Kızılay ismini dedikodu mevzuu olacak şeylerden uzak bulundurmak lâzımdır" diyerek Kızılay'a monopol verilmesinin doğru olmadığını belirtmiştir.

DP Kastamonu Milletvekili Münif İslamoğlu ise Röntgen filmi monopolünün Kızılay'a tanınmasını yerinde olduğunu ve bu monopolü tanıdığı takdirde Kızılay gibi milli bir müesseseye bir menfaat de temin edilmiş olacağını, memleketin afetlerle mücadelesinde rol alacak böyle bir teklifin kabul edilmesi

---

³⁶⁴ TBMMZC, XI, C. I, ss.52.

gerektiğini ifade ederken, DP Kocaeli Milletvekili Saadettin Yalım da Kanun teklifinin yerinde olduğunu belirterek "...Bilhassa Kızılay'ın son zamanlarda Kan Bankası ile memleketimizde açmış olduğu büyük varlığa hem yardımcı olacak, hem de sıhhi bakımdan röntgen filmleri üzerinde zaman, zaman yapılmak istenen hareketleri bertaraf edip zapturapt altına almış olacaktır. Kanunun kabulü ile hem büyük bir sağlık davasını halletmiş, hem de memleket çapında değil, dünya çapında olan Kızılay'a büyük bir fayda temin etmiş bulunacağız" diyerek kanunun kabulünü istemiştir.

CHP Maraş Milletvekili Nusret Durakbaş ise kanun teklifinin reddini isteyerek "...Monopolün, röntgen filmi getirilmesi hakkının sırf Kızılay'a tanınması doğru olmasa gerektir. Kızılay röntgen filmini ithal eden firmalardan daha iyi mi ithal edecektir, daima bulundurabilecek midir? Bu memlekette bu da şüphelidir. Kızılay bu vazifeyi isteyerek veya istemeyerek yapamazsa, bu takdirde Kızılay'a biz her hangi bir şey söyleyebilecek miyiz? Siz neden bu memlekete film getirmiyorsunuz diyebilecek miyiz? Her imtiyazın bir külfeti olacaktır. İcabında sorulmalıdır"³⁶⁵ diyerek monopolün Kızılay'a verilmesini doğru bulmamaktadır.

7184 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa Bir

Madde Eklenmesine Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Uzun bir müddet Devlet hizmetinde bulunduktan sonra emekliye ayrılan emeklinin ani vefatlarında, cenaze masrafları ailelerine bir yük teşkil etmektedir. Memur iken ölenlerin ailelerine yardım esas mevzuatımızda yer almış iken emekli iken ölenlerin ailelerinin böyle bir yardımdan mahrum kalmaları içtimai adaletle kabili telif değildir.

---

³⁶⁵ TBMMZC, XI, C. 1, s.565-573.

7075 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1— 1935 tarih ve 2767 sayılı Sıtma ve frengi ilaçları Kanununun birinci, ikinci ve üçüncü maddeler değiştirilmiştir. Muvakkat Madde —Bu kanunun neşri tarihinden evvel döviz tahsisleri yapılmış ve siparişleri verilmiş olan ilaç ve röntgen filmlerinin sahipleri tarafından yurda ithaline müsaade edilir. TBMMZC, XI, C. 2, s.40-41.

Emekli iken ölenlerin aileleri bir taraftan ölümün husule getirdiği elemle muzdarip iken diğer taraftan ölümlerini defnetmek için zaruri masrafları karşılamak üzere muhtelif çarelere başvurmaları ve bu hususta Devletin ve Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığının yardımından mahrum kalmaları tecviz olunamaz. Emekli ailelerinin bu yüzden doğacak sıkıntılarını ve adaletsizliği gidermek maksadıyla kanun teklifi hazırlanmıştır.³⁶⁶

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Afyonkarahisar Milletvekili Kemal Özçoban, Emeklilerin ölüm masraflarının bunların geride kalan ailelerine verilmesi çok yerinde olacağını, bugün Emekli Sandığının ise yüz doksan milyon lira kadar bir yıllık gelirin mukabil her yıl artan bir külfetle karşı karşıya olduğunu nitekim vaziyet böyle giderse bir gün, Emekli Sandığı karşılığını ödeyemeyecek duruma geleceğini belirtmiştir.

DP Urfa Milletvekili Esat Mahmut Karakaya ise Kemal Özçoban'ın tasarı hakkında söylediği "Emekli Sandığı mali bakımdan çok müşkül durumdadır, bu böyle devam ederse birkaç sene sonra emeklilerin aylıklarını dahi veremeyecek duruma düşer" sözlerine binaen "...Bu konuşma ölecek emeklinin yüreğini yakarken emekli olacak memuru da, dehşete düşürecektir. Eğer Emekli Sandığı, mali durumu bakımından çok kötü bir halde ise bunun izalesi esbabına tevessül ederiz. Bakarız hesabına, tetkik ederiz ve bir neticeye varırız. Fakat asla ölmüş bir emekliyi, ölmüş bir memuru sokak ortasında bırakamayız, buna imkân yoktur. Buna vicdanen de razı olunamaz"³⁶⁷ diyerek Özçoban'ın sözlerine katılmadığını belirtmiştir.

Tasarı hakkında söz alan DP Rize Milletvekili İzzet Akçal ise emekli iken ölenlerin ailelerine cenaze masrafını karşılamak üzere sandıkça bir defaya mahsus olmak üzere emekli maaşlarının bir aylığı nispetinde yapılacak yardımın emeklinin sağlığında beyannamesinde gösterdiği ailesi efradına verelim derken, CHP Siirt

---

³⁶⁶ TBMMZC, XI, C.6,ss.168.

³⁶⁷ TBMMZC, XI, C.6,s.123.

Milletvekili Mehmet Daim Süalp ise bunu kabul edilemeyeceğini nitekim verilecek olan paranın Emekli Sandığının mükellefiyetinin artırılmış olacağından bu paranın emeklinin sevk edildiği müessese tarafından ödenmesinin yerinde olduğunu belirterek, “...Ölüm masraflarının bunların geride kalan ailelerine verelim diyen arkadaşlara ben de iltihak ediyorum, ama nereden verelim? Çok rica ederim, nereden verelim?” Emekli Sandığı prim esasına müstenittir. Memurlardan kesilen aidat kadar aidatı ilâve eder ve çalıştığı seneler miktarını verir. Kanunlarımız bu esası kabul etmiş ve bu esas dışında vaki olan ilâveler ise emekliye sevk eden dairelerinin üzerine tahmil edilmiştir. Meselâ Bir derecede iki sene hizmet görmeyen bir kimse emekliye sevk edilirse, eğer dairesi bunu emekliye sevk etmişse son derecesi üzerinden emekli maaşı verilmektedir.

Fakat Emekli Sandığı bu müesseselere “Sen bunu iki sene çalıştırmadığın halde bu derece üzerinden emekliye sevk ettin, o halde bu farkı sen vereceksin” diyor. Böylece müessesesine verdiriyor. Hizmet ve yıpranma zamları vardır. İtibari hizmetler vardır. Bütün bu farkları Emekli Sandığı vermiyor. Çünkü Emekli Sandığı hesabı kökünden sarsılır. Bunları müesseseler vermektedir. Maliye Encümenindeki arkadaşlarıma çok rica ederim, bunu hiç olmazsa Emekli Sandığına yüklemeyelim. Hangi müessese emekliye sevk etmişse o müessese versin” demiştir.

DP Çanakkale Milletvekili Servet Sezgin ise “Emekli Sandığının mükellefiyetinin artırılmış olacağını” söyleyen Mehmet Daim Süalp’ın, itirazlarına katılmadığını, bunun cazip bir teklif değil, hakiki ihtiyaçlara, hatta üzerinde söz söylemek icap etmeyen hakiki bir ihtiyaca cevap verecek bir teklif olduğunu belirtmiştir.

**7189 Numaralı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair
3656 Sayılı Kanuna Bağlı Bir Sayılı Cetvelin Emniyet Umum Müdürlüğü
Kısmına Bazı Kadrolar İlavesi Hakkında Kanun**

Kanun Gerekçesi

Emniyet teşkilâtına 3225 memur kadrosunun ilavesi için kanun tasarısı hazırlanmıştır.³⁶⁸

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Emniyet Kadrolarının artırılması tasarısı hakkında söz alan CHP Burdur Milletvekili Fethi Çelikbaş, Vekiller tarafından kazaya verilen bazı polislerin suçun işlenmesini önlemek yerine, maksadı mahsusla muhalefet mebuslarını ve mensuplarını takibe Memur edilip, muayyen noktalarda teksif ettiğini belirterek, “...Ben polis memurlarının, biz gelirken dağıtmak, başkaları gelirken toplamak vazifemiz dediklerini işitmişimdir. Başkaları yani iktidar mensupları gelirken toplayacak. Biz yani muhalifler gelirken dağıtacak, vazifesi bu. Politika hatalıdır. Kanunlar eşitsiz olarak tatbik edilmekte ısrar olunmaktadır, vaziyet bu. Bu itibarla bu politika devam ettiği müddetçe bugün reddetmediğiniz vekil yarın munzam kadrolarla huzuruza tekrar gelecektir. Bu itibarla eğer Türkiye’de, yalnız Emniyet için değil, fakat umumi bir Devlet personel kadrosu tasavvur ediliyorsa, böyle bir zihniyet ve düşünce varsa, bu memleketin maddi imkânlarını düşünerek, kadro artırılmasını mucip olan isabetsiz politikanın tadilini istemek Meclisin vazifesidir; sizlerin ve bizlerin müşterek vazifelerimizdir”³⁶⁹ derken, Dâhiliye Vekili Namık Gedik ise, Fethi Çelikbaş’ın, “biz gelirken dağıtmak, başkaları gelirken toplamak” sözlerini eleştirirken, İktidarın oy kaybettiğine dair iddiaları ise şöyle cevaplamıştır:

“...Bir polis memurundan bahsediyor. Bize emir veriyorlar. Filân gelirse toplayın, falan gelirse dağıtın diyorlar, Bu memuru, meçhul memuru bir nevi gammazlıyor. Dikkat edin bir gün bunu size de yaparlar, nitekim yaptılar. Bir gün aynı şeyi size de tatbik ederler. Şimdi arkadaşlar, bir polis memuruna reva

---

7184 Sayılı Kanun Maddesi: Madde1 — 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununa aşağıdaki madde eklenmiştir:

Ek Madde — Emekli, âdi malûllük veya vazife malûllüğü aylığı alanların ölümü halinde, sağlığında beyanname ile gösterdiği kimseye, eğer beyanname vermemiş ise ailesine, almakta olduğu emekli aylığının (Harb malûllüğü zammı hariç) bir aylık tutarı yardım olarak ve tediye emri beklenmeksizin emekli maaşı veren kurum tarafından ödenir. Bu kanuna göre yapılacak yardımın miktarı en alt derecedeki Devlet memuruna 4598 sayılı Kanunun yedinci maddesinin (e) fıkrası gereğince yapılacak yardımdan daha az olamaz. Yapılacak bu nevi ödemeler yazı ile istenilmesi üzerine emeklinin mensup bulunduğu en son kurum tarafından iki ay içinde ve faturası karşılığında, ödemeyi yapan sandığa tesviye olunur. Bu nam ile ödenecek paralar hiçbir suretle haciz ve temlik edilemez. **TBMMZC**, XI, C.6,s.149.

³⁶⁸ **TBMMZC**, XI, C.6,ss.9.

³⁶⁹ **TBMMZC**, XI, C.6, s.459.

görülmemesi lâzım gelen bir şeyi evvelâ kendi nefsinde denemek lâzım. Sonra, Demokrat Parti iktidarı oy bakımından ekalliyettedir gibi lâflardan da tevakki ediniz. Demokrat Parti, Türkiye'de hukuken ve fiilen iktidardadır. Siz, sardonik bir görüşle bunu böyle kabul edebilirsiniz ama bu hakikati yalnız olduğunuz zaman, vicdanınızla, aklınızla kabul etmeye mecbursunuz. Türkiye'de bugün iktidarda bulunan parti Demokrat Partidir. Bunun aksini iddia, ettiğiniz takdirde bu son derecede vahim olur.”³⁷⁰

7231 Numaralı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanununun Yirmi Altıncı ve Otuz Beşinci Maddeleri ile Muvakkat Dördüncü Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

6900 sayılı Maluliyet ihtiyarlık ve ölüm sigortaları Kanununun yirmi altıncı ve otuz Beşinci maddeleriyle muvakkat dördüncü maddesinin değiştirilmesi için mezkûr tasarı hazırlanmıştır.³⁷¹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Çalışma Encümeni Reisi Necdet Azak, çok kısa hizmet ve çok az prim ödeme müddeti olması dolayısıyla yaşı ilerlemiş bir işçi ayrıldığı takdirde kanun kendisine ayda 60 lira yılda 720 lira bir aylık bağlarken bugünkü teklif ile bunun ayda 720 lira, yıllık miktarının da 1 440 liraya çıkarıldığını belirtmiştir.

---

³⁷⁰ TBMMZC, XI, C.6,ss.460-61.

7189 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Emniyet Umum Müdürlüğü kısmına, ilişik (1) sayılı cetvelde derecesi, memuriyet unvanı, adet ve maaşı yazılı kadrolar eklenmiştir. TBMMZC, XI, C.6,ss.457
Muvakkat Madde — Ekli (2) sayılı cetvelde gösterilen kadrolar 1960 ve (3) sayılı cetvelde gösterilen kadrolar da 1961 bütçe yılından evvel kullanılamaz. TBMMZC, XI, C.6,s.42.

³⁷¹ TBMMZC, XI, C.7,ss,146.

DP Zonguldak Milletvekili Suat Başol'un, "Maden işçileri de bu kategoriye dâhil mi?" Sorusuna ise Necdet Azak, 6900 sayılı Kanun hükmü maden işçilerine de aynen tatbik edileceğini bir değişiklik mevzuu bahis olmadığını belirtmiştir.³⁷²

7232 Numaralı İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanununun Bazı Maddelerin Değiştirilmesine Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

1947 tarihinden bu yana altı liradan az günlük asgari kazançlar üzerinden bağlanıp halen ödenmesine devam edilen aylıklarla sigortalılara verilmekte olan geçici iş göremezlik ödeneklerinin bu defa derpiş olunan altı lira asgari kazanç haddine göre artırılabilmesi maksadıyla bu muvakkat maddelerin tadili ciheti için tasarı hazırlanmıştır.³⁷³

Kanun Müzakere ve Maddeleri

İzmir Milletvekili Ahmet Ünal Kanun kabul edildiği takdirde büyük işçi kütlesinin duyacağı memnuniyeti belirterek "...1956 senesinden bu yana değişen şartlar karşısında işçi ücretlerinde vuku bulan artış ve son yıllarda yükselen hayat seviyesi ile müterafik olarak artan asgari geçim standardı nazara alınarak huzuruza gelen kanunun yedinci maddesindeki asgari kazanç üç liranın altı liraya yükselmesine zaruret hâsıl olmuştur. Üç lira günlük kazanç ile iş kazasına uğrayarak parmağının bir kısmını veya vücudunun muhtelif yerlerinden yara almak veya işten mütevellit meslek hastalığına tutularak günlerce iş tutamayan daha acısı iş kazasında ölen sigortalıların çocukları mağdur olduğu ve olacağı, geçimini temin edemeyeceği açık bir hakikattir.

---

³⁷² TBMMZC, XI, C.7,s,1051-52.

7231 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — 6900 sayılı Kanunun yirmi altıncı ve otuz beşinci maddeleri ile muvakkat dördüncü maddesi değiştirilmiştir.

³⁷³ TBMMZC, XI, C.7,ss,147.

Bu sebeple memleket sanayinde feragat ve fedakârlıkla çalışmakta iken iş kazasından ölen işçi aile ve çocuklarının yüzünü güldürmek yine bu uğurda geçici iş göremezliğe uğrayacak veya uğramış olan ve fakat üç lira asgari ücret üzerinden ödenek alan, bariz bir geçim sıkıntısında olan vatandaşlarımızın mağduriyetini kısmen gidereceğine kaniiniz” demiştir.

Bu dönemde çıkarılan kanunlarda özellikle işçilerin haklarına verilen ehemmiyet artmıştır. İktidar sosyal ve toplumsal yasalarda, özellikle İşçi haklarının iyileştirilmesine yoğunlaşmıştır. Çünkü bu dönemde iktidarla işçiler arasında bir kırgınlık söz konusuydu.

Nitekim DP, muhalefet dönemindeyken işçilere vaat ettiği bazı hakları, iktidar döneminde unutmuştu denebilir. Bu sebeple de iktidar ve işçiler arasında bir kırgınlık durumu söz konusuydu. Bu yüzden de İktidar, bu dönemde işçi haklarında olumlu gelişmeler sağlayan bu kanunlar sayesinde, kırgın olan bir kesimin gönlünü alarak, toplumda etkin bir grup olan işçileri tekrar kazanmak istediği ileri sürülebilir.

7236 Numaralı Emekli Dul ve Yetim Aylıklarına Zam Yapılması ve 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Hükümler Eklenmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Devlet ve Devlete bağlı müesseselerde vazife gören memur ve hizmetlilerin geçim şartlarının yeni konjoktüre intibak ettirilmesi ve daha müreffeh bir hayat seviyesinin temini maksadıyla maaş ve ücret miktarlarında yapılması kararlaştırılan yükseltmelere muvazi olarak emekli, dul ve yetim aylıkları ile (Âdi, vazife malullüğü aylıkları dâhil) vatani hizmet tertibinden ödenen aylıkların da yükseltmeye tabi tutulması lüzumlu görülmüş ve bu maksatla kanun tasarısı hazırlanmıştır.³⁷⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanun müzakereleri sırasında, Muhalefetin ısrarla emekli ve dul yetimlerine yapılacak zammın daha fazla olması yolundaki eleştirilerine cevaben söz alan Maliye Vekili Hasan Polatkan "...Muhterem arkadaşlarım insafınızı rica ederim, benim de gönlüm takrir sahibi arkadaşlarla beraber. Emekli, dul ve yetimlere daha fazla zam yapmayı isteyebiliriz. Fakat bu imkânsızdır, çünkü mahdud olan şey paradır, vergilerden toplanan hasıla karşılığıdır. Hükümetiniz geçmişteki yüzde 10, yüzde 25 zamların yanında yüzde 110, yüzde 135 zam yapmayı derpiş etmiştir. Bu zammın portesi 135 milyon liradır. "Ben takrir verdim, fakat ne yapayım ki, Büyük Millet Meclisi kabul etmedi." şeklinde bir hava yaratmak suretiyle 135 milyon liranın

---

7232 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— 4772 sayılı Kanunun 6707 sayılı Kanunla muaddel yedinci maddesi değiştirilmiştir.

Madde 7 — Prim ve ödeneklerin hesabına esas tutulan günlük kazançların en çok haddi 50 lira ve en az haddi 6 liradır. Günlük kazançları 6 liradan az olanlarla ücretsiz çalışanların günlük kazançları 6lira ve günlük kazançları 50 liradan fazla olanların günlük kazançları 50 lira sayılır. **TBMMZC**, XI, C.7,s,1053.

Madde 2 — 4772 sayılı Kanuna 6707 sayılı Kanunla eklenen muvakkat üçüncü ve dördüncü maddeleri değiştirilmiştir.

Muvakkat Madde 3— İş kazalarıyla meslek hastalıkları sigortasından bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar 6 liradan az günlük kazanç üzerinden bağlanmış olan veya bağlanması gereken daimî iş göremezlik ödenekleri ile ölen sigortalıların hak sahiplerine bağlanmış olan veya bağlanması gereken gelirleri bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 lira asgari günlük kazanç esasına göre artırılır.

Muvakkat Madde 4 — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte 6 liradan az günlük kazanç üzerinden geçici iş göremezlik ödeneği almakta olan sigortalıların ödenekleri, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 lira asgari kazanç esasına göre artırılır. **TBMMZC**, XI, C.7,s,1053-54.

³⁷⁴ **TBMMZC**, XI, C.7.ss.88.

gönüllerde yarattığı ferahlığı gölgelemeyin”³⁷⁵ derken, CHP Ankara Milletvekili Selim Soley ise tasarının harb malulü Erlerle, harb malulü Subaylar arasında ayırım gözetildiğini belirtmiş ve “...Harb malulü er ve subaylarımıza öteden beri verilmekte olan harb malulülüğü tazminatının, harb malulü erlerde yüzde yüz, harb malulü subaylarda ise yüzde elli zam nispetindedir. Mahiyeti itibariyle fevkalâde güzel ve yerinde olan bu tasarının erlere nazaran harb malulü subaylarımıza yarı yarıya az bir artış sağlamak istemesi, beni bu noktada yüksek heyetinize maruzatta bulunmaya sevk etti”³⁷⁶ diyerek harb malulünün kanuni şahsiyeti hakkında bilgi verdikten sonra, Tasarı hakkında söz alan DP Antalya Milletvekili Burhanettin Onat; “Çok şükür arkadaşlar, birisi çıktı da harb malulünün ne olduğunu öğrendik!” diyerek, muhalefetin, harb malullerinin milletin kalbinde devam eden hassasiyetini, istismar ettiğini belirtmiştir.

Ayrıca Burhanettin Onat, Muhalefetin eleştirilerinin doğru olmadığını ve kanun tasarısından, Erlere yüzde yüz zam yapıldığı halde subaylara yüzde elli zam yapılıyor. Âdeta harb malulü erlere nazaran subaylar daha aşağı seviyede nazarı itibara almıyor, hakları daha az korunuyor gibi bir mananın çıkarılmaması gerektiğini belirterek “...Onlar bu kanun ortaya çıktığından beri dillerinden düşürmedikleri, asgari hayat seviyesi diye bir şey var. Erler çok az alıyorlardı, erlere yüzde yüz zam yapmakla onlar bu asgari hayat seviyesine biraz daha yaklaştırmak istedik, sebebi budur. Yoksa erlere yüzde yüz zammettik, subaylara yüzde elli zam yaptık, binaenaleyh subaylara, erlere nazaran daha az ehemmiyet verilmiştir. Böyle bir şey yoktur ve olamaz arkadaşlar. Bunun böyle olmasını hakikatte hiç kimse istemez ki, bu memleketi için hayatlarını, uzuvlarını vermiş olan arkadaşları azami hayat seviyelerini bugün emsallerin almakta oldukları bir tediye imkânına kavuşturmak ve hatta bundan daha yüksek bir seviyeye ulaştırmak imkânlarını Allah bize fırsat verir ve biz de bugünleri görürüz inşallah” diyerek hem erlere niçin yüzde yüz zam yapıldığının gerekçesini açıklamış, hem de muhalefetin bu konudaki eleştirilerine cevap vermiştir.

---

³⁷⁵ TBMMZC, XI, C.7,s.1181.

³⁷⁶ TBMMZC, XI, C.7,s.1183.

7236 Sayılı Kanun Toplam sekiz madde ve iki muvakkat maddeden oluşmaktadır. TBMMZC, XI, C.7,s.1187.

**7242 Numaralı 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı
Kanununa Ek Kanun**

Kanun Gerekçesi

Emekli Sandığının mali bünyesinde oluşan menfi tesirlerin izalesini temin ve Devlet daire ve müesseselerinde yetişmiş ve tecrübeli elemanların yerlerine, yenileri yetişinceye kadar vazifelerinde kalabilmelerini sağlamak maksadıyla gerek istek üzerine gerek kurumlarınca re'sen emekliye sevk için meşrut olan 25 senelik müddetin 30 yıla çıkarılması muvafık görülmüş ve bu maksatla mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³⁷⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

CHP Sivas Milletvekili Turhan Feyzioğlu tasarının re'sen emekliye sevk edilen ve hiçbir kaza mercii önünde hak aramasına kanunen müsaade olunmayan memuru bir de yarı ikramiyeden mahrum bırakıldığını belirtirken, Bütçe Encümeni Behzat Bilgin ise ikramiyeden mahrum olmak gibi bir durumun mevzuu bahis olmadığını, bugün aldığı ikramiyeyi kurumunca emekliye sevk edilen vazifeli yine alacağını, yani memurun ikramiyeden mahrum bırakılmadığını belirterek sözlerine şu şekilde devam etmiştir:

“...Vaziyet şudur ki tabii tediye miktarı yükselmektedir. Siz bu ciheti gözden kaçırmış bulunuyorsunuz. Maaş miktarı yükseldiğine göre zamdan evvelki rayiç üzerinden almakta olduğu ikramiye yekûnunu aynen alacaktır. Fakat zamlı olarak hesap ederseniz zaman yarıya düşer. Şimdi bir taraftan memurun maaşına zam yaparken diğer taraftan da alacağı ikramiyenin dahi bu zamdan dolayı bir misli artmasını mı derpiş ediyorsunuz? Evvelce aldığını aynen alacaktır. Fakat bunu yeni maaşına nispet ederseniz, ikramiye azalmış olacaktır”³⁷⁸

---

³⁷⁷ TBMMZC, XI, C.7.ss,224.

³⁷⁸ TBMMZC, XI, C.7.s.1188-89.

7258 Numaralı Futbol Müsabakalarında Müşterek Bahisler Tertibi

Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Memleketimizde spor saha ve tesisleri yok denecek kadar azdır. Spor tesislerinin meydana getirilmesi, sporumuzun inkişafını sağlayacaktır. Şu hale nazaran müşterek bahsin nizamlı bir şekilde sokulması ve mevzuata bağlanması çok büyük faydalar temin edeceği için mezkûr tasarı hazırlanmıştır.³⁷⁹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

1959 yılında çıkarılan Futbol Müsabakalarında Müşterek Bahisler Tertibi Hakkında Kanun tasarısına muhalefetin eleştirileri oldukça sert olmuştur.

Kanuna İlk tepki ise CHP Tokat Milletvekili Şahap Kitapçı'dan gelmiştir. Şahap Kitapçı "...Günlerden beri müzakeresi yapıp bir maddesi dahi kabul edilemeyen Umumi afetler hakkındaki Kanunun müzakeresi gibi, birçok ehemmiyetli işlerin karara bağlanması kalabalık vatanda kütleleri tarafından beklenirken futbolda bahsi müşterek, binnetice Ceza Kanununun anlayışı karşısında kumarın sarih tarifine uygun olan bahsi müşterek tasarısının üzerinde uzun boylu durulmadan takdimen görüşülmesine imkân olmadığı kanaatindeyim"³⁸⁰ derken, CHP Mardin Milletvekili Kamil Boran ise "Böyle şey olmaz arkadaşlar! Ahlâka aykırı, beşerî zaafı geliştiren, teşvik eden hiçbir fiile kanunlarla meşruiyet ve ahlakilik kazandırılmaz. Bu memleketin istikbali ve ümidi olan körpe vatan yavrularına öğretimini, eğitimini emanet ettiğimiz Maarif Vekâletinin böyle hicabaver ve son derece tehlikeli bir teşebbüse ön ayak olması bence hâdisenin en korkunç ve

---

7242 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanuniyle gerek istek üzerine ve gerekse kurumlarınca lüzum görüldüğünde re'sen emekliye sevk için kabul edilen 25 yıl fiili hizmet müddeti otuz yıla çıkarılmıştır. Madde 2— 5434 sayılı. Kanunun 6122 sayılı Kanunla muaddel seksen dokuzuncu maddesinin 25 yıl ile 30 yıl arasında hizmeti bulunanlara verilecek emekli ikramiyesine dair hükmü kaldırılmıştır. Muvakkat Madde — Bu kanunun meriyete girdiği tarihte fiili hizmet müddetleri yirmi beş yılı doldurmuş olanlarla 20 yıl veya daha fazla fiili hizmet müddeti bulunanlar 25 yılı doldurdıklarında emekliliklerini isteyebilecekleri gibi kurumlarınca da re'sen emekliye sevk edilebilirler. Bunların emekli ikramiyeleri 30 yılı dolduranlar için verilecek ikramiye miktarının 25 veya daha fazla senelere isabet edecek miktarının yarısı, ölüm, maluliyet ve yaş haddi sebepleriyle ayrılanların emekli ikramiyeleri ise tamamı üzerinden hesaplanır. Bu ikramiyelerin hesabında altı ay ve daha fazla yıl kesirleri tam sayılır. **TBMMZC**, XI, C.7,s.1187-88.

³⁷⁹ **TBMMZC**, XI, C.8,ss.218.

³⁸⁰ **TBMMZC**, XI, C.8,s.421.

ümitsizlik verici unsurdur. Gönül isterdi ki, böyle bir teşebbüs başka bir idareden gelse dahi Maarif Vekâleti bütün gücü ve imkânları ile teşebbüsü engellesin, önlesin. Demek ki, Hükümetin birçok şubelerinde olduğu gibi maarif siyasetinde de maalesef bu sahaya giren hizmet ve vazifelerin hayati ehemmiyeti kavranılmamıştır...³⁸¹ diyerek iktidara sert eleştirilerde bulunmuştur. CHP Adana Milletvekili Kemal Sariibrahimoğlu ise at yarışlarına değinerek "...Muhterem arkadaşlarım; at yarışlarında da bahsi müşterek vardır. Acaba bu bir kumar değil midir? Bunun aksi iddia edilebilir mi? Pek çok aileleri perişan ettiğini, her halde inkâr edemezsiniz. Ve bunun at yarışları gibi milli bir sporumuzu ne derece kötü gösterdiğini, halkın nazarından düşürdüğünü her halde takdir edersiniz. (Sağdan, alkışlar) At yarışlarını spor haline getirip birtakım ahlâksız kimselerin kumar mahiyetinde oyunlar...."³⁸² diyerek kanuna yönelik eleştirilerini sürdürmüştür.

Muhalefetin, kanunun kumarı teşvik ettiği yolundaki eleştirilerine cevaben söz alan Behzat Bilgin "...Eğer arkadaşlarımız, bu derece tetkika, vukufa, spor hareketlerini takibe lüzum gösteren bir hâdiseyi baht işi ve bu bakımdan bir kumar mevzuu telâkki edeceklerse o halde Türkiye'de bundan daha çok evvel kumar telâkki edilebilen ve bununla alâkası olmayan şeylerin de mevcudiyetini kabul etmeleri lâzım gelir. Uzağa gitmeye hacet yok, 'Milli' adını taşıyan bir piyangomuz vardır" diyerek muhalefetin eleştirilerine cevap vermiştir.

Van Milletvekili Ferid Melenin "Kumardır... Kumar... Diyerek bağırması üzerine ise Bilgin "...Eğer Milli Piyango kumarsa bu müessesenin kuruluş şerefini taşıyan da o zamanın iktidarındır"³⁸³ diyerek muhalefeti bir kez daha eleştirmiştir.

Böylece Futbol Müsabakalarında Müşterek Bahisler Tertibi Hakkındaki 7258 sayılı kanun ile spor toto da resmen kurulmuştur.

---

³⁸¹ TBMMZC, XI, C.8,s.421.

³⁸² TBMMZC, XI, C.8,s.428.

³⁸³ TBMMZC, XI, C. 9,s.429. 7258 Sayılı Kanun toplam sekiz madde ve bir muvakkat maddeden oluşmaktadır.

7288 Numaralı Kadınların Siyasi Haklarına Dair Sözleşmenin Tasdiki Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Amacı Birleşmiş Milletler üyesi memleketlerde kadınlarla erkeklerin halk eşitliği prensibini gerçekleştirmek üzere, kadınlara, gerek Amme Hizmetlerine iştirak, gerekse siyasi halklar konusunda erkeklerle müsavata temin etmek olan bu sözleşmeye binaen Memleketimizde de kadınlar, seçme ve seçilme haklarına sahip oldukları ve Amme Hizmetlerine iştirak ettiklerine göre, sözleşme hükümleri milli mevzuatımıza uygun olup tasdikiyle Türk sosyal hayatının ileri durumu belirtilmesi amacıyla tasarı hazırlanmıştır.³⁸⁴

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Milletvekili Nazlı Tıabar, söz konusu sözleşmenin amacının, kadınların tüm seçimlerde erkeklerle eşit oy, seçimle iş başına getirilmiş her kuruma seçilme, bütün kamu hizmetlerinin yapılmasında ve kamu makamlarının kullanılmasında eşit haklara sahip olmaları olduğunu belirtmiştir.

Bu haklara kadınların çeyrek asır öncesinde kavuştuğunu belirten ve Atatürk'ün Türk kadınına baskıdan kurtarmaya karar verdiğini belirten Nazlı Tıabar, 1930 senesinde de yeni Belediye Kanunu ile Kadınların Belediye üyesi seçme ve seçilme hakkının Büyük Mecliste kabul edildiğini ve 2599 sayılı kanunla anayasanın onuncu ve on birinci maddelerinin değiştirildiğini belirtmiştir.

---

³⁸⁴ TBMMZC, XI, C.9,ss.64.

Cumhuriyet Döneminden beri Türk kadınının Yüksek Mecliste şerefli yerinin aldığı, bu kanunun BM görüşüldüğü sırasında delegelerimizin Türkiye’de Kadın Haklarının çok seneler evvel tanındığını ve anayasa ile korunduğunu iftiharla belirttiklerini ifade etmiştir.³⁸⁵

7314 Kaçakçılığın Meni ve Takibine Dair 1918 Sayılı Kanunun İkinci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Kaçakçılığın meni ve takibine dair olan 1918 sayılı Kanunun birinci fasıl umumi hükümler kısmı ikinci maddesine bu imkânı temin edecek olan bir fıkra ilâvesine lüzum ve zaruret görülmüş ve bu maksatla mezkûr tasarı hazırlanmıştır.³⁸⁶

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan DP Rize Milletvekili İzzet Akçal, birinci madde de yer alan; “Kaçak olaylarını ihbar edenlerin hüviyetleri rızaları olmadıkça veya ihbarın mahiyeti haklarında suç teşkil etmedikçe açıklanamaz” maddesini eleştirerek “...Kaçakçılık işlerinde iftiralara maruz kalan şahısların bulduklarını gözden uzak tutmamak lazımdır. Bir şahıs suçu tasni eder, rakibini mahvı perişan etmek için ihbar yapar. İş müddei umumiliğe gidecek, müddei umumilik takibata bağlayacak, “Muhbirin adını veremiyorum.” diyeceklerdir. Bu gayet ağır bir vaziyettir. Bu itibarla bunun sonuna suçu tasni eden şahsın tahammül etmesi gerekir. Şunu anlamak istiyorum: Takibat yapılır, muhakeme yapılır, muhakeme sonunda şahıs beraat ettiği takdirde suçu tasni eden ve iftira yapan şahıs hakkında takibat yapılmasına tevessül edilecek olursa o takdirde muhbirin hüviyeti asla gizlenemez. Kaderine razı olması, alâkalı mercilere bildirmesi gerekir” derken, Gümrük ve İhisarlar Vekili Hadi Hüsman ise İzzet Akçal’ın endişesine mahal olmadığını belirtmiş ve “...Zaten ilâve edilen fıkranın metnine dikkat edilirse görülecektir ki, rızaları olmadıkça ve haklarında takibatı mucip bir vaziyet tahaddüs etmedikçe suç, bir muhbirin hakkında

³⁸⁵ TBMMZC, XI, C.9,s.174-75.

7280 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1—Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilen 31 Mart 1953 tarihli “Kadınların Siyasi Haklarına Dair Sözleşme” tasdik edilmiştir. TBMMZC, XI, C.9,s.253.

³⁸⁶ TBMMZC, XI, C.9,ss.289.

nasıl teşekkül eder? Fakat bir adam iftira etmişse burada bir hak taallûk etmiştir ve bu durumda müfteri aleyhine şahsi dava açılır, Amme davası da açılır. Yani alâkalı hakkında ihbar edilen dahi dava etmek hakkını haizdir. Elbette ki, o takdirde muhbirin ismi ve hüviyeti açıklanacaktır. Bunun için endişeye bir mahal yoktur” diyerek bu endişelerin yersiz olduğunu ifade etmiştir.

**7333 Numaralı 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı
Kanununun Kırkıncı Maddesine Bir (F) Fıkrası Eklenmesine Dair Kanun**

Kanun Gerekçesi

40. maddenin, (Ç) fıkrası birinci bendine bir ibare eklenmesi uygun görülmeyerek maddeye bir (F) fıkrası eklenmesi için mezkûr tasarı hazırlanmıştır.³⁸⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan Tekirdağ Milletvekili Nurettin Aknöz, Erkânı Harbiye Umumiye 'ye altmış sekiz yaş haddi verilmesinin bazı sıkıntılar doğacağını belirterek “...Altmış sekiz yaşına kadar vazifede kalmak hususu Erkânı Harbiye Umumiye Reisliğine verildiği takdirde mareşal olmadan, bir meydan muharebesi kazanmadan onlara mareşallik payesi verilmiş olacaktır ki, gayedeki kutsiyet ve fevkalâdelik ortadan kalkmış olacaktır. Ordumuzda Mareşallik payesini kazanmış Büyük Atatürk'le onun silâh arkadaşı Fevzi Çakmaktır. İstihkak kesbetmeden bir meydan muharebesinde zafer kazanmadan kimseyi bu mevkie çıkarmaya hakkımız yoktur.

Bu hal aynı zamanda silahlı kuvvetlerde önü tıkamak gibi bir tesir yapacağından, Astların hayal kırıklığına yol açmakla kalmaz genç ve enerjik kumandanların yetişmesini önlemiş olur. Silâhlı kuvvetlerde en çok dikkat edilecek bir konu vardır, o da kökleşmiş prensiplere riayet etme konusudur. Subaylar bu prensipleri bilerek askerlik hayatında istikbale emniyetle bakarlar. Aksi takdirde prensipsizliğe yol açar ve orduyu şaşırır”³⁸⁸ diyerek bu konudaki düşüncelerini belirtmiştir.

7314 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— Kaçakçılığın menî ve takibine dair olan 1918 sayılı Kanunun ikinci maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir: Kaçak olaylarını ihbar edenlerin hüviyetleri, rızaları olmadıkça veya ihbarın mahiyeti, haklarında suç teşkil etmedikçe açıklanamaz. **TBMMZC**, XI, C.9,s.444.

³⁸⁷ **TBMMZC**, XI, C.9,ss.304.

³⁸⁸ **TBMMZC**, XI, C.9,s.596-97.

Tasarı hakkında söz alan DP Rize Milletvekili İzzet Akçal ise “...Hükümet yaş haddi iki sene müddetle uzatılsın, yani 67 yaşına kadar çalıştırılmaya imkân verilsin demektir. Komisyon hayır kâfi değildir, üç sene olsun diyor. Komisyon raporunu okudum, bunun mucip sebebi yoktur. Umumi prensip vardır. Emekli Kanununda, yüksek müesseselerde çalışan bazı zevatın hatırında yanlış kalmamış ise iki sene müddetle yaş haddini ilerletmek imkânını Hükümete tanımış bulunmaktayız. Niçin bunu üç sene yapıyoruz? Gerekçesi yok bunun”³⁸⁹ derken, İzzet Akçalın sorusuna cevaben söz alan Muvakkat Encümeni Reisi Talat Alpay ise “...İzzet Bey dediler ki, ‘Uzatma müddeti iki sene değil de niçin üç seneye çıkarıldı?’ Bu hususu encümende müzakere ederken Devlet Şûrası, Divanı Muhasebat ve Temyiz Mahkemesi Reis ve üyelerinin yaş haddi durumunu da tetkik ettik. Emekli Sandığı Kanununun kırkinci maddesinin (A) fıkrasında bu yaş haddi altmış beş olarak gösterilmiştir. Bu yaş haddi, İcra Vekilleri Heyeti kararıyla her sene uzatılmak suretiyle altmış sekiz kadar çıkarılabilmektedir. Buna binaen encümende bir arkadaşımızın teklifi üzerine bu hükme mütenazır olmak üzere Genelkurmay Başkanının da yaş haddinin her sene uzatmak suretiyle çıkarılmasını bu gerekçeye istinaden kabul ettik”³⁹⁰ diyerek İzzet Akçal’ın sorusuna cevap vermiştir.

7350 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Hakkındaki Kanunun Yüzüncü Maddesinin Tadili ve Bu Kanuna Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Hayatlarını Devlet hizmetlerine tahsis ederek faal çağlarını bu hizmetlerde harcamış insanların çalışamayacakları devrelere ait bir sigorta mahiyetinde olan emeklilikten beklenen bu gaye de selb edilmiş bulunmaktadır.

Evvelce çalıştırılmış ve sonradan da çalıştırılmalarında hiçbir mahzur ve fark bulunmamış kimselerin bu iki mesai devresinin tevhidinde ve emek sahiplerinin diğer emsalleri gibi muamelelere mazhar kılınmalarında ancak, hak tahakkuk etmiş

---

³⁸⁹ TBMMZC, XI, C.9,s.600.

³⁹⁰ TBMMZC, XI, C.9,s.601.

7333 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun kırkinci maddesine aşağıda yazılı (F) fıkrası eklenmiştir:

F) Erkânı Harbiye Umumiye Reisinin yaş haddi vazifesinde kalması lüzumlu ve faydalı görüldüğü takdirde İcra Vekilleri Heyeti kararı ile birer senelik fasılalarla üç sene uzatılabilir. TBMMZC, XI, C.9,s.596.

ve içtimai adalet yerine getirilmiş olacağı gerekçesiyle mezkûr tasarı hazırlanmıştır.³⁹¹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Kanun Müzakereleri sırasında tasarı hakkında söz alan DP İzmir Milletvekili İlhan Sipahioğlu'nun "...Acaba emekli maaşının artırılması için tekrar hizmete girip de 400 liralık ücret yerine, 800 liralık bir ücrette bir ay çalışıp bu defa 800 lira üzerinden bir emeklilik hakkı iktisab etmesinde gibi bir mahzur var mıdır, yok mudur?" sorusuna Bütçe Encümeni M. Behzat Bilgin "...Zaten emekli maaşları son çıkan bir kanun ile yükseltilmiştir. Yani maaşların artması nispetinde emekli hakları da yükseltilmiştir. Terk ettiği hizmete mümasil yeni bir hizmete girdiği zaman yeni emekli miktarını kazanması diye bir şey mevzuu bahis değildir. Çünkü bu miktar esasen artırılmıştır. Bu bakımdan bir mahzur yok. Yalnız ikramiye bakımından bir mahzur olursa o da bertaraf edilecektir" diyerek cevap vermiştir.³⁹²

7381 Numaralı Köy Öğretmenleri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığının İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı ile Birleştirilmesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Belirli üyelerinden almakta olduğu aidatla yardım imkânlarını kaybetmiş bulunan ve bunun sonucunda da kendisinden beklenen vazifeyi göremeyecek hale gelen sandığın lağvı derpiş olunmuştur. Sandığın, lağvı kanunlaştığı takdirde, bütün mevcudatı, hak ve vecibeleriyle birlikte, İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığına devredilmekle beraber üyeleri öğretmenlerle köy sağlık memurları da "İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı" üyeliğine geçeceklerdir.

³⁹¹ TBMMZC, XI, C.9,ss.292.

³⁹² **7350 Sayılı Kanun Maddesi:** Madde 1 — 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun yüzüncü maddesi değiştirilmiştir. Madde 2 — 5434 sayılı Kanuna aşağıdaki muvakkat maddeler eklenmiştir: Muvakkat Madde 105 — 5434 sayılı Kanuna veya daha evvelki emeklilik hükümlerine göre toptan ödeme yapılmış veya tazminat verilmiş olanlardan. Muvakkat Madde 106 — Emekli, âdi malûllük veya vazife malûllüğü aylığı bağlanmış olup da bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte emekliliğe tâbi bir vazifede bulunanların geçici otuz üçüncü maddenin (c) fıkrası hükmüne göre hesaplanacak aylıklar daha az olduğu takdirde bunlar hakkında da yüzüncü madde hükmü tatbik olunur. TBMMZC, XI, C.9,s.748-49.

Ancak, bunlardan arzu edenlerin altı ay içerisinde sandık üyeliğine ayrılabilmelerine imkân verecek hüküm tasarısı konulması için tasarı hazırlanmıştır. ³⁹³

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Zonguldak Milletvekili Mustafa Saraç, Köy Öğretmenlerine de, Sağlık memurları gibi istedikleri zaman sandıktan ayrılma hakkının tanınması gerektiğini belirterek "...Kanun tasarısının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde arzu ettikleri takdirde sandık üyeliğinden ayrılmak isteyenlerin bu müddet, içinde bu isteklerini beyan etmeleri mecburiyeti vardır. Bir cemiyete girmek veya ayrılmak alâkalı şahısın ihtiyarındadır. Bu itibarla köy sağlık memurlarının kanunun meriyete girmesinden itibaren altı ay içinde sandıktan ayrılmalarını mümkün kılmak, fakat İlkokul öğretmenlerinin sandıktan ayrılmamaları mecburiyetini ihdas etmek son derece takdire aykırı düşer. Köy İlkokul Öğretmenlerinin de arzu ettikleri takdirde Sandık üyeliğinden istifa edebilmelerinin mümkün olmasının temini için teklifimizi takdim ettik. Bu cemiyete illâ üye olacaksınız demektir. Üyeliği mutlaka muhafaza edeceksiniz demek antidemokratiktir"³⁹⁴ demiştir.

DP İzmir Milletvekili Behzat Bilgin ise Köy Öğretmenlerinin sandıkta kalma sebeplerini "...Bu sandık aslında köy öğretmenleri için kurulmuştu. Encümenimizde bu hususta yapan müzakerelerde, eğitimcim, "Köy Öğretmeni vasfı devam ettiği için sandıkta kalmaları şayanı arzu görülmüştür. Buna mukabil sağlık memurlarının meslek bakımından sandıkla bir irtibatı yoktur. Bu bakımdan sandıkta üye kalıp kalmamaları ihtiyarlarına terk edilmiştir, isterlerse çekilebilirler. Köy öğretmenlerinin sandıktaki üyeliklerinin mecburi olması ise; sandığın gayesinin icap ettirdiği bir keyfiyettir. Yoksa ihtiyari bir mahiyette bir teşekkül olarak sandık olarak ele alacak olursak bunun feshi lazım gelecektir"³⁹⁵ şeklinde açıklamıştır.

³⁹³ TBMMZC, XI, C.9, ss,311.

³⁹⁴ TBMMZC, XI, C.10,s,117-18.

³⁹⁵ TBMMZC, XI, C.10,s,118-19.

7381 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— 5129 sayılı Kanunun sekizinci maddesi ile kurulmuş olup 6234 sayılı Kanunun altıncı maddesi ile adı "Köy Eğitimcileri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığına" çevrilen "Köy öğretmenleri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığı" kaldırılmıştır. Madde 2— "Köy Eğitimcileri ve Köy Sağlık Memurları Sosyal Yardım Sandığının bütün mevcudatı hak ve vecibeleri ile birlikte "İlkokul öğretmenleri Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı"na devredilmiştir. Madde 3 — Birinci madde gereğince "Köy Eğitimcileri ve Köy Sağlık memurları Sosyal Yardım Sandığı" üyeleri bu kanunun meriyete girdiği tarihle "İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı" üyesi olurlar. Ancak, sağlık memurlarından isteyenler altı ay -içinde sandık üyeliğinden ayrıldıklarını "İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı" na bildirmeye mecburdurlar. Madde 4 — 5129 sayılı Kanunun sekizinci ve 6234 sayılı Kanunun altıncı ve muvakkat üçüncü maddeleri kaldırılmıştır.

7402 Numaralı Sıtmanın İmhası Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Hükümetimiz ile UNICEF arasında tanzim kılınan protokole istinaden adı geçen teşkilât tarafından memleketimize yapılmakta olan takriben üç milyon dolar değerindeki DDT, motorlu nakil vasıtası ve saire gibi ilâç ve malzeme yardımının da inzimamı ile sıtmanın tamamen bertaraf edilmesi için kanun tasarısı hazırlanmıştır.³⁹⁶

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Maraş Milletvekili Emin Soysal, iktidar tarafından politik maksatlarla çıkarılan bu kanuna gerek olmadığını ifade ederek "...Muhterem arkadaşlar, sıtma mücadelesi bizde çok evvelden başlamıştır. Muhterem ve değerli doktorlarımız her sahada memleketin her tarafında bu mücadeleye devam etmişlerdir, bu işi yürütmüşlerdir. Bendenizce getirilen bu kanuna hiç ihtiyaç yoktur. Böyle bir kanun çıkarmak fuzulidir. Mesele, yeni bir ilâç, yeni bir metot ve yeni bir tertipten ibarettir. Böyle bir kanunun Meclisi Âliden çıkarılması doğru değildir. Eğer bu kanunla ayrı kadrolar istenecekse o başka meseledir. Bunun için ayrı tahsisat isteyebilirler. Yoksa böyle bir kanuna ihtiyaç yoktur. Sağlık Bakanlığı teşkilâtı mevcut kanunlarla bu işleri yapabilir"³⁹⁷ derken, DP İzmir Milletvekili Behzat Bilgin ise kanunun çıkarılmasında hiçbir şekilde politik bir maksat olmadığını ve kanunun tamamen sağlık mevzuuna temas ettiğini belirterek "...Emin Soysal arkadaşım, bu kanuna, ihtiyaç olmadığını iddia ettiler. Muhterem arkadaşlar Kimse, Türkiye'de sıtma savaşında muvaffak olunamadığını iddia, edemez. Bu, hakikati tağyir etmek olur. Sıtma savaşı, muayyen bir merhaleye geldikten sonra, bu memlekette sıtmanın katî olarak defedilmesi lüzumu hâsıl olur. Ama sıtma mikrobunu ile savaşmak, sıtma mikrobunu taşıyan haşerelerle savaşmak da ayrı bir meseledir"³⁹⁸ diyerek Emin Soysal'ın eleştirilerine cevap vermiştir.

---

³⁹⁶ TBMMZC, XI, C.10,ss.9.

³⁹⁷ TBMMZC, XI, C.10,s.443.

³⁹⁸ TBMMZC, XI, C.10,s.445.

7402 Sayılı Kanun toplam otuz üç madde ve bir muvakkat maddeden oluşmaktadır.

7460 Numaralı Yakın ve Orta - Doğu Çalışma Enstitüsü Teşkilât

Kanunu

Kanun Gerekçesi

Çalışma Vekâletince hazırlanan Yakın ve Orta - Doğu Çalışma Enstitüsü teşkilâtı için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.³⁹⁹

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Demokrat Parti İktidarı, muhalefetteyken ısrarla savunduğu, Toplumsal, ekonomik ve mesleki amaçlarla dernek ve sendikalar kurabileceği, sendikalara her türlü politik amaçlar dışında kalmak üzere grev hakkının tanınması gerekliliği düşüncesi, bu dönemde yerini farklı bir politikaya bırakmış ve adeta İktidar tarafından bu dönemde Sendikal hakların adı bile anılmaz olmuştur.

Bu dönemde artık rollerde değişmiş, hükümetin unuttuğu, sendikal haklar, CHP muhalefeti tarafından savunulur hale gelmiştir.

Nitekim 7460 sayılı kanun müzakerelerinde CHP Meclis Grubu Adına söz alan Mustafa Saraç, işçi sendikaları meselesine değinerek Türkiye'nin muhtelif yerlerinde sendika teşekküllerinin yaptığı normal kongrelerde bile baskı yapıldığını belirterek "...Beş altı gün önce Adana'da bütün kusuru CHP Merkez İlçe Başkanlığının yapmış olmaktan ve fazla olarak 1957 seçimlerinde Bursa'da Mebus namzetliği gibi hakkı kullanmaktan ibaret olan Hasan Özgüneş'in Adana'da ayaklarını patlatmaya kadar döven zihniyet sendikayı sever mi? Bunlar, sendikaların Çalışma Vekâleti tarafımdan nasıl bir anlayışla ve hangi renge sokulmak istenildiğini göstermektedir. Azarlamak suretiyle, tehdit etmek suretiyle, dövmek suretiyle, işinden ve mümessillikten çıkarmak suretiyle sendikaları terbiye etmeye muktedir bir Hükümet karşısında bulunduğumuza göre kuvvetle şunu söylemek isteriz ki, dört milyon insanın Türkiye'de Çalışma Vekâletinin bu tutumu karşısında kendilerine hayır dua edeceklerini zannediyorlarsa aldanyorlar. Bunların hakkı mutlaka bir gün sizden çıkar"⁴⁰⁰ demiştir.

³⁹⁹ TBMMZC, XI, C.12,ss.98.

⁴⁰⁰ TBMMZC, XI, C.12,s,893-94.

Mustafa Saraç, iktidar döneminde işçi hayatıyla alâkalı olarak söylenmiş vaatleri de hatırlatarak verilen vaatlerin yerine getirilmediğini belirtmiş ve "...Ya söylediğinizi yerine getireceksiniz yahut da Türk milletine, Türk işçisine diyeceksiniz ki, biz size söz verdiğimiz şeyleri yapamayacağız. Bunu söylemezseniz Enver Kaya, yine Hüseyin Özgüneşi'ni dövmeye devam edeceksiniz, Sayın Sebati Ataman'a hain diye... Bu takdirde Türk işçisinden büyük ders alırsınız."⁴⁰¹

İşçi ücretlerinden alınan vergi meselesine de değinen Saraç "...Sanayi Vekili ve Devlet Vekilinin Türkiye'deki işçi ücretlerinin vasatı 20 lira olmadığını bilmeleri lâzımdır. (Soldan, gülüşmeler) Hakikaten, işçi ücretlerinin Türkiye'de vasatı olarak 8 liranın dahi üstüne çıkmadığı bir hakikattir. (Sağdan, bravo sesleri) Bu durum karşısında; işçi ücretlerinden vergi alınması yoluna giden bir Hükümetin Türk işçisinden hayır dua alacağını tahmin etmiyorum" derken Bütçe Encümeni Mazbata Muharriri adına söz alan Behzat Bilgin ise Mustafa Saraç'ın işçi ücretleri iddialarının tamamen yanlış olduğunu belirterek "...CHP iktidarı devrettiği 1950 senesinden 1959 senesine kadar işçi ücretleri bütün para farkı zail olmak şartıyla en az iki misli artmıştır. Bunlar rakamların ortaya koyduğu sarıh neticelerdir. Şimdi Saraç, bizim aramızda geçirdiği devrede bu işleri pekâlâ tahkik edebilirdi. Bugün yeni partisinde rakamların mücerret yanlarıyla değişebileceğini mi zannediyorlar? Buna imkân var mı? Derken ayrıca yine Türk işçisinin vaziyet iyi ile bugünkü Türk işçisinin vaziyeti arasında bir ölçüler çok değişmiştir. Bugün işçinin eline eski devirlerle kıyaslar edilemeyecek kadar Sosyal yardımlar kanalı ile de fazla ücret geçmektedir"⁴⁰² demiştir.

7467 Numaralı Yıllık Ücretli İzin Kanunu

Kanun Gerekçesi

Çalışmalarıyla milli servete her gün yeni yeni kıymetler kazandıran sây erbabının verim kabiliyetini devam ettirmek için, bu kimselere çalışmakla geçen uzun bir sene içinde uzviyetin sarf etmiş olduğu bedeni ve ruhi kuvvetleri yenilemek imkânını tanımak ve dinlenmek ve günlük mesai haricindeki muhtelif sahalarda tetkikler yapmak suretiyle kabiliyetlerini inkişaf ettirmek fırsatlarını hazırlamak için yıllık ücretli izin usulünün kabulünde isabet olacağı kanaatine varılmış ve mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.⁴⁰³

⁴⁰¹ TBMMZC, XI, C.12,s.896.

⁴⁰² TBMMZC, XI, C.12,s.895-96.

7460 Sayılı Kanun toplam 21 madde ve iki muvakkat adetten oluşmaktadır.

⁴⁰³ TBMMZC, XI, C.13,ss.80.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan DP Bursa Milletvekili Necdet Azak, Türkiye'deki izin günlerinin komşu memleketlere nazaran daha ileri normlarda olduğunu belirterek, diğer ülkelerdeki izin süreleri ile Türkiye'yi mukayese etmiş ve "...Mısır'da yılda 7 ilâ 10 gündür. Aylık işlerde on beş gündür. Yunanistan'da 6 - 18 arasında tahavvül eder. Hususi hallerde 12, 16, 18, 26 güne kadar çıkabilir. Gayri sıhhi müesseselerde ve küçükler için 12 gündür. İran'da böyle bir kanun yoktur. Bir tecrübe projesine göre şimdilik 15 gün tespit edilmiştir. Ve bunun neticesine intizar ediliyor. Suriye'de 2 haftadır. Irak'ta ise her çalışılan ay için 1 gündür"⁴⁰⁴ diyerek Türkiye'deki izin günlerinin diğer komşu ülkelere nazaran daha fazla olduğunu belirtmiştir.

CHP Milletvekili Kemal Sarıbrahimoğlu ise Necdet Azak'ın Türkiye'yi sadece komşu ülkelerle mukayese etmesini eleştirerek "...İran'dan, Irak'tan, Suriye'den misal veren arkadaşlarıma şaştım doğrusu. Hâlbuki biz en ileri, en medeni en müterakki memleketlerle yarış edebilecek seviyede olduğumuzu iddia eden bir memleketiz. Şark memleketleriyle mukayese edilmemize doğrusu üzüldüm. Muhterem arkadaşlarım, belki bu da bir hakikatin itirafı sayılabilir. Demek ki, biz ancak bu mukayese edilen memleketler kadar ileriymişiz..."⁴⁰⁵ derken, Kemal Sarıbrahimoğlu'nun eleştirilerine cevaben söz alan Necdet Azak ise "...Arkadaşımız, Neden dolayı bizi Mısır, Irak, İran gibi memleketlerle mukayese ettiniz, bizi bu memleketle bir ayar mı buldunuz.' demek suretiyle mütalâalarımından başka manalar istihraç etmeye çalıştılar. Bu bir metot meselesidir. Biz yıllık izni kabul ederken kanunla birlikte Milletler arası anlaşmaları da göz önüne alma zorunda bulunuyoruz.

Eğer bizi koyduğumuz müddetleri, yabancı memleketler kanunlarındaki müddetlerle mukayese edecek olursanız en büyük normları bizim kanunlarımızda bulacaksınız. Bunun da sebebi işçilerin daha büyük hakları kolektif mukavelelerle elde etmeleridir. Bu bakımdan misallerimiz komşu memleketlerle oldu. Arkadaşlarımız acaba, İngiltere, Fransa, İtalya gibi memleketlerle mi mukayese, kurmamızı mı istiyorlardı?"⁴⁰⁶ diyerek cevap vermiştir.

DP Antalya Milletvekili Burhanettin Onat ise "...Her mebus gibi Kemal Bey arkadaşımız da çıkıyor, diyor ki; "Bu müddet azdır. Şu kadar müddet hizmet etmiş olan işçi asgari otuz gün izinli olmalıdır, aksi takdirde insafsızlık olur."Fikirlere her zaman hürmetkârız arkadaşlar. Fakat Haksızlıktır, insafsızlıktır diye ithamlar ortaya atılacak olursa o zaman iş değişir. Ben de kendilerine şu suali sorarım ve işçi davası, işçilere senelik izin verme mevzuu konuşulurken ileri sürdükleri insafsızlık tâbiri karşısında kendilerine derim ki: İşçi meseleleri Türkiye'ye 1960 senesinde mi geldi? Ondan evvel işçi çalışmıyor mu idi bundan evvel işçilere senelik değil, haftalık izin

⁴⁰⁴ TBMMZC, XI, C.13.s.107

⁴⁰⁵ TBMMZC, XI, C.13.s.109-10.

⁴⁰⁶ TBMMZC, XI, C.13.s.114-15.

dahi düşünülüyor muydu, İnsafları yeni mi harekete geldi"?Eskiden akılları neredeydi?"⁴⁰⁷ diyerek eleştiride bulunmuştur.

7478 Numaralı Köy İçme Suları Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Şimdiye kadar meydana getirilmiş olan köy içme su tesislerinin gerek etüt ve projesini ve gerekse tatbikatını muvaffakiyetle yapan vilâyet nafia müdürlüklerinin, geri kalan susuz köylere su temini hakkında zor durumda kalacakları anlaşıldığından bu köylerin içme su tesislerinin DSİ Umum Müdürlüğü vasıtasıyla meydana getirilmesi daha uygun mütalâa edilmiştir. Bu maksatla kanun tasarısı hazırlanmıştır.⁴⁰⁸

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan Nafia Vekili Tevfik İleri, Hükümet olarak meseleyi bugün köye sadece bir bardak temiz su götürmenin daha ilerisinde ele aldıklarını belirterek; köy içme suyu mevzuu içinde, içecek sularını temin etmek, köyün sağlığını ve hatta bahçeciliğini, küçük ziraatını halletmeyi de mütalâa ettiklerini bütün bunları temin etmek için gereken tesisleri yapmak, sadece bir çeşme değil, bütün tesisleri yapmak, deposu, ana dağıtma tesisleri, havuzu, yalağı vesaire, hepsini ikmal etmek, kararında olduklarını ve hepsini bu davanın içinde mütalâa ederek, bunları tamamen yapmak için bütün imkânları kullanacaklarını belirtmiştir.⁴⁰⁹

---

⁴⁰⁷ TBMMZC, XI, C.13.s.111.

⁴⁰⁸ TBMMZC, XI, C.13.ss.136.

⁴⁰⁹ TBMMZC, XI, C.13.s.427.

7478 Sayılı Kanunun Birinci maddesi kanunun şümulünü, ikinci madde tahsisatları, üçüncü ve dördüncü madde çalışma ve icra programlarını, beşinci madde için yapılmasını, altıncı madde fabrika ve imalathaneler kurma salahiyetlerini, yedinci madde Teşkilat ve personel, sekizinci madde Belediyelerle müştereken yapılacak tesisleri, dokuzuncu madde tesislerin devir ve teslimini, onuncu madde tesislerin bakım ve işletilmesini, on birinci madde

Nitekim Demokrat parti on yıllık süreci incelendiğinde özellikle seçim kampanyaları arasında Barajlar, köprüler, limanlar, köy içme suları kampanyada sıkça değinilen konular arasında yer almaktadır. Nitekim o tarihlerde köy oylarını alan seçimi de alıyordu. Bu yüzden Demokrat Partinin uyguladığı ve köylüyü çiftçi yapan tarım politikaları Demokrat Parti'nin köy oylarını almada sıkıntısının olmayacağını da göstergesiydi.

çime suyunun tahsis ve tevzini, on ikinci, on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci madde istimplâk hükümlerini ve on altıncı madde ise ceza hükümlerini içermektedir. **TBMMZC**, XI, C.13.s.420-427.

1957–1960 Dönemi Toplumsal Politikası Üzerine Genel Değerlendirme

DP 1957–1960 yılının toplumsal kanunlarının incelendiği bu dönemde, kanunların genel olarak sosyal devlet anlayışı, toplu sözleşme ve grev hakkı, işçi hakları gibi konuları kapsamıştır.

Nitekim muhalefet yıllarında özellikle toplu sözleşme ve grev hakkının işçilerin temel hakkı olduğunu kabul eden Demokrat Parti, 1950 seçim bildirgesinde bu hakları işçilere vereceğini bildirmiştir. Fakat iktidara geldikten sonra bu hakları vermemiş, hatta daha da ileri giderek değişik zamanlarda, Türk işçisinin bu hakları kullanacak olgunluğa erişmediğini ileri sürmüştür.

İnceleme sonunda, Toplumsal alanda toplam 81 kanunun çıkarıldığı tespit edilen bu dönemin kısa bir değerlendirmesi yapıldığında, dikkati çeken husus çıkarılan yasaların özellikle işçi hakları ve sosyal güvenlik alanında yoğunlaşmasıdır.

Bu dönemde İktidarın sosyal ve toplumsal yasalarda özellikle, İşçi meselesine ve sosyal güvenlik yasalarına yoğunlaşmasının sebebi belki de, iktidara geldikten sonra unuttuğu vaatleri hatırlayarak işçilerin gönüllerini tekrar kazanmak istemesidir.

Nitekim İsmet Giritlinin de 1958 tarihli Dünya gazetesindeki yazısında da ifade ettiği gibi “İş ve İşçi problemini” ciddi ve samimi şekilde ele almayı başaran parti sayısı, yarım milyonu bulan Türk işçisinin de gönülden sevgisini kazanmış

olacaktı”.⁴¹⁰ Nitekim bu dönem arz edilen işçi grubu toplumda azımsanmayacak bir öneme sahiptir. Bu durum göz önünde alındığında Demokrat Partinin bu dönemde çıkardığı kanunların özellikle işçi ve işçi meseleleri hakları üzerinde yoğunlaşmasının sebebi de daha net anlaşılmaktadır.

---

⁴¹⁰ **Dünya** 3 Mayıs 1954,s.2.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET

1.Eğitim ve Kültür Alanında Gelişmeler

1.1. 1939–1957 Dönemi

1939–1945 dönemi Atatürk’ün millî kültür politikasından farklı, yeni bir kültürel yapının inşasına geçilmiştir.⁴¹¹ Genel itibariyle İsmet İnönü dönemi, eğitimin genel amacı başta temel eğitim olmak üzere, eğitimi yaygınlaştırmaktır. Bunun için takip edilecek genel ilkeler, hümanizm, laiklik ve milliliktir.⁴¹²

Millî Şef döneminde, eğitim alanında görülen en önemli ve çarpıcı gelişmelerin başında Millî Eğitim Bakanı Saffet Arıkan’ın zamanında ortaya atılmış ve ilk planları yapılmış olan “Köy Endüstrileri”nin kurulması gelir.⁴¹³ Ancak Enstitülerden beklenen fayda sağlanamamış ve Endüstriler tek parti ideolojisine göre yetiştirilen Köy gençleri, kırsal kesim ile parti arasında sağlam bir köprü oluşmasını ve burada partinin güçlü duruma gelmesini sağlamıştır.⁴¹⁴

---

⁴¹¹ Ali Ata Yiğit, **İnönü Dönemi Eğitim ve Kültür Politikası (1938 – 1950)**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1992.s. 42.

⁴¹² Yiğit, **a.g.e.**, s. 45-47.

⁴¹³ Çavdar, **Türk Demokrasi...**, s. 373.

⁴¹⁴ Albayrak, **a.g.e.**,s. 373.

Çok Partili Dönem olarak da adlandırılan 1946-1950 döneminde ise Eğitim ve Kültürel alanda yaşanan önemli gelişme 12 Haziran 1946 yılında Üniversitelere özerklik sağlayan “Üniversiteler Kanun Tasarısı” dır.⁴¹⁵

CHP bu dönemde eğitim konusunda oldukça hassas davranmıştır. Nitekim 1948 yılında ilkokul 4. ve 5. sınıflarda normal okul saatleri dışında isteğe bağlı din derslerine yer verilirken, Demokrasiye geçiş laiklik yorumundaki din lehine esneklik ve benzeri nedenlere bağlı olarak da CHP iktidarının son yıllarında Ankara Üniversitesine bağlı İlahiyat Fakültesi ve 1947 yılında da İmam Hatip Kursları açılmıştır.⁴¹⁶

1 Şubat 1949’da 5426 sayı ile çıkarılan genelge ile de Milli Eğitim Bakanlığı, okullarda “Din Dersleri” okutulması kararlaştırılmıştır.⁴¹⁷

4 Haziran 1949 tarihinde ise İlahiyat Fakültesinin kurulmasını öngören 5424 numaralı kanunda değişiklik yapılmıştır.⁴¹⁸

1950’de Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle birlikte ise din eğitimi alanında sağlanan kazanımlar devam etmiş ve Demokrat Parti 21 Ekim 1950 tarihinden itibaren CHP döneminde isteğe bağlı olarak konulmuş din derslerini

---

⁴¹⁵ Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili...*, s.21.

⁴¹⁶ Recep Kaymakcan, “**Religious Education in the Multi-Party Period In Turkey**” in East/West Education ,vol .17,1996,s.91-107.

⁴¹⁷ Şerafettin Turan, **İsmet İnönü**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000,s.302.

⁴¹⁸ Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili...*, s.54.

ilkokulların dördüncü ve beşinci ve sınıflarında zorunlu okutulmasını kabul etmiştir.⁴¹⁹

Demokrat Partinin 1950 yılında İktidara geldikten sonraki yasal anlamdaki ilk çalışması ise 16 Haziran 1950 tarihinde “Arapça Ezan Yasağı”nın kaldırmak olmuştur. Çıkarılan 5665 sayılı yasa ile “Arapça Ezan ve Kamet” okuma yasağı kaldırılmıştır.⁴²⁰

Demokrat Parti'nin Arapça Ezan Yasağı'nı kaldırması, Radyoda dini yayınların yapılması ve mevlit yayınlanması bazı gerici çevreler tarafından farklı algılanmıştır. Nitekim yasakların kaldırılması dinci çevrelerde kıpırdanmalara yol açmış ve Ticani Tarikatına mensup kişiler, Atatürk büst ve Heykellerine karşı saldırılarda bulunmuştur.⁴²¹

Yaşanan gelişmeler üzerine 24 Temmuz 1951 tarihinde “Atatürk Kanunu” çıkartılmış ve Atatürk'ün hatırasına ve heykellerine saldırılar cezai müeyyidelere bağlanmıştır.⁴²² Buna ilaveten Atatürk devrimlerini korumak için 23 Şubat 1952 de “Türk Devrim Ocakları” kurulmasına karar verilmiştir.⁴²³

---

⁴¹⁹ Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili...*, s.76

⁴²⁰ A. Fuat Başgil, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, Çev. M. Ali Sevük ve İ. Hakkı Akın, Çeltüt Matbaacılık, İstanbul 1966, s. 75.

⁴²¹ Albayrak, *a.g.e.*, s. 197.

⁴²² Eroğlu, *a.g.e.*, s. 79.

⁴²³ Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili...*, s.94.

Dinin siyasete alet olmasını engellemek amacıyla da “Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Kanunu” kabul edilmiştir. Basın ise buna “Milli Selamet Kanunu” adını takmıştır.⁴²⁴

Bu yasaya göre, Üniversite Öğretim Üyelerinin siyasetle uğraşmaları yasaklanmış, toplanma özgürlüğü konusunda bazı denetim ve kısıtlamalar getirilmiş, basın üzerinde sıkı bir denetim kurulmuş ve basının iktidar aleyhine yayın yapması konusuna kısıtlamalar getirilmiştir.⁴²⁵

Bu dönem, tek partili döneminde kurulmuş olan ve önemli bir eğitim ve kültür merkezi olan “Halk Evleri” de 1953 yılında Demokrat Parti iktidarı tarafından kapatılırken; 27 Ocak 1954 yılında çıkarılan 6234 sayılı yasa ile de Köy Enstitüleri ile Öğretmen Okulları birleştirilerek sıradan Öğretmen okulu haline getirilmiştir.⁴²⁶

Burada dikkat çeken önemli bir husus ise Köy Enstitülerinin kapanmasına yönelik sürecin de aslında CHP tarafından başlatılmış olmasıdır. Nitekim Köy Enstitüleri’ne ilk darbe CHP’li Millî Eğitim Bakanı, Reşat Şemsettin Sirer döneminde vurulmuştur. Sirer zamanında Enstitüler üzerinde bürokratik baskılar artırılırken, öğretmenlere maaşları geç ödenerek, ekonomik sıkıntılar yaşatılmış; Enstitülerin Başöğretmen’lik hakları ellerinden alınmış ve böylece Enstitüler orijinal yapısı ve amacından saptırılmaya çalışılmıştır.⁴²⁷

---

⁴²⁴ Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili...*, s.112.

⁴²⁵ Giritlioğlu, *a.g.e.*, s. 14-15.

⁴²⁶ Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili...*, s.118-19.

⁴²⁷ Albayrak, *a.g.e.*, s.374.

Nitekim CHP'nin kendi döneminde gerçekleştirdiği bu denli olumlu gelişmelerin motor gücünü oluşturan Köy Enstitüleri'ne, yine kendi ile ilk darbeyi vurmasının belki de en önemli gerekçesi, buralardan yetişen yetenekli, üstün niteliklere sahip köylü gençlerinin, kendi sınıflarının çıkarlarını temsil etmediklerine inandıkları bu partinin ideolojisine hizmet etmeyi bir yana bırakarak, sınıf bilincine varmaları ve artık o aşamadan sonra da köylü sınıfının mücadelesini yapmak gibi, kendilerine göre; yüksek bir misyonu üstlenmelerinden ileri geliyordu. Çünkü, gittikleri yerlerdeki toprak ağaları ve eşraf, onların, kendi sınıflarını uyandırmak girişiminden son derece şikayet eder olmuştur. Enstitülerin sonunu getiren gerçek neden de bu olacaktır.⁴²⁸

Kapatılma süreci, Demokrat Parti'nin işbaşına gelmesiyle hız kazanan ve komünizm propagandası yapıldığı gerekçesiyle iyice yıpratılan Köy Enstitüleri'ne son darbe ise, 25 Ocak 1957 yılında çıkarılan 6888 sayılı yasa ile vurulmuş, çıkarılan bu yasa pek çok Köy Enstitülü işsiz bırakılmıştır.⁴²⁹

Kısaca söylemek gerekirse, CHP döneminde kurulan, ancak yine aynı dönemde Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer'in budamağa başladığı Köy Enstitüleri; DP'nin iktidarı zamanında, dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin "büyük çabaları(!)" sonucunda, ortadan kaldırılmış oldu. İki parti arasında kavgaya neden olan bu yıkımdan en çok pay alan kesim ise, büyük bir yoksulluk ortamında yaşayan köy çocukları olmuş, adeta "Suyu arayan adamın elinden, kazma ve

---

⁴²⁸ a.g.y.

⁴²⁹ Albayrak,a.g.e., s.377.

kürekleri alınarak”,Türk köyleri yeniden suya kavuşabilmek için, yağmur duası okuyanların “güçlü nefeslerine” bırakılmıştır.⁴³⁰

---

⁴³⁰ a.g.y.

1.2.1957–1960 Dönemi

Bu dönemde eğitim ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Nitekim dönemin ekonomi koşulları da göz önüne alındığında, okulların ihtiyaçları yeterli düzeyde sağlanamamıştır.

Yüksek Öğretimde ise daha istikrarlı ve kararlı sonuçlara ulaşılmış ve 25 Haziran 1958 tarihinde “Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü”⁴³¹ , 27 Mayıs 1959 “Orta Doğu Teknik Üniversitesi”⁴³² ve 12 Haziran 1959 yılında da “Sosyal Hizmetler Akademisi”⁴³³ Yasası yürürlüğe girmiştir.

Bu gelişmelere rağmen bu dönemde DP’nin Üniversitelerle olan ilişkilerinin bozulması ve basın-yayın organlarının özgürlüklerin kısıtlanması adeta bu dönemde sonunu getirmiştir.

Nitekim Üniversite- iktidar ilişkilerinin çıkmaza girdiği bu dönemde, eğitim ve kültür alanında çıkarılan anti-demokratik yasaların kültürel anlamda bir baskı ortamı oluşturduğu söylenebilir.

---

⁴³¹ TBMMZC, XI, C.4,ss.133.

⁴³² TBMMZC, XI, C.9,ss.268.

⁴³³ TBMMZC, XI, C.9,ss.334.

2. Eğitim ve Kültür Alanında Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet

7083 Sayılı Maarif Vekâleti Teşkilatı Kadroları ile Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkındaki 2287 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Olan 4926 Sayılı Ek Kanun

Kanun Gerekçesi

İlköğretimin programının bir plan çerçevesinde açılmasını sağlamak için kanun tasarısı hazırlanmıştır.⁴³⁴

Kanunun Müzakere ve Maddeleri

Bu dönemde muhalefet özellikle ilköğretimin yeteri kadar geliştirilemediğini, çalışmaların çok yavaş olduğu konusunda sık sık iktidara eleştirilerde bulunmuştur.

Bu eleştirilere cevaben söz alan DP Ağrı Millet Vekili Celal Yardımcı ise Demokrat Parti iktidarının Türk eğitimini ileri seviyelere götürebilmek için büyük sarf ettiğini, bu dönemde eğitime verilen öneminin arttığını ve bu dönemde eğitim alanında önemli gelişmelerin yaşandığını belirterek "...Osmanlı imparatorluğunda mevcut olan 10 238 öğretmene C. H. P. iktidarının 27 senede ki katkısının 16 982 öğretmen iken; Demokrat Parti İktidarının 7 senede 18 133 Öğretmen ilâve etmeye muvaffak olmuştur"⁴³⁵ sözleriyle eleştirilere cevap veren Yardımcı, CHP dönemine atıfta bulunarak, çalışmaların bu dönemde daha iyi olduğunu, CHP dönemindeki işe yaramaz, berbat durumdaki okulların tamir ve bakımlarıyla uğraştıklarını savunmuştur

Ayrıca bu dönemde eğitime ilâve edilen müesseselerin de arttığını belirten Yardımcı, bu sayede de Türk milletinin cahillikten kurtulduğunu belirtmiştir.

CHP Sivas Milletvekili Turhan Feyzioğlunun "...Okullarda demokrasi esaslarına yer verilmesi, demokratik bir yolla öğrencilerin yetiştirilmesi dikkat ve itina edilmesi ve sadık tebaa yetiştirilmesi" sözlerine de dikkat çeken Yardımcı "...Bugünkü müfredat programımız bugünkü tahsil ve terbiye sistemimiz

⁴³⁴ TBMMZC, XI, C. 2, ss.83.

⁴³⁵ TBMMZC, XI, C. 2, s.746.

ilkokullardan alınız Üniversitelerimize kadar hatta okullarımızdaki terbiyevi kollara kadar çalışma faaliyetleri Türk vatandaşlarının, Türk çocuklarının sadece demokratik esaslar dairesinde hür söyleme ve hür düşünüp yaşama şartları altında yetiştirilecek. Turhan Bey arkadaşımız bu şartlar içinde yetişip kendisi ne mertebe sadık bende terbiyesi almışsa çocuklarımız hiçbir zaman sadık bende olmadan yetiştirilmiş olacaklardır. Türk irfan hayatımı ilkokuldan alıp üniversitelere kadar politika hareketinden hür tutmak, körpe dimağların bu hareket ve çatışmaların atmosferi dışında objektif hüküm ve kanaatlerle yetişmesini sağlamak hem prensibimiz, hem de kararımızdır”⁴³⁶ sözleriyle ise Demokrat Partinin eğitim meselesini düzeltmek için de büyük bir gayret sarf ettiğini, ayrıca yine bu dönemde sayıları hızla artan müesseselerin olduğunu belirtmiştir.

Muhalefet ise bu dönemde açılan okulların yeterli niteliklere sahip olmadan oy kaygısıyla açıldığını belirtirken, İktidar ise özellikle kendi dönemlerinde artan eğitim kurumlarının sayısı ile eğitim konusunda ki hassasiyetlerini belirtmektedir.

Bu noktada şöyle bir soru da ortaya çıkmaktadır. Nitekim artan eğitim kurumları, eğitim alanında gelişmişliğin gerçekten bir göstergesi olabilir mi? Ya da bu taktik gerçekten de iktidarın oy kaygısıyla yönettiği bir politika mı? Sorusuna yeterli sayıda, kaliteli öğretim elemanı yetiştirmeden, mevcut eksiklikleri tamamlamadan açılan okullar bir nebze de olsa cevap vermektedir

Yine bu dönem de üzerinde oldukça tartışılan diğer bir eğitim meselesi ise Üniversite Hocalarının Politikanın dışında yer almasıydı.

Konu hakkında söz alan Celal Yardımcı “...Üniversite Türk toplumunun fikri seviyesini yükseltmekle vazifelidir. Üniversitenin Türk toplumunun genel seviyesini yükseltmesi, feyzini halka yayması, Profesörlerin ilimlerini Üniversitenin duvarları arasında tutmayarak halkı ulaşması ve feyzinden istifade ettirmesi canı gönülden arzu edilen bir istektir.” Diyerek bu konuda ki düşüncelerini belirtirken “...Üniversiteler bunları ilmin objektivitesice tarafsızlığı içinde gerçekleştirmeli bir ilim mensubunun ilmin objektif mutaları dışında günlük politikaya uyarak gösterişi

---

⁴³⁶ TBMMZC, XI, C. 2, s.746- 47.

davet eden bir şekilde yapmaya kalkarsa, Kanunu ve bizzat ilmi, Evvelâ da Üniversite Kanununun kırk altıncı maddesini, ikinci olarak ta Memurin Kanununun dokuzuncu maddesini ve nihayet ilmi karşısında bulur. İlmin siyasete, hele Üniversite çatısı altında siyasete karışması, siyasetin ilme bulaşması meselesi hayır değil, sadece ve sadece şerdir” sözleriyle de profesörlerin sadece ilimle uğraşmaları, günlük ve demagojik politikanın dışında yer alması gerektiğini ifade eden Yardımcı, Dünya Üniversiteleri ve Türkiye’de Üniversitelerin gelişmesi kitabından okuduğu “...Dünyanın muhtelif Üniversitelerinde profesörlerin ilim hürriyeti, meslekinin disiplini ile mahduttur. Eğer hoca bu disipline tabi olmayacaksa bu meslekten ayrılıp gazeteci veya politikacı olmak icap eder”⁴³⁷ örneğiyle de aslında bu kuralın, yani hocaların siyasetin dışında yer alması kaidesinin, Türkiye’de olduğu diğer Avrupa ülkelerinde geçerli olduğunu ifade etmiştir.

DP gurubunun 9 Ocak 1958 tarihindeki toplantısında söz alan Adnan Menderes ise Üniversitelerin siyasete karışmasını, Kabakçı Mustafa İsyanı’na benzetmiş ve profesörlerin de, devletin memuru olduklarını anımsatarak “...Biz Üniversiteleri gündelik politikaya girsinler diye tekrar kurmadık, çocuklarımızı okutsunlar diye kurduk. Bir kabakçı Mustafa Müessesesi olarak yaşatacak mıyız? Yaşatmayacak mıyız? Bugün kanunu tanımaz, Devlet Şurası kararlarını ittihaz etmez. Büyük Millet Meclisi’nin kanunlarını tatbik etmez kimdir bunlar? Bunlar teraküm ede ede cemiyeti felaketlerle karşı karşıya bırakacak raddeye gelir. Memleket kabili idare olmaktan çıkar...”⁴³⁸ diyerek Üniversite Hocalarının siyasetin dışında kalması gerektiğini belirtmiştir.

Nitekim 6185 sayılı Üniversiteler Kanunu’nun 46. Maddesinin (d) fıkrasının değiştirilmesi için kabul edilen yasayla da Öğretim Üyeliğinden çıkarılma sebepleri arasına, siyasi yayın ve beyanlarda bulunmak da eklenmiştir.

Üniversite Hocalarının ilmi fikirlerinin Politika dışında olması bu dönemde Demokrat Partinin izlediği bir taktiktir. Üniversitenin siyasetten uzak kalması düşüncesi, bu dönemlerde yaşanan ve özellikle 1960’ların sonlarındaki öğrenci olayları ile iktidarların kafasına yerleşmiş; yapılan düzenlemelerle Üniversitelerimizin siyasetle uğraşmaları engellenmiştir.

---

⁴³⁷ TBMMZC, XI, C. 2, s.750.

⁴³⁸ Albayrak, a,g,e.,, s.382.

Turhan Fevzi oğlu ise Milli Eğitim Bakanı'na Öğretim Üyelerinin bakanlık emrine alınması ve görevinden uzaklaştırılması yetkisini veren, 6435 sayılı Kanunun ilim hürriyetinin ve Üniversite idaresini zedelediğini ve de ilmin gelişmesine büyük zararlar verdiğini belirterek, 1946 senesinde Üniversitelere verilmiş olan muhtariyetin 6435 sayılı Kanunla ilga edilmiş olmasından şikâyetçi olduklarını ifade etmiştir.

Celal Yardımcının “Bir hoca vazifesinin dışına taşarsa, 46. madde dur der.” Sözlerine de değinerek 6435 sayılı maddeyi de eleştiren Feyzioğlu “...Arkadaşlar, Profesör Nabi Kübalıya ve naçiz arkadaşınıza Üniversiteler Kanununun sözü geçen 46. maddesi tatbik edilmek istenseydi, o zaman mesele yoktu. Senato karar verecekti. Ancak 46. madde uygulanmadı. İsnat edilen “siyasetle iştilal” fiili ile ilgisi olmayan 6435 sayılı Kanun uygulandı. Üniversite senatosu ittifakla; “Bu kanunun tatbikine mahal yoktur.” dedi. Fakat Meclisten “vazifesini ifa etmeyen, tembel memurlar için çıkarıyoruz.” diye çıkarılan 6435 sayılı Kanun, haksız olarak, maksat haricine çıkılarak tatbik edildi. Kanunun bu olayda tatbik yeri yoktur”⁴³⁹ derken, Celal Yardımcı ise Turhan Feyzi oğlu ve Nabi Kübalı hakkında alınan kararın keyfe mayeşa bir karar olmadığını Üniversiteler Kanununun 46. maddesinin (B) fıkrası gerekçesiyle alındığını⁴⁴⁰ ifade etmiştir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki; bu dönemde uygulamaya konulan yasalar sonrasında, iktidar –üniversite ilişkileri arasında bir soğukluk başlayacaktır. Özellikle muhalefet yanlısı öğretim üyeleri, iktidara karşı yazı ve konuşmaları ile açıktan açığa cephe alamaya başlayacaklardır.⁴⁴¹

Üniversite-iktidar ilişkisinin çıkmaza girdiği ve çıkarılan anti demokratik yasaların bir baskı ortamı oluşturduğu 1957-1960 Dönemi de böylece Üniversite-İktidar gerginliği ile son bulmuştur.

⁴³⁹ TBMMZC, XI, C. 2,s.752.

⁴⁴⁰ TBMMZC, XI, C. 2,s.753.

7083 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— 1958 – 1959 ve 1960 mali yıllarında kullanılacak İlkokul Öğretmen ve Yardımcı Öğretmen kadroları 1946 tarihli ve 4926 sayılı Kanunun ikinci Maarif idareleri kısmına konulmuştur.

TBMMZC, XI, C. 2,s.744

⁴⁴¹ Albayrak,a.g.e., s.380.

**7135 Numaralı 3407 Sayılı Kanunun Üçüncü Maddesinin Birinci
Bölümünün Değiştirilmesi Hakkında Kanun**

Kanun Gerekçesi

Masrafsız bir şekilde İlköğretim Müfettişi ihtiyacını sağlamak, İlkokul Öğretmenlerine Müfettiş olabilme imkânı bahşetmek ve İlkokul Öğretmenliğini daha cazip bir hale getirmek maksadıyla kanun teklifi hazırlanmıştır.⁴⁴²

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan; DP Bursa Milletvekili Hilal Ülman, Müfettiş sayısının azlığından duyduğu sıkıntıyı "...Bugün ilkokullarımızın sayısı 21 000 i aşmakta, Öğretmen adedi 50 000 i geçmiş bulunmaktadır. Müfettiş sayısı ise sadece 340 tır. Her yıl yetişen 20-30 Müfettişe mukabil bir o kadarı emekli olmakta veya ölmektedir. Bu yüzden bu şart Müfettiş adedini de tedricî olarak azaltmaktadır. Bugün artık İlkokul Müfettişleri sayısının normal bir seviyeye yükselmesinin zaruret olduğu bir hakikattir.

Şu halde İlkokul problemlerinin en makul çözücüsü olan Öğretmenlerden liyakat ve başarıları tespit edilmiş ehil ellere bu imkânı vermek lâzımdır. Bu suretle mesleğe manevi bir cazibe ve kalifiye Öğretmen yetiştirme avantajı da sağlanmış olacaktır. Bu vesile ile demokrasi davasının temel taşı olan Maarif meselelerinde bu her türlü siyasi düşünce ayrılıklarını bir tarafa bırakarak kanunun kabulünü istirham ederim" sözleriyle ifade etmiştir. Hilal Ülman, Müfettiş sayısının artırılması gerektiğini, nitekim artan okul sayısına rağmen, Müfettiş sayısının değişmediğini ve bunun da bazı sıkıntılara sebebiyet verdiğini belirtmiştir.

Tasarı hakkında söz alan DP Afyon Karahisar Milletvekili Orhan Kökten ise "...1938 yılında alman 382 müfettişlik kadrosu aradan 20 yıl geçtiği halde aynı adedi muhafaza etmektedir. Her yıl emeklilik ve diğer sebeplerle 10-15 İlkokul müfettişi vazifeden ayrıldığı için 20 sene içinde aleyhe 42 açık vermiştir. Sebebi, Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Şubesinden çıkan müfettişler İlköğretim Müfettişi ihtiyacını karşılayamamaktadır. Yalnız pedagoji şubesinden çıkanlar ilk mektep Müfettişi olurlar. Diğerleri Orta tedrisat hocası olmak üzere yetişirler. Pedagoji şubesinden çıkanların mühim bir kısmı da muallim mekteplerinde pedagoji hocası olmayı tercih

---

⁴⁴²TBMMZC, XI, C. 4, ss.124.

ederler ve yılda ancak 5–10 tanesi ilk mektep müfettişi olur” diyerek müfettiş azlığından duyulan sıkıntıyı belirtmiştir.

Nitekim bu dönemde iktidarın eğitim problemleri arasında Müfettiş azlığı meselesi oldukça önem arz ediyordu.

7163 Numaralı Türkiye ve Orta - Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Teşkilât

Kanunu

Kanun Gerekçesi

Birleşik Milletler Teşkilâtı ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında 5 Eylül 1951 tarihli Teknik Yardım Esas Anlaşmasına ek olarak akdedilen 8 Mayıs 1952 tarihli ve 1 sayılı Anlaşmada, Umumiyetle Amme Hizmetlerinin geliştirilmesi ve hususiyile Türkiye ve Orta - Doğu'da bu alanda eğitim imkânlarını temin etmek ve Türkiye'de bir Amme İdaresi Enstitüsü kurulması amacıyla mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.⁴⁴³

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı Hakkında söz alan Hariciye Vekili ve Maarif Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu Enstitünün maksat ve gayesini “...Bundan Türkiye'nin eskiden kültür bakımından bütün Orta - Doğu üstündeki inikusatını nazarı itibara alarak ve hâlâ civarımızdaki komşularımızda gerek Harbiye, gerek Mülkiye ve gerek Mühendis mektebimizde ve diğer fakültelerimizde veya eski mekteplerimizde, hatta

---

7135 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1 — 3407 sayılı Kanunun üçüncü maddesinin birinci bölümü aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

İlköğretim Müfettişleri, Eğitim enstitüleriyle yabancı memleketlerdeki mümasilleri okullar mezunlarından ve İlkokul Öğretmenlerinden tayin edilir. Ancak, İlkokul Öğretmenlerinin İlköğretim Müfettişi olabilmeleri için, İlkokullarda en az sekiz yıl veya en az iki yılı Başöğretmenlikte geçmiş olmak şartı ile en az altı yıl fiilen Öğretmenlik yapmış olmaları ve bu hizmetlerin başarılı oldukları ve ilgililerin Müfettişlik evsaf ve ehliyetini haiz buldukları Maarif Vekâletince kabul edilecek esaslar dâhilinde tespit edilmiş bulunmak şarttır.

Bundan başka, bu evsafta bulunanların Maarif Vekâletince hazırlanacak bir talimatnameye göre açılacak kurslara devamla kurslar sonundaki imtihanlarda ehliyetlerini ispat etmiş olmaları lâzımdır. Muvakkat Madde — Halen İlköğretim denetmeni olarak çalışanlardan, başarıları Maarif Vekâletinin tespit edeceği esaslara göre sabit olanlar müfettişliğe geçirilir; başarıları kâfi görülmeyenler Öğretmenlik vazifelerine iade olunurlar. **TBMMZC, XI, C. 4, s. 665.**

⁴⁴³ **TBMMZC, XI, C. 4, ss.133.**

imparatorluk zamanında tahsil edip Orta - Şark'ta devlet idaresini ellerinde tutan kimselerin mevcut olduğu göz önünde bulundurularak bu ananın bir an evvel devamı ve buraya civar memleketlerden İran, Irak, Suriye, Afganistan, Pakistan gibi memleketlerden gelecek olan talebelerin yetişmesi ve idare mekanizmasında çalışmaları ve böyle muayyen bir merkezde toplanacak Orta - Doğu memleketleri idarecileri arasında bir yakınlık, bir kardeşlik hissinin vücut bulması düşüncesiyle kurulmuştur” şeklinde açıklamıştır.

CHP Kars Milletvekili Mehmet Hazer'in “...Bu memleketler Amme idarecilerini kendileri versinler” sözlerine de cevap veren Zorlu; “...Nihayet her şeyin bir hududu vardır. Kendileri verirlerse o zaman seçecekleri adamları da kendileri seçer ve kendilerinden gönderirler. Hâlbuki biz verirsek bu idarecinin Türk olması imkân dâhilindedir”⁴⁴⁴ sözleriyle de idarecilerin bizim tarafımızdan seçilmesinin önemini vurgulamıştır.

Türkiye ve Orta - Doğu Âmme İdaresi Enstitüsünün Umum Müdürünün aldığı maaş miktarı da iktidar ve muhalefet arasında tartışmaya yol açan diğer bir mevzudur.

Bu konu hakkında söz alan Mehmet Hazer ise tasarının reddini isteyerek “...Umum müdür idare heyetince üniversite profesörleri arasından seçilecek. Bu adam hem profesör maaşı alacak ve hem de ek görev. Bir de rektör var fakat umum müdür rektörden daha fazla para alıyor. Bu durum karşısında umum müdürlük mü iyidir, rektörlük mü? Tabii ki, insan umum müdürlüğü tercih eder. Hiç olmazsa rektörün bu Üniversite profesörleri arasından umum müdürlüğe seçilecek zat kadar haysiyeti olması gerekir.

Sekiz yüz elli lira olması meselesinde değilim. Üniversite rektörünü de sekiz yüz elli yapın takririmi geri alayım. Ama üniversite rektörü fakültenin profesörleri arasından seçilen o muhterem zat dört yüz lira alır, yine üniversite profesörleri arasından, profesörler tarafından değil de, idare heyeti tarafından seçilen bir diğer profesör sekiz yüz elli lira alırsa bunun olmayacağı kanaatine varırım. Yapılacaksa ötekileri de sekiz yüz elli liraya çıkaralım, yapılmayacaksa dört yüz lira olarak kalır”⁴⁴⁵ derken, Fatin Rüştü Zorlu ise verilecek olan miktarının çok olmadığını belirtmiş ve “...Bu müessesede, Türkiye için olduğu kadar, harice de müteveccih bir müessesedir. Buradaki maksadımız bilhassa Türkiye'nin mazide olduğu gibi ilim ve kültürünü genişletmek ve eski haline getirmektir. Buraya seçilen arkadaşlar bir heyet marifetiyle seçilecektir Bu işin ayrıca bir de temsili vazifesi vardır. Bu Birleşmiş Milletler uzmanları ve yabancı profesörler ve hatta muhaberenin idaresi için lüzumlu

⁴⁴⁴ TBMMZC, XI, C. 4, s.692.

⁴⁴⁵ TBMMZC, XI, C. 4, s.693.

olan, sekreter, steno ve daktilolarla idari teması olacak, dolayısıyla birtakım masrafları bulunacaktır.

Onun için bu sekiz yüz elli lira fazla bir para değildir. Biz bunu diğer şeylerle tedahül ettirmeyelim. Onun içindir ki, bu enstitü müdürünün vaktinin yüzde yüzünü buraya vakfetmesi icab edecektir. Bilmiyorum diğer üniversite mensupları yüzde yüz vakitlerini buraya inhisar ettiriyorlar mı, ettirmiyorlar mı? Böyle bir mukayesenin yapılmaması lâzım geldiği fikrindeyim. Bu arkadaş birçok vasıfları haiz olarak buraya seçilecek ve vaktinin yüzde yüzünü buraya sarf edecektir. Bu para da çok bir para değildir⁴⁴⁶” diyerek tasarının kabulünü istemiştir.

7174 Numaralı Öğretmenlerin Özel Okullarda ve Özel Öğrenci Yurtlarında Ek Vazife Deruhte Edebilmeleri Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Özel Okullar, Öğretmen kadrolarının mühim bir kısmını resmi okullarda vazifeli Öğretmen ve İdarecilerden temin suretiyle faaliyetlerini idame ettirmektedirler. Halen 40 000 den fazla öğrencisi bulunan Özel okullarda ve 5661 numaralı Kanun gereğince Maarif Vekâletinin iznine ve murakabesine tâbi Özel öğrenci yurtlarında ek vazife ile çalışmakta bulunan resmî kadro mensuplarının ek vazifelerine son verilmesi ve bu müesseselerin faaliyetlerini sekteye uğratmasını önlemek amacıyla mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.⁴⁴⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Adana Milletvekili Kemal Sarı İbrahimoglu, Özel okullar ve özel dersanelerin birtakım psikolojik ve kültürel bakımdan bazı mahzurları da beraberinde getirdiğini ve “...Bu okullarda aristokrat kimselerin çocukları okumaktadır. Bu okullar paralıdır, herkes oralarda okuyamamaktadır” gibi

---

⁴⁴⁶ TBMMZC, XI, C. 4, s.693-94.

Toplam 29 madde ve beş bölümden oluşan 7163 Sayılı Kanunun birinci bölümü Teşkilât ve vazifeleri; İkinci bölümü Organlar ve Teşkilâtı; üçüncü bölümü Giriş şartlarını; dördüncü bölüm özlük haklarını ve beşinci bölüm ise Mütferrik hükümleri içermektedir.

⁴⁴⁷ TBMMZC, XI, C.6,ss.4.

birtakım eleştirilere hedef olduğunu ve Özel dersanelerde ve kurslarda çalışan Öğretmenlerin idareci veya müzakereci olarak vazife almalarının ise birtakım dedikodulara sebebiyet vereceğini belirtmiştir.⁴⁴⁸

Maarif Vekili Celal Yardımcı ise Özel dersaneler üzerinde bazı dedikodular olduğu, suiistimal ve haksızlıklar yaptıkları iddiaları gerçek olmadığını ifade etmiştir.⁴⁴⁹

Siirt Milletvekili Mehmet Daim Süalp ise Öğretmenlerin yurtlarda Öğretmenlik vazifesi yapamayacağını belirterek "...Özel Okullarda bir öğretmen, öğretmenlik yapabilir, müzakerecilik yapabilir, idarecilik yapabilir; fakat bir yurttan yapsa yapsa ancak müzakerecilik yahut idarecilik yapar. Yurtlarda öğretmenlik yapılmaz. Buralarda öğretmenlik, müzakerecilik ve idarecilik yaparlar denecek olursa ve bunu böylece maddeye sokacak olursak, yarın öbür gün yurtlarda hocaların öğretmenlik yapmakta olduklarını göreceğiz"⁴⁵⁰ diyerek Öğretmenlerin yurtlarda öğretmenlik yapamayacağını dile getirmiştir.

Daim Süalp'in "Bu kanunla, Öğretmenler yurtlarda Öğretmenlik vazifesini kabul ederse başkaca ders veremez." Sözlerini eleştiren Celal Yardımcı ise "...Hayır, Yurtlarda ders okutma izni almadan da Öğretmenlik yaparlar, Öğretmenin bir yurttan ders okutması talimatnamesine göre muvafakate bağlıdır. Eğer o yurttan vekâlet aynı zamanda tedrisat yapılmasına izin vermişse elbette ki, Öğretmen orada hem öğretmenlik, hem müzakerecilik, hem de idarecilik yapar. Bu itibarla endişeyi yahut iltibası tevlit edecek hiçbir husus ve keyfiyet mevcut değildir"⁴⁵¹ diyerek Daim Süalp'in eleştirisine cevap vermiştir.

Niğde Milletvekili Asım Eren'in "Neden dolayı bir Doktor resmi vazifesinin dışındaki saatlerde müsaade almaksızın istediği gibi zamanına tasarruf ediyor da, Öğretmen tasarruf edemiyor?"⁴⁵² Sözlerine cevaben söz alan Ordu Milletvekili Ferda Güley ise "...Resmi vazifesinin dışında bir Doktor da istediği gibi saatlerine tasarruf edebilir, gece bile; bir hastaya bakmaya gidebilir. Bir Doktorun, vatandaşın sağlığı ile hayat emniyeti ile alakalı bir meslek mensubunun zamanını sınırlama düşünülmemiştir, ama Doktorlardan ayrı, bütün meslek mensuplarının da, hatta esnafların bile haftada bir gün tatil yapmaları yahut bir gün olsun istirahat etmeleri kanun koyucu tarafından içtimai faydaya uygun görülmüştür.

---

⁴⁴⁸ TBMMZC, XI, C.6,s.8.

⁴⁴⁹ TBMMZC, XI, C.6,s.13.

⁴⁵⁰ TBMMZC, XI, C.6,s.27

⁴⁵¹ TBMMZC, XI, C.6,s.30.

⁴⁵² TBMMZC, XI, C.6,s.26.

Öğretmen ise Özel mekteplerde istediği gibi ders verdiği takdirde, ertesi günü vazife görmekle mükellef bulunduğu dershaneye girer ve karşısında oturduğumuz çocuklarımıza faydalı olamaz; geç saatlere kadar yorulmuş ve o günkü dersini hazırlanamamış olarak dershaneye geldiği için, bedeni, ruhi, fikri zindellekle dersini veremez. Hâlbuki Devlet olarak ben zinde, kafası ve bedeni yorulmamış olarak dershaneye geldiği zaman çocuklarıma faydalı olacağından dolayı muayyen bir ücret ve Öğretmenlik şerefini kendisine veririm. Bundan dolayı da tatbikattaki kanunda Öğretmenlerin ders verme saatleri haftada 24 saatle sınırlandırılmıştır.

Asım Bey bu hususta “Öğretmen ne bağlı bulunduğu vekâletin, ne de Maarif Vekâletinin iznine bağlı olsun, tam demokratik bir hürriyetle serbest olsun. Yani Bir lise hocası, hiç olmazsa 15 saatlik mecburi dersinden sonra ihtiyari olan ve ayrı ücrete tâbi olan 9 saatlik ek dersinde olsun kimseden izin almaya mecbur bulunmasın demiş” olabilirler. Ama kim kontrol edecek bunu? İzin almadan dokuz saat de ders okutabilir, on dokuz saat de okutabilir. Kim kontrol edecek. Gerek kontrol bakımından, gerek vâzı kanunun çok evvelce tespit etmiş olduğu 24 saatlik üniteyi aşmamak bakımından Maarif Vekâletinden tahsisen izin alınmasını gerektiren Bütçe Encümeninden geçiş şekliyle, kabulünde isabet olduğu kanaatindeyim”⁴⁵³ sözleriyle Öğretmenlerin resmi vazifeleri dışında çalışmasının birtakım aksaklıklara sebep olacağını belirtmiştir.

7307 Numaralı Orta - Doğu Teknik Üniversitesi Kanunu

Kanun Gerekçesi

Orta - Doğu Teknik Üniversitesinin kesin olarak taazzuv etmesini temin bakımından müessesenin muhtaç bulunduğu esas kuruluş kanun tasarısı ihzar ve yüksek tetkik ve tasviplerine arz olunarak mezkûr tasarı hazırlanmıştır.⁴⁵⁴

---

⁴⁵³ TBMMZC, XI, C.6,s.32.

7174 Sayılı Kanun Maddeleri: Madde 1— Öğretmenler, Maarif Vekâletinin muvafakatiyle, Özel okullarda ve Özel öğrenci yurtları ile Özel dersane ve kurslarda ek olarak öğretmenlik, idarecilik ve müzakerecilik deruhte edebilirler. TBMMZC, XI, C.6,s.157. Muvakkat Madde — 6762 sayılı Kanunun meriyete girdiği tarih ile bu kanunun neşri tarihi arasındaki müddet içinde çalışmış olanlar da bu kanunun şümulüne girer. TBMMZC, XI, C.6,s.161.

⁴⁵⁴ TBMMZC, XI, C.9,ss.268.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

7307 sayılı 4 Haziran 1959 tarihli Orta Doğu Üniversitesi Kanunu adıyla kurulan üniversitenin kuruluş amaçları kanunda, Orta Doğu'nun kaynaklarını geliştirmek ve ekonomik sorunlarını çözümlmek, Türk ulusuna ve diğer uluslara yarar sağlayacak uygulamalı araştırmalar yapmak, İngiliz dilinde ileri öğretim vermek olarak belirtilmiştir.

Kanun Müzakere sırasında İktidar ve muhalefet arasında en çok tartışmaya sebep olan kanun maddesi ise “Orta-Doğu Teknik Üniversitesine yapılacak bağış ve vasiyetlerle bu üniversitenin bütün muamele ve tasarrufları faaliyet ve gelirleri her türlü Gümrük ve sair vergi resim ve harçlardan muaftır. Gelir veya Kurumlar Vergisine tâbi mükellefler tarafından bu üniversiteye makbuz mukabilinde yapılacak nakdî bağışlar yıllık beyanname ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazancından indirilir” ifadesinin yer aldığı on altıncı madde olmuştur.

Bu madde hakkında söz alan DP İzmir Milletvekili Behzat Bilgin, buradaki her türlü vergi ve harçlardan muafiyet, emsalinde mevcut olmayan umumi bir muafiyettir. Bir defa Orta - Doğu Teknik Üniversitesine böyle bir muafiyet verilmesi icap ederse, bunun diğer üniversitelere de teşmilinin icap edeceğini belirtmiş ve “...Orta-Doğu Teknik Üniversitesinin gelirlerinin kısmı azamisini ve tahminen yüzde doksanı Hükümetin ve Devletin temin edeceği gelirler teşkil eder. Bu itibarla burada gümrük ve saire şeklinde ifade edilmiş olan umumi muafiyet, Devletin bir cebinden diğer cebine girecek olan bir meblâğa taallük etmektedir. Bu muafiyetin olup olmamasında Orta-Doğu Üniversitesi bakımından hiçbir fark yoktur. Girse de olur, girmese de olur. Bundan Orta-Doğu Üniversitesi faaliyeti hiçbir şekilde müteessir olmaz. Fakat kabul edilecek olursa bundan, diğer üniversitelere sirayeti gibi, son derecede vergi sistemine zararlı bir netice hâsıl olur” diyerek Orta-Doğu Üniversitesi için hiçbir fayda ifade etmeyen, fakat vergi sistemimizde ehemmiyetle nazarı itibara alınması da lazım gelen bir gedik açılması istidadını gösteren böyle bir hükmün kaldırılmasını ve Hükümet teklifinin aynen kabulünü rica etmiştir.⁴⁵⁵

Muvakkat Encümeni Reisi Burhanettin Onat ise Behzat Bilgin'in ileriye sürdüğü “Gelirinin yüzde doksanı Hükümet tarafından temin edilen bu üniversite... “ ifadesini eleştirerek “...Nereden biliyorlar, arkadaşlar? Belki yarın çok büyük bir kısmı dış yardımlara istinaden inkişaf edecek bir müessesenin kanununu çıkarıyorsunuz. Asıl şayanı dikkat olan cihet, yapılacak bağışlar paradan ziyade aynı yardımlar olacaktır, bir kütüphane hediye edecektir, on binlerce kitap hediye

⁴⁵⁵ TBMMZC, XI, C.9,s,363-64.

edecektir, matbaa hediye edecektir, atölye hediye edecektir, makineler hediye edecektir. Bunlar gümrüğe tâbi olursa.... Bunun bizzat Hükümete tahmil edeceği külfeti düşünün” diyerek iktidarı eleştirmiştir.

Maliye Vekili Hasan Polatkan da Burhanettin Onat’ın “ne biliyorlar yardım gelmeyeceğini” sözlerine değinerek “...Yardımanın gelmesini ve çok gelmesini temenni ediyorum. Yalnız şu var ki; bu sene on üç buçuk milyon lira tahsisat verdik, gelecek sene belki de bunun fevkinde bütçemizden tahsisat vereceğiz. Orta Doğu Teknik Üniversitesine bütçemizden, büyük tahsisat verilmekte olması dolayısıyla, müesseseyi, altı üniversitemizin karşısında bilcümle malî mevzuat ile ilişkisini kesmiş olarak vücuda getirmek doğru değildir.

Bizim itirazımız ne bu Üniversiteye yardım yapılmasına, ne yapılacak yardımın miktarına, ne de bunun tesis maksadadır. İtirazımız münhasıran, bütün bu güzel şeylerin yanında diğer üniversitelerimizden ayrı olarak, sivri bir nokta halinde, her türlü malî mevzuatla ilişkisinin kesilmiş hale getirilmek istenmesindedir. Biz bu üniversitenin bilcümle malî mevzuatla irtibat ve alâkasının kesilmesine itiraz etmekteyiz. Burada bir anlayış göstermelerini tekrar rica ediyorum”⁴⁵⁶ demiştir.

7344 Numaralı Maarif Vekâleti Kuruluş Kadroları Hakkındaki 4926 Sayılı Kanuna Bağlı Cetvellere (Yüksek İslam Enstitüleri) İçin Kadro Eklenmesine Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

İmanî-Hatip okulları mezun vermeye başlamış olduğundan, bunların yüksek tahsillerini temin ederek, bir taraftan bu okullara öğretmen, diğer taraftan müftü ve vaiz gibi daha yüksek tahsil isteyen memurları ve memleketin her bakımdan muhtaç olduğu yüksek din âlimlerini yetiştirmek üzere, Yüksek İslam ilahiyat Enstitüleri açılması hususunda, Hükümetçe karar verilmiş ve bu karar Büyük Millet Meclisince de tasvip edilerek 1959 Maarif Vekâleti bütçesinde 417. fasılda ihdas edilen

---

⁴⁵⁶ TBMMZC, XI, C.9,s.368–69.

7307 Sayılı Kanun Maddeleri: Toplam yirmi maddeden oluşan kanunun birinci bölümü Üniversitenin Kuruluş hükümlerini; ikinci bölüm Gayelerini; üçüncü bölüm Mütevelli Heyetini; dördüncü bölüm Rektörü; beşinci bölüm Müşavir Rektörü; altıncı bölüm Mütevelli Heyetinin vazife ve salâhiyetlerini; yedinci bölüm Öğretim kurullarını; sekizinci bölüm dereceler ve unvanları; dokuzuncu bölüm Milletlerarası Müşavirler Heyetinin yıllık toplantısını; onuncu bölüm Yıllık raporları; on birinci bölüm Mali hükümleri; on ikinci bölüm ise Müteferrik hükümleri içermektedir.

40.madde ile beş yüz bin liralık bir tahsisat kabul olunmuştur. Ancak, bu müesseselerin açılabilmesi için kadroya da ihtiyaç gösterildiğinden bağlı teklif, bu ihtiyacı karşılamak için hazırlanmıştır.⁴⁵⁷

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan DP Bursa Milletvekili Hilal Hülman İmam Hatip Okullarının memlekete sağladığı faydaları "...İmam - Hatip okullarının kuruluşu ve mezunlarını vermeye başlamasıyla memleketimizde büyük bir boşluğun dolmaya başladığı bir hakikattir. Bugün huzurunuzda getirilen kanun teklifi bu mezunlara daha yüksek bir din kültürü yapmak imkânını vermek için Yüksek ilahiyat Enstitüsü kurulmasını derpiş etmektedir.

Memleketimizin bilgili din adamlarına olan iştiyakını duyan, bilen ve hisseden bir arkadaşınız olarak yıllarca ihmal edilmiş olan bu davanın bir an evvel en iyi şekilde halledilmesini ve kurulacak ilahiyat Enstitüsünün daha bilgili ve daha kalifiye insanlar yetiştirmek maksadıyla dört senelik bir tahsil devresine yükseltilmesini Maarif Vekâletinden rica etmek istiyorum. Bu vesile ile teklifi getiren ve imza eden arkadaşlarıma ve bu hususta büyük bir anlayış gösteren Hükümetimize dinini seven Müslüman bir Türk vatandaşının minnet ve şükran hislerini arz edeceğim" sözleriyle ifade etmiştir.

---

⁴⁵⁷ TBMMZC, XI, C.9, s.319.

7344 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — Maarif Vekâleti kuruluş kadroları hakkındaki 4926 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin (iller) kısmına, ilişik (1) sayılı cetvelde gösterilen kadrolar ve (2) sayılı Cetvele de, ilişik (2) sayılı cetveldeki kadrolar eklenmiştir. Muvakkat Madde 1— (1) ve (2) sayılı cetvellere dâhil kadrolardan ilişik (3) ve (4) sayılı cetvellerde gösterilen kadrolar 1959 mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (L) işaretli cetvelin Maarif Vekâleti kısmına konulmuştur. Muvakkat Madde 2— 1959 Mali yılı Bütçe Kanununa bağlı (A/1) işaretli cetvelin Maarif Vekâleti kısmının Yüksekokullar umumi masrafları faslının ilahiyat Enstitüsü masrafları maddesinin unvanı Yüksek İslâm Enstitüsü masrafları şeklinde değiştirilmiş ve bu maddeden 50 bin lira tenzil olunarak aynı kısma dâhil Geçici hizmetliler ücreti faslının, Vilâyetler geçici hizmetliler ücreti maddesine eklenmiştir. TBMMZC, XI, C.9, s.618-619.

7352 Numaralı Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Hakkındaki 5239

Sayılı Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvele Bazı Kadrolar İlavesi Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Hem mütehasıs tabip ihtiyacını karşılamak ve hem de Ankara Tıp Fakültesi klinik ve enstitülerinin vazifelerini aksamadan görebilmelerini temin etmek için mevcut 260 kadroya ilâveten altmış kadronun daha ihdas edilmesi için mezkûr kanun tasarısı teklif edilmiştir.⁴⁵⁸

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan DP Kastamonu Milletvekili Münif İslamoğlu, son yıllarda memleketimizde sağlık kurumlarının çoğalarak bütün vatan sathına yayılmasına rağmen bu müesseselerin maalesef yarısından fazlası hekimsizlikten dolayı çalışamaz hale geldiğini belirterek "...Türkiye'de hekimlerin dağılışı anormal durumdadır. İstanbul, İzmir ve Ankara gibi şehirlerimizde dört yüz elli-beş yüz kişiye bir Doktor düşerken Orta Anadolu ve Şark bölgelerimizde 20 000 kişiye bile bir Doktor isabet etmemektedir. Sağlık Vekâleti yapmış olduğu tayinlerden de bir netice istihsal edememektedir. Arkadaşlarımız, eksik olmasınlar, birtakım kadrolar isteyerek birçok doktor arkadaşlarımızın ihtisas yapmak imkânını kazanmasını temin etmek istiyorlar. Biz de bunu memnuniyetle karşılıyoruz. Yalnız biz bu arkadaşların Vekâletin gösterdiği yerlerde ihtisas müddeti kadar hizmet etmelerini teklif ediyoruz ve bundan tabii bir şey olamaz. Nihayet bunu yapmak istemeyenler, ihtisas devresinde aldıkları maaşın üç mislini ödemek suretiyle istedikleri yerlerde hizmet etmek hakkını kazanıyorlar" diyerek teklifin kabulünü istemiştir.⁴⁵⁹

Tasarı Hakkında söz alan Siirt Milletvekili Mehmet Daim Süalp ise Münif İslamoğlu'nun sözlerine katıldığını belirterek "...Mademki, Sağlık Vekâleti Doktorları mahrumi bir imkân bulamamaktadır. O halde Devlet kesesinden okuyan bu kimselerden, hiç olmazsa iki sene bu memlekete hizmet etme fedakârlığının kendilerinden istenmesi kadar tabii bir şey olamaz. Bu sebeple eskiden yanlış olarak kabul ettiğimiz ve meriyetten kaldırdığınız Mecburi Hizmet Kanununun hiç olmazsa gediklerini kapatmak için bugün huzuruza gelen bu teklifi kabul etmenizi istirham edeceğim. Aksi takdirde Şark vilâyetlerinin hiçbir kazasında doktor bulundurmak

⁴⁵⁸ TBMMZC, XI, C.9,ss.346.

⁴⁵⁹ TBMMZC, XI, C.9,s.751.

imkânı hâsıl olmaz”⁴⁶⁰ sözleriyle Mecburi Hizmet Kanununun kabulünü talep etmiştir.

Tasarı veya teklifler üzerinde esaslı olarak durularak isabetli bir karar alınması gerektiğini belirten Muvakkat Encümen adına İzzet Akçal ise “...Avrupa ve Amerika'da okuyan bir hayli gençlerimiz vardır. 4489 sayılı Kanuna tevfikân Avrupa'ya ve Amerika'ya gönderilmiş gençlerimiz de vardır ki, bunlar avdetlerinde kısa bir zaman sonra Devlet hizmetinden çekiliyorlar. Bu mühim bir derdimizdir, üzerinde durulması lâzımdır. Ama şimdi ani alınacak bir kararla salim bir yola bu işi sevk edemeyiz, hatalı bir vaziyete düşebiliriz” sözleriyle verilen takririn geri alınmasını talep ederken, tasarı hakkında söz alan Kastamonu Milletvekili Şükrü Esen de “...Şimdi, senelerce beklemiş, asli asistan gibi çalışmış ve mesuliyet almış kimselere biz az para veririz. Sonra da bu para mukabilinde senelerce hizmet görmek için Şark'a göndeririz. Kanaatimce durup dururken bu Doktor arkadaşlara bu para mukabilinde böyle bir vazife yüklemek doğru değildir. İkincisi; Amerika'da yüzlerce Doktor arkadaş var. Bu arkadaşlar memleketimizde ihtisas sahibi olmak isterler. Bunlara bir asistan kadrosu bulunmaz, kendi gıdaları için bile paraları yoktur.

Onun için giderler Amerika'da ihtisas yaparlar. Şimdi biz bu kanunla bunlara Üniversitede, ehil hocaların yanında ihtisas yapmak imkânını sağlıyoruz. Buna mukabil, üzülerken arz edeyim, verdiğimiz paradan daha ağır bir müeyyide koymak istiyoruz”⁴⁶¹ diyerek verilen bu teklifin geri alınmasını istemektedir.

---

⁴⁶⁰ TBMMZC, XI, C.9,s.751-52.

⁴⁶¹ TBMMZC, XI, C.9,s.750-753.

7352 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— Ankara Üniversitesi Kuruluş kadroları hakkındaki 5239 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Tıp Fakültesi kısmına kadrolar eklenmiştir.Madde 2 — Bu kadrolara tayin edilerek ihtisaslarını yapanlar, ihtisas müddeti kadar Sağlık Vekâletinin göstereceği yerlerde vazife görmeye mecburdurlar. Bu hizmetten sarfi nazar edenler aldıkları maaş tutarının üç mislini tazminat olarak öderler. TBMMZC, XI, C.9,s.750

1957–1960 Dönemi Eğitim ve Kültür Politikası Üzerine Genel Değerlendirme

Türkiye’de 1950 yılından itibaren Çok partili hayata geçiş sürecinde yaşanan sosyo-ekonomik ve toplumsal olaylar eğitime politikalarına da yansımıştır. İlköğretimden yükseköğretime kadar eğitimin her kademesinde büyük bir değişim yaşandığı 1950–1957 yılları arasında ise eğitim alanında büyük bir sayısal gelişme yaşanmıştır.

1957–1960 Dönemine gelindiğinde ise Demokrat Parti İktidarı artık yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemde her alanda etkisini gösteren ekonomik bunalım Eğitim ve kültürel alanda da kendini hissettirmiştir. Bu dönemde özellikle Üniversite ve Öğretim görevlisi sayısının da önemli artışlar olmasına rağmen; nitelik yönünden istenen düzey bir gelişme sağlanamamıştır.

Demokrat Parti bu dönemde eğitim politikasında özellikle mesleki ve teknik eğitime öncelik vermiştir. Nitekim bu dönemde Eğitim ve Kültürel alanda çıkarılan 34 tane kanunun ağırlık noktasını da “Teknik Okullar” oluşturmuştur.

Çünkü Demokrat Partinin bu dönemdeki sosyo-ekonomik politikası, sanayileşmenin doğurduğu yeni yapı içerisinde meslek edindirme okullarını zorunlu kılmıştır. Türkiye’nin kısa sürede kalkınmasını sağlamak için teknik kadroya duyulan bu ihtiyaç ise eğitim ve kültürel alanda çıkarılan kanunları bu alanda yoğunlaştırmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

DIŞ POLİTİKA İLE İLGİLİ ÇIKARILAN KANUNLAR VE KANUNLAR ÇERÇEVESİNDE MUHALEFET

1.Dış Politika Alanında Gelişmeler

1.1. 1939-1957 Dönemi

1939-1950 dönemi Türk-Dış Politikasının amacı, ülkenin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını savaşın dışında kalarak muhafaza etmek ve büyük devletlerarasında bir denge unsuru oluşturmaktır.

İsmet İnönü de 1943 yılında İngiltere Başkanı Winston Churchill ile yaptığı görüşmelerde Türkiye’yi yaklaşan savaş tehlikesinden uzak tutmaya gayret etmişse de, Churchill 1943 yılında Adana’da Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu ile yaptığı “Adana Görüşmelerinde” Türkiye’nin en geç 1943 yılı sonunda savaşa katılmasını istemiştir.⁴⁶²

İkinci Dünya Savaşı koşulları karşısında Türkiye’nin müttefikleri yanında savaşa girmesini sağlamak için yoğun çaba gösteren Churchill’in amacı; Türkiye’yi savaşa sokabilmek için, güçlü bir baskının ağırlığını iyice hissettirebilmektir.⁴⁶³

---

⁴⁶²Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1-2: 1914-1995)**, Alkım Yayınevi, 15.Baskı, İstanbul,2005, s. 412.

⁴⁶³ Cantier Raymond, **İkinci Dünya Savaşı**, Yayımlayan Sefa Kılıçoğlu, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Cilt I - II, İstanbul, 1976, s. 139.

Nitekim 1943 Ekimindeki Dışişleri Bakanlarının Moskova Konferansı'nda Ruslar, Türkiye'nin Savaş'a sokulması konusunda ısrar ederken, 1943 Kasımındaki Tahran Konferansında ise Sovyetler, Türkiye'nin savaşa sokulmasında ısrar etmiştir.⁴⁶⁴

4-6 Aralık 1943 de Kahire'de görüşmelerinde ise artık Türkiye'nin savaşa girmesi konusunda müttefiklerin baskısı gayet ağırdı.

İkinci Dünya Savaşı ve sonrası uluslararası dengeler değişmiş, savaştan iki süper güçten biri olarak çıkan Sovyetlerin emperyalist amaçlı politikaları Türkiye'yi de tehdit etmeye başlamıştır.

1945 tarihinde toplanan "Postdam Konferansında" ise Sovyet Rusya Boğazlar üzerinde ve Boğazlar rejimini değiştirmek yolundaki istekleriyle Türkiye üzerinde bir baskı kurmaya çalışmıştır.

Sovyetlerin Türkiye'ye karşı soğuk harp tehdidi ise ABD'yi Ortadoğu ile ilgilendirmiş, Sovyetleri Ortadoğu'yu tehdit eden tavrına karşı, kapalı bir şekilde uyarmıştır.

Türkiye ve Yunanistan'ı Sovyet tehdidi karşısında yalnız bırakmayan Amerika Başkanı Harry Truman ise 12 Temmuz 1947'de Türkiye ile ABD arasında

---

⁴⁶⁴Armaoğlu, a.g.e.,s.413.

komünizm tehdidi altındaki devletlere yapacağı malî ve askerî yardımla ilgili bir anlaşma imzalamıştır.⁴⁶⁵

1947 yılındaki diğer bir gelişme ise ABD Dış İşleri Bakanı George C. Marshall'ın savaşta zarar görmüş Avrupa ülkeleri için hazırlamış olduğu “Marshall Planı”dır.

Kısaca 1939–1950 yılları arasındaki Türk Dış politikasında Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın dışında kalarak, ülkenin toprak bütünlüğünü muhafaza etmek şeklinde bir strateji belirlemiştir.

1950'den sonra Türkiye'nin Dış politikasında da önemli gelişmeler olmuştur. Rus işgali altında bulunan Kuzey Kore'nin, Güney Kore'ye 1950 yılında saldırması, meseleyi milletler arası bir durum haline getirmiş ve Birleşmiş Milletler müşterek tedbirler almıştır.⁴⁶⁶

Birleşmiş Milletler Kuzey Kore kuvvetlerinin, Güney Kore'ye saldırmasını Güvenlik Konseyi barışın bozulması olarak nitelendirmiş ve 27 Haziran'da Birleşmiş Milletler üyelerini barışı ve güvenliği tekrar sağlamak için yardımda bulunmaya çağırmıştır. Demokrat Parti liderleri de kendi aralarında yaptıkları toplantı sonunda 4500 kişilik bir kuvvetin Kore'ye gitmesine karar vermiştir.⁴⁶⁷

---

⁴⁶⁵ Mehmet Gönlübol –Haluk Ülmen, Olaylarla **Türk Dış Politikası (1919–1965)**, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1969, s. 225–232.

⁴⁶⁶ Hamza Eroğlu, **Türk Devrim Tarihi**, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, 1977, s.270.

⁴⁶⁷ Ali Halil, **Atatürkçü Dış Politika ve NATO ve Türkiye**, Gerçek Yay., İstanbul 1968, s. 121.

İktidarın Kore'ye asker göndermesindeki asıl maksat ise Türkiye'yi "NATO"ya sokmaktı. İktidarın Kore Savaşı'nda izlediği etkili siyaset ve Türk askerinin Kore'de üstün başarısı gerçekten de 1 Mart 1952'de NATO'ya katılmamızda önemli bir paya sahip olmuştur. Türkiye'nin NATO'ya girmek için verdiği mücadeleye ise yavaş yavaş etkisini göstermeye başlamıştır.

Bu amaçla ilk adım 18 Ekim 1951 tarihinde Türkiye'nin "Kuzey Atlantik Anlaşması Teşkilatına" (NATO) iltihakına mütedair protokol Londra'da imzalanmıştır.⁴⁶⁸

Türkiye'nin NATO'ya girişini öngören yasa tasarısı ise 17 Şubat 1952'de TBMM'ye sunuldu ve 1 Mart 1952 tarihinde de Atlantik Karargâhı'nda Türk bayrağı çekilerek Türkiye NATO'ya alındı.⁴⁶⁹ Nato'ya giriş büyük bir sevinçle karşılanırken, Menderes için bu, "Millî bir siyasal zaferdir".⁴⁷⁰

Bu dönemin Dış Politika olaylarını ise yine öncelikle güvenlik ve yardım talepleri oluşturmuştur. Bu dönemde ABD, Yugoslavya'yı Avrupa'da yalnızlıktan kurtarmak ve Rusların emperyalist politikasına engel olmak amacıyla Türkiye'ye Yunanistan ile işbirliğine gitmesini önermiştir.⁴⁷¹

---

⁴⁶⁸ Ahmad, **Türkiye'de Çok Partili...**, s. 89-90.

⁴⁶⁹ Albayrak, **a.g.e.**, s. 423.

⁴⁷⁰ Doğan Avcıoğlu, **Milli Kurtuluş Tarihi**, Tekin Yay. Cilt IV, İstanbul 1976, s. 1616.

⁴⁷¹ Kamuran Gürün, **Dış İlişkiler ve Türk Politikası – 1939'dan Günümüze Kadar**, A.Ü.S.B.F. Yay., Ankara 1983, s. 353.

9 Ağustos 1954 yılında ise Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan arasında “Balkan Paktı” imzalanmıştır.⁴⁷² Başlangıçta kendisinden çok şey beklenen paktın amacı gerçekleştirilememiş ve Kıbrıs ilişkileri yüzünden Yunanistan ile Türkiye’nin arası bozulunca ittifak önemini kaybetmiştir.

Kıbrıs sorunu ise bu dönemin önemli gündem maddesini oluşturmuştur. Nitekim Yunan resmi makamları meseleyi 1954 yılında Birleşmiş Milletlere getirmiştir. Siyasi komisyon konuyu inceleme lüzumu görmemiş ve Yunan tezini reddetmiştir.

Balkanlarda bu gelişmeler yaşanırken, DP iktidarı Orta Doğu siyasetinde başarı kazanmaya başlamıştır.⁴⁷³ Bu iyi ilişkilerin sonucu olarak da 24 Şubat 1955 tarihinde Türkiye ile Irak arasında “Bağdat Paktı” imzalanmıştır.⁴⁷⁴

Bağdat Paktı, Dışişleri Bakanı F. Köprülüye göre, “Türkiye’nin etrafında bir güvenlik ve barış çemberi” oluşturulması yolunda önemli bir gelişme idi.⁴⁷⁵ Paktın esas gayesi ise Orta Doğu barış ve güvenliği tesis etmek ve üye devletlerarası sıkı iş birliğini sağlamaktır.⁴⁷⁶

---

⁴⁷² Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili...*, s.127.

⁴⁷³ Albayrak, *a.g.e.*, s. 476.

⁴⁷⁴ Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili...*, s.133.

⁴⁷⁵ İsmail Soysal, *Türkiye’nin Uluslar arası Siyasal Bağlıları (1945-1990)*, TTK Basımevi C. III, Ankara 1983, s. 494.

⁴⁷⁶ Ahmad, *Türkiye’de Çok Partili...*, s.158.

29 Ağustos 1955 tarihinde toplanan birinci Londra Konferansında ise Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya karşı karşıya gelmiş, ancak konferanstan olumlu bir sonuç çıkmayınca dağılmak zorunda kalmıştır.⁴⁷⁷

5 Ocak 1957 tarihinde Orta Doğu'yu komünizme karşı savunmak amacıyla ortaya sürülen "Eisenhower Doktrini"⁴⁷⁸ ile ise Türkiye Orta Doğu'da en önemli noktayı temsil eder hale gelmiştir.

---

⁴⁷⁷ Albayrak, a.g.e., s.433.

⁴⁷⁸ Ahmad, Türkiye'de Çok Partili..., s.158.

1.2.1957-1960 Dönemi

1957 döneminden sonra Türkiye’de etkisini hızla gösteren ekonomik ve sosyal problemlerin etkisiyle, Demokrat Parti bu dönemde dış politikasında Batı Avrupa ülkeleriyle, siyasal ve ekonomik işbirliğini ön planda tutmuştur. Nitekim Demokrat Parti bu dönemde, Avrupa ülkelerinden sağlayacağı dış destek kredileri sayesinde bozulan ekonomiyi düzeltme çabasındaydı.

Bu yüzden de bu dönemde oldukça aktif bir dış siyaset uygulamasına giden Demokrat Partinin, bu dönem dış politikasındaki en önemli gündem maddesini ise Kıbrıs sorunu oluşturmuştur. Sorunun çözümü için ilk konferans, İngiltere liderliğinde Londra’da 1955’te yapılır fakat toplantı sonuç alınamadan dağılmıştır.⁴⁷⁹

1959 yılında imzalanan “Londra ve Zurich” Antlaşmalarıyla⁴⁸⁰ ise Kıbrıs’ın bağımsızlığı kabul edilmiş ve bu antlaşmalarla İngiltere, Yunanistan ve Türkiye Adada özel haklara sahip olmuştur. 23 Şubat 1959 tarihindeki Londra Antlaşması, yürürlüğe girdikten sonra ise Kıbrıs bağımsız bir Cumhuriyet olmuştur.⁴⁸¹

Kısaca bu dönemde dış politika sahasında çıkarılan kanunların ağırlık noktasını Türkiye’nin güvenlik ve ekonomik amaçlı imzaladığı anlaşmaların oluşturduğunu söyleyebiliriz.

---

⁴⁷⁹ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olaylar, Olgular ve Belgeler**, Cilt: 1, İletişim Yayınları, İstanbul 2001,s.345.

⁴⁸⁰ **TBMMZC**, XI, C.11,s.55-59.

⁴⁸¹ Albayrak,**a.g.e.**,s.459.

2.Dış Politika Alanında Kanunlar, Kanunların Müzakeresi ve Muhalefet

7112 Numaralı İngiliz İhtiyat Filosuna Mensup Dört Büyük Muhribin Türk Hükümeti Tarafından Satın Alınması Hakkında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İngiltere Hükümeti Arasında Teati Edilen Mektupların Tasdikine Dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Dört büyük muhribin çok müsait şartlarla Türk Deniz Kuvvetlerine devrini sağlayan mezkûr anlaşmanın tasdiki için mezkûr tasarı hazırlanmıştır.⁴⁸²

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı Hakkında söz alan CHP Elazığ Milletvekili İsmail Hakkı Talay, İngiliz Harb Filosundan yedek alınan bu muhriplerin on beş sene evvel yapılmış, İkinci Cihan Harbine girmiş, çıkmış, bugün tamir; silahlandırma ve donanım suretiyle karşımıza çıkarılmış eski gemiler olduğunu belirtmiş ve “...On beş sene evvel inşa edilmiş olan bu teknelerle tip, teçhiz, teknik ve sair cepheler bakımından bugün inşa edilmekte olan vasıtalarla asla kıyas kabul etmez. Ve denizlerde elbette ki, yenileri ile boy ölçüşemezler. Bunlar her ne kadar teçhiz, teslih ve tezyin edilirse edilsin, esas kapasitesinde, tarzında bir değişiklik yapılamayacağından dolayı on beş sene evvel yapılmış olan bu tekneler eski olduklarından her sahada yeni yapılanlarla, denizlerdeki vazifelerini müsavi şartlarla yapamazlar” diyerek bu eski teknelerin yerine, aynı parayla yeni denizaltı, harb vasıtalarının satın alınmasını teklif etmiştir.⁴⁸³

DP Antalya Milletvekili Burhanettin Onat ise, dört muhrip meselesi hakkında da ileri geri birçok söz söylendiğini belirttikten sonra, sözlerine şöyle devam etmiştir:

---

⁴⁸² TBMMZC, XI, C. 3, ss.77.

⁴⁸³ TBMMZC, XI, C. 3, s.90–91.

İsmail Hakkı Paşa gibi Dünyanın en şerefli kisvesini taşımış, büyük birliklerimize kumanda etmiş bir General'in "Muhripler yerine denizaltı almalıyız daha iyi olur" düşüncesi askerliğime ait şu hatıramı canlandırdı:

"...Ömrümün büyük bir kısmı orduda geçti. Çeşitli insanlarla karşılaştık. Bu meyanda bir defasında safça bir emir berim vardı. İcabetti, bir gün "Al oğlum, al şu parayı, bana bir kulüp sigarası al gel dedim." Başüstüne dedi, emri tekrar etti, "Bir kulüp sigarası alıp geleceğim" dedi, bir selam çaktı, sert bir dönüş yaptı, sonra kapıdan döndü, "Efendim, sigara bulamazsam tahin helvası alayım mı" dedi. (Gülüşmeler) Muhrip almayalım, denizaltı alalım düşüncesi karşısında bu hikâyeyi hatırladım."⁴⁸⁴

Burhanettin Onat, eski de olsa muhriplerin gerekli müdafaa ve muhafazayı yapabileceğini belirtmiş ve memleketin muhafazasında büyük fayda gördüğü bu muhriplerin alınmasını talep etmiştir.

İsmail Hakkı Talay ise; Burhanettin Onat'ın sözlerine cevaben "...Sayın Onat; Muhriplerle denizaltıların vazifesinden bahsetti. "Bana kalırsa saatçinin dilinden ancak saatçi anlar." Meselâ nasıl ben doktorluktan bir şey anlamazsam o da benim mesleğimden anlamaz. Biz dört buçuk milyar liralık bütçenin aşağı - yukarı yarısını milli müdafaa gücümüze sarf etmekteyiz. Bu kadar fedakârlığı göz önüne aldığımızı göre biraz daha fedakârlık yaparak iki hafif kruvazörü almak ve bu gemilerle donanmamızı takviye etmek lüzumuna kainiyim"⁴⁸⁵ derken, Burhanettin Onat ise "...Alınacak dört muhrip etrafında vaki beyanlarına mukabil, muhribin memleket müdafaasındaki fonksiyonunu, bildiğim kadar arz ettim. Buraya çıktılar, dediler ki; "Sen ne biliyorsun! Saatin dilinden saatçi anlar." dediler. Şimdi, bundan sonra Paşamızın bu kürsüye çıkıp da askerlikten başka bir şey konuşmaya kalkarlarsa, Paşa Hazretlerinin burada sarf etmiş oldukları sözlerini kendilerine hatırlatırsam acaba ne diyecekler? Hâlbuki benim arz ettiğim bilgi, ansiklopedik bilgi seviyesini aşmayan sözlerden ibarettir. Paşanın bunu evleviyetle bilmesi icap ederdi. Ama buraya öyle gelmediler, "Sahil müdafaası" dediler ve nihayet benim emirberin; "Tütün bulamazsam tahin helvası alayım mı efendim?" demesi gibi muhrip yerine efendim denizaltı alınsın, olmaz mı, demeye vardılar. Ordu Mebusununun hem eksik bilgi ile çıkması ve hem de suçluyor olmaya kalkması biraz hazin oluyor"⁴⁸⁶ diyerek İsmail Hakkı Talay'ın eleştirilerine cevap vermiştir.

⁴⁸⁴ TBMMZC, XI, C. 3, s.94.

⁴⁸⁵ TBMMZC, XI, C. 3, s.95.

⁴⁸⁶ TBMMZC, XI, C. 3, s.97.

Demokrat Parti'nin bu dönem dış politikası üzerinde ABD'den sonra en fazla yer kaplayan ülke olan İngiltere ile ekonomik ve ticari anlaşmalar ön planda tutulmuştur.

7115 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Kültür Anlaşmasının Tasdiki Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Memleketimizle Federal Almanya Cumhuriyeti arasında mevcut kültürel münasebetlerin yeni bir hamle ile inkişafını temin edecek özellikteki bu anlaşma için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.⁴⁸⁷

Kanun Müzakere ve Maddesi

CHP Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit, Almanya ile yapılacak bu anlaşmanın, her iki ülke için faydalı olduğunu belirtmiş ve "...Malûmunuzdur ki, kültürü teşkil eden anasır, milletin dili, edebiyatı, tarihi, dini ve ananesidir. Her iki Hükümet iki milletin tarihini, edebiyatını ve dilini birbirine tanıtmak için üniversite ve yüksek okullarında kürsüler ihdas edecektir. Konferanslar verecek, talebe mübadelesinde bulunacaklardır. Her iki memlekette de izci teşkilâtı, sevgi cemiyetleri, kurulacak, arkeoloji ve tarihî tetkikler yapılacaktır.

Türk Milleti ile Alman Milletinin tarihi hâdiseleri ve anlayışları çok eskidir. Onlardan Hammer gibi Osmanlı tarihini yazan, Molteke gibi ordumuzda hizmet edip bihakki Türk Milletini takdir etmiş şahsiyetler vardır. Türk Milleti, Alman Milletini çok iyi tanır ve sever. Bu iki milletin mukadderat birliği vardır. Böyle bir Anlaşma olmasa dahi uzun tarihlerin Mal ettiği milli anlaşma o kadar kuvvetlidir ki, köylerimize kadar yayılmıştır. Türk köylüsü Alman Milletini sever ve onun çalışkanlığına, kahramanlığına hayrandır" derken, Anlaşmanın Türkiye için sağlayacağı faydayı CHP Urfa Milletvekili Esat Mahmut ise; şu sözlerle ifade etmiştir:

7112 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1— Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İngiltere Hükümeti arasında İngiliz İhtiyat Filosuna mensup dört büyük muhribin Türk Hükümeti tarafından satın alınması hakkında 16 Ağustos 1957 tarihinde Ankara'da mektup teatisi suretiyle imzalanan Anlaşma kabul ve tasdik edilmiştir. Madde 2 — Birinci maddede yazılı mektupların tatbiki için gerekli tedbirleri tespit ve ittihaza İcra Vekilleri Heyeti salahiyyetlidir.

TBMMZC, XI, C. 3, s.98

⁴⁸⁷ **TBMMZC, XI, C. 4, ss.93.**

“...Türkiye ile Almanya arasında akdedilen bu anlaşma kültür hayatımız bakımından çok ehemmiyetli bir vakiadır. Alman Milleti bugün dahi medeniyet dediğimiz yüksek âlemin en önünde ve en Ferisinde giden bir millettir. Ondan azami istifade etmek suretiyle büyük kazancımız olur.

Bu anlaşma ile hemen bu kültür münasebeti teessüs etmiş vaziyette değildir. Bu anlaşma tarafımızdan tasdik edildikten sonra en mühim vazife Maarif Vekâletimize terettüp edecektir. Maarif Vekâletimiz Alman Maarif Vekâleti ile bu mukavele gereğince, temaslar temin edecek, mütehassıslar hazırlayacak ve istenilen kültür münasebetlerini tesise çalışacaktır. Elimize geçen bu fırsat memleketimiz namına azami şekilde istifade temin edilmesine çalışmak lâzımdır.”

Nitekim bu dönemde Demokrat Parti İktidarı, gerek toplumsal ve kültürel alanda gerekse de iktisadî politikalarında Almanya ile olan ilişkileri oldukça sıkı tutuyordu. Çünkü dış ülkelerden bulacağı kredilerle tarım ve sanayi kollarında büyük kazançlar sağlamayı düşünen DP iktidarının, ABD’den sonra en fazla yardım almayı umduğu ülke ise Almanya’dır. Bu yüzden de Almanya ile her alanda ilişkilerin sıkı tutulması, iktidar için oldukça önemliydi.

7157 Numaralı 31 Ağustos 1946 Tarihli Türkiye-Fransa Ticaret Anlaşmasının Bir Yıl Müddetle Temdidine Müteallik Mektupların Tasdiki Hakkında Kanun

Kanun Gerekçesi

Fransa ile aramızdaki iktisadi ve ticari münasebetlerin inkişafına ve memleketimizin iktisadi menfaatlerine hizmet edecek mahiyette mütalâa edilen bu temdit mektupları için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.⁴⁸⁸

---

⁴⁸⁸ TBMMZC, XI, C. 4, ss.143.

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Bu dönemde Fransa-Türkiye arasındaki ilişkiler hem ekonomik, hem de siyasal olarak sorunsuz bir dönem geçirmekle birlikte, Fransa bu dönemde, Türkiye'nin iktisadî menfaatlerine yardım sağlayacak önemli bir güç olarak görülmektedir.

Nitekim bu anlaşmada iki ülke arasındaki ilişkileri daha da güçlendirmesi düşünülmüyordu. Bu dönemde Türkiye'nin Fransa'yla yapılan ihracat ise iktidar ve muhalefeti karşı karşıya getirmiştir.

Tasarı hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili Hasan Tez, Fransa'ya yapılan Fındık meselesine değinerek, Fransa'ya bu anlaşma gereğince 2 500 ton fındık ihraç edildiğini, ancak bunun karşılığında iktidarın memleketin zaruri ihtiyaçları yerine, incik boncuk vs. gibi eşyalar aldığını belirterek iktidarı şu sözlerle eleştirmiştir:

“...Aziz arkadaşlar Fransa'ya 2 500 ton fındık ihraç edilerek karşılığında, hastasına ilâç bulamayan, penisilin bulamayan; arabası takozda yatıp lâstik, yedek parça bulamayan vatandaşın ihtiyaç maddeleri ithal edilecekken, incik boncuk getirilmiştir.2 500 ton fındıktan ancak 500 tonu ihraç edilmiştir.15 milyon liralık fındık depolarda, ambarlarda şurada burada çürümeye mahkûm edilmiş. Mukavelenin maddelerine riayet etmeyen Hükümetin mesul edilmesi lâzımdır. Memleketin menfaati budur.”⁴⁸⁹

İktidarın, ekonomi politikasının Devletçiliğe doğru kayması ile de işin ehli ve sahibi olan tüccarlar saf harici edilmeyerek, bu işin Ticaret Vekâleti ile kooperatif

---

⁴⁸⁹ TBMMZC, XI, C.4, s.672.

memurlarının elinde kaldığını da belirten Hasan Tez, Fransa'ya fındık ihracatının nasıl yapıldığını ise şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Fransa ile yapılan mukavelede 2 500 ton fındık ihracı vardı. Bunun ancak 500 tonu ihraç edilmiş, geriye 2 000 ton memlekette kalmıştır. Bu hal Hükümetin 1957 senesi başından itibaren 2 500 ton fındık, beceriksizlik yüzünden satılamamıştır. 1957 mahsulünden çoğu satılmayıp bozulmaya terk edilmiştir. Elde 15 bin tonu mütecaviz fındık kalmıştır. Bu, bugünkü rayiçle 15 milyon dolar eder. Buna 570 bin dolar da faiz vermişiz.15 Ekimde tüccara fındığı satmak imkânı verilmiyor. Kısa bir zaman sonra 25 Kasım'da Ticaret Vekâleti verdiği yeni bir emirle bu satış işini iptal etmiştir. Bu vaziyet fındık tüccarını işsiz bırakmıştır. Bu vaziyette en büyük zarar memlekete olmuştur. 15 milyon kilo fındık memlekette depoları işgal etmektedir.

Daha kötüsü Karadeniz'in zavallı halkını... (Soldan; “zavallı değil” sesleri) Karadeniz'in fakir düşen halkının iktisadi durumu bu haldedir. Fındığın ihraç edilememesi Hükümetin mesuliyetini muciptir. Bunların hesabını zamanı gelince elbette soracağız. Fındığın ihraç edilememesi Hükümetin mesuliyetini muciptir. Hem fındık ihraç edilmemiş, hem de memlekete ithali gereken, mukavelede yazılı olduğu halde, birçok iptidai maddeler memlekete girmemiştir.15 milyon dolarlık fındık memlekette kalmış, bunun en az 7,5 milyon liralığı bayatlama yüzünden zarara gitmiştir. Bu memlekette vatandaş tek dolar için 6 ay hapis yatarken 7,5 milyon dolar zarar ettiren Ticaret Vekili hâlâ sandalyesinde oturmaktadır, arkadaşlarını. (Sağdan, alkışlar, “yaşa Hasan Tez” sesleri) Bunun hesabının sorulmasını istiyorum ve Ticaret Vekilini istifaya davet ediyorum.”⁴⁹⁰

Hasan Tezden sonra söz alan Ticaret Vekili Abdullah Aker ise Hasan Tez'in ifade ettiği rakamların baştan aşağı yanlış olduğunu belirterek “...Biz yetmiş bin ton fındık sattık! Hangi zarardan bahsediyorsun? Böyle uydurma rakamlarla gelersen cevabını bu şekilde alırsın, tabii. Almanya'ya iki bin beş yüz ton satıldı, diyorsun. Almanya'nın çatlasa çatlasa bin ton aldığı pek nadirdir. Almanya'da mevcut olan 15 bin ton fındıktır. Bu beş yüz ton fındığı da Ziraat Bankası ihraç etti. Hangi yedi buçuk milyondan bahsediyorsun? Karadenizli olmana rağmen 70 bin tonun ne olduğunu bilir misin? Bütün dünya istihlâkiyatı 35 bin ton. Kakao olduğu zaman 25 bin ton istihlâk olur. 80 bin ton karşısında Hükümete şükranlarını ifade etmen gerekir. Hem de bu dünya piyasasının en düşük olduğu bir zamanda olmuştur. Hangi Ticaret Vekili senin karşında istifa etsin. Evvelâ rakamları doğru öğren şeker kardeşim. Bilmeden ne konuşuyorsun?” sözleriyle de Hasan Tez'i eleştirmiştir.

⁴⁹⁰ TBMMZC, XI, C.4, s.673-74.

Hasan Tez ise "...Sayın Vekil buyuruyorlar ki, 70 bin ton fındık sattık. Türk - Fransız Ticaret Anlaşmasının detaylarını getirsinler, mukaveleyi okusunlar. 2 500 ton fındık yazılmıştır. Vekil Beye rakamları büyültmek, 70 bin tona çıkartmak yakışır mı? Mukaveleyi okursa göreceksiniz ki, bunun mukabilinde ilâç, kanaviçe, demir vardır. Memleketin en büyük ihtiyacı olan lâstik vardır. Kaç tane lâstik ithal ettik? 22 500 ton pamuğa karşı 7 500 ton ihraç etmişiz. Aziz arkadaşlarım. Hükümet memuru diyor ki, "38 milyon lira borcumuz var." "Faiz verdiniz mi?" diyorum, beş milyon lira ödedik deniyor. Bu memlekete yazık değil mi? Diyorum, izah edeyim diyor.

Biz bunun 17 milyonunu ödedik, bunu tenzil ederseniz 21 milyon lira kalır, bunun için de bono verdik" diyor. Sen taksitle terziye 150 liraya bir elbise yaptırın, bunu bir kısmını bonoya rapdetsen, borç ödenmiş sayılır mı, terzi bunu kabul eder mi? Gelmemiş, faiz vermiş. Diyor ki, biz bu borcu verdik, tenzil edin. Olur, mu bu arkadaşlar? 38 milyon borçlanmışız.

Sayın Vekil burada rakamlarla neyi ifade etmek isterse istesin, bu anlaşmanın bütün maddelerine riayet edilmemiştir. Anlaşma ile yedek parça mı, lâstik mi getirilmiştir? Bir yandan bu sıkıntılar, bir yandan ilâç sıkıntısı dururken, bir iki madde gelmiş. Bu mukavele ile neler ithal edildi; birkaç inci, boncuk gibi şeyler. Böyle edebiyatla bu memleketin ıstırabı bitmez. Bu memleketin ıstırabı seçimlerde Demokrat Partinin düşmesiyle biter, başka bir şeyle bitmez!"⁴⁹¹ sözleriyle de Abdullah Eker'in yönelttiği eleştirilere cevap vermiştir.

---

⁴⁹¹ TBMMZC, XI, C. 4, s.674.

7157 Sayılı Kanun Maddesi: Madde 1 — 31 Ağustos 1946 tarihli Türkiye - Fransa Ticaret Anlaşmasının bir yıl müddetle temdidine müteallik 18 Aralık 1957 tarihinde Hariciye Vekâleti ile Fransa Büyük elçiliği arasında teati edilen mektuplar kabul ve tasdik edilmiştir. TBMMZC, XI, C. 4, s.675.

7253 Numaralı Amerikan Vatandaşları Tarafından Türkiye’de Yapılan Yatırımlar Hakkında Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin Vereceği İstimlâk ve Müsadere Garantisine Müteallik Olarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Arasında 15 Ocak 1957 Tarihinde Nota Teatisi Suretiyle Addolunan Anlaşmanın Tasdikine dair Kanun

Kanun Gerekçesi

Memleketimize Amerikan sermayesinin celbi bakımından faydalı olması beklenen mezkûr Anlaşmanın kabulü için mezkûr kanun tasarısı hazırlanmıştır.⁴⁹²

Kanun Müzakere ve Maddeleri

Tasarı hakkında söz alan CHP Ankara Milletvekili İbrahim Saffet Onat, Anlaşmanın esasına katiyen taraftar olduğunu belirtme birlikte, Hariciyenin dikkatsizliği sebebiyle anlaşmanın bazı maddelerinin Türkiye’nin Hükümlerlik hakları ile bağdaşmadığını belirtmiş ve anlaşmanın altındaki manayı şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Amerikalı şahısların Türkiye ile olan hukuki münasebetlerinde Amerikan Hükümeti kendi tebaasına karşı Türkiye hesabına ve Türk mahkemesi bahis konusu olmaksızın bir nevi kefalette bulunuyor. Kefil hangi ahvalde niçin istenir? İzaha lüzum görmüyorum Muhakkak olan şudur ki, Amerikan Hükümetinin itimatsız tutumu ile karşı karşıyayız.

Yabancılar tarafından beslenen güvensizliğin izahına medar olur ümidiyle birkaç cümle ifade etmek isterim. Ne olurdu, bu memlekette Türk hâkimi tam bir teminat içinde vazife görseydi de; ne olurdu bu memlekette paramız bakımından son senelerde enflasyonist bir politika takip edilmeseydi de; ne olurdu, bu memlekette imar ediyorum diye, kanunsuz istimlâkler yapılmısaydı da...

---

⁴⁹² TBMMZC, XI, C.6,ss.163.

Ve ne olurdu, bu memlekette bir 6 - 7 Eylül hâdiseleri vuku bulmasaydı da, Devlet olarak böyle acı bir itimatsızlıkla karşı karşıya kalmazaydık.⁴⁹³”

DP Çanakkale Milletvekili Fatin Rüştü Zorlu ise muhalefetin her fırsatta, dış meselelere, iç politikayı sokarak memleketimizi dışarıda küçük düşürmeğe çalıştığını ve bu durumdan duyduğu rahatsızlığı belirterek “...Arkadaşımız buraya geliyor diyor ki; “Bu anlaşma nasıl olur, bu anlaşma bir imtiyazdır.” biliyorsunuz ki, bütün Avrupa memleketlerinde Amerika'ya karşı bir tediye müşkülâtı vardır. Bu hal diğer kıta memleketlerinde de vardır. Bu memleketlerin hepsi Amerikan sermayesinin kendi vatanlarına girmesini arzu etmektedirler. Amerikan Hükümetinin; vatandaşlarının sermayesinin başka bir memlekete gittiği zaman endişeleri vardır. Bu endişelerden biri de istimlâk endişesidir, millileştirme endişesidir. Arkadaşımız bu vesileden de istifade ederek işe dâhili politikayı karıştırmaya kalkıştılar ve İstanbul'da yapılan imar hareketlerinden ve istimlâklerden bahsettiler. Çok temenni ederim ki, dünyanın her yerinde yapılan istimlâklerle bizim yaptığımız gibi dürüst ve bedeli mukabilinde olsun”

...Biz her gelen investismanı, ecnebi sermayesini ayrı ayrı tetkik edeceğiz. Amerika'dan gelen sermayenin hakikaten Türkiye'nin iktisadi yararına olup olmadığını tetkik edeceğiz. Demek ki, yalnız bu anlaşma kâfi değildir. Bu anlaşma oldu diye her Amerikan sermayesi Türkiye'ye geldi diye onun halefiyetini kabul edecek değiliz. Böyle bir şey yoktur. Bunları ya bilerekten veya bilmeyerekten, sayın arkadaşımız üstünden geçiyor”⁴⁹⁴ diyerek muhalefeti eleştirmiş ve muhalefetin konuyu farklı yönlerle çektiğini bir kez daha tekrar etmiştir.

Bu dönemde de Türkiye için en önemli güç konumunda olan Amerika ekonomik alanda Türkiye'ye desteğini sürdürmekle beraber, Türkiye'ye, Amerika'dan yapılan yardım desteği diğer dönemlere göre daha azdır ve özellikle de bu dönemdeki Türk - Amerikan ilişkileri muhalefeti oldukça rahatsız etmiştir.

Nitekim muhalefetin bu dönemde iktidara dış politika alanında yönelttiği en önemli eleştirilerden birisi de dış ülkelerle, özellikle Amerika'yla yapılan, siyasi

---

⁴⁹³ TBMMZC, XI, C.6,s.71-72.

⁴⁹⁴ TBMMZC, XI, C.8,s.73.

7253 Sayılı Kanun Maddesi: Madde1— Amerikan vatandaşları tarafından Türkiye'de yapılan yatırımlar hakkında Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin vereceği istimlâk ve müsadere garantisine müteallik olarak Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti arasında 15 Ocak 1957 tarihinde nota teatisi suretiyle akd olunan Anlaşma tasdik olunmuştur. TBMMZC, XI, C.8,s.67.

ve askeri ve ekonomik amaçlı anlaşmaların ülkeyi dışa bağımlı hale getirdiği yönündeydi.

Oysaki bu dönemde muhalefetin yönelttiği bu eleştiriler oldukça yersizdir. Çünkü DP iktidarında geliştirilen Türkiye-Amerika ilişkileri ve Türk ekonomisinin Amerikan ve yabancı sermaye nüfuzu altına girişi CHP döneminde atılan adımların devamıdır. CHP döneminde Truman Doktrini ve Marshall yardımları ile geliştirilmeye başlayan Türk-Amerikan ekonomik ilişkileri, DP ile devam eden bir sürecin sonucu olarak bu dönemde karşımıza çıkmaktadır.⁴⁹⁵

---

⁴⁹⁵ Yılmaz Bingöl –Şener Akgün,**a.g.m.**, s.15.

1957–1960 Dönemi Dış Politika Kanunları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

1950’de Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle, Türk dış politikasında da adeta yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde Demokrat Parti iç politikada kendi yolunu seçerken, dış politikada ise Cumhuriyet Halk Partisinin dış politikadaki uygulamalarına uygun bir politika izleyerek, Amerika ve Batılı devletlerle birlikte hareket etmiştir.

DP’nin iktidarı boyunca, aktif bir dış siyasetin görüldüğü dış politika çalışmalarını genellikle ABD ekseninde geliştirmiştir. Nitekim Demokrat Parti yönetimi, bu dönemde ülkenin kalkınması için gerekli olan dış yardımın kaynağını, özellikle ABD’de görmüştür.

Bunun sonucu olarak da Demokrat Parti döneminde Türkiye kendi etrafında değil, Amerika’nın çevresinde kurulan bir güvenlik çemberinin parçası haline gelmiştir.

1957 döneminden sonra ise Türkiye’de etkisini hızla gösteren ekonomik ve sosyal problemlerin etkisiyle, Demokrat Parti Batı Avrupa ülkeleriyle ilişkilerinde, siyasal ve ekonomik işbirliğini ön planda tutmuştur.

1957–1960 döneminde dış politikada imzalanan anlaşmalarda ise özellikle İngiltere, Fransa ve Almanya Türkiye’nin dış politikasında ön plana çıkan ülkelerdir

Bu dönemde dış politika sahasında çıkarılan 52 tane kanunun ağırlık noktasını ise Türkiye'nin güvenlik ve ekonomik amaçlı imzaladığı anlaşmalar oluşturmuştur. Nitekim DP iktidarı imzalanan bu ekonomik ve siyasi antlaşmalar yoluyla bu ülkelerle olan ticaretini geliştirmeye çalışırken, diğer yandan da kötü giden ekonomik durumunu, yabancı ülkelere alacağı dış yardımlarla ve kredilerle düzeltmeyi düşünmüştür.

Fakat iktidarın aldığı bu destek kredileri, ülkeyi yabancı devletlere bağımlı hale getiriyor gerekçesiyle, özellikle bu dönemde muhalefetin şiddetli eleştirilerine hedef olmuştur.

Ancak tüm bu eleştirilere rağmen özellikle dış politika konusu, iktidar ve muhalefet arasındaki çatışmanın en az görüldüğü yerdir. Nitekim Demokrat Partinin dış politikadaki yolu, CHP'den devraldığı dış politika sistemine uygundu ve muhalefette bunun farkındaydı. Bu yüzden bu dönemde dış politikada çıkarılan kanunlardan da anlaşılacağı üzere, iktidar ve muhalefet ilişkisinin en az çatışma görüldüğü yer dış politika alanı olmuştur.

SONUÇ

Türk siyasî tarihinde önemli izler bırakan Demokrat Partinin 1957–1960 dönemi iktidarın en zor yılları olmuştur. Demokrat Parti her ne kadar 1957 seçimlerini kazanarak, tekrar iktidar olmayı başarmışsa da, bu dönem çıkardığı bazı anti demokratik yasalar, iktidar ile muhalefet arasındaki ilişkilerin daha önceki dönemlere göre oldukça sertleşmesine neden olmuştur denebilir.

Demokrat Parti 1957–1960 iktidar dönemindeki uygulamaları ile muhalefet yıllarında ki demokratik söylemlerinin zıttı bir politika sergileyerek kendi içinde çelişkiye düşmüştür. Demokrat Partinin iktidarda kalma mücadelesi verdiği bu dönemde, iktidarda kalmak uğruna attığı her antidemokratik adımın ise Türk demokrasisinin gelişmesine engel olduğu söylenebilir. Ancak ne iktidardaki Demokrat Parti ne de muhalefetteki CHP bunu anlamamış ve on yıllık bu siyasal süreç “İktidar” odaklı sorun merkezinin etrafında dönülen bir kısır döngü oluşturmuştur. İktidar odaklı sorun merkezinin tıkadığı “Demokrasi” kavramı ise bu kısır döngüden üzerine düşen olumsuz payı almış ve demokratik kültür yeterince gelişip, kurumsallaşamamıştır. Bu durum, Türk siyasetine ve siyasetçisine de adeta bir miras olarak aktarılmış, Türk siyasî kültürünün en olumsuz denebilecek yönlerinden birisini oluşturmuştur.

Demokrat Partinin bu dönemde muhalefetle karşı karşıya getiren diğer önemli bir sorun ise; Demokrat Partinin muhalefet döneminde şikâyetçi olduğu sorunları kendi iktidarı döneminde çözmek için uğraşmaması ve bu konuda bir çelişkiye

düşmüş olmasıdır. Aynı şekilde CHP’de, bu dönemde Demokrat Parti’nin muhalefet yıllarındaki söylemlerine benzer bir siyasal üslup geliştirmiştir. Bu doğrultuda 1950–1960 yıllarının demokrasi savunuculuğunu CHP üstlenmiş ve siyasal söyleminin temel motifi demokrasi olmuştur. Her iki parti özelinde de denilebilir ki, hem CHP hem de DP, demokrasiye oldukça pragmatik olarak yaklaşmışlar ve birbirlerine karşı yürüttükleri siyasal iktidar mücadelesinde, demokrasi kavramının içeriğini, hem dönemin konjonktürü hem de bu konjonktürün belirleyiciliği altında partilerin çıkarları belirlemiştir. Bu bağlamda da siyasal söylemlerinde ve demokrasi algılarında konjonktüre uygun olarak partilerin amaçlarına dönük kimi temalar ön plana çıkarılmıştır.⁴⁹⁶ Klasik bir Türkiye gerçeği olarak karşımıza çıkan bu acı tablonun temelinde yatan gerçek nedenin ise iktidarda kalma mücadelesi olduğu ileri sürülebilir.

Bu dönemde çıkarılan kanunların ağırlık noktasını ekonominin teşkil etmesi ve çıkarılan diğer kanunların da ekonomik bağlantılı olması ise dönemin gerek iktidar-muhalefet ilişkisinin ve gerekse de dönemin siyasî önceliklerinin anlaşılmasında oldukça yarar sağlamıştır. Bu durum her şeyden önce iktidarın siyasi bir tercihi olarak kabul edilebilir. Çalışmada incelenen dönemde, DP iktidarının kamuoyu desteğinin azalması ve bunun sonucu olarak kendini gösteren düşük oy kaygısı, iktidarı öncelikle ve acil olarak ekonomi alanında önlem almaya itmiş olmalıdır. Nitekim ekonomi politikalarının gündelik yaşamı kısa sürede etkileme gücüne sahip olduğunun farkında olan CHP’nin de muhalefetini, DP’nin başarısız olan ekonomi politikaları üzerinde yoğunlaştırması ve iktidarı özellikle bu yolla

---

⁴⁹⁶ Özçelik Kaya , **a.g.m.**, s.186.

yıpratması, iktidar aleyhine çok çabuk sonuç veren bir durum olmuş, CHP bu durumu DP'ye karşı bir koz olarak etkili bir şekilde kullanmıştır. Ekonomi alanında toplam 217 adet kanunun çıkarıldığı bu dönemde muhalefetin eleştirileri özellikle, plansız ekonomi, bütçeye ayrılan paralar, tarım ve hayvancılık, karayolu ağırlıklı kalkınma ve özellikle de dış ülkelerden alınan destek kredileri üzerine olmuştur.

Toplumsal alanda çıkarılan kanunlarda ise özellikle işçi yasaları ön plana çıkmıştır. Çünkü planlı bir ekonomi ve kalkınma, iş yaşamını kontrol altında tutmayı zorunlu kılmıştır.

Eğitim ve kültürel alandaki kanunların ağırlık noktasını ise ekonomik kalkınma için de oldukça önemli olan, Teknik Okulların kurulması oluşturmuştur.

Siyasî ve askerî alanda da ekonomi ön planda tutulurken, dış politika kanunlarını ise dış devletlerle yapılan ticaret anlaşmaları oluşturmuştur

Bu dönemde kanun müzakerelerinden de anlaşılacağı üzere muhalefetin eleştirileri öncelikle kötü giden ekonomi ve bozulmaya başlayan siyasal düzen üzerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle de kötü giden ekonomi döneme damgasını vururken, dönemin siyasî, askerî, toplumsal, kültürel ve dış politik ilişkilerine de yön vermiştir.

Demokrasi kavramının kısır bir döngüde geliştiği bu dönemdeki siyasî politika, demokrasi kavramını da sınırlandırmış, kısaca bu dönemde suretler değişmiş

ancak; uygulanan icraatlar diğer dönemlerden çok farklı olmamıştır. Buna dayalı olarak bu dönemde, her ne olursa olsun iktidarda kalma ya da iktidara gelme mücadelesinin, çoğu zaman demokrasiyi geliştirme ve kurumsallaştırma düşüncesinin önüne geçtiği söylenebilir. .

KAYNAKLAR

ARŞİV BELGELERİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 1, Ankara: TBMM Matbaası,1958.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 2, Ankara: TBMM Matbaası, 1958.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 3, Ankara: TBMM Matbaası, 1958.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 4, Ankara: TBMM Matbaası, 1958.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 5, Ankara: TBMM Matbaası, 1959.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 6, Ankara: TBMM Matbaası, 1959.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 7, Ankara: TBMM Matbaası, 1959.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 8, Ankara: TBMM Matbaası, 1959.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 9, Ankara: TBMM Matbaası, 1959.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 10, Ankara: TBMM Matbaası, 1960.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 11, Ankara: TBMM Matbaası, 1960.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 12, Ankara: TBMM Matbaası, 1960

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (Devre XI), C: 13, Ankara: TBMM Matbaası, 1960.

SÜRELİ YAYINLAR

GAZETELER

Ulus 17 Mayıs 1950

Dünya 12 Şubat 1954

Dünya 3 Mayıs 1954

Vatan 15 Ekim 1955

Ulus 18 Ekim 1958

Vatan 27 Temmuz 1959

ANSİKLOPEDİLER VE SÖZLÜKLER

DEVELİOĞLU, Ferit; **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 21. Baskı, Ankara, 2004.

Meydan Larousse; Büyük Lügat ve Ansiklopedi, IX. Cilt. Sabah Yayıncılık. İstanbul,1992.

KİTAPLAR

AĞRALI, Sedat; Türkiye **Sendikacılığı**, Son Telgraf Matbaası, İstanbul, 1967.

AHMAD, Feroz - TURGAY Bedia; **Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi (1945-1971)**, İstanbul, 1979.

AHMAD, Feroz; **Modern Türkiye’nin Oluşumu**, Kaynak Yay. 2. Basım, İstanbul, 2005.

AKALIN, Uğur Selçuk; **Üç Dönem Üç Ekonomi**, Set Yayınları, İstanbul, 2004.

AKSOY, Muammer; **Partizan Radyo ve DP**, Ankara, 1960.

AKŞİN Sina ve Diğerleri; **Türkiye Tarihi**, 5. Basım C.4, Cem Yayınevi, İstanbul, 1997.

AKŞİN, Sina; **Ana Çizgileriyle Türkiye’nin Yakın Tarihi**, İmaj Yayıncılık, Ankara, 2001.

ALBAYRAK, Mustafa; **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946 1960)**, Ankara, 2004.

ASLANDAŞ Alper Sedat - BIÇAKÇI Baskın; **Popüler Siyasî Deyimler Sözlüğü**, İstanbul, 1995.

ANZERLİOĞLU, Yonca v.d.; **80. Yılında Türkiye Cumhuriyeti ve Demokrasi**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2004.

ARMAOĞLU, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1-2: 1914-1995)**, Alkım Yayınevi, 15.Baskı, İstanbul,2005.

AVCIOĞLU, Doğan; **Milli Kurtuluş Tarihi**, Tekin Yay. Cilt IV, İstanbul, 1976.

AVCIOĞLU, Doğan; **Türkiye'nin Düzeni**, İkinci Kitap, Ekin Yayınevi, İstanbul,2003.

AYDEMİR, Şevket Süreyya; **İkinci Adam, İsmet İnönü 1950-1954**, C.III, İstanbul,1998.

BAŞGİL, A. Fuat; **27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri**, Çev. M. Ali Sevük ve İ. Hakkı Akın, Çeltüt Matbaacılık, İstanbul, 1966.

BALKANLI, Ali; **Türkiye' de Ekonomik Gelişme ve Kriz**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2002.

BERKES, Niyazi; **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Doğu-Batı Yayınları, t.y. İstanbul.

BURÇAK, R.Salim; **On Yılım Anıları**, Nurool Matbaacılık, Ankara,1998.

BORATAV, Korkut; **Türkiye İktisat Tarihi (1908-1985)**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1998.

CANTIER, Raymond; **İkinci Dünya Savaşı**, Yayımlayan Sefa Kılıçoğlu, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Cilt I - II, İstanbul, 1976.

ÇAM, Esat; **Siyaset Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 1987.

ÇAVDAR, Tefik; **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi, (1839-1950)**, İmge Kitapevi, Ankara, 1995.

ÇELİK, Edip; **100 Soruda Türkiye’ni Dış Politika Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1969.

DANILOV, Viladimir I.; **Çok Partili Sisteme Geçiş: Türk Demokrasinin Gelişmesinin Önemli Bir Safhası**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994.

EKİNCİ, Necdet; **Türkiye’de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul,1997.

ERER, Tekin; **Türkiye’de Parti Kavgaarı**, İstanbul, 1966.

EROĞLU, Hamza; **Türk Devrim Tarihi**, Ankara, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, 1977.

EROĞUL, Cem; **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitapevi, Ankara,1990.

EZHALİ, İhsan; TBMM (1920-1922) ve Osmanlı Meclis-i Mebusan-ı (1877-1920), TBMM yay. No. 54, Ankara, 1992.

GİRİTLİOĞLU, Fahir; **Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi’nin Mevkii**, Ay yıldız Matbaası C. I, Ankara, 1965.

GOLOĞLU, Mahmut; **Demokrasiye Geçiş 1946-1950**, Kaynak Yay., İstanbul, 1982.

GÖNLÜBOL Mehmet – ÜLMEN Haluk; **Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965)**, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969.

GÜLALP, Haldun; **Gelişme Stratejileri ve Gelişme İdeolojileri**, Ankara, 1983.

GÜNEŞ, İhsan; **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Toplanması ve Nitelikleri**, Birinci Meclis, Promat Matbaacılık, İstanbul, 1998.

GÜNEŞ, İhsan; **Birinci Türkiye Millet Meclisi'nin Düşünsel Yapısı**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1985.

GÜRÜN, Kamuran; **Dış İlişkiler ve Türk Politikası – 1939'dan Günümüze Kadar**, A.Ü.S.B.F. Yay. Ankara, 1983.

HALİL, Ali; **Atatürkçü Dış Politika ve NATO ve Türkiye**, Gerçek Yay. İstanbul, 1968.

HANIOĞLU, Şükrü; **Bir Siyasal Düşünür Olarak Abdullah Cevdet ve Dönemi**, İstanbul, 1981.

KABACALI, Altay; **Türkiye'de Gençlik Hareketleri**, Altın Kitaplar, İstanbul, 2007.

KİLİ Suna – GÖZÜBÜYÜK Asaf; **Türk Anayasa Metinleri “Senedi İttifaktan Günümüze”**, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1985.

KOÇAK, Cemil; **Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945**, İletişim Yayınları Cilt 2, İstanbul, 1966.

KOMŞUOĞLU, Ayşegül; **Türkiye’de Siyasal Muhalefet**, İstanbul, 2008.

KONGAR, Emre; **İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, 8. Baskı, Cilt:1-2, İstanbul, 1994.

KONGAR, Emre; **21. Yüzyılda Türkiye**, Remzi Kitapevi, 29. Basım, İstanbul, 2001.

KURAN, Ahmed Bedevi; **İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler**, 2.Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

KUBALI, Hüseyin Nail; **Anayasa Hukuku Dersleri**, İstanbul, 1969.

LEWIS, Bernard; (1984), **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, (çev. Metin Kıratlı), TTK Yayınevi, 2. Baskı, Ankara.

METE, Orhan; **Bütün Tafsilat ve Akisleriyle Demokrat Partinin Birinci Büyük Kongresi (7 Ocak 1947)**, Ticaret Dünyası Matbaası, İstanbul, 1947.

ORAN, Baskın; **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olaylar, Olgular ve Belgeler**, Cilt: 1, iletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

ÖZTÜRK, Kâzım; **Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri ve Programları**, Baha Matbaası, İstanbul, 1968.

SAVCI, Bahri; **Demokrasimiz Üzerine Düşünceler**, Sevinç Matbaası, Ankara,1963.

SOYSAL, İsmail; **Türkiye'nin Uluslar arası Siyasal Bağlıları (1945-1990)**, TTK Basımevi C. III, Ankara, 1983.

TAHRAN, Erdem; **Anayasalar ve Seçim Kanunları (1876-1982)**, Çelüt Matbaası, İstanbul, 1982.

TEZİÇ, Erdoğan; **100 Soruda Siyasi Partiler**, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1976.

TİMUR, Taner; **Türk Devrimi ve Sonrası, (1919-1946)**, Doğan Yayınları, Ankara,1971.

TİMUR, Taner; **Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş**, İletişim Yayınları, 1994, İstanbul.

TÖKİN, İsmail Hüsrev; **Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi (1859-1952)**, Elif Yayınları, İstanbul, 1965.

TÖKİN, Firuzan Hüsrev; **Türkiye'de Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncelerin Gelişmesi, (1939-1965)**, Elif Yayınları, 1965.

TUNAYA, Tarık Zafer; **Türkiye’de Siyasi Partiler**, Cilt 1, İkinci Meşrutiyet Dönemi, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1984.

TUNCAY, Mete; **Türkiye Tarihi-4 (Siyasal Tarih 1950-1960)**, Cem Yayınevi; İstanbul, 1989.

TURAN, Şerafettin; **İsmet İnönü**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000.

TURGUT, Nükhet; **Siyasal Muhalefet**, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1984.

VARLIK Ülkü –ÖREN Banu, **Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Seçimler**, Der Yayınları, İstanbul, 2001.

YALÇIN, Durmuş vd; **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006.

YALÇIN, Semih; **Türk İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri**, Ankara, 2004.

YALMAN, Ahmet Emin; **Yakın Tarihte Gördüklerim, Geçirdiklerim (1945-1971)**, Rey Yayınları Cilt IV, İstanbul, 1971.

YEROSİMAS, Stefanos; **Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye**, Çev. Babür Kuzucu, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1980.

YİĞİT, Ali Ata; **İnönü Dönemi Eğitim ve Kültür Politikası (1938 – 1950)** Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1992.

YÜCEL, Serhan; **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2001.

YÜCEL, Serhan; **Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2006)**, İstanbul 2004.

ZÜRCHER, Erik Jan; **Modernleşen Türkiye'nin Tarihi**, , İletişim Yayınları, İstanbul, 1993.

MAKALELER

ALBAYRAK, Mustafa; “**Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu**”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt XXIII.

ALTUĞ, Figen ; “**Devlet Memurlarının Mali Durumlarındaki Gelişmeler**”, Toplum ve Bilim, İstanbul, Mayıs 1981.

BİNGÖL Yılmaz – AKGÜN Şener; “**Demokratlıktan Muhafazakâr Demokratiğe: Demokrat Parti İle Adalet ve Kalkınma Partisinin**

Karşılaştırmalı Bir Analizi”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (9) 2005 / 1.

ÇAVDAR, Tevfik; **“Siyasal Partiler/Demokrat Parti”**, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları Cilt 7, İstanbul,1983.

ÇAVDAR, Tevfik; **“Demokrat Parti”** Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.8,İstanbul,1985.

İNAN, Süleyman; **“Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)”**, Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, Anı Yayıncılık, (ikinci baskı) , Ankara, 2007.

KAYMAKCAN, Recep; **“Religious Education in the Multi-Party Period İn Turkey”** in East/West Education ,vol .17,1996.

ÖZÇELİK KAYA, Pınar; **“Demokrat Parti’nin Demokrasi Söylemi”**, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi.

SEZGİN Ömür –ŞAYLAN Gencay;**“Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası”**, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C. 8, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983.

TAŞ, Mahir;**“Menderes Döneminin Ekonomi Politikası ve İstikrar Programı”**,Mevzuat Dergisi, Yıl: 7, S. 76, Nisan 2004.

Ek-1

Demokrat Partinin 1957-1960 döneminde Siyasî ve Askerî alanda Mecliste hiç tartışılmaksızın görüşülüp kabul edilen kanunlar da vardır.

Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

7078 Numaralı 1580 Sayılı Belediye Kanununun Yedinci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun

7121 Numaralı Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununun 6743 Sayılı Kanunla On Birinci Maddesinin Beşinci Bendinin Tadili Hakkında Kanun

7139 Numaralı Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri Hakkındaki Kanuna Geçici Bir Madde Eklenmesine Dair Olan 4930 Sayılı Kanunun Meriyet Müddetinin Uzatılması Hakkında Kanun

7140 Numaralı 4273 Sayılı Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununun On Yedinci Maddesine Bir Fıkra ve Bu Kanuna Bir Muvakkat Madde Eklenmesine Dair Kanun

7144 Numaralı Askeri Memurların Subaylığa Nakilleri Hakkındaki 6801 Sayılı Kanuna Üç Ek ve Bir Muvakkat Madde İlâvesine Dair Kanun

7153 Numaralı Milletlerarası Adalet Divanı Statüsünün 36. Maddesinin 2. Fıkrasında Derpiş Olunan ve Hukuki İhtilâfların Halli Hususunda Divanın Kaza Hakkını Önceden Tanımayı Gerektiren İhtiyara Kayda Katılmak Hakkındaki 5047 Sayılı Kanunun Yeniden Temdidine Dair Kanun

7241 Numaralı Divanı Muhasebat Kanununa Ek 8. VI. 1956 Tarihli ve 6736 Sayılı Kanunun Birinci Maddesine Bağlı Cetvelin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

7263 Numaralı Noterlik Kanununun 71. Maddesinin tadili ve 73. Maddesi ile 4782 ve 5235 Sayılı Kanunların Geçici Maddelerinin ilgası Hakkında Kanun

7267 Numaralı 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun İkinci Maddesinin (D) Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanun

7268 Numaralı 1706 Sayılı Jandarma Kanununa Üç Madde Eklenmesine Dair Kanun

7278 Numaralı 1861 Sayılı Jandarma Efradı Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline, Bu Kanuna Bir Ek ve İki Muvakkat Madde Eklenmesine ve Muvakkat Üçüncü Maddesinin Kaldırılmasına Dair Kanun

7281 Numaralı Askeri Temyiz Mahkemesi Reis, Müddei Umumiye Azalarıyla Askerî Adli Hâkimlere Tahsisat Verilmesi Hakkındaki Kanunun Birinci Maddesine Bağlı Cetvelin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

7301 Numaralı Avukatlık Kanununun Dördüncü Maddesinin Tadili Hakkında Kanun

7302 Numaralı 1706 Sayılı Jandarma Kanununun 3148 Sayılı Kanunla Muaddel On Sekizinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

7303 Numaralı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Hakkındaki 6235 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Mezkûr Kanuna Dördüncü ve Beşinci Muvakkat Maddelerin İlâvesine Dair Kanun

7343 Numaralı 3634 Sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline Dair Kanun

7369 Numaralı 4273 Sayılı Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununun 5611 Sayılı Kanunla Değiştirilen On Altıncı Maddesinin Birinci Bendinin A, B, C Fıkraların Tadiline, D Fıkrasının İlğasına ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun

7388 Numaralı Riyaseti Cumhur Teşkilat Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkındaki 4462 Sayılı Kanuna Bağlı Cetvelin Değiştirilmesine Dair Kanun

7410 Numaralı 3201 Sayılı Emniyet Teşkilât Kanununun Doksanıncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun

7471 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Ordusu Subay Askeri Memur ve Muaddelleriyle Astsubayların Giyeceğine Dair Kanun

Ek-2

Demokrat Partinin 1957-1960 döneminde İktisadi alanda Mecliste hiç tartışılmaksızın görüşülüp kabul edilen kanunlar da vardır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

7056 Numaralı 1957 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7058 Numaralı Petrol Dairesi Reisliği 1954 Mali Yılı Hesabı Kati Kanunu

7059-61 Numaralı Devlet Havayolları Umum Müdürlüğünün 1954 -55 Bütçe Yılı Hesabı Kati Kanunu

7062-63 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğünün 1953 -1954 Yılı Hesabı Kati Kanunu

7064 Numaralı İstanbul Üniversitesi 1957 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretti Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7065-66-Numaralı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğünün 1954-1955 Bütçe Yılı Hesabı Kati Kanunu

7067 Numaralı Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurları Hakkındaki 3017 Sayılı Kanunun Altıncı ve Bu kanunun 4258 Sayılı Kanunla Değiştirilen Kırk Dokuzuncu Maddelerinin Değiştirilmesine ve 4882 Sayılı Kanuna Bağlı Kadro Cetvelinde Değişiklik Yapılmasına Dair 6205 Sayılı Kanuna Bağlı Cetvelin Tadili Hakkında Kanun

7068 Numaralı Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurları Kanununa Bazı Hükümler Eklenmesine ve 4258 Sayılı Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7069 Numaralı 1957 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/2) İşaretli Cetvele Yapılan İlâvenin Kabulü Hakkında Kanun

7070 - 71- 72- 73 Numaralı Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1947 - 48- 49-50 Yılı Bütçe Hesabı Kati Kanunu

7077 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü Binası İnşası İçin Gelecek Senelere Sâri Taahhütlere Girişilmesi Hakkında Kanun

7079 Numaralı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurları Kanununa Bazı Hükümler Eklenmesine ve 4258 Sayılı Kanuna Bağlı Kadro Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Olan 4862 Sayılı Kanuna Bağlı (1) ve (2) Sayılı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7081 Numaralı Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1951 Yılı Bütçe Hesabı Kati Kanunu

7084 Numaralı 1957 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7085 Numaralı 1957 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7086 Numaralı Karayolları Umum Müdürlüğü 1957 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7087 Numaralı Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1957 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/2) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7088 Petrol Dairesi Reisliği 1957 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7089 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğü 1957 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7090 Numaralı Karayolları Yapımı İçin Girişilecek Sari Taahhüt İşlerinde Kullanılmak Üzere Bono İhracına Yetki Verilmesi Hakkında Kanun

7091-92-93-94 Numaralı İstanbul Teknik, İstanbul, Ankara ve Ege Üniversitesinin 1958 Yılı Bütçe Kanunu

7096 Numaralı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanunu

7099 Numaralı Orman Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanunu

7101 Numaralı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanunu

7102 Numaralı Karayolları Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanunu

7104 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanunu

7116 Numaralı İmar ve İskân Vekâleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkında Kanun

7123 Numaralı Milli Korunma Kanununa Göre Yapılmış Olan Harcamalara Ait 1951 Takvim Yılı Bilançosunun Kabulü Hakkında Kanun

7124 Numaralı 1954 Mali Yılı Hesabı Kati Kanun

7125 Numaralı 6309 Sayılı Maden Kanununun 6688 Sayılı Kanunla Muaddel Yüz Elli Altıncı Maddesinin (a) Bendinde Yazılı İki Yıllık Müddetin Dört Yıl Daha Uzatılması Hakkında Kanun

7128 Numaralı Millî Korunma Kanununa Göre Yapılmış Olan Harcamalara Ait 1952 Takvim Yılı Bilançosunun Kabulü Hakkında Kanun

7127 Numaralı Munzam Değerli Posta Pulları Çıkartılmasına Dair Kanun

7136 Numaralı Islahı Hayvanat Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair 5883 Sayılı Kanun Ek Kanun

7138 Numaralı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teşkilat ve Memurin Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 3820 Sayılı Kanun ile Eki 4929 Sayılı Kanuna Bağlı Kadro Cetvellerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7145 Numaralı 6245 Sayılı Harcırah Kanununun Birinci Maddesinin (b) Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun

7147-48 Numaralı Milli Korunma Kanununa Göre Yapılmış Olan Harcamalara Ait 1953 -54 Takvim Yılı Bilançosunun Kabulü Hakkında Kanun

7149-50 Numaralı Petrol Dairesi Reisliği 1955-56 Bütçe Yılı Hesabı Kati Kanunu

7151 Numaralı 1958 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7152 Numaralı 6290 Numaralı Kanuna Ekli Gümrük Giriş Tarife Cetvelinin Kırk Dokuzuncu Bölümünün 49.11 Pozisyonun Tali Pozisyon Açılmasına Mütedair Kanun

7166-67 Numaralı İstanbul Üniversitesi 1954-55 Bütçe Yılı Hesabi Kati Kanunu

7169-70 Numaralı İstanbul Teknik Üniversitesi 1954- 55 Bütçe Yılı Hesabı Kati Kanunu

7171 Numaralı Karayolları Umum Müdürlüğü 1955 Bütçe yılı Hesabı Kati Kanun

7172 Numaralı Millî Korunma Kanununa Göre Yapılmış Olan Harcamalara Ait 1955 Takvim Yılı Bilançosunun Kabulü Hakkında Kanun

7173 Numaralı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7178 Numaralı Türk Ticaret Kanununun Meriyet ve Tatbik Şekli Hakkındaki 6763 Sayılı Kanunun 23. Maddesinin Tadiline ve Mezkûr Kanuna Muvakkat Bir Madde İlâvesine Dair Kanun

7181 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1958 yılı Bütçe Kanununa bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7183 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A / 1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7188 Numaralı Mahakimin Teşkilâtına Ait Ahkâmı Muaddil 469 Sayılı Kanunun Beşinci Maddesine 981 Sayılı Kanunla Eklenen Fıkranın Tadili Hakkında Kanun

7194 Numaralı Karayolları Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7195 Numaralı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1958 Devlet Şûrası Kanuna Ek 6716 Sayılı Kanunun

7199 Numaralı Maden Kanununun 73. Maddesinin Tadili Hakkında Kanun

7200 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü İhtiyaçları İçin Gelecek Yıllara Geçici Yüklenmelere Girişilmesi Hakkındaki 4898 Sayılı Kanunun Birinci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun

7202 Numaralı 1958 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/ 1) İşaretli Cetvele 6813 Sayılı Kanuna İstinaden Kaydedilmiş Olan Munzam Tahsisatın Kabulü Hakkında Kanun

7205 Numaralı İstanbul Üniversitesi 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7206 Numaralı İstanbul Teknik Üniversitesi 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1), (A/2) ve (B) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

7207 Numaralı Karayolları Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/2) ve (B) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7208 Numaralı Petrol Dairesi Reisliği 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7209 Numaralı Ankara Üniversitesi 1958 Mali Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7210 Numaralı 1958 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7211 Numaralı 1958 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A /2) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7212 Numaralı 1958 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı

7213 Numaralı Ege Üniversitesi 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7214 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7215 Numaralı İstanbul Teknik Üniversitesi 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7216 Numaralı Orman Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7217 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7218 Numaralı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü 1958 Yılı Bütçesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7219 Numaralı İstanbul Üniversitesi 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7223-24-25 Numaralı İstanbul, İstanbul Teknik ve Ege Üniversitesi 1959 Yılı Bütçe Kanunu

7227 Numaralı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanunu

7237 Numaralı Temsil Ödeneği Kanununun 1. Maddesi Yazılı Ödenek Miktarının Artırılması Hakkında Kanun

7240 Numaralı 150 Milyon Liralık Madeni Ufaklık Para Bastırılması Hakkındaki 6797 Sayılı Kanunun Yedinci Maddesinin Son Fıkrasının Tadiline Dair Kanun

7246 Numaralı Ankara Üniversitesi 1959 Yılı Bütçe Kanun

7247 Numaralı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanunu

7248 Numaralı Milli Korunma Kanununa Göre Yapılmış Olan Harcamalara Ait 1954 Takvim Yılı Bilançosunun Kabulü Hakkında Kanun

7249 Numaralı 1959 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu

7250 Numaralı Ankara Üniversitesinin 1955 Bütçe Yılı Hesabı

7251 Numaralı İstanbul Teknik Üniversitesi 1956 Mali Yılı Hesabı Kati Kanunu

7252 Numaralı Karayolları Umum Müdürlüğü 1956 Bütçe Kanunu

7254 Numaralı Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğünün 1956 Bütçe Yılı Hesabı Kati Kanunu

7255 Numaralı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğünün 1956 Bütçe Yılı Hesabı Kati Kanunu

7270-71-72-73 74-75 76-77 Numaralı Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1948-49-50-51-52-53-54-55- Bütçe Yılı Hesabı Katı Kanunu

7306 Numaralı 6165 Sayılı İstanbul Opera Binası İnşaatının Hazinece İkmali ve Sureti İdaresi Hakkındaki Kanuna Bir Madde İlâvesine Dair Kanun

7309 Numaralı Ceza Evleri ile Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkûmlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkındaki 2548 Sayılı Kanunun 4. Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun

7330 Numaralı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurları Kanununa Bazı hükümler Eklenmesine ve 4258 Sayılı Kanuna Bağlı Kadro Cetvellerinin Değiştirilmesine Dair 4862 Sayılı Kanuna Bağlı (1) ve (2) Sayılı Cetvellerle 7067 Sayılı Kanuna Bağlı Cetvelde Tadilât Yapılması Hakkında Kanun

7335 Numaralı Milletlerarası Para Fonu ile Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasına Katılmak İçin Hükümete Yetki Verilmesine Dair 5016 Sayılı Kanunun 2. Maddesinin Tadili Hakkında Kanun

7336 Numaralı Devlet Orman İşletmelerinden ve Kereste Fabrikalarından Satılan Orman Mallarından Vilâyet Hususi İdareleri İçin Hisse Alınması Hakkında Kanun

7337 Numaralı Millî Müdafaa Vekâleti İskân İhtiyaçları İçin Sarfiyat İcrası ve bu Vekâletçe Kullanılan Gayrimenkullerden Lüzumu Kalmayanların Satılmasına Salâhiyet Verilmesi Hakkındaki 6771 Sayılı Kanunun 3. Maddesine İki Fıkra İlâvesine Dair Kanun

7341 Numaralı 6785 Sayılı İmar Kanununa Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun

7342 Numaralı 2805 Sayılı Etibank Kanununun On İkinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

7347 Numaralı 6973 Sayılı Sanayi Vekâleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkındaki Kanunun Üçüncü Maddesinin (G) Fıkrasının Tadiline ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun

7348 Numaralı Amortisman ve Kredi Sandığı Hakkındaki 6115 Sayılı Kanunun Beşinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun

7356 Numaralı Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerine Bağlı Fabrikalara Mütedavil Sermaye Tahsisine Dair Kanun

7357 Numaralı 1959 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7358 Numaralı Demiryolları İnşaatı İçin Gelecek Yıllara Sâri Taahhütlere Girişilmesi Hakkında Kanun

7359 Numaralı 6623 Sayılı Türk Havayolları Anonim Ortaklığı Kanununun Altıncı Maddesinin Tadili Hakkında Kanun

7360 Numaralı Tavşanlı - Tunç bilek Demiryolu Şube Hattının Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesine Devri Hakkında Kanun

7362 Numaralı Karayolları Yapımı İçin Girişilecek Sâri Taahhüt işlerinde Kullanılmak Üzere Bono İhracatına Yetki Verilmesi Hakkındaki 7090 Sayılı Kanunun Birinci Maddesinin Tadiline Dair Kanun

7367 Numaralı Hazineden Belediyelere Devredilecek Arazi ve Arsalar Hakkında Kanun

7368 Numaralı 3491 Sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun 5759 Sayılı Kanunla Muaddel 6,18 ve 27. Maddelerinin Değiştirilmesine ve bu Kanuna Bazı Hükümler İlâvesine Dair Kanun

7370 Numaralı 1959 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/2) İşaretli Cetvelin Maliye Vekâleti Kısmında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7371 Numaralı Karayolları Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7372 Numaralı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7373 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7380 Numaralı Devlet Kitapları Mütedavü Sermayesi Hakkındaki 2133 Sayılı Kanunun 2. Maddesine Bir Fıkra ile Aynı Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesine dair Kanun

7393 Numaralı 3202 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanununun 28. Maddesinin Tadili Hakkında Kanun

7395 Numaralı 6831 Sayılı Orman Kanununun 35. Maddesinin 2. Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun

7397 Numaralı Sigorta Şirketlerinin Murakabesi Hakkında Kanun

7400 Numaralı Türk Ticaret Kanununun Meriyet ve Tatbik Şekli Hakkındaki 6763 Sayılı Kanuna Muvakkat Bir Madde İlavesine Dair Kanun

7403-7404 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1951-52 Bütçe Yılı Hesabı Katı Kanunu

7405 Numaralı 1959 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/2) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

7408-7409 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1953-54 Bütçe Yılı Hesabı Katı Kanunu

7411 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğü 1955 bütçe yılı Hesabı Katı Kanunu

7412 Numaralı 5842 Sayılı Denizcilik Bankası Kanununun On Sekizinci Maddesinin Tadili Hakkında Kanun

7413 Numaralı 1959 Mali yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/2) İşaretli Cetvelin Maliye Vekâleti Kısımında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7414 Numaralı Karayolları Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1), (A/2) ve (B) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7415 Numaralı Devlet Hava Meydanları Umum Müdürlüğü İhtiyaçları İçin Gelecek Senelere Sâri Taahhütlere Girişilmesi Hakkındaki 5843 Sayılı Kanunun Birinci Maddesini Değiştiren 6213 Sayılı Kanuna Ek Kanun

7419 Numaralı Petrol Dairesi Reisliği 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7420 Numaralı Vakıflar Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7421 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7422 Numaralı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7423 Numaralı 1959 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7425 Numaralı İnhisarlar Umum Müdürlüğünce Yaptırılacak Tütün Bakım ve İşleme Evleri için Gelecek Senelere Sari Taahhütlere Girişilmesi Hakkındaki 5113 Sayılı Kanunun 6476 Sayılı Kanunla Muaddel Birinci Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun

7426 Numaralı 6309 Sayılı Maden Kanununa Ek Kanun

7428 Numaralı 1959 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvele 6813 Sayılı Kanunun Birinci Maddesine İstinaden Verilmiş Olan Munzam Tahsisatın Kabulü Hakkında Kanun

7429 Numaralı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7431 Numaralı Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü 1959 yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7432 Numaralı İstanbul Teknik Üniversitesi 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/2) ve (B) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7433 Numaralı Ege Üniversitesi 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7434 Numaralı Ankara Üniversitesi 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7435 Numaralı 1959 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerin Büyük Millet Meclisi Kısımında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7437 Numaralı 1959 Mali Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7438 Numaralı 1959 Yılı Muvazene-i Umumiye Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7442 Numaralı Ankara Üniversitesi 1960 Yılı Bütçe Kanunu

7443 Numaralı İstanbul Üniversitesi 1960 Yılı Bütçe Kanunu

7444 Numaralı İstanbul Teknik Üniversitesi 1960 Yılı Bütçe Kanunu

7445 Numaralı Ege Üniversitesi 1960 Yılı Bütçe Kanunu

7446 Numaralı Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1960 Yılı Bütçe Kanunu

7447 Numaralı İstanbul Üniversitesi 1959 Mali Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) ve (B) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7448 Numaralı İstanbul Teknik Üniversitesi 1959 Malî Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) ve (A/2) İşaretli Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7449 Numaralı Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1959 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (A/1) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7451 Numaralı Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğü 1960 Yılı Bütçe Kanunu

7453 Numaralı 3204 sayılı Orman Umum Müdürlüğü Teşkilât Kanunu ile 3818, 3904, 4777, 6223, 6752 Sayılı Kanunlara Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7454 Numaralı 904 Sayılı Islahı Hayvanat Kanununun 5883 Sayılı Kanun ile Muaddel 35. Maddesine Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun

7456 Numaralı Orman Umum Müdürlüğü 1960 Yılı Bütçe Kanunu

7458 Numaralı Umumi Muvazeneye Dâhil ve Mülhak Bütçeli İdarelerin Veznedar ve Veznedar Yardımcılarına Verilecek Kasa Tazminatı Hakkında Kanun

7459 Numaralı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Umum Müdürlüğü 1960 Yılı Bütçe Kanunu

7462 Numaralı Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları Türk Anonim Şirketi Kanunu

7465 Numaralı Karayolları Umum Müdürlüğü 1960 Yılı Bütçe Kanunu

7474 Numaralı Beden Terbiyesi Kanununa Ek Kanun

7476 Numaralı Maliye Vekâleti Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 2996 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair 5655 Sayılı Kanunla 6991 ve 6995 Sayılı Kanunlara Bağlı Cetvellerin Tadili Hakkında Kanun

7477 Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilâtı Hakkındaki 5509 Sayılı Kanuna Ek 6885 Sayılı Kanunun Birinci Maddesine Bağlı Cetvelin Değiştirilmesine Dair Kanun

7479 Numaralı Muayyen Maksatlarla Bağış Yoluyla Gelecek Eşyanın İthal Vergi ve Resimlerinden ve Belediye Hissesinden Muaf İthal Hakkında Kanun

Ek-3

Demokrat Partinin 1957-1960 döneminde Sosyal ve Toplumsal alanda

Mecliste hiç tartışılmaksızın görüşülüp kabul edilen kanunlar da vardır.

Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

7055 Numaralı Sermayesinin Tamamı Devlet Tarafından Verilmek Suretiyle Kurulan İktisadi Teşekküllerin Teşkilatı ile İdare ve Murakabeleri Hakkındaki Kanunun Yirmi Dördüncü Maddesini Değiştiren Kanun

7080 Numaralı Jandarma Başgediklisi Nurettin Oğlu Ali Galip Büyükkoçak'a Ait Cezanın Kısmen Affına Dair Kanun

7109 Numaralı Pasaportların Bedel Mukabilinde İtası Hakkında Kanun

7114 Numaralı İstiklal Harbi Malullerine Verilecek Para Mükâfatı Hakkında Kanun

7119 Numaralı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair 3656 Sayılı Kanuna Bağlı Bir Sayılı Cetvelin 6330 Sayılı Kanunla Muaddel Başvekâlet Kısmında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7122 Numaralı Gaziantep'in Töke Mahallesinden Nuri Pazarbaşı'ya Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Bağlanması Hakkında Kanun

7131 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Olan 6311 Sayılı Kanunun Dokuzuncu Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

7133 Numaralı Telsiz Kanununun 7035 Sayılı Kanunla Muaddel Beşinci Maddesine Bir Fıkra İlâvesi Hakkında Kanun

7134 Numaralı T. C. Emekli Sandığı Kanununa Muvakkat Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun

7137 Numaralı Üç Malule Aylık Bağlanması Hakkında Kanun

7141 Numaralı Sadettin Morovalı'ya Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Tahsisine Dair

7142 Numaralı İsmail oğlu Hasan Pamir'e Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Bağlanmasına Dair Kanun

7154 Numaralı Pasaport Kanununun On Dördüncü Maddesinin Değiştirilmesine ve 6770 Sayılı Kanunun Kaldırılmasına Dair Kanun

7175 Numaralı Erzincan'ın Handesi Köyü Eski Muhtarı İbrahim Kılıç'ın Affı Hakkında Kanun

7176 Numaralı Sürmene'nin Çirva Köyünden İdrisoğlu Gül Hanım'dan Doğma Hacı Bey Çakır'ın Affı Hakkında Kanun

7177 Numaralı Selahattin Oğlu, Hatice'den Doğma 1936 Doğumlu Alemdar Güngör'ün Suçunun Affına Dair Kanun

7180 Numaralı İstiklâl Harbi Malullerinden Sekiz Er'e Verilecek Para Mükâfatı Hakkında Kanun

7185 Numaralı Manavgat'ın Ilıca Köyünden Durmuş Ali Oğlu, Fatma'dan Doğma, Mehmet Sert'in Affı Hakkında Kanun

7186 Numaralı İspir'in Karakarmış Köyünden Salih Oğlu, Havva'dan Doğma 1340 Doğumlu Sadettin Polat'ın Affı Hakkında Kanun

7190 Numaralı Atom Enerjisi Komisyonu Kurulması Hakkındaki 6821 Sayılı Kanunun İkinci Maddesinin (a)Bendine Bir Fıkra ilavesine Dair Kanun

7198 Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun Kırkıncı Maddesinin Tadili Hakkında Kanun

7201 Numaralı Tebligat Kanunu

7233 Numaralı 6901 Sayılı Kanunla Muaddel Yedinci ve Yirmi Yedinci Maddeleriyle 6709 Sayılı Kanunla Eklenen Muvakkat Üçüncü Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun

7239 Numaralı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Olan 3656 Sayılı Kanuna Bağlı(1) Sayılı Cetvelle Tadil ve Eklerinin Dâhiliye Vekâleti Kısımında Değişiklik Yapılması Hakkındaki 6808 Sayılı Kanuna Bağlı (2) Sayılı Cetvelin Teftiş Heyeti Reisliği Kısımında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

7245 Numaralı Hariciye Vekâleti Teşkilât Kanununa Bir Madde Eklenmesi ve Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Olan 3656 Sayılı Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvelin 4665 Sayılı Kanunla Değiştirilen Hariciye Vekâleti Kısımına Bazı Kadrolar İlâvesi Hakkında Kanun

7256 Numaralı Atom Enerjisi Programının Tatbik Şekli Hakkında Kanun

7261 Numaralı Zeki İbrahim Oğlu ve Ayşe'den Doğma 1337 Doğumlu Pilot Yüzbaşı Mustafa Sedat Yenenin Hükümlü Olduğu Cezasının Affı Hakkında Kanun

7262 Numaralı Akçaabat İspentam Köyü Nüfusunda Kayıtlı, Hami Oğlu 1926 Doğumlu Hasan Kemal Demirci'nin Affı Hakkında Kanun

7265 Numaralı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Olan Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvel ile Tadil ve Eklerinin Adliye Vekâleti Kısımında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7266 Numaralı Yozgatlı İsmailoğlu Nâzım Kafaoğlu'na Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Bağlanmasına Dair Kanun

7269 Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun

7282 Numaralı Vezirköprü'nün Kıran Alan Köyünden 1931 Doğumlu Ahmet Kızı Fatma'dan Doğma Ayşe Şener'in Affı Hakkında Kanun

7283 Numaralı Deniz İş Kanununun 23. Maddesinin (1) ve(2) Numaralı Bentlerinin Tadili Hakkında Kanun

7284 Numaralı 3008 Sayılı İş Kanununun Kırk Yedinci Maddesinin Tadiline ve Bu Kanuna Üç Madde Eklenmesine Dair Kanun

7285 Numaralı İş Kanununun 13. Maddesinin Beşinci Fıkrasının Tadili Hakkında Kanun

7286 Numaralı 5018 Sayılı Kanuna Ek.

7292 Numaralı Trimci ve Ateşçi Sıfatıyla Gemilerde İşe Alınacakların Asgari Yaş Haddinin Tespitine Dair On Beş Sayılı Sözleşmenin Tasdik Edilmesi ve Bu Sözleşmeye Katılmamız Hakkında Kanun

7293 Numaralı Deniz İşlerinde Çalıştırılacak Çocukların Asgari Yaş Haddinin Tespiti Hakkında 58 Sayılı Sözleşmenin Tasdik Edilmesine ve Bu Sözleşmeye Katılmamıza Dair Kanun

7300 Numaralı Atom Enerjisi Sahasında Bir Emniyet Kontrolü Kurulması Hakkındaki Sözleşme ve bu Sözleşme ile İhdas Olunan Mahkeme ile Alâkalı Protokolün ve Radyoaktif Yakıtlar Kimyevi Ayırma Avrupa Şirketi Sözleşmesi ve Statüsünün Tasdiki Hakkında Kanun

7304 Numaralı Biga'nın Yeni Çiftlik Köyü Nüfusunda Kayıtlı Hasan Oğlu Hamdiye'den Doğma 1933 Doğumlu Ali Yıldırı'm Affi Hakkında Kanun

7305 Numaralı Limanlar İnşaatı Hakkındaki 6237 Sayılı Kanuna Ek Kanun

7308 Numaralı İzmit Fevzi Paşa Mahallesi Hane Dört de Kayıtlı Osman Nail Oğlu, Hikmet'ten Doğma, 1332 Doğumlu Dr. Mustafa Sekip Arda'nın Affi Hakkında

7311 Numaralı İstiklâl Harbi Malûllerine Verilecek Para Mükâfatı Hakkında Kanun.

7317 Numaralı Hastalık ve Analık Sigortası Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline Dair Kanun

7332 Numaralı İş ve İşçi Bulma Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun On Üçüncü Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun

7345 Numaralı 5950 Sayılı Uçuş Tazminatı Hakkındaki Kanunun Birinci Maddesinin (a) ve (b) Fıkraları ile Üçüncü Altıncı ve Dokuzuncu Maddelerinin Tadili ve Mezkûr Kanuna İki Muvakkat Madde Eklenmesi Hakkında Kanun

7349 Numaralı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair 3656 Sayılı Kanuna Bağlı Bir Sayılı Cetvelin 5655 Sayılı Kanunla Muaddel Maliye Vekâleti Kısımına Bazı Kadrolar Eklenmesi Hakkında Kanun

7351 Numaralı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Olan 3656 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkındaki 4598 Sayılı Kanunun Dokuzuncu Maddesinin Tadiline Dair Kanun

7382 Numaralı Konya Ereğlisi Hıdırlık Mahallesinden Alioğlu 1340 Doğumlu Diş Tabibi Şerafettin Yüreklî'nin Affı Hakkında Kanun

7383 Numaralı İstanbul Ortaköy Nüfusunda Mukayyet 1885 Doğumlu Fethioğlu Nedim Düzgören'in Affına Dair Kanun

7384 Numaralı Osmaniye'nin Hacıosmanlı Mahallesinden Hüseyin Kızı Döne'den Doğma 1327 Doğumlu Cennet Sevim'in Affına Dair Kanun

7385 Numaralı Muş'un Kale Mahallesi 167 Sayılı Hanede Kayıtlı Abdullahoğlu Hatice'den Doğma 1341 Doğumlu Nihat Karasu'nun Affına Dair Kanun

7389 Numaralı Eski Polis Memurlarından 81 Yaka Sayılı Eminoğlu 1329 Doğumlu Hasan Sayılan'ın Affına Dair Kanun

7390 Numaralı Aslen Of Kazası Zaryos Köyü Nüfusunda Kayıtlı Mustafaoğlu Altın'dan Doğma 1324 Doğumlu Akif Ali Polat'ın Affına Dair Kanun

7391 Numaralı Bingöl Merkezine Bağlı Çan Köyünden Hasanoğlu Sıddık Korkut Ata'nın Affına Dair Kanun

7392 Numaralı Gölhisar'ın Armutlu Mahallesinden Şakiroğlu, Ayşe'den Doğma 1336 Doğumlu Hüseyin Erarı'nın Affına Dair Kanun

7394 Numaralı Selim Beyzade Ömer Kaptan'a Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Bağlanması Hakkında Kanun

7398 Numaralı Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri Hakkındaki 6200 Sayılı Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun

7399 Numaralı Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 5539 Sayılı Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun

7406 Numaralı 5887 Sayılı Harçlar Kanununun 6955 Sayılı Kanunla Muaddel 97. Maddesinin Tadili ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde İlâvesi Hakkında Kanun

7430 Numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birinci İntihap Devresinde İcra Vekilleri Reisliğini İfa Etmiş Olanlara Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun

7436 Numaralı Devlet Memurları Aylıklarının Tevhit ve Teadülüne Dair Olan 3656 Sayılı Kanuna Bağlı Sayılı Cetvel ile Tadil ve Eklerinin Dâhiliye Vekâleti Vilayet Memurları Kısımında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7463 Numaralı Hususi Şahıslara Ait Eski Eserlerle Tarihî Abidelerin İstimlâki Hakkında Kanun

Ek-4

Demokrat Partinin 1957-1960 döneminde Eğitim ve Kültürel alanda Mecliste hiç tartışılmaksızın görüşülüp kabul edilen kanunlar da vardır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

7076 Numaralı Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kanununun On birinci Maddesiyle On üçüncü Maddesinin Son Fıkrasının Kaldırılması ve Bu Kanuna Muvakkat Bir Madde Eklenmesi Hakkında Kanun

7117 Numaralı Hususi İdarelerden Maaş Alan İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına Tefi, Taltif ve Cezalandırılmalarına ve Bu Öğretmenler İçin Teşkil Edilecek Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı ile Yapı Sandığına ve Öğretmenlerin Alacaklarına Dair 4357 Sayılı Kanunun On birinci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun

7130 Numaralı Maarif Vekâleti Merkez Teşkilât ve Vazifeleri Hakkındaki 2287 Sayılı Kanunun 3087 Sayılı Kanunla Muaddel On İkinci ve Sözü Geçen Kanuna Ek 2773 Sayılı Kanunun 5980 Sayılı Kanunla Değiştirilen Üçüncü Maddelerinin Tadiline Dair Kanun

7143 Numaralı Ziraat Vekâletine Bağlı Okullardaki Öğretmenlerin Ders Saati ve Ücretlerine Dair Kanun

7146 Numaralı İstanbul Teknik Üniversitesine Bağlı Maden Fakültesinin Binalarıyla Laboratuvarlarının İnşa ve Tesisi Hakkındaki 6034 Sayılı Kanuna Ek Kanun

7155 Numaralı Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Hakkındaki 5239 Sayılı Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvelle Ankara Üniversitesi 1958 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı (L) İşaretli Cetvelde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7161 Numaralı 5247 Sayılı İstanbul Üniversitesi Kuruluş Kadroları Kanunu ile Bu Kanuna Ek 5517 Sayılı Kanuna Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Olan 7161 Sayılı Kanuna Merbut (1) Sayılı Cetvelin Tıp Fakültesi Kısımına Kadro İlâvesi Hakkında Kanun

7221 Numaralı 5239 sayılı Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Kanunu ile Bu Kanuna Ek 5595, 5986 ve 7155 Sayılı Kanunlara Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7222 Numaralı İstanbul Teknik Üniversitesi Kuruluş Kadroları Hakkındaki 5246 Sayılı Kanunla 6033 ve 6374 Sayılı Kanunlara Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

7259 Numaralı 5247 sayılı İstanbul Üniversitesi Kuruluş Kadroları Kanunu ile Bu Kanuna Ek 5517 Sayılı Kanuna Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Olan 7161 Sayılı Kanuna Merbut (1) Sayılı Cetvelin Tıp Fakültesi Kısımına Kadro İlâvesi Hakkında Kanun

7279 Numaralı Milli Müdafaa Vekâleti ilmi İstişare Kurulu Teşkiline Dair Kanun

7313 Numaralı Maarif Vekâletine Bağlı Teknik Okullarında Yetiştirilecek Askerî Mühendisler Hakkındaki 4779 Sayılı Kanuna Ek Kanun

7329 Numaralı Yüksek Denizcilik Okulu ve Denizcilik Meslek Okul ve Kursları Hakkındaki 4915 Sayılı Kanunun Üçüncü Maddesinin Tadiline Dair Kanun

7334 Numaralı İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Kanunu

7339 Numaralı Maarif Vekâleti kuruluş Kadrolarıyla Merkez Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 2287 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkındaki 4926 Sayılı Kanuna Bağlı Cetvellerde tadilât Yapılmasına Dair Kanun

7340 Numaralı Maarif Vekâleti kuruluş Kadrolarıyla Merkez Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki 2287 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkındaki 4926 Sayılı Kanuna Bağlı Kadro Cetvellerinde Tadilât Yapılması Hakkındaki 6949 Sayılı Kanuna Bağlı Cetvellerde tadilât Yapılmasına Dair Kanun

7353 Numaralı Ege Üniversitesi Adı ile İzmir'de Bir Üniversite Kurulması Hakkındaki 6595 Sayılı Kanuna Ek 6953 Sayılı Kanuna Bağlı (1) Sayılı Cetvele Bazı Kadrolar İlâvesi Hakkında Kanun

7355 Numaralı Sosyal Hizmetler Enstitüsü Kurulmasına Dair Kanun

7375 Numaralı Adli Tıp Müessesesi Kanununun On yedinci Maddesine Eklî Üç Sayılı Cetvelin Kaldırılmasına ve Yerine Bu Kanuna Bağlı Cetvelin İkametine Dair Kanun

7387 Numaralı Üniversite Tahsil Müddetlerinin Muadeletine Dair Avrupa Sözleşmesinin Tasdiki Hakkında Kanun

7439 Numaralı 2287 Sayılı Kanunun 4113 Sayılı Kanunla Değiştirilen Birinci Maddesinde Tadad Edilen Merkez Dairelerine Öğretmen Okulları Umum Müdürlüğü İlâve Edilmesi ve 4926, 6234, 6331 ve 6728 Sayılı Kanunlara Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7440 Numaralı Maarif Vekâleti Kuruluş Kadrolarıyla Merkez Kuruluşu ve Görevleri Hakkındaki 2287 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Olan 4923 Sayılı Kanunla Ek ve Zeyilleri Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair 6331 Sayılı Kanun ile 6418, 6419 ve 7001 Sayılı Kanunlara Bağlı cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

7441 Numaralı Maarif Vekâleti Merkez Teşkilâtı ve Vazifeleri Hakkındaki 2287 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Olan 4926 Sayılı Kanuna Bağlı Kadro Cetveline 7441 Numaralı 5980 Sayılı Kanunla Eklenip 6331 Sayılı Kanunla Değiştirilen İmam - Hatip Okulları Kadrolarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

7457 Ziraat Vekâleti Toprak Muhafaza ve Zirai Sulama İşleri Umum Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri Hakkında Kanun

7472 Numaralı Ziraat Yüksek Mühendisliği Hakkında Kanun

7473 Numaralı Ziraat Vekâletine Merbut Bazı Mektep ve Müesseselerin Sureti İdaresi Hakkındaki 867 Sayılı Kanuna Ek Kanun

7475 Numaralı Maarif Vekâleti Tarafından İki Teknik Okulu Açılması için Muktezi Kadroların Tesisi ve Gelecek Yıllara Sâri Taahhütlere Girişilmesi Hakkında Kanun

Ek-5

Demokrat Partinin 1957-1960 döneminde Dış Politika alanında Mecliste

hiç tartışılmaksızın görüşülüp kabul edilen kanunlar da vardır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

7082 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasında 6 Nisan 1957 Tarihinde Mektup Teatısı Suretiyle Addolunan Anlaşma ve Eklerinin Tasdiki Hakkında Kanun

7106 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Hükümetiyle Mısır Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Münakit 15 Ağustos 1953 Tarihli Ticaret ve Tediye Anlaşmasına Ek Olarak 18 Temmuz 1957 Tarihinde Kahire'de Teati Edilen Mektupların Tasdiki Hakkında Kanun

7107 Numaralı Türkiye ile Belçika - Lüksemburg Ekonomik Birliği Arasındaki Ödeme Anlaşmasınının 30 Haziran 1957 Tarihinden Bir Sene Müddetle Uzatılmasına Mütedair Teati Edilen Mektupların Tasdiki Hakkında Kanun

7108 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti ile Belçika - Lüksemburg Ekonomik Birliği Arasındaki 15 Nisan 1955 Tarihli Ticaret ve Ödeme Protokolüne Zeylen 20 Haziran 1957 Tarihinde İmzalanan Tasarı ve ilişiklerinin Tasdiki Hakkında Kanun

7110 Numaralı Bağdat Paktı Müşterek Projelerine Amerika Birleşik Devletleri Tarafından Hibe Şeklinde Yapılan 12 670 000 Dolarlık Yardımla İlgili Anlaşmaların Kabul ve Tasdiki Hakkında Kanun

7111 Numaralı Yabancı Memleketlerde Kullanılmak Üzere Verilecek Nüfus (Ahvali Şahsiye) Kayıt Hülâsası Suretleri Hakkındaki 27 Eylül 1956 Tarihli Anlaşmanının Tasdikine Dair Kanun

7120 Numaralı Japonya'daki Birleşmiş Milletler Askeri Kuvvetlerinin Hukuki Durumuna Dair Anlaşmaya Türkiye Cumhuriyetinin İltihakı Hakkında Kanun

7156 Numaralı 6632 Sayılı Kanunla Tasdik Edilmiş Olan Milletlerarası Kalay Anlaşmasınının IV. Maddesinin Milletlerarası Kalay Konseyine ve Personeline

Taninan Vergi Muafiyetine Müteallik 22. Fıkrasının Kaldırılarak Yerine İki Fıkra İkamesi Hakkındaki Mezkûr Konsey Kararının Tasdikine Dair Kanun

7158 Numaralı Türkiye ile İtalya Arasında 1956 – 1957 Mevsimi Zarfındaki Ticarete Müteallik Olarak Mektup Teatisi Suretiyle Yapılan Anlaşmanın Tasdiki Hakkında Kanun

7159 Numaralı Bir Avrupa Tediye Birliğinin Kurulması Hakkındaki 19 Eylül 1950 Tarihli Anlaşmayı Tadil Eden Dokuz Numaralı Ek Protokolün Tasdikine Dair Kanun

7160 Numaralı Türk - Fransız 6 Nisan 1957 İktisadi ve Mali Protokolü İle Eklerinin Tasdiki Hakkında Kanun

7162 Numaralı Avrupa Dâhili Tarifersiz Hava Servislerinin Ticari Hakları Mevzuundaki ok Taraflı Anlaşma'nın Tasdiki Hakkında Kanun

7280 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Münakit Ekonomik İş Birliği Anlaşması, Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve Hkmetimiz Tarafından İmza Edilmiş Antlaşma ve Sözleşmelerin İcaplarından Olarak İlgili Hükümet ve Teşekküller veya Bunlar Namına Hareket Edecek Müesseseler ile Kredi, Yardım ve deme Anlaşmaları Akdine Hükümetin Salahiyetli Kılınması Hakkında Kanun

7287 Numaralı Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının Fransızca Metnine Mütedair Tashi Protokolü" nn Tasdiki Hakkında Kanun

7289 Numaralı Ticari Numuneler İçin E. C. S. Karnesi Hakkında 1 Mart 1956 Tarihinde Brüksel'de Tanzim Olunan Gümrük Sözleşmesinin Tasdikine Dair Kanun

7290 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti ile Büyük Britanya Hükümeti Arasında Münakit 1 Mart 1930 Tarihli Ticaret ve Seyrisefain Muahednamesinin On Altıncı Maddesinin Meriyetten Kaldırılmasına Dair Mektupla, İngiltere Tarafından Türkiye Menşeli Tiftik ve Palamuda Taninan Gümrük Tavizlerine Dair Mektubun Tasdiki Hakkında Kanun

7291 Numaralı Türkiye, İnan, Irak ve Pakistan Arasında 20 Ocak 1958 Tarihinde İmzalanan "Gümrük Kanunlarının ve Nizamnamelerinin İhllinin

Önlenmesine, Soruşturulmasına ve Tecziyesine Mütedair Karşılıklı Yardım Sözleşmesi” nin Tasdiki Hakkında Kanun

7294 Numaralı Türkiye ile Norveç Arasında İmzalanan Kültür Anlaşmasının Tasdiki Hakkında Kanun

7295 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti ile Libya Birleşik Krallığı Arasında İmzalanan İş Birliği ve Kültür Anlaşmasının Tasdikine Dair Kanun

7296 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti ile İsviçre Konfederasyonu Arasında Ticari Mübadelelere ve Tediyelelerin Tanzimine Müteallik 12 Eylül 1945 Tarihli Anlaşmaya Zeylen 6 Ocak 1958 de İmzalanan Lahikanın Tasdikine Mütedair Kanun

7297 Numaralı Türkiye ile Belçika - Lüksemburg Ekonomik Birliği Arasında İmzalanan 15 Nisan 1955 Tarihli Ticaret ve Ödeme Protokolüne Ek Olarak 20 Haziran 1957 Tarihinde İmzalanmış Olan Tasarı ve Eki Protokol ve Mektuplarla, 2 Aralık 1948 Tarihli Ödeme Anlaşmasının Sonradan Vaki Tadillerle Birlikte Meriyet Müddetlerinin Uzatılması Zımında Teati Edilen Mektupların Tasdiki Hakkında Kanun

7298 Numaralı Avrupa Konseyi Üyesi Memleketler Arasında Tıbbi Tedavi Maksadıyla Harp Malûllerinin Mübadelesine Mütedair Anlaşmanın Tasdiki Hakkında Kanun

7299 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Konseyi “Milli Mülteciler ve Avrupa'daki Nüfus Fazlalıkları İskân Fonu” Arasında Akd Olunan Sözleşme ile Eki Mektupların Tasdikine Dair Kanun

7312 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Tunus Cumhuriyeti Hükümeti Arasında 17 Nisan 1958 Tarihinde İmzalanan Ticaret Anlaşması ile En Ziyade Müsaadeye Mazhar Millet Kaidesine Müteallik Protokolün ve Ekleri Mektupların Tasdikine Dair Kanun

7315 Numaralı Zirai Maddeler Ticaretinin Geliştirilmesi ve Yardımlaşma Hakkındaki Muaddel Amerikan Kanununun I. Kısmı Hükümleri Gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Arasında Münakit 12 Kasım 1956 Tarihli Anlaşmanın Tasdiki Hakkında Kanun

7316 Numaralı Zirai Maddeler Ticaretinin Geliştirilmesi ve Yardımlaşma Hakkındaki Muaddel Amerikan Kanununun I. Kısmı Hükümleri Gereğince Türkiye

Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Arasında Münakit 12 Kasım 1958 Tarihli Anlaşmaya Ek 25 Ocak 1957 Tarihli Anlaşmanın Tasdiki Hakkında Kanun

7318 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Namına Hareket Eden “Export - İmport Bank of Washington” Arasında Teati Edilen Mektupların Tasdiki hakkında Kanun

7319 Numaralı Zirai Maddeler Ticaretinin Geliştirilmesi ve Yardımlaşma Hakkındaki Muaddel Amerikan Kanununun I. Kısmı Hükümleri Gereğince Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Arasında Münalat 12 Kasım 1956 Tarihli Anlaşmaya Müsteniden 20 Ocak 1958 Tarihinde Akdedilen Anlaşmanın Tasdiki Hakkında Kanun

7320 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti Arasında Vaki Tarife Müzakereleri Hakkındaki 16 Şubat 1952 Tarihli Protokolün Tadiline Mütedair Protokolün Tasdikine Dair Kanun

7321 Bir Avrupa Tediye Birliği Kurulması Hakkındaki 19 Eylül 1950 Tarihli Anlaşmayı Tadil Eden 10 Numaralı Ek Protokol ile 5 Ağustos 1955 Tarihli Avrupa Para Anlaşmasını Tadil Eden 2 Numaralı Ek Protokolün Tasdikine Dair Kanun

7322 Numaralı Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının I. Kısmı ve XXIX ve XXX. maddelerinin Tadiline Mütedair Protokol, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının Önsözü ile II ve III. Kısımlarının Tadiline Mütedair Protokol ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının Teşkilâta Ait Hükümlerinin Tadiline Mütedair Protokol hakkındaki Tashih Zabıtnamesinin Tasdikine Dair Kanun

7323 Numaralı Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının Teşkilâta Müteallik Hükümlerinin Tadiline Mütedair Protokol Hakkındaki İmza Zabıtnamesinin Tasdikine Dair Kanun

7324 Numaralı Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına Ekli Taviz Listeleri Metinlerinde Yapılan Düzeltme ve Değişikliklere Mütedair Altıncı Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun

7325 Numaralı Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasının XVI. Maddesinin Dördüncü Fıkrasında Derpiş Olunan Statükonun Temdidine Dair Beyannamenin Tasdiki Hakkında Kanun

7326 Numaralı Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına Ekli Taviz Listeleri Metinlerinde Yapılan Düzeltme ve Değişikliklere Ait Yedinci Protokolün Tasdikine Mütedair Kanun

7327 Numaralı Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına (GATT) Ekli XXXVII Sayılı Türkiye Taviz Listesinde Munderiç Sakız ve Kolofanla XXV Sayılı Yunanistan Taviz Listesinde Munderiç Taze ve Tuzlu Balıklara Ait Gümrük Tavizlerinde Yapılan Tadil ve Geri Çekmelere Mütedair Listenin Tasdiki Hakkındaki Kanunun İlgası Hakkında Kanun

7328 Almanya Hükümetinin ve Alman Tebaası Hakiki Ve Hükmi Şahısların Türkiye'deki Emvaline Vazedilen Takyidi Muamele ve Tedbirlerin Kaldırılmasına Dair Kanun

7346 Numaralı 5123 Sayılı Kanuna Bir Madde İlâvesi Hakkında Kanun

7361 Numaralı İngiliz İhtiyat Filosuna Mensup Dört Muhribin Satın Alınması Hakkında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İngiltere Hükümeti Arasında Münakit 16 Ağustos 1957 Tarihli Anlaşmaya Ek Olarak 12 Ocak 1959 Tarihinde Teati Edilen Mektupların Tasdiki Hakkında Kanun.

7376 Numaralı Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesinin Tasdiki Hakkında Kanun

7377 Numaralı Avrupa Konseyinin İmtiyaz ve Muafiyetlerine Müteallik Umumi Anlaşma ile Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun

7378 Numaralı Avrupa Konseyinin İmtiyaz ve Muafiyetlerine Müteallik Umumi Anlaşmaya Ek İkinci Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun

7379 Numaralı 13 Aralık 1957 Tarihinde Cenevre'de Akdedilen Yol İşaretlerine Mütedair Avrupa Anlaşması'nın Tasdiki Hakkında Kanun

7386 Numaralı Türkiye ile Belçika Arasında 29 Aralık 1958 Tarihinde İmzalanan Kültür Anlaşmasının Tasdiki Hakkında Kanun

7401 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Afganistan Krallığı Hükümeti Arasındaki Hava Ulaştırma Anlaşmasının Tasdikine Dair Kanun

7407 Numaralı Libya (Trablusgarp) daki Turgutreis Manzumesi Restorasyonunun Vakıflar Umum Müdürlüğünce Yaptırılması Hakkında Kanun

7418 Numaralı Türkiye ile İspanya Arasında Dostluk Antlaşmasının Tasdiki Hakkında Kanun

7480 Numaralı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında İş Birliği Anlaşmasının Tasdikine Dair Kanun

Ek-6

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenlerinin Vazife ve

Salâhiyetleri

Hakkında Kanun

Kanun No.

7468

Vazife ve Salâhiyet

Madde1 — Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenleri ve naib olarak Vazifelendirecekleri tali encümenler; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Askerî Muhakeme Usulü Kanunu, Basın Kanunu ille diğer kanunlarda Cumhuriyet Müddei umumîsine, sorgu hâkimine, sulh hâkimine ve askerî adli âmirlere tanınmış olan bircümle hak ve salâhiyetleri haizdir.

Madde 2 — Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenleri:

- a) Tahkikatın selâmetle cereyanım temin maksadıyla her türlü neşriyatın yasak edilmesine,
  - b) Neşir yasağına riayet edilmemesi halinde mevkute veya gayri mevkutenin tabı veya tevziinin men'ine,
  - c) Mevkute veya gayri mevkutenin toplatılmasına, mevkutenin neşriyatının tatiline veya matbaanın kapatılmasına,
  - ç) Tahkikat için lüzumlu görülen veya sübut vasıtalarından olan her türlü evrak, vesika veya eşyanın zaptına.
  - d) Siyasi mahiyet arz eden toplantı, hareket, gösteri ve emsali faaliyetler hakkında tedbir ve karar almaya,
  - e) Tahkikatın selâmetle intacı içi lüzumlu göreceği bircümle tedbir ve kararları ittihaz etmeye ve Hükümetin bütün vasıtalarından istifade eylemeye,
- Dahi salâhiyetlidir.

Ceza Hükümleri

Madde 3 — Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenlerince ittihaz olunan tedbir ve kararlara her ne suretle olursa olsun muhalefet edenler bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Madde 4 — Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenlerince ittihaz olunan tedbir ve kararların icra ve infazında ihmal veya suiistimali görülen vazifeliler, ihmal halinde, altı aydan iki seneye, suiistimal halinde bir seneden üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Madde 5— Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenlerinin yaptığı tahkikat gizlidir. Bu gizliliğe riayet etmeyenler veya malûmatlarına müracaat suretiyle yahut

sair suretlerle muttali oldukları tahkikatla ilgili hususları veya hâdiseleri ifşa edenler altı aydan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Madde 6 — Türk ceza Kanununda yazılı yalan şahitliği ve yalan yere yemin faslındaki suçları işleyenler hakkında mahsus 'maddelerinde zikredilen cezalar iki kat olarak hükmolunur.

Usul Hükümleri

Madde 7 — Bu kanun hükümlerine muhalefet Meşhut suçların muhakeme usulüne dair olan Kanunun birinci maddesinin (A) bendinde yazılı mahal dışında vuku bulsa dahi failleri hakkında mezkûr 3005 sayılı Kanun hükümlerine göre tahkikat ve takibat icra olunur. Cumhuriyet Müddeiumumîleri 3005 sayılı Meşhut suçların muhakeme usulüne dair Kanunun 3. maddesinin 4. fıkrasında yazılı müddetle bağlı olmaksızın vazifeli mahkemede âmme davası ikame eder.

Madde 8 — Bu kanunun tatbikatında Hâkimler Kanunu ile Memurin Muhakematı Kanunu hükümleri uygulanmaz. Ancak salâhiyet hakkındaki hükümler mahfuzdur.

Madde 9 — Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenlerince ittihaz olunan karar veya tedbirler katî olup aleyhine itiraz olunamaz.

Madde 10— Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenleri tarafından yapılmış olan tahkikat ilk tahkikat mahiyetindedir.

Madde 11 — Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat encümenleri, tahkikatın ikmalinde nihai bir mazbata tanzim ve dosyası ile birlikte Heyeti Umumiye ye tevdi eder.

Madde 12— Bu kanun neşri tarihinde meri'dir.

Madde 13— Bu kanunun hükümlerini icraya icra Vekilleri Heyeti memurdur.